

FORVALTNINGSPLAN LYSAKERELVA

Høringsutkast

BÆRUM
KOMMUNE

Multiconsult

Oslo

Dette dokumentet har blitt utarbeidet av Multiconsult på vegne av Multiconsult Norge AS eller selskapets klient. Klientens rettigheter til dokumentet er gitt i den aktuelle oppdragsavtalen eller ved anmodning. Tredjeparter har ingen rettigheter til bruk av dokumentet (eller deler av det) uten skriftlig forhåndsgodkjenning fra Multiconsult med mindre annet følger av norsk lov. Multiconsult påtar seg intet ansvar for bruk av dokumentet (eller deler av det) til andre formål, på andre måter eller av andre personer eller enheter enn det som er godkjent skriftlig av Multiconsult. Deler av dokumentet kan være beskyttet av immaterielle rettigheter og/eller eiendomsrettigheter. Kopiering, distribusjon, endring, behandling eller annen bruk av dokumentet er ikke tillatt uten skriftlig forhåndssamtykke fra Multiconsult eller annen innehaver av slike rettigheter med mindre annet følger av norsk lov.

Forsidebilde: Multiconsult v/ Markus Strand

RAPPORT

OPPDRAAG	Forvaltningsplan Lysakerelva	DOKUMENTKODE	10249415-01-Rapport
EMNE	Forvaltningsplan for Lysakerelva	TILGJENGELIGHET	Åpen
OPPDRAAGSGIVER	Oslo kommune og Bærum kommune	OPPDRAAGSLEDER	Tom Reese Larsen
KONTAKTPERSON	Jan Olav Nybo og Håvard Kristoffersen	UTARBEIDET AV	Markus Strand, Tom Reese Larsen, Rune Moe, Auen Korbøl, Henrik Myreng
		ANSVARLIG ENHET	By- og områdeutvikling, Avd. Landskapsarkitektur

SAMMENDRAG

Lysakerelvas løp definerer kommunegrensen mellom Bærum og Oslo. Med vannstreng og tilgrensende sideterreng rommer denne elvedalen et helt unikt natur- og kulturmiljø, ikke minst i bynær sammenheng.

Kommunestyret i Bærum og Oslo bystyre vedtok henholdsvis i 2014 og 2017 *Kommunedelplan for Lysaker- og Sørkedalsvassdraget* som omfatter disse verdifulle arealene i og langs elva. Planen var en viktig milepæl for å sikre områdets store natur-, friluftsliv- og kulturminneverdier. Som en oppfølging av handlingsprogrammet til kommunedelplanen er det besluttet å lage en egen forvaltningsplan for Lysakerelva. Den omfatter kommunedelplanens areal langs hele elveløpet mellom Osdammen ved Bogstadvannet og utløpet i Lysakerfjorden - en strekning på ca. 7,5 km og et område på totalt ca. 1300 dekar.

Forvaltningsplanen skal være et strategisk planleggings-, veilednings- og styringsverktøy for framtidig beslutningstaking og handlinger som skal sikre at de store naturverdiene i og langs elva samt viktige kulturminner og -miljøer blir bevart. Samtidig skal området være tilrettelagt for friluftsliv og rekreasjonsbruk, under forutsetning av at bevarings- og verneverdiene blir ivaretatt. Planen beskriver området og synliggjør behov for prioritering, allokering og organisering av ressurser for å kunne ivareta områdets verdier.

Forvaltningsplanen skal bidra til å:

- Definere mål og strategier: Klargjøre hva som skal oppnås og hvordan.
- Koordinere aktiviteter: Sikre at ulike aktører og interessenter arbeider mot felles mål.
- Beskrive forvaltningstiltak: Angi spesifikke tiltak som skal iverksettes for å oppnå målene.
- Vurdere konsekvenser: Analysere mulige miljømessige, sosiale og økonomiske konsekvenser av forvaltningsbeslutninger.
- Fremme bærekraft: Sikre at ressursene forvaltes på en måte som ivaretar både nåværende og framtidige behov.

Planen følger i stor grad oppbygging og tematikk fra arbeidet som ble gjort i forbindelse med kommunedelplanen. Den beskriver området tematisk med det som anses som viktige forvaltningsmessige oppgaver og utfordringer. Videre skisseres målene for bruk og vern, før det gis anbefalinger om tiltak som har til hensikt å videreføre og styrke forvaltningsarbeidet i et langsiktig, helhetlig og bærekraftig perspektiv.

Innhold

Sammendrag

Innhold

Forord 6

1 Status 7

1.1	Innledning – Hensikten med en forvaltningsplan for Lysakerelva	7
1.2	Lysakerelva – om samarbeid og landskap på tvers og på langs	7
1.3	Lover, planer, politiske vedtak mm	9
1.3.1	Lover og forskrifter	9
1.3.2	Politiske vedtak, programmer og temaplaner	14
1.3.3	Arealplaner – vedtatte planer og pågående planarbeid	15
1.3.4	Viktige utredninger og bakgrunnsinformasjon	20
1.4	Forvaltning og eiendomsstruktur	20
1.4.1	Forvaltningsaktører og interessenter	20
1.4.2	Offentlig eiendom	21
1.4.3	Privat eiendom	22
1.5	Naturmiljø og biologisk mangfold på land	23
1.5.1	Innledning	23
1.5.2	Rødlistestatus	23
1.5.3	Naturtyper	24
1.5.4	Artsmangfold	28
1.6	Vannmiljø	31
1.6.1	Vassdraget	31
1.6.2	Akvatisk artsamangfold og økologisk tilstand	33
1.6.3	Vannkvalitet og påvirkninger	36
1.6.4	Vannføring, flom og sikkerhet	37
1.6.5	Dammer og sidebekker	39
1.7	Kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap	41
1.7.1	Forhistorisk tid – automatisk fredete kulturminner	42
1.7.2	Kulturminner og -miljøer i nyere tid	43
1.7.3	Gårder og husmannsplasser	44
1.7.4	Ferdselsårer	45
1.7.5	Kverner og møller	46
1.7.6	Sagbruk	49
1.7.7	Tømmerfløting	50
1.7.8	Dammer	50
1.7.9	Kraftverk og kraftoverføring	51
1.7.10	Industri	51
1.8	Friluftsliv og rekreasjon	53
1.8.1	Opplevelsesverdi	53
1.8.2	Tilstand	54
1.8.3	Tilgjengelighet	57
1.8.4	Bruk og betydning	57
1.9	Teknisk infrastruktur	62
1.9.1	Teknisk infrastruktur på overflaten	62
1.9.2	Teknisk infrastruktur under bakken (VA)	63

2 Utfordringer 66

2.1	Innledning – bruk, vern og utvikling	66
2.2	Forvaltningsstruktur og økonomi	66
2.3	Arealbruk og -planer i omkringliggende områder	67
2.4	Klimaendringer	67
2.5	Forurensning, avfall og vannmiljø	69
2.5.1	Forurensset grunn, avfall, kompost og løsmasser	69
2.5.2	Avrenning fra omkringliggende områder og ledningsnett	70
2.5.3	Vannføring	70
2.5.4	Fisketrapp i Fåbrofossen	71
2.6	Ivaretagelse av naturmiljø og biologisk mangfold på land	71

2.6.1	Arealbruksendringer og bebyggelse	71
2.6.2	Infrastruktur	72
2.6.3	Friluftsliv og fysisk tilrettelegging for menneskelig bruk	72
2.6.4	Fremmede arter	72
2.7	Ivaretagelse av kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap	74
2.7.1	Bevaring, skjøtsel og restaurering	75
2.7.2	Formidling, skilting og tilrettelegging	77
2.8	Friluftsliv og rekreasjon	77
2.8.1	Hovedtrasé	77
2.8.2	Øvrig stinett	82
2.8.3	Tilrettelegging, vegetasjonsrydding og skjøtsel	83
2.8.4	Naturprosesser og sikkerhet	86

3 Visjon, mål og tiltak 90

3.1	Visjon og mål	90
3.2	Prioritering og kostnadsestimering av tiltak	90
3.3	Overordnede tiltak	91
3.4	Tiltak for naturmiljø og biologisk mangfold	92
3.4.1	Mål	92
3.4.2	Tiltak	92
3.5	Tiltak for vannmiljø, forurensning, flom og sikkerhet	96
3.5.1	Mål	96
3.5.2	Tiltak	96
3.6	Tiltak for kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap	98
3.6.1	Mål	98
3.6.2	Tiltak	100
3.7	Tiltak for friluftsliv og rekreasjon	102
3.7.1	Mål	102
3.7.2	Tiltak	102

4 Referanser 108

5 Vedlegg 110

Vedlegg 1 – Rødlistede arter 110

Vedlegg 2 – Fremmede arter 114

Vedlegg 3 – Temarapport. Friluftsliv og rekreasjon 118

Vedlegg 4 – Kommunedelplanens bestemmelser og retningslinjer 119

Vedlegg 5 – Grunneiere i forvaltningsområdet – sammenstilling 127

Vedlegg 6 – Kulturminner, -miljøer og lokaliteter – Verdivurdering 128

Vedlegg 7 – Utvalgte kulturmiljøer – delområder 133

Vedlegg 8 – Vurdering av kulturmiljøverdier og føringer 138

Forord

I grenselandet mellom Bærum og Oslo kommune finner vi Lysakerelva - et vilt, vakkert, innholdsrikt og svært spesielt elvelandskap som strekker seg mellom Oslofjorden og Bogstadvannet.

Lysakerelva er bindeledd og barriere, blågrønn livsnerve og biologisk oase, grenselinje, kraftkilde, et kulturhistorisk skattkammer og en utømmelig kilde til rekreasjon og friluftsliv. Kort sagt: Lysakerelva har det meste, men har inntil nå manglet en helhetlig forvaltningsplan.

Det er en målsetting at denne planen skal bidra til å styrke samhandlingen i arbeidet framover med å ta best mulig vare på Lysakerelva og dette landskapets unike verdier.

Forvaltningsplanen er et strategisk planleggings-, veilednings- og styringsverktøy for framtidig beslutningstaking og handlinger som angår Lysakerelva og dens sideterreng på tvers av kommunegrenser og eiendomsgrenser og mellom aktører, interessenter og brukere av de arealene som planen omfatter.

Den er utarbeidet som en videreføring av vedtakene og som oppfølging av handlingsprogrammet til kommunedelplanen for Lysakervassdraget og følger i stor grad oppbygging og tematikk fra arbeidet som ble gjort i forbindelse med kommunedelplanen.

Forvaltningsplanen beskriver området og omtaler det som anses som viktige utfordringer. Den angir hva som er sentrale mål for videre utvikling, bruk og vern, og den gir anbefalinger om tiltak som vil kunne videreføre og styrke forvaltningsarbeidet med Lysakerelva og dens natur- og kulturmiljø i et langsiktig, helhetlig og bærekraftig perspektiv.

Samtidig med utarbeidelsen av forvaltningsplanen, har det pågått en verneprosess for frivillig vern av Lysakerdalen naturreservat etter naturmangfoldloven. Verneplanen omfatter kommunale arealer på begge sider av elva og enkelte private eiendommer. Statsforvalteren har hatt ansvar for verneprosessen og arbeidet har vært koordinert med forvaltningsplanarbeidet.

Planen er utarbeidet av Multiconsult Norge AS på oppdrag fra Oslo kommune ved Bymiljøetaten og Bærum kommune ved seksjon for Natur, vei og miljøforvaltning.

For verdifull bistand og innspill underveis til utarbeidelsen av dette høringsutkastet til forvaltningsplan rettes en stor takk til Lysakervassdragets Venner v/ John Tibballs, Mustad Eiendom, Løvenskiold/Fossum Eiendom, Biofokus v/ Stefan Olberg og Statsforvalteren v/ Maja Dineh Sørheim og Christian Hillmann.

Dato.....

.....

Bærum kommune

.....

Oslo kommune

1 Status

1.1 Innledning – Hensikten med en forvaltningsplan for Lysakerelva

Lysakerelva - grenseelva mellom Bærum og Oslo – har alltid rommet store verdier. Lenge var det mulighetene for å utnytte elva som kilde til energi og vannkraft og til fløting av tømmer som gjorde den verdifull. Hva vi tillegger stor eller liten verdi er imidlertid i endring, og dette må gjenspeiles i hvordan vi forvalter et område.

Eldre bosetting og næringsdrift har etterlatt oss verdifulle kulturmiljøer. I nyere tid har også oppmerksomheten om Lysakerelvas betydning og verdi på grunn av sitt sjeldne og artsrike naturmiljø i kombinasjon med mulighetene for friluftsliv- og rekreasjonsbruk og -opplevelser vært jevnt stigende i takt med en voksende byutvikling på tilgrensende arealer.

Og det er faktisk på tross av byvekst og utbygging at Lysakerelva fortsatt representerer et skattkammer av et naturmiljø. Et vilt og utilgjengelig terreng har bidratt til at Lysakerelva har fått leve sitt liv, om ikke uforstyrret, så i alle fall på en måte som gjør området til en naturperle.

Ikke bare i nasjonal, men også i internasjonal, sammenheng er denne elvedalen et helt spesielt og verdifullt landskapsområde, ikke minst på grunn av sin beliggenhet. For å ivareta de store verdiene av rikt naturmangfold og kulturminner på en forsvarlig måte, er det behov for en samordnet plan og et forvaltningsregime som har mandat og ressurser til å gi beskyttelse, føre tilsyn og gjennomføre tiltak i tråd med helhetlige forvaltningsmål og -strategier for området.

En egen forvaltningsplan for arealene knyttet til Lysakerelva skal bidra til at dette området blir tatt best mulig vare på i et langsiktig og helhetlig perspektiv av de aktuelle forvaltningsaktørene.

Forvaltningsplanen bygger på vedtak, rammer og handlingsprogram knyttet til kommunedelplanene, og den viderefører tidligere arbeid ved å sette søkelys på konkrete utfordringer knyttet til bruk, vern og utvikling av elvas unike natur- og kulturmiljø. Planen gir strategiske retningslinjer og anbefaler tiltak som sikrer bærekraftig forvaltning på tvers av kommune- og eiendoms grensene.

Hensikten med en forvaltningsplan er å gi en systematisk tilnærming til forvaltningen av området. Planen skal fungere som et strategisk dokument som beskriver mål, retningslinjer og tiltak for å sikre bærekraftig bruk og beskyttelse av Lysakerelvas unike verdier.

1.2 Lysakerelva – om samarbeid og landskap på tvers og på langs

Siden 1980-tallet har kommunene Oslo og Bærum samarbeidet om å utarbeide felles planer for Lysakerelvas utvikling, bruk og vern. Resultatene av dette har vært «Vannbruksplan for Sørkedalsvassdraget»¹ og etter hvert «Kommunedelplan for Lysakervassdraget»². I kraft av den sistnevnte ble det etablert klare rammer for arealbruken knyttet til Lysakerelvas landskapsrom.

«Hovedformålet med kommunedelplanen er å sørge for en bærekraftig og samfunnsøkonomisk bruk av vassdragets ressurser», heter det i formålsparagrafen (§1) til planen som omfatter arealene i Bærum. På Oslosiden sier formålsparagrafen tilsvarende at «planen skal sørge for en bærekraftig bruk av vassdragets ressurser». Videre sies det, for Oslosiden, at «det skal legges vekt på å opprettholde og gjenopprette kjemisk og økologisk status i vassdraget, ivareta eller øke naturverdiene, ivareta kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap, tilrettelegge for utøvelse av friluftsliv, og samordne planlegging og bruk av arealer i og langs vassdraget og over kommunegrensene», og tilsvarende for Bærumssiden at «det skal legges vekt på å opprettholde og

¹ Vannbruksplan for Sørkedalsvassdraget ble ferdigstilt i 1992 og var et samarbeidsprosjekt mellom Oslo og Bærum og ble ledet av Miljøetaten i Oslo kommune v/ Gro Jørgensen.

² Kommunedelplan for Lysakervassdraget ble vedtatt i Bærum kommune i 2014 og i Oslo kommune i 2017.

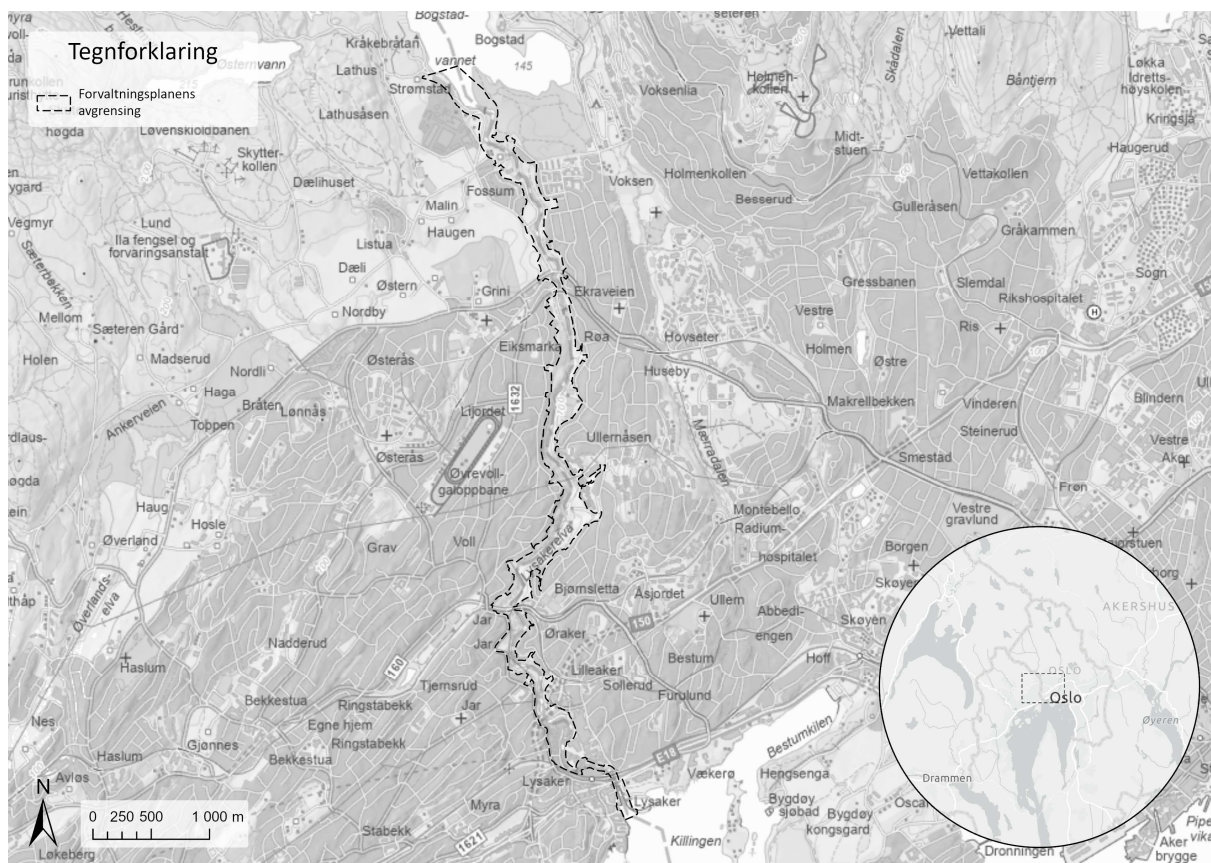
gjenopprette kjemisk og økologisk status i vassdraget, ivareta kulturlandskapet, tilrettelegge for utøvelse av friluftsliv og samordne planlegging og bruk av arealer i og langs vassdraget og over kommunegrensene.»

Selv om det er noen ulikheter i bestemmelsenes ordlyd er kommunedelplanene for Bærum og Oslo koordinerte og utgjør en helhetlig plan som omfatter elva med sine nærområder på begge sider av vannstrengen (se også vedlegg 3).

Som en videre oppfølging av vedtakene knyttet til kommunedelplanen har kommunene besluttet at det skal utarbeides en egen, felles forvaltningsplan for dette området. Forvaltningsplanens områdeavgrensning følger grensene til kommunedelplanen i hele Lysakerelvas løp fra Bogstadvannet til fjorden.

Arealet dekker et område på ca. 1300 dekar over en strekning på 7,5 km (jf. Figur 1-1). Det er en smal blågrønn korridor, i hovedsak med varierende bredde på mellom 100 og 150 meter. På enkelte steder er bredden helt ned mot 50 meter (nedre del ved Lysaker), mens den andre steder utvider seg til å bli i overkant av 200 meter (f.eks. v/ Lysejordet).

Landskapet som omkranser Lysakerelva danner for det meste et sammenhengende juv som følge av at elva har skåret seg kraftig ned i terrenget. Dette har gitt et bratt og lite tilgjengelig sideterreng med gode muligheter for naturmiljøet på begge sider til å få utvikle seg fritt.

Figur 1-1 Kartet viser forvaltningsplanens områdeavgrensning som følger grensene i kommunedelplanen for Lysakervassdraget. Den dekker et areal på ca. 1300 dekar og omfatter hele Lysakerelvas løp på 7,5 km fra osen i Bogstadvannet til utløpet i Oslofjorden ved Lysaker.

Lysakerelva er en av de sentrale blågrønne årene og biologiske korridorene som, i enden av Oslofjorden, tilfører landskapet særtrekk og identitet og danner livsviktige økologiske

forbindelseslinjer mellom fjorden og marka. Elvelandskapets beliggenhet og karakter er også opphav til en svært rik kulturhistorie.

Som en del av den vedtatte kommunedelplanen for Lysakervassdraget, ble det utarbeidet et handlingsprogram bestående av ulike tiltak for videre oppfølging av omtalte utfordringer og muligheter knyttet til forskjellige fokusområder. Til sammen 39 tiltak ble listet opp som aktuelle for temaene «natur», «rekreasjon, idrett og friluftsliv», «kulturminner og kulturmiljø», «landbruk» «elve- og bekkerestaurering» og «forurensning, avfall og fremmede arter». Noen av tiltakene er helt eller delvis gjennomført, enkelte vurderes ikke lenger som aktuelle å gjennomføre, mens andre fremdeles gjenstår (se kapittel 3).

1.3 Lover, planer, politiske vedtak mm

Både internasjonale konvensjoner³ og nasjonale lover er relevante for forvaltningen av Lysakerelva og dens elvelandskap. Her gjøres kort rede for de viktigste nasjonale lover og forskrifter. Videre omtales arealplaner, utredninger og politiske saker som er av betydning og gir føringer for områdets forvaltning og bruk.

1.3.1 Lover og forskrifter

Kongeriket Norges Grunnlov

§ 112.

«Enhver har rett til et miljø som sikrer helsen, og til en natur der produksjonsevne og mangfold bevares. Naturens ressurser skal disponeres ut fra en langsiktig og allsidig betraktning som ivaretar denne rett også for etterleken. Borgerne har rett til kunnskap om naturmiljøets tilstand og om virkningene av planlagte og iverksatte inngrep i naturen, slik at de kan ivareta den rett de har etter foregående ledd. Statens myndigheter skal iverksette tiltak som gjennomfører disse grunnsetninger.»

Norges grunnlov pålegger myndighetene en plikt til å verne om naturmiljøet og gir befolkningen rett til et sunt miljø.

Naturmangfoldloven

§ 1. (Lovens formål)

«Lovens formål er at naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på ved bærekraftig bruk og vern, også slik at den gir grunnlag for menneskenes virksomhet, kultur, helse og trivsel, nå og i fremtiden, også som grunnlag for samisk kultur.»

Loven har bestemmelser bl.a. om bærekraftig bruk, artsforvaltning og -beskyttelse (herunder prioriterte arter), fremmede arter, områdevern og utvalgte naturtyper. Den utfyller andre lover som for eksempel plan- og bygningsloven, ved å sikre at naturhensyn blir innlemmet i samfunnsplanlegging og arealbruk. Gjennom en kombinasjon av bevaring, bærekraftig bruk og restaurering gir denne loven et helhetlig rammeverk for å kunne beskytte Norges naturverdier.

Kulturminneloven

§ 1. Lovens formål.

«Kulturminner og kulturmiljøer med deres egenart og variasjon skal vernes både som del av vår kulturarv og identitet og som ledd i en helhetlig miljø- og ressursforvaltning. Det er et nasjonalt ansvar å ivareta disse ressurser som vitenskapelig kildemateriale og som varig grunnlag for nålevende og fremtidige generasjoners opplevelse, selvforståelse, trivsel og virksomhet.

³ For eksempel FNs konvensjon om biologisk mangfold, Bernkonvensjonen, Europarådets landskapskonvensjon m.fl.

Når det etter annen lov treffes vedtak som påvirker kulturminneressursene, skal det legges vekt på denne lovs formål.»

Kulturminneloven skal bidra til å beskytte Norges historie, identitet og tradisjoner, samtidig som den sikrer at arven forvaltes på en måte som gir verdi både i dag og i fremtiden.

Plan- og bygningsloven

§ 1-1. Lovens formål

«Loven skal fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner.

Planlegging etter loven skal bidra til å samordne statlige, regionale og kommunale oppgaver og gi grunnlag for vedtak om bruk og vern av ressurser.

Byggesaksbehandling etter loven skal sikre at tiltak blir i samsvar med lov, forskrift og planvedtak. Det enkelte tiltak skal utføres forsvarlig.

Planlegging og vedtak skal sikre åpenhet, forutsigbarhet og medvirkning for alle berørte interesser og myndigheter. Det skal legges vekt på langsiktige løsninger, og konsekvenser for miljø og samfunn skal beskrives.

Prinsippet om universell utforming skal ivaretas i planleggingen og kravene til det enkelte byggetiltak. Det samme gjelder hensynet til barn og unges oppvekstvilkår og estetisk utforming av omgivelsene.»

Denne loven ligger til grunn for kommunedelplanen som gjelder for Lysakerelva. Den skal balansere ulike samfunnsinteresser som utbygging, naturvern og kulturminnevern og legge til rette for bærekraftig bruk av arealer samtidig som den sikrer at viktige natur- og kulturverdier ivaretas for fremtiden.

Vannressursloven

Formålet med vannressursloven mht. vernede vassdrag, er å sikre en bærekraftig forvaltning av Norges vannressurser, med hovedvekt på langsiktig vern av vassdragets natur- og miljøverdier.

I hovedsak legger vannressursloven begrensninger på utbygging og inngrep i vernede vassdrag, samt føringer for ivaretagelse av naturmiljøet i og rundt vassdragene. I visse tilfeller kan det likevel gis tillatelse til mindre inngrep som ikke truer vassdragets verneverdi.

Lysakerelva ble vernet i 1973, i den første verneplanen for vassdrag i Norge. Verneplanen la vekt på å beskytte Lysakerelva på grunn av dens betydelige naturverdier, landskapsmessige kvaliteter og viktige rolle som et rekreasjonsområde for befolkningen i Oslo og Bærum.

Lakse- og innlandsfiskeloven

Formålet med lakse- og innlandsfiskeloven er å sikre bærekraftig forvaltning av anadrom laksefisk (og innlandsfisk. Loven inneholder bestemmelser om blant annet fiskeutstyr, fangstkvoter og fredningstider og gir myndighetene hjemmel til å regulere fiske.

Forskrift om fysiske tiltak i vassdrag er hjemlet i lakse- og innlandsfiskeloven og regulerer mindre fysiske inngrep, særlig mht. ivaretagelse av produksjonsforholdene for akvatiske organismer.

Forurensningsloven

Forurensningsloven er det overbyggende lovverket som regulerer forurensning.

Formålsparagrafen (§ 1) sier følgende: *«Denne lov har til formål å verne det ytre miljø mot forurensning og å redusere eksisterende forurensning, å redusere mengden av avfall og å fremme en bedre behandling av avfall.»*

Flere forskrifter er hjemlet i forurensningsloven, bl.a. forurensningsforskriften, avfallsforskriften og vannforskriften.

Vannforskriften

Vannforskriften gjennomfører EUs vanndirektiv i norsk rett, og har til formål å beskytte og forbedre miljøkvaliteten i alle norske vannforekomster. Vannforskriften setter miljømål for kjemisk og økologisk miljøtilstand for overflatevann.

Forskriften skal sikre at det utarbeides og vedtas regionale forvaltningsplaner med tilhørende tiltaksprogrammer med sikte på å oppfylle miljømålene, og sørge for at det fremskaffes nødvendig kunnskapsgrunnlag for dette arbeidet. Vassdragene skal forvaltes helhetlig og uavhengig av administrative grenser.

Friluftsloven

§ 1. (Lovens formål)

«Formålet med denne loven er å verne friluftslivets naturgrunnlag og sikre allmenhetens rett til ferdsl, opphold m.v. i naturen, slik at muligheten til å utøve friluftsliv som en helsefremmende, trivselsskapende og miljøvennlig fritidsaktivitet bevares og fremmes.»

Loven tar for seg forhold rundt retten til opphold og ferdsl i naturen, inkludert begrensinger knyttet til allmenhetens bruk. Hovedformålet med loven er å sikre tilgangen og muligheten til å ta i bruk naturen, men loven fungerer også som et vern mot forbruk av naturområder som går på bekostning av natur og landbruk.

Viltloven

§ 1. (lovens formål)

«Viltet og viltets leveområder skal forvaltes i samsvar med naturmangfoldloven og slik at naturens produktivitet og artsrikdom bevares.

Innenfor denne ramme kan viltproduksjonen høstes til gode for landbruksnæring og friluftsliv.»

Viltforskriften

§ 1-1. Formål

«Formålet med forskriften er å forvalte viltet i samsvar med naturmangfoldloven, slik at naturens produktivitet og artsrikdom bevares. Viltforvaltningen skal innenfor denne rammen ivareta hensynet til dyrevelferd og dyrehelse, forskning, undervisning, landbruk, friluftsliv, næringsliv og andre offentlige og private interesser.»

Jordlova

§ 1. Føremål

«Denne lova har til føremål å leggja tilhøva slik til rette at jordviddene i landet med skog og fjell og alt som høyrer til (arealressursane), kan verte brukt på den måten som er mest gagnleg for samfunnet og dei som har yrket sitt i landbruket.

Arealressursane bør disponerast på ein måte som gir ein tenleg, variert bruksstruktur ut frå samfunnsutviklinga i området og med hovudvekt på omsynet til busetjing, arbeid og driftsmessig gode løysingar.

Ein samfunnsgagnleg bruk inneber at ein tek omsyn til at ressursane skal disponerast ut frå framtidige generasjonar sine behov. Forvaltninga av arealressursane skal vera miljøforsvarleg og mellom anna ta omsyn til vern om jordsmonnet som produksjonsfaktor og ta vare på areal og kulturlandskap som grunnlag for liv, helse og trivsel for menneske, dyr og planter.»

Forskrift om fremmede organismer

§ 1. (Lovens formål)

Formålet med forskriften er å hindre innførsel, utsetting og spredning av fremmede organismer som medfører, eller kan medføre, uheldige følger for naturmangfoldet.

Damsikkerhetsforskriften

§ 1-1. Formål

Forskriften skal fremme sikkerhet ved vassdragsanlegg og forebygge skade på mennesker, miljø og eiendom.

§ 2-1. Krav til organisasjon

Vassdragsanlegg skal ha en ansvarlig, jf. § 2-2.

Personellet ved vassdragsanlegg skal omfatte:

a., leder

b., vassdragsteknisk ansvarlig (VTA) og stedfortredende VTA

c., tilsynspersonell.

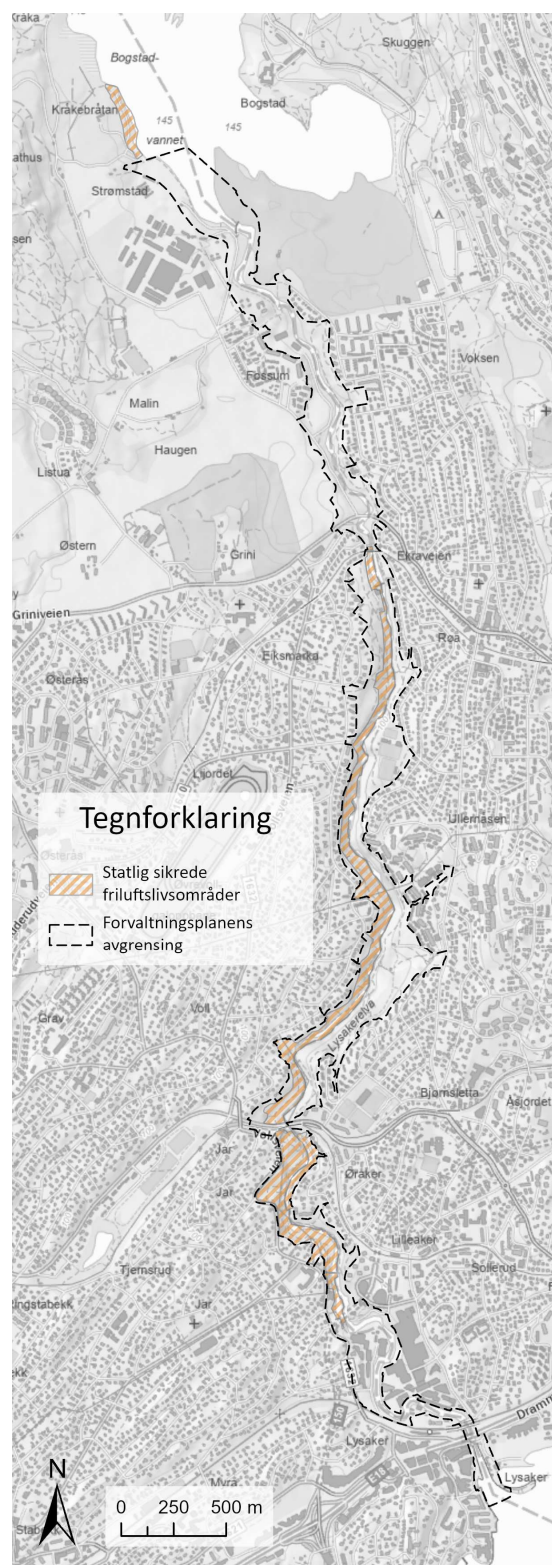
§1. Formål

En betydelig del av arealene innenfor planområdet, først og fremst på Bærumssiden, har blitt sikret gjennom ordningen med statlig sikring av friluftsområder⁴. Kommunene har med dette forpliktet seg til å ivareta fremtidig drifts- og tilsynsansvar for disse områdene, og som navnet tilsier ligger det en forutsetning om at arealene skal kunne benyttes og tilrettelegges for friluftsliv og rekreasjon.

Statlig sikring av et friluftslivsområde kan utløse statlig støtte til enkelte sikringstiltak, tilretteleggingstiltak og grunnleggende istandsetting (Miljødirektoratet, 2023). Med støtten kommer også retningslinjer om hvordan området skal forvaltes.

Et av kravene for å utløse statlige midler til tilrettelegging og sikring, er å utarbeide en forvaltningsplan med en anbefaling og vurdering av aktuelle tiltak (jf. kap. 3.7).

Alle tilretteleggingstiltak i statlig sikrede friluftslivsområder skal ivareta friluftslivet og skal ikke undergrave sikringsformålet. Flere av tiltakene som anbefales i denne forvaltningsplanen vil ha som mål at mulighetene for friluftsliv i området skal ivaretas eller styrkes, men under forutsetning av at det ikke går på bekostning av arts mangfold, truede naturtyper, verdifulle kulturlandskap og kulturminner.

Figur 1-2 Oversikt over statlig sikrede friluftslivsområder.

⁴ Ordningen ble opprettet på 1950-tallet. Arealene i Bærum på til sammen 243 daa ble sikret i 1983. På Oslosiden ble et areal på 15 daa sikret i 2010 (49).

1.3.2 Politiske vedtak, programmer og temaplaner

Vannforvaltningsplaner

Med basis i forvaltningsplaner skal det utarbeides tiltaksprogram for norske vannområder, og vedtatte tiltak for å bedre vannmiljøet skal gjennomføres. Godkjente vannforvaltningsplaner med tilhørende tiltaksprogrammer revurderes og oppdateres hvert sjette år.

Miljømål fastsettes på vannregionnivå, mens tiltaksprogrammer baseres på innspill fra sektormyndigheter og lokale myndigheter. Vannområdene er det lokale nivået for forvaltningen. I vannområdene samarbeider kommunene og andre aktører på tvers av kommunegrenser. Arbeidet i vannområdene skal sikre deltakelsen fra kommunene og lokal medvirkning, koordinere mellom kommunene og legge grunnlaget for det regionale arbeidet med vannforvaltningsplaner og tilhørende tiltaksprogrammer.

Lysakerelva tilhører vannregion Glomma og vannområde Indre Oslofjord Vest. Inneværende seksårsperiode går fra 2022 til 2027, og det foreligger regional vannforvaltningsplan, tiltaksprogram, handlingsprogram og planprogram (1).

Planer for ivaretagelse av naturmiljø, kulturmiljø, friluftsliv, rekreasjon, folkehelse mm

- Bærum kommunedelplan for kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap vedtatt i kommunestyret sak 106/25 den 08.10.2025
- Friluftslivets ferdselsårer (Bærum kommune, 2024)
- Temaplan naturmangfold med handlingsplan 2023-2026 (Bærum kommune)
- Bærum kommunes plan for fysisk aktivitet, idrett og friluftsliv 2023-26
- Handlingsplan for biologisk mangfold i Oslo 2023-2030
- Behovsplan for idrett og friluftsliv (2021-2030, Oslo kommune)⁵
- Byøkologisk program (2011-2026, Oslo kommune)
- Folkehelsestrategi for Oslo 2023-2030
- Kulturmiljøstrategi 2023-2034. Kulturmiljø i den grønne byen. (Oslo kommune)
- Strategi for Oslo som bærekraftig reisemål (2023)
- Stille områder (Oslo kommune)
- Turveistrategi (Bymiljøetaten, 2016)
- Lokal tiltaksanalyse for Vannområde Oslo
- Verneplan for Akergårdene (Oslo kommune, Byantikvaren 2008, behandlet i Oslo bystyre 2009)

⁵ Denne planen blir i løpet av 2025/2026 erstattet av «Behovsplan for idrett 2025 – 2034» og «Behovsplan for friluftsliv, park og nærnatur 2026 – 2035».

1.3.3 Arealplaner – vedtatte planer og pågående planarbeid

Kommuneplan for Bærum (samfunnsdel 2021-2024 / arealdel 2022-2042)

Samfunnsdelen med arealstrategi ble vedtatt av kommunestyret i Bærum kommune 23.06.2021 og arealdelen ble vedtatt 21.06.2023.

Kommuneplan for Oslo – Smart Trygg Grønn – Kommuneplan 2015 Oslo mot 2030 (arealdel)

Kommuneplanens juridiske arealdel ble vedtatt av Oslo bystyre 23.09.2015. Planens sammendrag innledes slik:

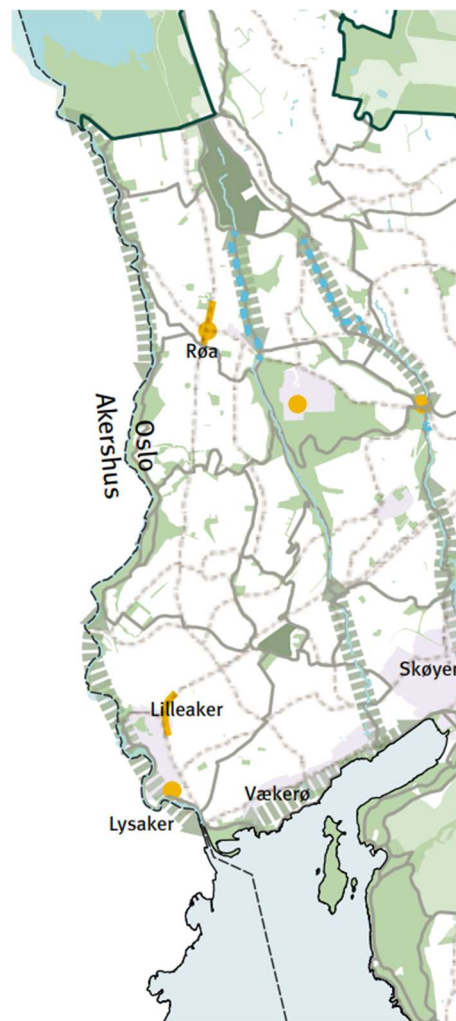
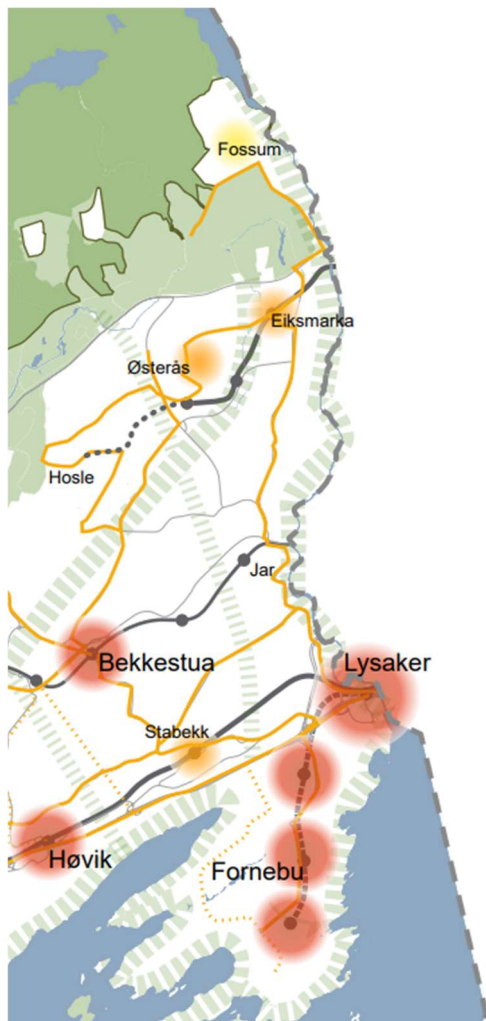
«Formålet med kommuneplanens juridiske arealdel er å sikre en bærekraftig og klimanøytral byutvikling som ivaretar og videreutvikler kommunens bymessige, naturgitte og historiske kvaliteter. Arealdelen skal samtidig bidra til å sikre nødvendig areal for vekst i bolig- og næringsutvikling, samt sosial, blågrønn og teknisk infrastruktur.»

Kommuneplan for Oslo 2018 – Vår by, vår framtid (Samfunnsdel med byutviklingsstrategi)

Samfunnsdelen med byutviklingsstrategi ble vedtatt av Oslo bystyre 30.01.2019. Planen omfatter også strategikartene «Arealstrategi mot 2030», «Arealstrategi fra 2030 mot 2050» og «Torg og møteplasser, grønnstruktur og gang- /sykkelforbindelser.»

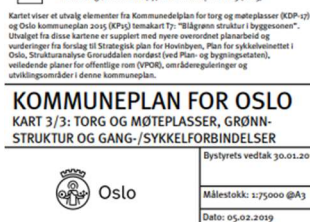
Kommuneplan for Oslo – Oslo mot 2040 – en grønnere, varmere og mer skapende by med plass til alle

Det arbeides med revisjon av kommuneplanens arealdel for Oslo. Planen har vært til offentlig høring i 2023 og vil bli sendt videre til politisk behandling når alle innspill er behandlet og planen er bearbeidet og justert iht. høringsinnspill.

Figur 1-3 Utsnitt av kartillustrasjoner fra kommuneplanene til Bærum og Oslo. Over til venstre vises strategisk arealkart for Bærum kommune der Lysakerelva er definert som en «blågrønn hovedstruktur» mellom Marka og fjorden med Fossum og Lysaker som vekst- og fortetningsområder.

Til høyre er utsnitt av Oslo kommunes strategikart for «Torg og møteplasser, grønnstruktur, gang-/sykkelforbindelser» som er en del av gjeldende kommuneplan. Lysakerelva er i Oslo definert som en «overordnet forbindelse» bestående av elveløp, grønnstruktur og turvei/gangforbindelse.

Kommunedelplan for Lysakervassdraget

Gjennom et samarbeid mellom Bærum og Oslo kommune har det blitt utarbeidet en felles kommunedelplan for Lysakervassdraget. Planen ble vedtatt separat av de respektive kommunene i henholdsvis 2014 og 2017. Den sikrer vassdragets store natur- og kulturminneverdier og legger til rette for friluftsliv. Planens handlingsprogram gir grunnlag for å gjennomføre tiltak for å fremme vassdragets verdier og tilgjengelighet. Det er kommunedelplanen som danner utgangspunktet og angir de sentrale rammene for utarbeidelsen og innholdet i denne forvaltningsplanen.

Arealene på land er i all hovedsak regulert til formål *grønnstruktur* med underformål *naturområder* og *frimråder*, mens selve elvestrengen har formål *bruk og vern av sjø og vassdrag* med underformål *naturområder* og *naturområder/friluftsliv*. Utover dette er noen områder og eiendommer, først og fremst i randsonene, regulert til *bebyggelse og anlegg* med forskjellige underformål.

Planens bestemmelser og retningslinjer er gjengitt i vedlegg 4.

Igangsatt verneprosess, naturreservat - Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus

Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus har i 2024 startet opp en verneprosess for Lysakerdalen etter naturmangfoldloven med sikte på å verne sentrale deler av området som naturreservat (jf. nml§ 37).

Det er i utgangspunktet de kommunale eiendommene i og langs elva som er foreslått vernet. Dette utgjør et samlet areal på ca. 598 dekar, altså litt under halvparten av arealet som forvaltningsplanen omfatter.

Som begrunnelse for et vern skriver Statsforvalteren blant annet dette i sitt varsel om oppstart:

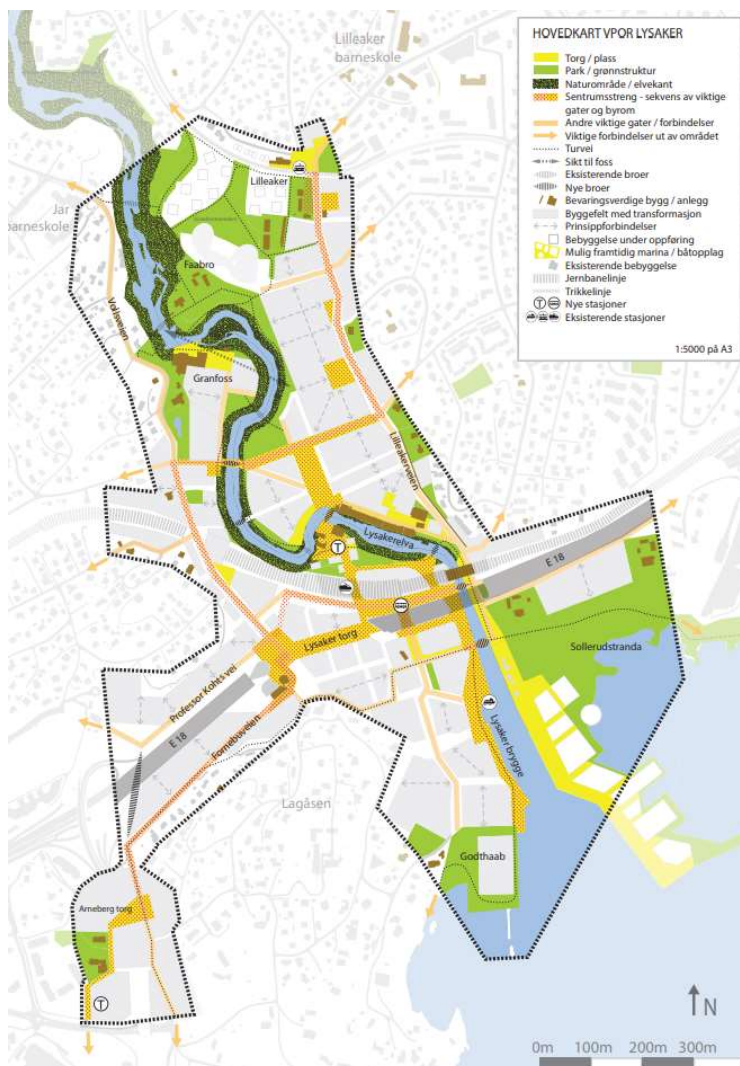
*«Området har samlet sett naturkvaliteter som gjør det nasjonalt verneverdig. Ved en verdivurdering etter vernekriteriene for skog oppnår Lysakerdalen aller høyeste verdi (****/6 poeng). Det er kombinasjonen av kalkrik grunn, vann, fuktig lokalklima i en ellers god klimasone samt relativt god kontinuitet på vegetasjonen og skogen, som gjør at Lysakerdalen har så høy biologisk verneverdi.»*
(2).

Oppstarten for arbeidet ble varslet i februar 2024 med høringsfrist 15. april. Verneforslaget⁶ ble sendt på offentlig høring 25. september 2025 med frist for merknader innen 4. januar 2026 (3).

⁶ Høringsdokumentene for verneforslaget inneholder beskrivelse av verneverdier, brukerinteresser og konkrete forslag til vernebestemmelser/verneforskrift og vernekart.

VPOR Lysakerbyen (15/105335)

Bærum og Oslo har i fellesskap utarbeidet en veiledende plan for offentlige rom på Lysaker-Lilleaker, kalt VPOR Lysakerbyen⁷. Planen inngår som en av flere større planer for byutvikling langs fjorden, kalt Fjordbyen vest. VPOR Lysakerbyen er retningsgivende for arealer i begge kommuner og gir et felles overordnet grunnlag for å utvikle området som by, lokalsenter og knutepunkt. Deler av elva skal tas mer i bruk og gjøres bedre tilgjengelig både visuelt og funksjonelt, blant annet ved bruer og utsiktspunkt, samtidig som elvekantvegetasjonen forsterkes. Turveiene skal legges nær elva, men bør ikke legges i eksisterende kantvegetasjon. Planen har en helhetlig tilnærming til utvikling i området, som har betydelig utbyggingsinteresse, både i regi av større sektorinteresser som Jernbaneverket, Statens vegvesen og Ruter samt private utbyggere. Begge kommuner har vedtatt at den skal legges til grunn for behandling av plan- og byggesaker i planområdet.

Figur 1-4 Illustrasjonsplanen viser arealet og prinsippene som omfattes av VPOR for Lysakerbyen (s.20, VPOR Lysakerbyen).

Lilleakerbyen (19/932 (BK) / 201804032 (Oslo))

Mustad Eiendom har utarbeidet et forslag til detaljreguleringsplan for «Lilleakerbyen». Bærum kommune har også uttalt seg til denne saken selv om planen i hovedsak omfatter Mustads eiendommer på Oslosiden av Lysakerelva. Oslo kommune v/Plan- og bygningsetaten (PBE) legger VPOR-prinsippene til grunn i sin saksbehandling, og de har utarbeidet et alternativt planforslag for området. Forslaget til PBE setter søkelys på å bevare større deler av grønnstrukturen langs Lysakerelva ved å ta ut planlagte bruforbindelser over Lysakerelva, etablere mer grøntarealer langs elva og fjerne inngrepene på øya ved klatreparken.

Lysaker kollektivterminal (20/25074 (BK))

Det er fastsatt planprogram for Lysaker kollektivterminal (reguleringsplasser for buss). To utredningsalternativer for plassering av reguleringsplasser er tatt med videre:

⁷ «Lysakerbyen. Veiledende plan for offentlig rom.» ble vedtatt av Bærum kommunestyre 06.02.2019 og av Oslo bystyre 19.06.2019.

- Utredningsalternativ 7: Reguleringsplasser under og sør for eksisterende jernbane.
- Utredningsalternativ 15: Reguleringsplasser i kulvert under Strandveien.

Planarbeidet skal ses i sammenheng med pågående planprosesser for byutvikling i Lysaker-området, med vekt på utvikling av Lysaker som regionalt kollektivknutepunkt med effektiv framføring av buss, og muligheter for ny byutvikling som følge av omlegging og ombygging av trafikkanlegget gjennom området. Planprogrammet beskriver behovet for utredninger, opplegget for medvirkning og hvordan arbeidet med reguleringsplan for Lysaker kollektivterminal skal gjennomføres. Det er sentralt i arbeidet å styrke Lysakerelva og tilgjengeligheten til den, gjennom å legge til rette for finmasket gate/byromsstruktur tilpasset fotgjengere. Statens vegvesen er tiltakshaver, Bærum og Oslo kommuner er planmyndighet.

Detaljregulering for Vollsveien 9-11 (20/11703 (BK))

Planforslaget legger til rette for oppføring av et næringsbygg på inntil 15 500 m² BRA med i underkant av 900 arbeidsplasser. Bygget framstår med mellom 4 og 8 etasjer over tilstøtende terreng. Det legges til rette for etablering av en turvei mellom næringsbygget og Lysakerelva. Elvas kantsone er i forslaget avsatt til formål grønnstruktur naturområde, og i reguleringsbestemmelsene er det åpnet for stabiliserende tiltak grunnet ustabile grunnforhold. Inngrepene vil påvirke kantsonen langs Lysakerelva noe. Deler av terrenget blir senket og det blir en synlig støttemur mellom naturområdet og turveien. Området er forutsatt revegetert med stedegen vegetasjon. Byggegrense er satt 20 meter fra elvas alminnelige flomvannstand tilsvarende som i Oslo kommune.

Detaljregulering av Granfoss (Vollsveien 13-21) (23/2481 (BK))

Det er avholdt oppstartmøte, og varsel om planarbeidet ble kunngjort i september 2024 med høringsfrist 01.11.24. Planprogrammet for Granfoss setter krav om to alternative planforslag. Det arbeides om mulig å komme fram til omforent planforslag/prinsippsak. Planområdet omfatter et areal på ca. 5,2 daa der det skal tilrettelegges for både bolig- og nærings/kontorbygg med en anslått kapasitet på 400-500 boenheter og 800-1000 arbeidsplasser. Planen skal samtidig legge opp til å styrke og utvide eksisterende naturverdier og grønne områder langs Lysakerelva. Det er også planer om nye torg og møteplasser langs elva. Planforslagene bygger på vedtatt planprogram som igjen er basert på VPOR for Lysakerbyen.

Kommunedelplan for kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap 2023-43, Bærum kommune (PlanID 2022015)

Hensikten med denne tematiske planen, som ikke er juridisk bindende, er å gi en oversikt over viktige kulturminner og kulturmiljøer. Tilhørende handlingsplan skal fastsette videre arbeid med kartlegging, forvaltning, formidling og verdiskaping av kulturarven.

Planen skal danne et grunnlag for vurdering av behov for konsekvensutredninger i plansaker, definisjon/etablering og konkretisering av hensynssoner, utforming av generelle bestemmelser i kommuneplanens arealdel og reguleringsarbeid, samt være fundamentet for en bærekraftig forvaltning og formidling av Bærums kulturarv. Kulturarvens viktige rolle i klima/miljødebatten inn mot det grønne skiftet mot en mer sirkulærøkonomi skal belyses i dette planarbeidet.

Ny 420 kV forbindelse mellom Hamang og Smestad

Energidepartementet ga 2. april 2024 Statnett tillatelse til å bygge en ny 420 kV kraftledning fra Hamang transformatorstasjon, via Bærum transformatorstasjon og til Smestad transformatorstasjon. Ledningen skal bygges som kabel i grøft og tunnel. Ved byggingen av tunnelen er det nødvendig med

et tverrslag og anleggsområde på Lysejordet i Oslo kommune. Kabelen skal krysse Lysakerelva med kabel i tunnel under elva.

1.3.4 Viktige utredninger og bakgrunnsinformasjon

Det vises generelt til referanselista bakerst og vedlegg for supplerende opplysninger og bakgrunnsinformasjon. Her nevnes noen av de sentrale dokumentene:

- En sammenstilling av naturverdier langs Lysakerelva (Biofokus rapport, 2023-036)
- Kommunedelplan for Lysakervassdraget. Hovedrapport (Oslo kommune og Bærum kommune, 2015)
- Lysakerelva (Tibballs, J., Hessen, D., Slagsvold, T., Lysakervassdragets venner, 2020)
- Opplevelser langs Lysakerelva (Bærum elveforum, 2021)
- Blågulkatalogen for Lysakerelva 2024 (Lysakervassdragets Venner, 2024)

1.4 Forvaltning og eiendomsstruktur

Forvaltningsansvaret for Lysakerelva med tilliggende areal er fordelt på mange ulike aktører og interessenter. Blant disse er det et stort spenn i hva som er deres ansvar, plikter, interesser og behov.

I 2025 er det i matrikkelen oppført at forvaltningsområdet totalt omfatter ca. 500 eiendommer, det vil si areal med unike gårds- og bruksnummer. Eierskapet er fordelt mellom mange eiere og/eller rettighetshavere, og det vil gjerne være ulike perspektiv og eierinteresser som er knyttet til de respektive eiendommene (jf. kap. 2.2 og vedlegg 5).

1.4.1 Forvaltningsaktører og interessenter

Dette er sentrale forvaltningsaktører og interessenter i området:

• Oslo kommune	• Akershus fylkeskommune
○ Bymiljøetaten	• Vannområde Indre Oslofjord Vest og Vannområde Oslo
○ Vann- og avløpsetaten	• Lysakervassdragets Venner
○ Byantikvaren	• Oslo Elveforum
○ Eiendoms- og byfornyelsesetaten	• Bærum Elveforum
○ Plan- og bygningsetaten	• Private grunneiere
○ Bydel Ullern	○ Mustad Eiendom
○ Bydel Vestre Aker	○ Løvenskiold/Fossum Eiendom
• Bærum kommune	○ Sameier, borettslag
○ Tjenestested Natur, Vei og Miljøforvaltning	○ Privatpersoner
○ Tjenestested Vann og avløp	• Statens Vegvesen
• Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus v/Klima- og miljøvernavdelingen	• Sporveien AS
	• Bane NOR SF

- Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE)
- Elvia AS
- Lysakersamarbeidet
- Lokale velforeninger i begge kommuner
- Brukerrådet for fisk (Bærum)
- Lysakerelva fiskeforening
- DNT Oslo og Omegn
- Lokale og regionale natur- og friluftsansjoner

1.4.2 Offentlig eiendom

Bærum kommune og Oslo kommune er planområdets største grunneiere (se figur 1-6), og er i kraft av dette, og nevnte politiske vedtak knyttet til kommunedelplanen, ansvarlige for utarbeidelse og implementering av en helhetlig forvaltningsplan for Lysakerelva. Ideelle organisasjoner som Lysakervassdragets Venner, Bærum Elveforum og Oslo Elveforum er også sterke pådrivere for at området trenger en forvaltningsplan og et styrket forvaltningsregime.

For de kommunalt eide arealene som er avsatt til grønnstruktur har begge kommunene i sine fagetater/enheter et drifts- og forvaltningsapparat med ansvar for løpende drift, skjøtsel og oppsyn/forvaltning. I Bærum kommune ligger dette ansvaret hos avdeling Park, landbruk, natur og kulturvern under tjenestested Natur, vei og miljøforvaltning, mens det i Oslo er Bymiljøetaten ved seksjoner under Byromsdivisjonen og Miljødivisjonen som har dette ansvaret.

I lys av verdiene som området representerer både for vern og bruk er det begrenset med drifts-, skjøtels- og oppsynsoppgaver som blir utført. Oslo kommune anslår (pr. 2024) en årlig driftskostnad på om lag 400 000 kr knyttet til skjøtsel og vedlikehold av anlegg og infrastruktur på sin side av Lysakerelva. Utover dette kommer det gjerne tilleggsarbeider knyttet til trær og skader på turveinettet. Ekstrakostnadene for dette estimeres til mellom 50 000 og 100 000 kr i året.

Bærum kommune melder (pr. 2024) om en fast driftskostnad på om lag 250 000 kr i året knyttet til skjøtsel og vedlikehold. Tilleggskostnadene varierer mye. I 2022 var de på ca. 190 000 kr, mens de i 2023 var på rundt 670 000 kr, noe som kan forklares med de store nedbørmengdene den høsten.

Den kommunale forvaltningen er godt hjulpet av frivillige organisasjoner og vel som bidrar med små og mellomstore tiltak. Av disse er Lysakervassdragets Venner (LvV) og Bærum Turlag (DNT Oslo og omegn) de største bidragsyterne og har sørget for blant annet reparasjon av håndløpere og gjerder samt opprusting av toppdekket og etablering av klopper (Figur 1-5) på fuktige og erosjonsutsatte partier (Lysakervassdragets Venner og Bærum Turlag, 2024).

Figur 1-5 Bærum Turlag i aksjon høsten 2024 med legging av klopp over et fuktig parti av stien på Bærumssiden (Foto: Bærum Turlag)

De senere årene har det også blitt gjennomført noen tilretteleggings- og rehabiliteringstiltak på de kommunale arealene:

Brua over Hammerdammen ble rehabilitert i 2022 og var et samarbeidsprosjekt mellom Oslo og Bærum. Fådpassasjen, som var en lenge etterlengtet turveiforbindelse gjennom Jarfyllinga (fundamentet til Bærumsveien og Bærumsbanen) ble opparbeidet samtidig med oppgraderingen av Bærumsbanen og åpnet i 2010. Fyllinga ble i sin tid etablert i forbindelse med kollektivutbygging i 1924 og skapte en sterk barriere for en sammenhengende ferdselsmulighet i elvenaturen. Den nye gangtunnelen har bidratt til en vesentlig økning i ferdsel og bruk av områdene langs Lysakerelva.

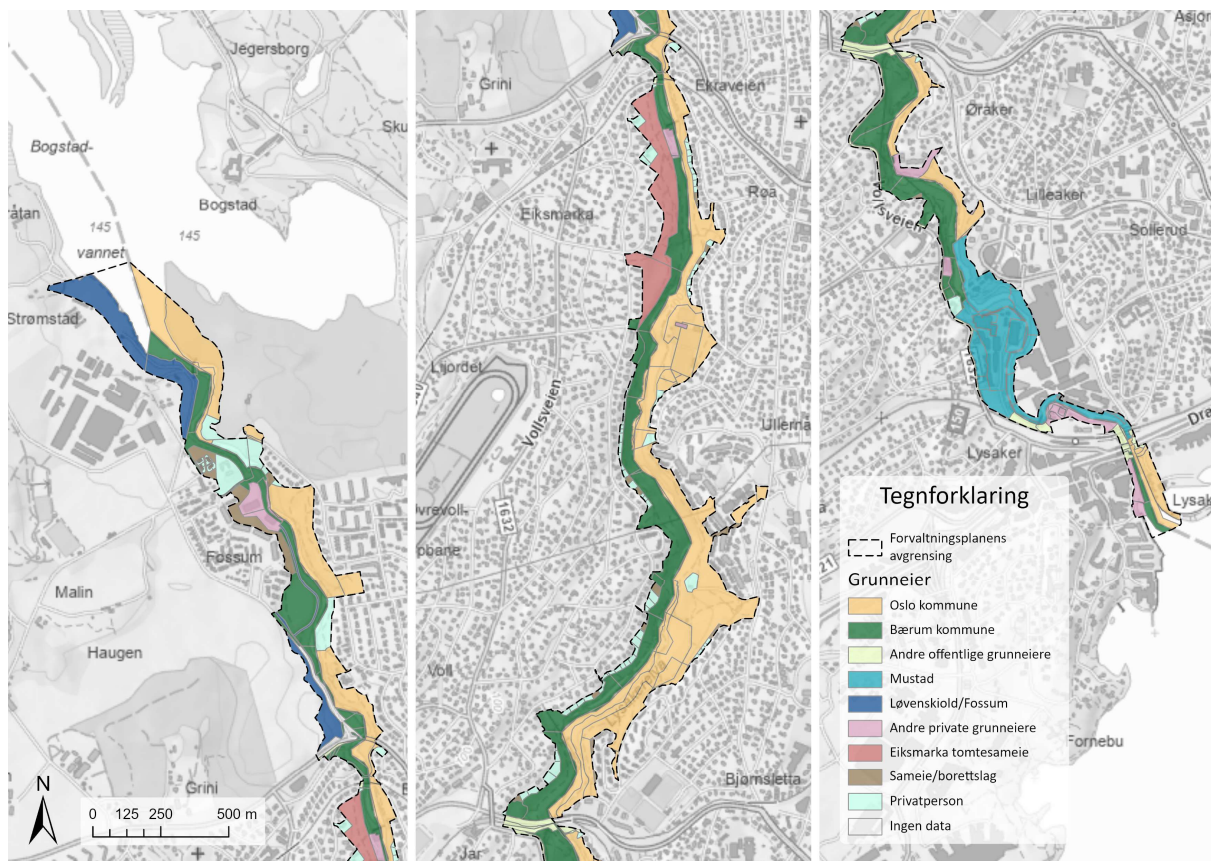
Samtidig som *Fådpassasjen* ble etablert ble også en god del av stitraseene på både Oslo- og Bærumssiden i dette området oppgradert og forsterket med rekkverk/håndløpere, grovere fundamenter, nytt toppdekke, forstøtningsmurer av naturstein, bordganger og fjellsikring på utsatte partier (se figur 1-34).

I den forbindelse var det også utarbeidet planer for etablering av to nye bruforbindelser, en oppstrøms og en nedstrøms Jarfyllinga, men disse planene ble ikke gjennomført (jf. kap. 2.8.1).

Av mindre omfang kan nevnes tiltak med skilting av kulturminner og informasjonstavler på Bærumssiden, samt oppsetting av håndløpere, rekkverk og klopper på noen strekninger og partier.

1.4.3 Privat eiendom

Blant de private arealene og eiendommene innenfor planområdet er det Mustad Eiendom og Løvenskiold/Fossum Eiendom som er de største hjemmelshaverne. Mustad Eiendom er sentral for pågående planlegging og utvikling av arealene som inngår i Lysakerbyen, mens Løvenskiold/Fossum Eiendom eier arealer i den nordre enden av Lysakerelva hvor det også er utarbeidet områdeplan for endret arealbruk. Foruten disse omfatter forvaltningsområdet ca. 60 dekar av fellesarealet til Eiksmarka tomtesameie, samt et større antall private eiendommer, i hovedsak boligtomter, der deler av eiendommene ligger innenfor forvaltningsområdet (se figur 1-6 og vedlegg 5).

Figur 1-6 Kartillustrasjonen viser eierskap til arealene som omfattes av forvaltningsplanen. Kommunene eier til sammen en vesentlig del av området (totalt ca. 65%) hvorav Bærum eier 354 dekar og Oslo 494 dekar. Mustad Eiendom og Løvenskiold/Fossum Eiendom er de største private grunneierne. Langs randsonene mot tilgrensende boligområder er det et større antall privatpersoner som eier areal som inngår i disse boligtomtene (se vedlegg 5).

1.5 Naturmiljø og biologisk mangfold på land

1.5.1 Innledning

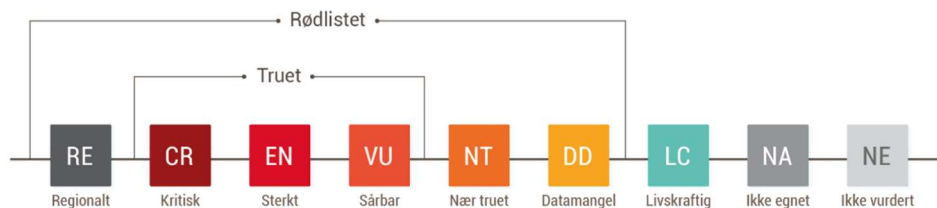
Lysakervassdraget har generelt store naturverdier og mye variert natur.

Stiftelsen Biofokus har på oppdrag fra Oslo og Bærum kommuner kartlagt og sammenstilt data om (terrestrisk) natur i Lysakerelvas bekkekløft nedstrøms Bogstadvannet. I den forbindelse er det utarbeidet en rapport «En sammenstilling av naturverdiene langs Lysakerelva» (2023). Biofokus sin rapport er lagt til grunn for informasjonen i dette kapitlet der ikke annet er nevnt.

Området som Biofokus har kartlagt og vurdert utgjør 760 da av arealene innenfor forvaltningsområdet. Av dette arealet er 97 % avgrenset som viktige naturtyper, der de fleste er vurdert som svært viktige (A-verdi) (se Figur 1-8) (4).

1.5.2 Rødlistestatus

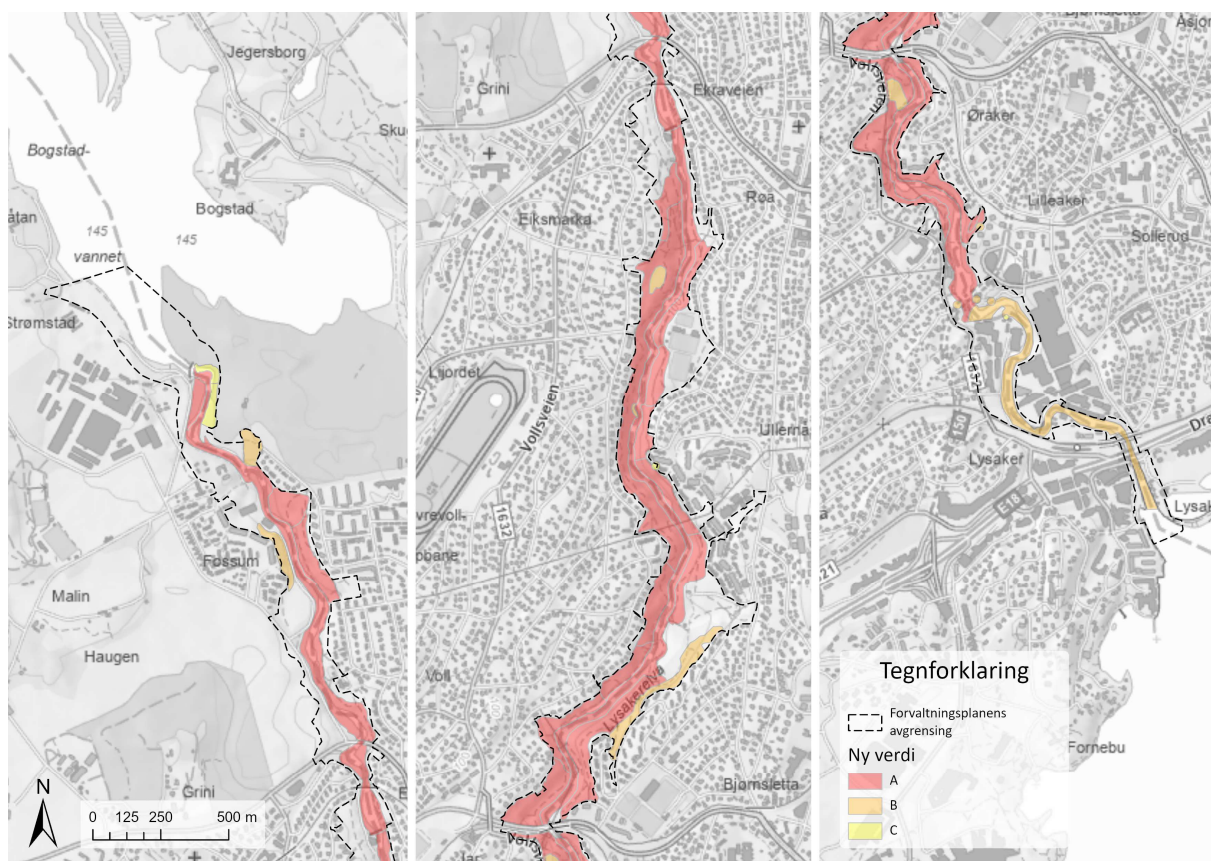
Rødlistestatus sier noe om hvor sjelden en art eller naturtype er, samt noe om utviklingen. Naturtyper har også ofte en verdivurdering knyttet til seg. Denne sier noe om relativ verdi, der tradisjonelt sett A-B-C-verdi tilsvarer hhv. nasjonal, regional og lokal verdi (se Figur 1-7 for rødlistekategorier).

Figur 1-7 Rødlistekategorier i henhold til Norsk rødliste for arter og naturtyper (5).

1.5.3 Naturtyper

Store deler av Lysakerelva nedstrøms Bogstadvannet har utforming som bekkekløft og innehar en rekke spesielle livsmiljøer, herunder stor variasjon i fuktighet og lokaltemperatur innenfor korte avstander. Bekkekløfter er en sjelden naturtype i seg selv, og enda mer sjelden i tettstedsnære områder som her. Vurdert etter en ny bekkekløftmetodikk (6) oppnår Lysakervassdraget hele 455 poeng på en skala der kløfter over 220 poeng har aller høyeste verdi («svært høy verdi»), og er av nasjonal til internasjonal verdi for biologisk mangfold (Figur 1-8).

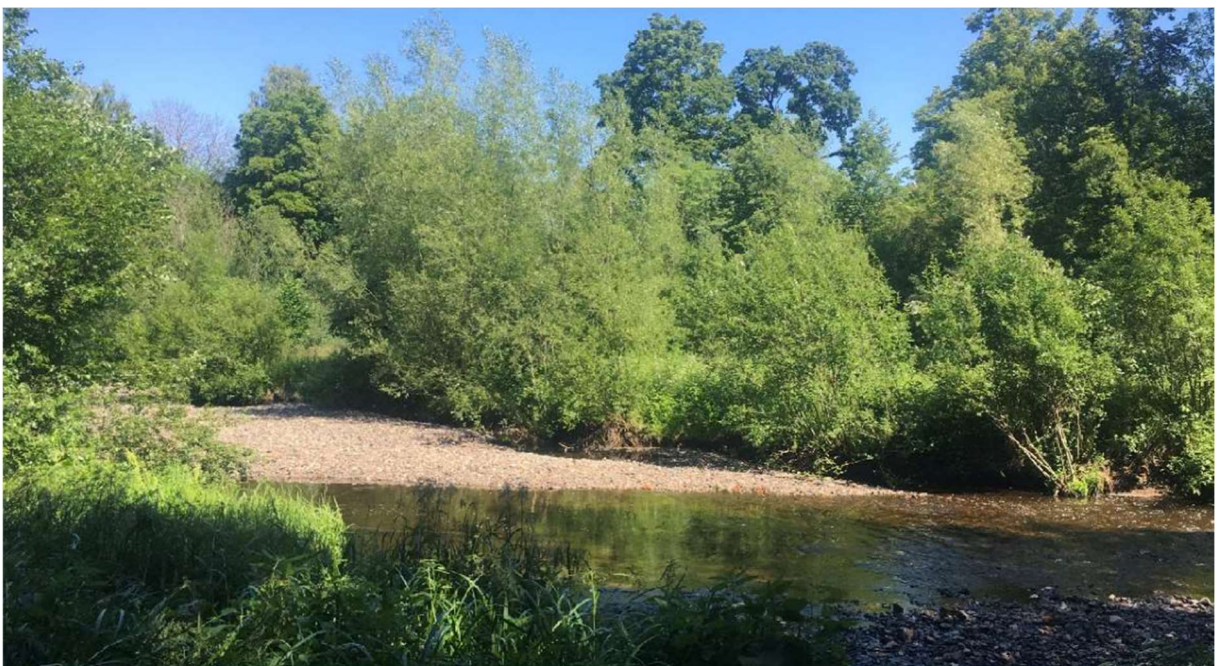
Figur 1-8 Lysakervassdraget med avgrensede naturtypelokaliteter. Verdiene av naturtypene langs Lysakerelva er for de fleste naturtypelokalitetene vurdert høyere enn tidligere, og svært mange av naturtypene langs Lysakerelva har fått høyeste verdi (A-verdi) (4).

Figur 1-12 og Tabell 1-1 gir en oversikt over naturtypene som er registrert langs Lysakerelva. De fleste naturtypelokalitetene består av ulike former for rik skog og noen er av rødlistede utforminger som elvevannmasser (NT), åpen flomfastmark (NT), flomskogsmark (NT), frisk rik edellauvskog (NT), kildeelauvskog (VU), kalkedelauvskog (EN), kalk- og lågurtfuruskog (VU) og slåttemark (CR). Noen av disse utformingene dekker relativt store arealer innenfor undersøkelsesområdet. Det er også noen få innslag av utvalgte naturtyper (7), med én forekomst hver av kalklindeskog og slåttemark samt to

hule eiker. Både slåttemarka og de hule eikene ligger i kanten av området. En beskrivelse av naturtypene finnes i Biofokus sin rapport. Etter en ny verdivurdering er 85 % av arealet⁸ vurdert som svært viktig (A-verdi), 13,6 % viktig (B-verdi) og 1,4 % lokalt viktig (C-verdi).

Figur 1-9 Frisk lindeskog ned mot elva nord for Jarbrua. På lindetrete som henger ut over elva vokser den rødlistede mosen stammesigd. Foto: Terje Blindheim.

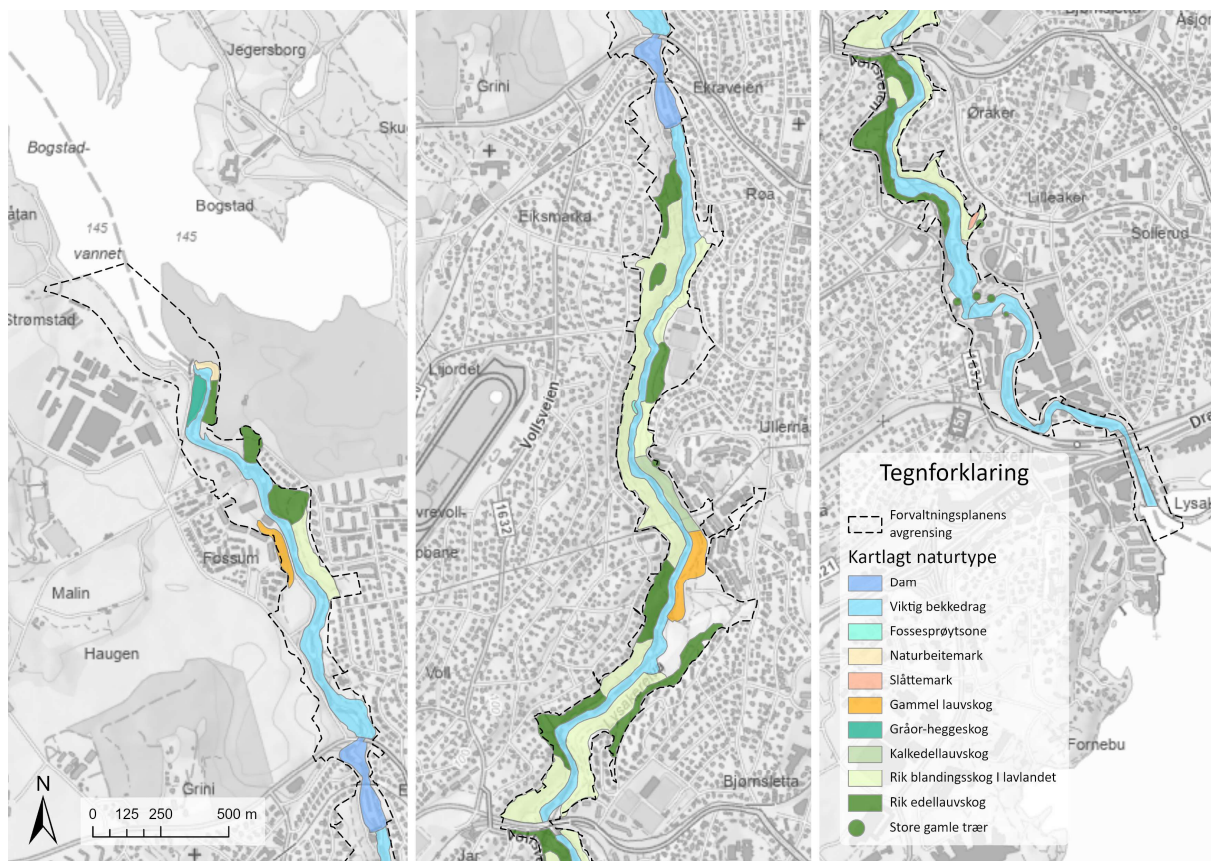

Figur 1-10 Vassdraget, med åpen flommark og flomskogsmark. Foto: Maria Hertzberg.

⁸ Dette gjelder 85 % av arealet på 760 dekar som omfattes av undersøkelsesområdet til Biofokus (Forvaltningsplanen dekker totalt 1315 dekar).

Figur 1-11 Lysakerelva har stedvis en typisk bekkekløftutforming med lite påvirket natur. Foto: Bård Bredesen.

Figur 1-12 Naturtypelokaliteter inndelt etter naturtype i området kartlagt av Biofokus (4).

Tabell 1-1 Oversikt over naturtypelokaliteter i undersøkelsesområdet. Tabellen inneholder naturverdi samt sannsynlig forekomst av rødlistede naturtyper (Se naturbase.no for fullstendige beskrivelser og lokalisering av naturtypelokalitetene).

Områdenavn	Naturtype	Naturtypeutforming	Verdi
Grini mølle	Rik edellauvskog	Alm-lindeskog	A
Ullern mølle	Fossesprøytzone	Moserik utforming	B
Røa mølle V	Rik blandingsskog I lavlandet	Boreonemoral blandingsskog	A
Ullern mølle SV	Rik blandingsskog I lavlandet	Boreonemoral blandingsskog	A
Wilses vei N	Rik edellauvskog	Or-askeskog	A
Jarfyllingen N	Rik blandingsskog I lavlandet	Boreonemoral blandingsskog	A
Jarfossen V	Rik edellauvskog	Alm-lindeskog	A
Osdammen S	Gråor-heggeskog	Liskog/raviner	A
Fåbrofallet-utløp	Viktig bekke drag	Parti som binder sammen andre naturmiljø	B
Fossum	Gammel lauvskog	Gammel bjørkesuksesjon	B
Holtet sag V	Rik edellauvskog	Alm-lindeskog	B
Osdammen Ø	Naturbeitemark	Våt/fuktig, middels næringsrik eng	C
Osdammen SØ	Rik edellauvskog	Or-askeskog	C

Områdenavn	Naturtype	Naturtypeutforming	Verdi
Hammerbrua N	Rik edellauvskog	Or-askeskog	B
Fossum SØ	Rik blandingsskog I lavlandet	Boreonemoral blandingsskog	A
Jarfossen	Rik blandingsskog I lavlandet	Boreonemoral blandingsskog	A
Lysejordet SØ	Rik edellauvskog	Alm-lindeskog	B
Lysejordet S	Rik blandingsskog I lavlandet	Boreonemoral blandingsskog	A
Røa mølle	Rik edellauvskog	Alm-lindeskog	A
Holtet sag	Rik blandingsskog I lavlandet	Boreonemoral blandingsskog	A
Lysejordet N	Gammel lauvskog	Gammel bjørkesuksesjon	A
Røa mølle S I	Rik blandingsskog I lavlandet	Boreonemoral blandingsskog	A
Røa mølle S II	Kalkedellauvskog	Kalklindeskog*	A
Jarfyllingen-Fåbrofossen	Viktig bekke­drag	Parti som binder sammen andre naturmiljø	A
Fossum Ø	Rik edellauvskog		A
Grinidammen	Dam		A
Osdammen-Grinidammen	Viktig bekke­drag	Parti som binder sammen andre naturmiljø	A
Grinidammen-Jarfyllingen	Viktig bekke­drag	Parti som binder sammen andre naturmiljø	A
Mustads vei 10 II	Store gamle trær	Ask	B
Mustads vei 10 I	Store gamle trær	Spisslønn	B
Carl Lundgrens vei 24 B	Store gamle trær	Ask	B
Møllefare 44C	Store gamle trær	Eik*	C
Vollsveien 25	Store gamle trær	Eik*	B
Vollsveien 13F	Store gamle trær	Alm	C
Vestveien 12	Slåttemark*		A
Jarfyllingen S	Rik blandingsskog I lavlandet		B
Ullern mølle V	Rik edellauvskog		A

* Utvalgt naturtype.

1.5.4 Artsmangfold

Den høye diversiteten i og langs Lysakerelva kan forklares med de meget gunstige klimatiske og geologiske forholdene som råder innerst i Oslofjorden, og som samlet gjør denne delen av landet til noe av det mest artsrike i hele Norge. Elvestrekningen og kantsonene huser en lang rekke arter som står i fare for å dø ut i Norge. Det er funnet minst 128 ulike rødlistede arter i Lysakerelva, inkludert flere kritisk og sterkt truede arter i flere artsgrupper (Figur 1-16). Biofokus trekker dette fram i sin rapport som et svært høyt tall. Rødlisteartene fordeler seg på sopp (26), lav (1), moser (15),

karplanter (16), krepsdyr (1), insekter (35), bløtdyr (1), fisk (3), fugler (28) og pattedyr (2). Tre av artene er plassert i rødlistekategorien kritisk truet (CR), 13 som sterkt truet (EN), 40 som sårbare (VU) og 72 arter som nær truet (NT). Det er flest funn av arter i rike og mer intakte naturtyper. Det er fortsatt flere artsgrupper og delområder som vurderes som dårlig kartlagt, og det kan ikke utelukkes ytterligere rødlistefunn.

For brorparten av de registrerte rødlisteartene har området en viktig funksjon som leve- eller bruksområde, og Lysakervassdraget kan være av stor betydning for enkelte arters overlevelse både nasjonalt og regionalt og ikke minst lokalt. For eksempel har blærestarr (NT) en stor andel av sin norske forekomst langs Lysakerelva og videre oppover Sørkedalselva, og området fremheves av Biofokus som helt essensielt for ivaretagelsen av denne nær truede planten i Norge. Det er også påvist flere sjeldne insekter, hvorav noen er ansvarsarter for Oslo og Akershus. Artskartleggingen i 2023 påviste også mosen havbustehette *Orthotrichum stellatum* (CR) på hassel som er det andre sikre funnet av arten i Nord-Europa siden 1903 (Figur 1-13).

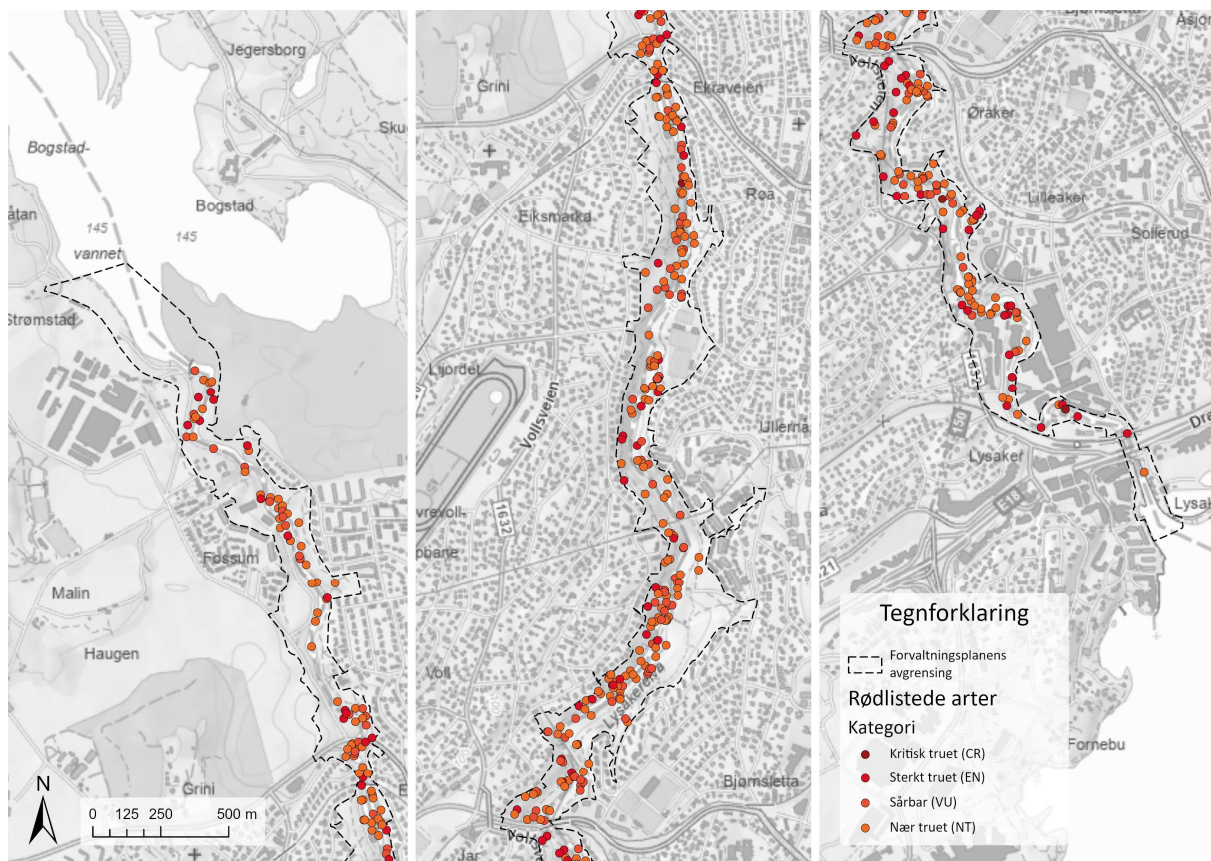
Figur 1-13 Havbustehette har status som kritisk truet (CR) og vokser på løvtrær. Den ble påvist på hassel ved Grini mølle, og dette er det andre funnet av arten i Nord-Europa på 100 år. Foto: John Gunnar Brynjulvsrud.

Figur 1-14 Blærestarr til venstre er nær truet (NT) og krypjonsokkoll til høyre er en sterkt truet (EN) art. Begge artene er å finne i Lysakerelvas rike naturmiljø. Foto: Helene L. Jensen.

Figur 1-15 Mangfoldet av insekter og deriblant arter av biller som lever i og langs Lysakerelva er stort. Her er et utvalg fra venstre: Granråtevedbille (nær truet), *Microbregma emarginatum* (sårbar) og *Cephennium thoracicum* (sårbar). Foto: Stefan Olberg.

Figur 1-16 Lysakerelva er en «hotspot» for rødlistede arter (4). Totalt 781 observasjoner er gjort, fordelt på 128 ulike arter.

1.6 Vannmiljø

1.6.1 Vassdraget

Lysakerelva ligger på grensen mellom Oslo og Bærum kommuner, og kommunegrensen går midt i elva. I likhet med flere vassdrag i Oslomarka ble Sørkedalsvassdraget med Lysakerelva vernet i 1973 (Verneplan I) sammen med flere andre Oslomarkvassdrag. I vernegrunnlaget fremheves blant annet det varierte landskapet, kulturminneverdiene samt betydningen for friluftsliv i nærhet til tettsted. Lysakerelva er ikke et av de nasjonale laksevassdragene.

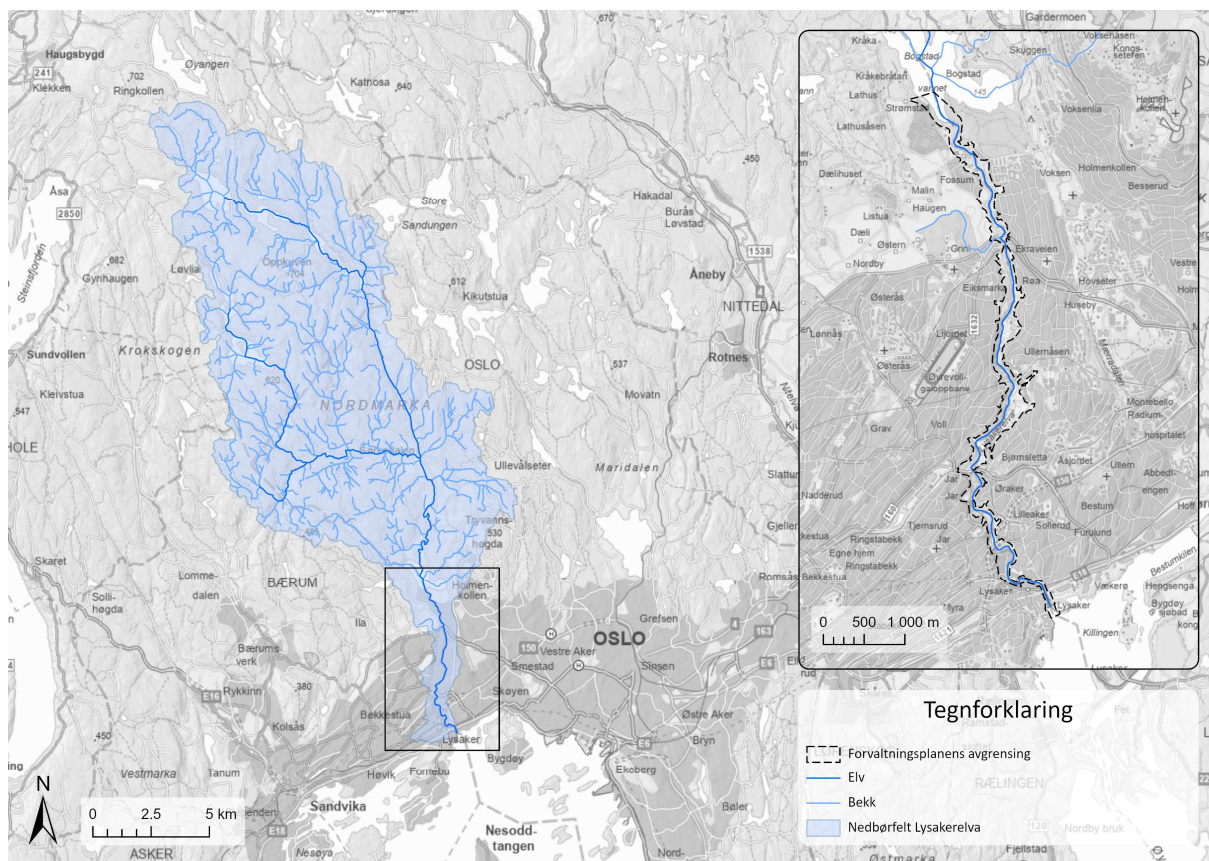
Elva har en lengde på 7,5 km fra fjorden til Bogstadvannet. Hele vassdraget har kildeområder på Krokskogen, ca. 3 mil mot nord. Samlet lengde som oppgis for vassdraget varierer noe, men ligger i spennet 35-39 km. Nord for Bogstadvannet kalles elva Sørkedalselva, som igjen består av de to hovedelvene Heggelielva og Langlielva. Ved utløpet til fjorden har elva en middelvannføring på 3,9 m³/s.

De høyeste fossene i Lysakerelva er Røafossen med et fall på 14,2 m, Granfossen (også kalt Fåbrofossen) med et fall på 12,4 meter og Jarfossen med et fall på 5,5 m (Figur 1-17). Over Granfossen går det en gangbru, og dette stedet har vært ferdselsvei helt tilbake til middelalderen. Elvas samlede fallhøyde fra Bogstadvannet er 145 meter.

Figur 1-17 Jarfossen. Foto: Markus Strand.

Lysakerelva er skilt ut som en egen vannforekomst etter vannforskriften. Figur 1-18 viser avgrensningen av vannforekomsten, der Grinibekken er den eneste av sidebekkene som er inkludert. Tabell 1-2 viser generell informasjon om vannforekomsten.

Figur 1-18 Lysakerelvas nedbørfelt med tilhørende vannstrenger. Vannforekomsten i Lysakerelva er uthevet i vinduet til høyre.

Tabell 1-2 Generell informasjon om Lysakerelva (8).

Navn	Vannforekomst-ID	Vannområde	Vanntype	Økologisk tilstand	Kjemisk tilstand
Lysakerelva	007-12-R	Indre Oslofjord Vest	Små, moderat kalkrik, humøs (R108)	Moderat (Høy)*	God (Middels)*

*presisjon i klassifisering

1.6.2 Akvatisk arts mangfold og økologisk tilstand

Status for fisk og invertebrater i selve Lysakerelva er undersøkt ved flere anledninger, f.eks. Persson og Thaulow i 2018 (9) og Sandaas i 2014 (10).

Vannkvalitet, bunnforhold og intakte kantsoner, samt resultater fra bunndyrundersøkelser, tyder på god tilstand når det gjelder mangfold av akvatiske invertebrater. Elvas indeks for bunndyr (ASPT-indeks⁹) viser god økologisk tilstand. Vitenskapelig råd for lakseforvaltning har vurdert tilstanden for laks som god.

Årsaken til at elva likevel er klassifisert med moderat økologisk tilstand er konsentrasjoner av vannregionspesifikke¹⁰ stoffer (sink og enkelte PAH-forbindelser) i sedimenter (8). Ifølge Vannmiljø (11) er forurensede sedimenter lokalisert i nedre del av elva.

Elva har flere fiskearter. Av anadrom laksefisk kan både laks og sjørret gå gjennom laksetrappen i Møllefossen opp til vandringshinderet som er Fåbrofossen. Oppstrøms anadrom strekning har elva flere fiskearter; det er ørret og ørekyt som dominerer, men både abbor, gjedde, mort, laue, sørv og

⁹ ASPT = Average Score per Taxon

¹⁰ Vannregionspesifikke stoffer benyttes når en omtaler forekomst av miljøgifter (dvs. stoffer som har egenskaper som gir helse- og miljørisiko) innenfor en vannregion.

sik kan slippe seg ned i Lysakerelva fra Bogstadvannet. Det er registrert ål ved habitatkartlegging og elektrofiske i nedre deler av elva de siste årene (4), og vassdraget er trolig viktig for ål, som tidligere er blitt registrert opp til Bogstadvannet. Det finnes også bekke- og elveniøye, havniøye og skrubbe i nedre del av vassdraget (12).

Laksefisket i Lysakerelva tok seg opp etter at man begynte med utsetninger i 2013 og fram mot et toppår i 2017. Utsettingene besto av ca. 40.000 yngel (0+)¹¹ som ble satt ut ovenfor Fåbrofallet. Utsetting ovenfor anadrom strekning ble gjort fordi det er gode oppvekstforhold der, samtidig som det er begrenset med gode oppvekstarealer for yngel og ungfisk nedstrøms fossen. På strekningen mellom Fåbrofossen og Jarfossen ble det satt ut laksefiskyngel årlig fra 2011 til 2019. I 2021 og 2023 ble det båret opp gytemoden laks og ørret fanget i anadrom strekning og satt ut i samme område (13). Fisket i Lysakerelva er regulert. I følge *Inatur* selges det kort av Lysakerelva Fiskeforening for den anadrome strekningen. Figur 1-19 viser en flott fangst fra elva.

Figur 1-19 Laks fra Lysakerelva. Bildet er hentet fra Akersposten (14).

¹¹ Årsyngel kalles ofte kun 0+, dvs. at fisken er 0 år, men er inne i sitt første leveår. Dette er spesielt interessant å kartlegge fordi det forteller mye om rekruttering/gytesuksess fra år til år

Av rødlistede bløtdyr er det kun registrert forekomst av elvemusling (Figur 1-20). Sandaas og Enerud (2014) vurderte bestanden av elvemusling i Lysakerelva for 10 år siden som en rest-populasjon. Bestanden i øvre del med stasjonær ørret som vertsfisk hadde i beste fall svak rekruttering. Bestanden i nedre, anadrom del er noe større enn i øvre del, men rekrutteringen var sviktende. Elvemuslinger er avhengige av laks eller ørret som vert i larvestadiet, og bestanden av vertsfisk ble vurdert som god. Ifølge Sandaas og Enerud var det behov for tiltak som styrker bestandene av elvemusling. Aktuelle tiltak er forbedret vannkvalitet, økt mengde vertsfisk og å unngå inngrep som endrer elvas karakter.

Figur 1-20 Elvemusling er en prioritert art, og forekommer i Lysakerelva. Foto: Joel Berglund (4).

I en masteroppgave fra NMBU fra 2024 (13) ble konkurranseforholdet mellom ørret og laks i Lysakerelva vurdert. Studien konkluderte med at tettheten av lakseyngel (0+ og 1+) hadde en negativ effekt på tetthet av ørretyngel (0+), samt at habitatforholdene i elva favoriserer laks. Dersom elvestrekningen mellom Fåbrofossen og Jarfossen blir tilgjengelig for laks ved å etablere laksetrapp i Fåbrofossen, må interaksjoner mellom ørret og laks samt andre påvirkninger (kaskadeeffekter) på elveøkosystemet som helhet undersøkes nærmere, blant annet hvilke konsekvenser dette kan ha for elvemusling.

Edelkreps er det eneste rødlistede krepsdyret registrert i og rundt Lysakervassdraget, og arten hadde tidligere en levedyktig bestand i Lysakerelva. I 1998 ble Lysakerelva rammet av krepsepest, og all edelkreps i hovedvassdraget døde ut. Det skal ikke ha blitt påvist signalkreps (som ofte bringer med seg krepsepest) i elva. Fra 2015 ble det satt ut kreps på oversiden av Grinidammen, og det ble fanget flere kreps i ruser i Grinidammen i oktober 2023 under prøvefiske etter ål.

1.6.3 Vannkvalitet og påvirkninger

Vannkvaliteten i Lysakerelva overvåkes av flere aktører med forskjellig hyppighet. Vannområdene (Indre Oslofjord Vest og Oslo), Bærum kommune og Oslo kommune v/VAV har faste overvåkningsstasjoner (stasjonene LYS3-LYS7) hvor det utføres tiltaksorientert overvåkning av vannkvalitet samt økologiske parametre. Stasjon LYS6 er hovedstasjon der VAV også utfører automatiske målinger og uttak av vannprøver¹². Bærum kommune har i tillegg en overvåkningsstasjon i Grinibekken som tilhører samme vannforekomst som Lysakerelva.

I et historisk perspektiv var bedringen av vannkvaliteten størst på 1970 og 80-tallet. I denne perioden ble det utført store tiltak på ledningsnett og man etablerte en spillvannstunnel fra Oslo til VEAS renseanlegg på Slemmestad, med ferdigstillelse av tunnelen i 1982. Tidsserier med målinger av tungmetaller viser at konsentrasjonene har avtatt noe fra 1990-tallet og fram til i dag (15). Innholdet av næringssalter har også avtatt, og målinger fra 1980-tallet viser at elva var mer påvirket av tilførsler av spillvann enn den er i dag. Nedstrøms Grinidammen er konsentrasjonene av nitrogen og fosfor redusert med henholdsvis 50% og 30 % siden 1980-tallet.

På 2020-tallet er det fremdeles påvist vannregionspesifikke stoffer i dårlig tilstand. Dette gjelder en del tjærestoffer (PAH-forbindelser¹³), samt sink i sediment i nedre del av elva. Ifølge Vann-Nett er innholdet av nitrogen og fosfor i svært god tilstand, og i vannfasen er det ikke registrert innhold av metaller eller PAH-forbindelser over god tilstand.

Byvassdrag viser vanligvis en gradient med økende belastning av forurensning nedover vannstrengen. Resultatene fra øvre og nedre overvåkningsstasjoner viser at dette også til en viss grad gjelder i Lysakerelva.

Tabell 1-3 gir en oversikt over påvirkere som er registrert i Vann-Nett, samt hvordan og hvor betydningsfull påvirkningen er antatt å være (stor, middels, liten). Vann-nett oppgir også om det er iverksatt tiltak mot påvirkningstypen.

Tabell 1-3 Oversikt over registrerte påvirkninger på vannmiljøet i Lysakerelva (8).

Påvirkningstype	Påvirkningsgrad	Tiltak	Kommentarer
Diffus avrenning fra byer/tettsteder	Stor	Ja	
Punktutslipp fra søppelfyllinger	Ukjent	Nei	Eldre kommunalt deponi ved Jar kirke (avrenning til Lysakerelva) fra 1959 Privat deponi ved Østern gård, avsluttet 1989, avrenning til Lysakerelva
Diffus avrenning fra fulldyrket mark	Liten	Ja	
Diffus avrenning fra nedlagt industriområde	Middels	Ja	Fylling etter Fossum bruk
Diffus avrenning fra spillvannslekkasje	Middels	Ja	Spesielt ille i Ekrabekken og Braamendbekken
Punktutslipp fra regnvannsoverløp	Liten	Ja	Overløp Ruglandsveien/Nordjordet
Diffus avrenning og utslipp fra transport/infrastruktur	Middels	Ja	Avrenning primært fra kommunale veier. Tre store veier krysser vassdraget, ukjent hvor mye de påvirker.

¹² Vannprøver tas ut i form av «vannproporsjonale blandprøver» (faglig benevnelse).

¹³ PAH = polysykliske aromatiske hydrokarboner. En stor stoffgruppe av hydrokarboner som i hovedsak stammer fra ufullstendig forbrenning og petroleumsprodukter.

Hydrologiske endringer grunnet offentlig vannforsyning	Middels		
Menneskelig påvirkning ved fritidsaktivitet	Liten		
Påvirket av lakselus	Liten		Havforskningsinstituttet og Veterinærinstituttet har beregnet luseindusert dødelighet basert på modeller og overvåkingsdata

1.6.4 Vannføring, flom og sikkerhet

Ved utløpet til fjorden drenerer Lysakerelva ca. 177 km² med en årsmiddelvannføring på ca. 3,9 m³/s. Tabell 1-4 viser nøkkelparametre for det naturlige nedbørfeltet. Nedbørfeltet domineres av skog, og urbaniserte arealer utgjør kun 2,9 %, inkludert villahager. Industri- og kontorbygg ligger i hovedsak langs elva nedenfor Fåbrofossen. På grunn av liten grad av urbanisering i områder med begrenset løsmassedekke, antas det at urbaniseringen i liten grad påvirker middelvannføringen.

Det er sannsynlig at faktisk vannføring er noe lavere enn det som beregnes, pga. uttak av drikkevann både til Bærum og Oslo, samt uttak til snøproduksjon og vanning. Av vannføringen til Lysakerelva utgjør Heggelielva og lokalfelt rundt Bogstadvannet om lag 2/3 av vannet, mens ca. 1/3 kommer fra Langlielva.

Målinger av vannføring ved Lysaker Mølle viser svært store forskjeller i vannføringen. Figur 1-21 viser målinger fra Lysaker Mølle for perioden 2019 – 2024, hentet fra Sildre (16), og figuren understreker de store variasjonene i vannføringen. Mange målinger er registrert som 0, og det er noe uklart hva som er de lavest målte vannføringene. Basert på NEVINAs beregninger er 5 % percentil for lavvann rundt 0,2 m³/s, men det skal ha vært målt lavere vannføringer enn dette (17).

Flomtoppene kan bli forholdsvis store, og ved Lysaker Mølle ble det målt over 100 m³/s under ekstremværet Hans i 2023. Lysakervassdragets Venner har også en målestasjon ved Lysejordet bru (17), og oppgir på sin nettside at denne stasjonen måler vesentlig lavere verdier enn det Oslo kommune gjør (det er registrert inntil 50 % avvik mellom målingene).

Det er ingen pålagt minstevannføring fra Bogstadvannet, men regulanten Løvenskiold har en selvpålagt minstevannføring på 0,5 m³/s og helst over 1 m³/s ut fra Bogstadvannet. Nedbørfeltet mellom utløp Bogstadvannet og Fåbrofossen er 8 km², med andre ord kun 5 % av det totale nedbørfeltet. Magasinet i Bogstadvannet er lite (ca. 0,55 m³) og benyttes ikke for å sikre lavvannføring, og vannføringen kan dermed gå under 0,5 m³/s. Webapplikasjonen Nevina angir en alminnelig lavvannføring på ca. 0,30 m³/s for Lysakervassdraget (18).

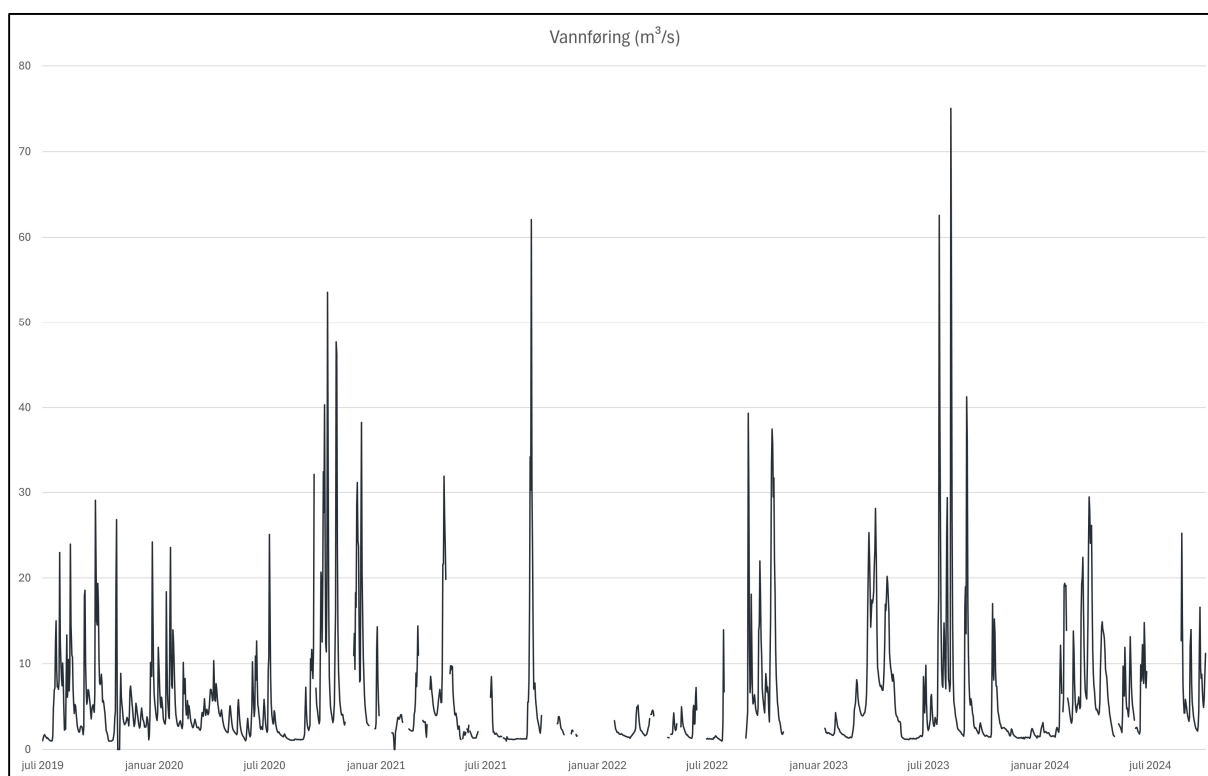
Det er flere regulerte vann i nedbørfeltet til Lysakerelva, der de viktigste er Heggelivannene, Stor- og Vesleflåtan, Svarten, Langlivann og Bogstadvannet. Lysakervassdraget dempes relativt mye gjennom magasinene i feltet. Langlivann er beredskapskilde til Oslo, og vil være nødvann/reservevann antatt fram til 2028. Magasinvolum som er i bruk for vannforsyningen er ikke kjent, men samlet er reguleringsgraden i Lysakervassdraget på 10-20 %.

Tabell 1-4 Parametre for Lysakerelvas naturlige nedbørfelt. Data er hentet fra Tvede Consult (17).

Nedbørfelt: 177 km²
Midlere avrenning: 22,1 l/s*km²
Middelvannføring: 3,91 m³/s
Elvelengde: 38,6 km
Høyeste punkt: 701 moh
Laveste punkt: 0 moh
Dyrket mark/golfbaner: 2,7 %
Myr: 2,1 %
Innsjøer: 6,4 %
Skog: 84,0 %
Urbanisert: 2,9 %

Hos NVE er det registrert flere saker som gjelder uttak av vann fra Lysakerelva per 2024, og disse gjelder produksjon av snø og is:

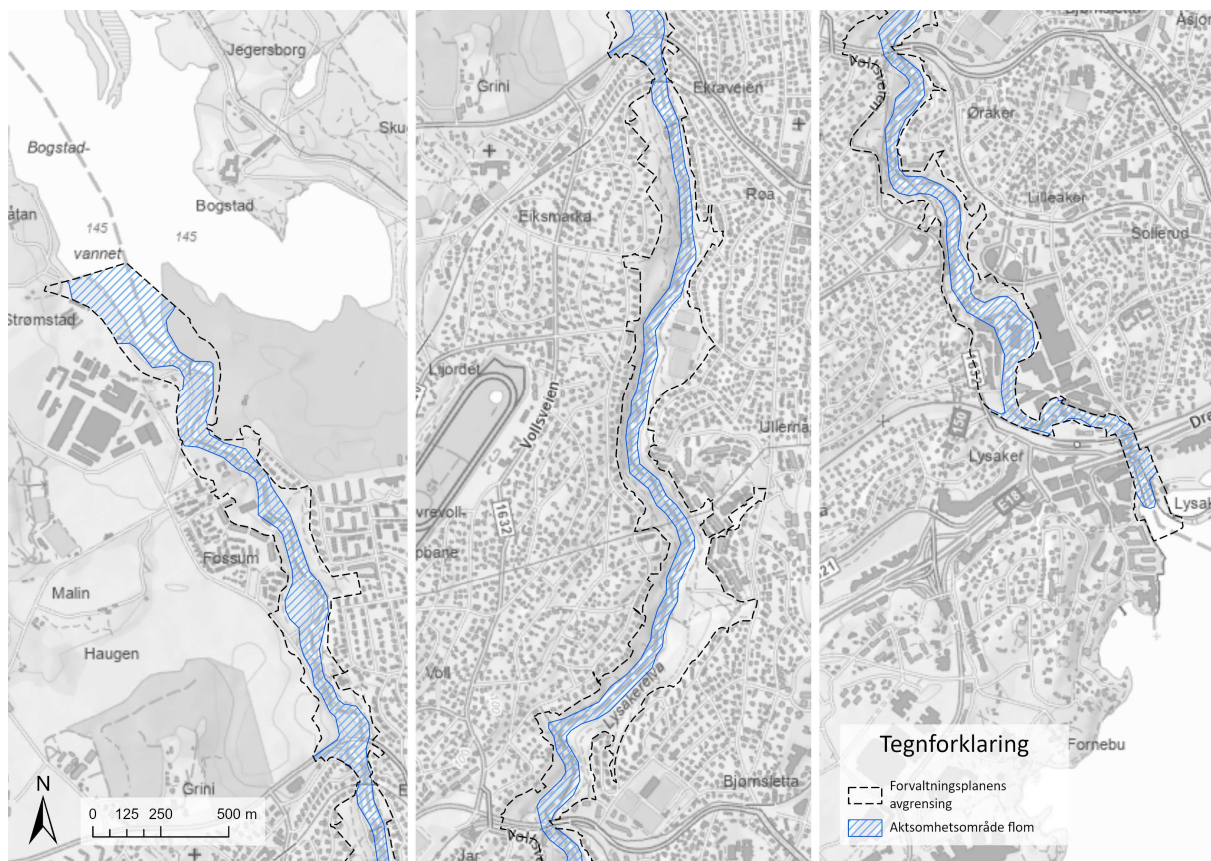
- Fra Langlia er normal minstevannføring 340 l/s, men minstevannføringen økes til 600 l/s på grunn av uttak til snøproduksjon. VAV etterstreber å opprettholde minstevannføringer, men blant annet ved utskifting av tappeventilene må minstevannføringen i perioder reduseres ned mot 100 l/s (19).
- Skiforeningen har en konsesjon med vilkår fra 2017 til uttak av 35 l/s med vann fra Heggelielva (20).
- Oslo kommune v/Idrettsetaten har en konsesjon fra 2009 til uttak av maksimalt 333 l/s med vann til anleggene i Holmenkollen og Tryvann, med krav om minimum 350 l/s med vann i Sørkedalselva (21).
- Stiftelsen Røa Bogstad vinterparadis har et konsesjonsfritt uttak av ukjent vannmengde fra Bogstadvannet til kunstisbane.
- Tryvann Skisenter AS har et konsesjonsfritt uttak av vann fra Sørkedalselva til snøproduksjon i Wyllerløypa.

Figur 1-21 Figur med målinger av vannføring i Lysakerelva ved Lysaker Mølle i perioden juli 2019 – juni 2024. Middelvannføring (gjennomsnittet) er på 3,9 m³/s. Data er hentet fra NVEs nettside Sildre (16).

Vannstanden i Lysakerelva både stiger og synker raskt etter store nedbørmengder. Ved ekstremvær kan potensielt store områder oversvømmes (Figur 1-22). Spesielt i øvre og nedre del av elva er landskapet mer åpent, og mer utsatt for å oversvømmes. I midtre del er dalen trang og bratt, noe som fører til at vannet får høy hastighet. De ødeleggende kreftene blir derfor størst i de midtre og nedre delene av elva.

Det vises til delrapport for friluftsliv (vedlegg 3) for en beskrivelse av sikkerhetshensyn knyttet til bading og ferdsel langs elva.

Figur 1-22 Aktsomhetsområde for flom innenfor planavgrensningen (22).

1.6.5 Dammer og sidebekker

Etter utløpet fra Bogstadvannet er det i dag fem dammer nedover elva, men i historisk sammenheng har elveløpet hatt flere dammer som ble bygd i tilknytning til møllene og sagbrukene (Jf. kap. 1.7.8). Dammene virker noe utjevnende på vannføringer, men kan også fungere som vandringsbarrierer.

Grinidammen har lenge vært en populær badeplass, og ligger ca. 2 km nedstrøms Bogstadvannet. Fåbrofossdammen ligger ca. 1,5 km oppstrøms fjorden, og denne regnes som det naturlige vandringshinderet for laks. Her er det tatt initiativ til å bygge fisketrapp for laks forbi fossen, men det er usikkert om dette er ønskelig. Mølledammen er den nederste dammen, ca. 500 m oppstrøms fjorden, og her er det bygd fisketrapp. Undersøkelser av ål viser at den kommer seg forbi dammene, selv om disse må regnes som delvise barrierer (12). Grinidammen og Mølledammen er i noen grad egnet habitat for ål.

Det har historisk sett vært enkelte utfordringer med dammer som brått stenges, med påfølgende fiskedød nedstrøms Bogstadvannet. Slike situasjoner kan f.eks. oppstå dersom damvokter har fått beskjed om å stenge vannet, da vannstanden i dammene styres av damforskriften (Jf. 1.3.1). Lokalkjente i elva hevder at den største utfordringen med hensyn til miljø er lavvannføringen generelt. Grinidammen (Figur 1-23) og Hammerdammen er i kommunalt eie, mens de private dammene har egen damforvalter.

Bogstaddammen (Osdammen): Løvenskiold er eier og dammen skal bygges om/rehabiliteres innen 2030 etter pålegg fra NVE. En port stenger for allmenn ferdsel over dammen, og henger sammen med atkomst/ferdsel inn mot golfbanen. Dersom porten skal åpnes, må det samtidig finnes en løsning der ferdsel/turgåing kan foregå i ytterkanten av golfbanen.

Hammerdammen: Dammen ble nylig restaurert i et samarbeidsprosjekt mellom kommunene. Bærum kommune er eier.

Grinidammen: Området på Oslosiden har lenge vært benyttet som badeplass til tross for risikoen for at badende kan fraktes med vannet (f.eks. ved lokkeflom) og føres ut i fossen. Utlekking av lense og tydeligere varselskilt vil styrke sikkerheten for badende (Oslo kommune eier, BYM drifter). Når Grinidammen er sikret med lense/skilt vil det være mer forsvarlig å åpne for såkalte «lokkeflommer» i tørre perioder dersom dette vurderes som riktig.

Fåbrodammen: Dammen skal også bygges om etter pålegg fra NVE. Mustad er dameier. Det har nylig vært vurdert og søkt om etablering av et mikrokraftverk (Mustad Eiendom), men planene for dette har ikke blitt videreført/godkjent. Fisketrapp har også vært vurdert, men det er usikkert om dette er ønskelig. Flomdemping er imidlertid ønskelig ved ombygging.

Mølledammen: Mustad Eiendom og Ote Eiendom (del av Olav Thon Eiendomsselskap) har delt eierskap (50 % hver) til denne nederste dammen i elvas løp.

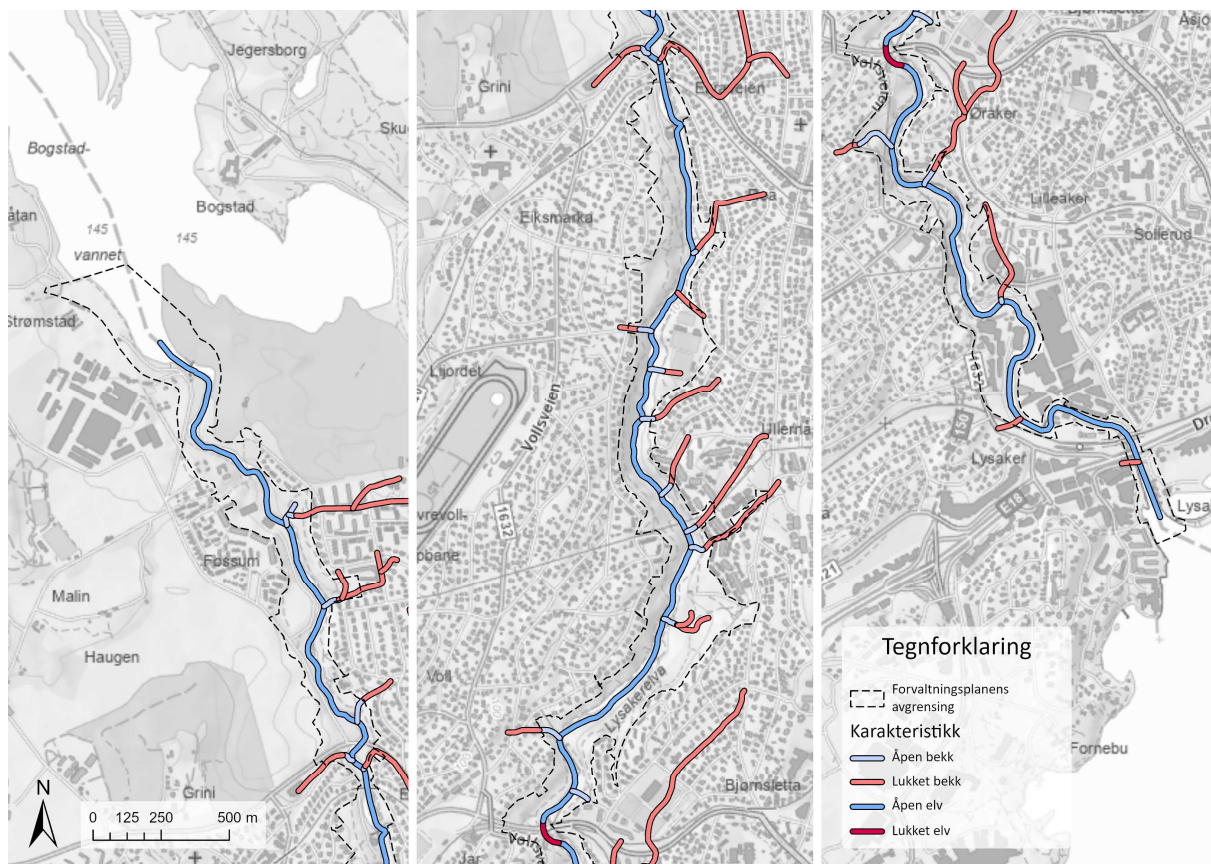

Figur 1-23 Grinidammen og Grini mølle. Foto: Markus Strand.

Historiske tilløpsbekker til Lysakerelva er i all hovedsak lagt i rør. Figur 1-24 viser en oversikt over de historiske bekkene og rørlegginger. Gjenåpning av bekker er vurdert i en egen mulighetsstudie (23). Av 21 tilløpsbekker ble det vurdert at Grinibekken var den eneste egnede for gjenåpning, og at denne burde utredes nærmere. Årsaken til at resterende bekker ble vurdert som uaktuelle for gjenåpning var liten vannføring, bratt terreng og til dels omfattende infrastruktur.

Det er vanskelig å anslå effekten alle bekkelukkingene har på Lysakerelva, men lukkede bekker transporterer generelt mer forurensning enn naturlige bekkeløp, og bekkelukking reduserer

bunndyrproduksjon i tilknytning til elva. Mulighetsstudien konkluderer likevel med at alle bekkelukkingene medfører et relativt begrenset tap av fiskehabitater.

Figur 1-24 Oversikt over historiske tilløpsbekker til Lysakerelva.

1.7 Kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap

Kommunedelplanens hovedrapport konkluderer med at «Kulturminner og kulturmiljøer skal ivaretas, og kulturlandskapet langs vassdraget skal sikres helhetlig vern og tilrettelagt skjøtsel» (24). Videre gir rapporten en sammenfattet omtale av verdiene knyttet til kulturminner og -miljøer langs Lysakerelva. Det pekes på områdets utfordringer/muligheter og gis anbefalinger for et videre arbeid med ivaretagelse og sikring av disse verdiene.

Forvaltningsplanen bygger på disse føringene (se kap. 2.7 og 3.6) og i dette kapitlet gis en overordnet framstilling av den rike kulturhistorien og hva som finnes her av objekter, lokaliteter og miljøer (jf. vedlegg 6 og 7). Sett under ett vurderes Lysakerelva med tiliggende områder som et sammenhengende kulturmiljø og -landskap av nasjonal og/eller regional verdi. Innenfor denne helheten vil likevel noen delområder/miljøer fremheves som spesielt bevaringsverdige (se vedlegg 6, 7 og 8).

Vann har vært sentralt for menneskets liv og virke til all tid, og vassdrag og beskyttede strandsoner har derfor vært særlig viktige for bosetting og bruk. Derfor er også elvedalen langs Lysakerelva et kulturmiljø med stor tidsdybde og mange spor av menneskelig aktivitet fra eldre steinalder fram til i dag.

Elvedalen varierer fra flate partier til dype, trange gjel, noen partier mer tilgjengelig for tilkomst og aktivitet enn andre. Men selve elva med sine høydesprang har vært avgjørende for det aller meste av verdier og karakterdrag i dag.

1.7.1 Forhistorisk tid – automatisk fredete kulturminner

De første menneskene i Oslo-området var jegere og sankere, og var tett knyttet til sjøveien. De fulgte isens tilbaketrekning nordover etter siste istid. Indre Oslofjord var da et langt åpnere skjærgårdsmiljø med arktisk klima, og havet sto langt høyere enn i dag. Det er dokumentert to boplasser fra slutten av eldre steinalder innenfor forvaltningsområdet, på flatere partier litt nord for Øraker. Dette er ca. 8000 år gamle strandbundne bosettinger fra da havet sto ca. 75-80 m høyere enn i dag, og den gang lå på et nes, men ned mot Lysakerdalen som da var en skjermet fjordarm som strakte seg nesten opp til dagens Røa idrettspark (se Figur 1-25). Det er gjort flere funn fra slutten av eldre steinalder i de tilliggende byggesonene både på Oslo- og Bærumssiden, som viser at området fra Øraker opp til Lysaker har vært et sentralt aktivitetsområde i denne perioden. Mens lokalitetene i byggesonen kan være fragmenterte og landskapskonteksten vanskeligere å lese, ligger lokalitetene i naturområdet langs elva i et fremdeles langt på vei intakt steinalderlandskap.

Figur 1-25 Kartutsnittet til venstre viser landskapet da havet sto ca. 75 meter over dagens havnivå og de strandbundne steinalderlokalitetene ved Kvernfaret i Oslo ble etablert. Kartutsnittet til høyre viser landskapet da havet sto ca. 50 meter over dagens havnivå og de strandbundne steinalderboplassene i Vestveien i Oslo (litt utenfor planområdet) ble etablert (Ill. Byantikvaren).

Etter at mennesket i yngre steinalder begynte å dyrke jorda og ble bofaste, ble større deler av landskapet rundt elva tatt i bruk. Det er gjort funn i området fra andre tidsperioder av forhistorien. På brinken over elva er det registrert gravminner fra jernalder, og fra middelalderen har vi dokumentert veifar. Det er også gjort løsfunn av en jernøks innenfor forvaltningsområdet. Funnene som er gjort viser at elva fremdeles var en svært viktig ressurs for folk, selv om bosettingsområdene

ligger litt lenger unna elva. Siden omfanget av moderne inngrep i dette landskapet er begrenset, er også potensialet for nye funn av automatisk fredete kulturminner stort i det aller meste av området.

Forhistoriske kulturminner er fra en tid hvor det ikke finnes noen eller svært få andre kilder, og de har som kulturminnebestand derfor erkjent nasjonal verdi. Alle kulturminner fra før 1537 er derfor automatisk fredet etter kulturminneloven, med sin utstrekning og en sikringssone på 5 meter rundt. Også ut over sikringssonen er det etter loven forbud mot tiltak som på ulike måter er egnet til skade, eller vil være «utilbørlig skjemmende» på kulturminnet jf. kml § 3. Loven gir hjemmel til å legge begrensninger på bruk, og til å pålegge skjøtsel, blant annet trefelling. Det er eier/eiendomsforvalter som har ansvar for skjøtselen. I ytterste fall har kulturminnemyndigheten hjemmel til selv å felle trær og annen vegetasjon som er i konflikt med loven, men i de fleste tilfeller kommer en fram til en minnelig løsning – og eventuelt også en skjøtelsavtale med eier. Ved offentlige og større private tiltak som kan berøre automatisk fredete kulturminner har tiltakshaver varslingsplikt overfor kulturminnemyndigheten. Offentlige etater som blir kjent med tiltak som kan være i konflikt med automatisk fredete kulturminner, har også en selvstendig varslingsplikt.

1.7.2 Kulturminner og -miljøer i nyere tid¹⁴

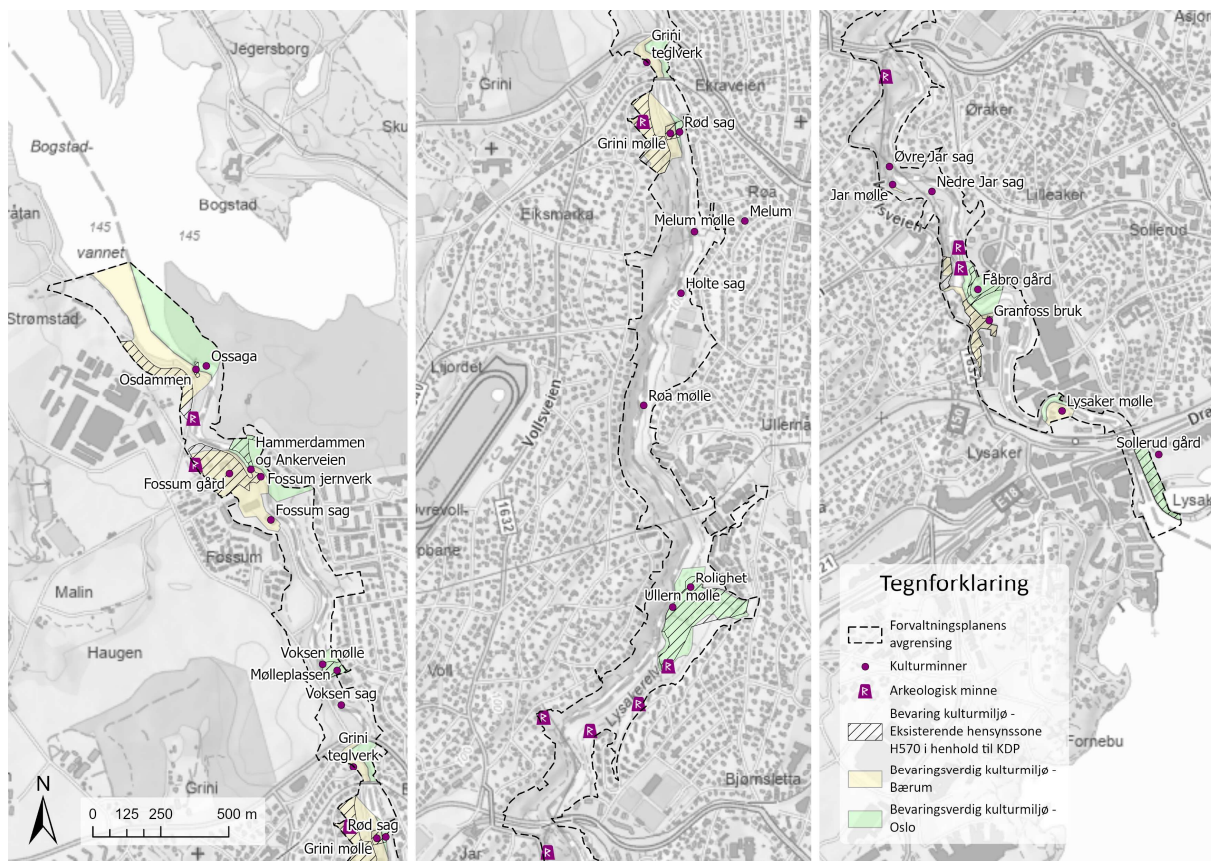
Av nyere tids kulturminner og -miljøer er det særlig restene av de gamle møllebygningene, sagene og dammene som fortsatt er fremtredende (Figur 1-26). Disse vitner om den historiske betydningen av elva som kilde til kraft og energi for blant annet industriell produksjon. Den opprinnelige eiendomsstrukturen med fallrettighetene til vassdraget har vært knyttet til mange av gårdene i området. På 1600-tallet skal det ha vært 12 gårder som har hatt fallrettigheter i elva (24). Dette er et viktig utgangspunkt for å kunne forstå sammenhengen i samfunnsutviklingen som har funnet sted langs elva gjennom de siste hundre årene.

I tillegg til møllene og sagene, finnes det også spor og rester etter gamle fabrikker og arbeiderboliger langs elvebredden. Disse minnene gir innblikk i hvordan arbeidernes liv og den industrielle utviklingen som fant sted langs elva var. Kulturminnene langs Lysakerelva er ikke begrenset til industriell historie alene. Elva har også vært et natur-, friluft- og rekreasjonsområde som har inspirert kunstnere og forfattere opp gjennom tidene.

Transformasjonen til dagens urbane kontor- og butikkdistrikt i nedre del av elva begynte på 1980-tallet, da det meste av den gjenværende industrivirksomheten ble nedlagt.

Bærum Elveforums informasjonsbrosjyre «*Opplevelser langs Lysakerelva*» fra 2021 (25), «*Lysakerelva*» utgitt av Lysakervassdragets Venner (LvV) i 2020 (25) og «*Blågulkatalogen Lysakerelva 2024*» (26), også denne av LvV, er sammen med innspill fra kulturminneforvaltningen i Bærum og Oslo lagt til grunn for informasjonen i dette kapitlet.

¹⁴ Med nyere tids kulturminner menes etterreformatoriske (etter 1537) bygg, anlegg og kirker (Riksantikvaren.no)

Figur 1-26 Lysakerelva har et stort mangfold av kulturminner og -miljøer. I likhet med hvordan området utgjør et sammenhengende og svært artsrikt naturmiljø, bør det også betraktes som ett stort og sammenhengende kulturmiljø/landskap med stor tidsdybde og mangfold av lokaliteter og objekter. Kartillustrasjonen viser her det vesentlige av registrerte enkeltmiljøer og -minner som ligger innenfor avgrensingen til planområdet. Framstillingen baserer seg på kommunedelplanens fastsatte hensynssoner, underlag og innspill fra kulturminneforvaltningen og Lysakervassdragets Venner («Blågulkatalogen Lysakerelva 2024») (26). Se vedlegg 6 og 7 for verddivurdering og mer detaljerte kart av de ulike kulturmiljøene.

1.7.3 Gårder og husmannsplasser

Gårdseiendommene danner utgangspunktet for den opprinnelige eiendomsstrukturen tilknyttet Lysakerelva. På 1600-tallet skal det ha vært 12 gårder som har hatt fallrettigheter i elva (24).

Historiske gårdsmiljøer har som et resultat av endret arealbruk og samfunnsutvikling særlig i bynære områder blitt sterkt fragmentert og er mange steder helt borte. Innenfor eller i umiddelbar nærhet til arealene langs Lysakerelva finner vi imidlertid flere gårdsmiljøer som representerer store bevaringsverdier (Se figur 1-26 samt vedlegg 6 og 7).

På Oslo-siden omfatter dette gårdene Sollerud, Fåbro, Ullern, Rød (Nordre, Mellom og Søndre), Voksen og Bogstad. I Bærum har det vært Lysaker, Jar, Nedre og Øvre Voll, Grini og Fossum. Til disse gårdene har det ligget mange husmannsplasser, noen av dem med nær kobling til mølle- og sagbruksdriften langs Lysakerelva. Husmannsplasser er svært underrepresentert som vernekategori, og av de mange hundre husmannsplassene som tidligere eksisterte i Oslo og Bærum, er det svært få igjen – selv av stuenene.

I Oslo finner vi i dag fortsatt bevarte bolighus til husmannsplassene «Rolighet» (Ullern/Ullern mølle), «Mølleplassen» (Voksen/Voksen mølle) og «Melum» (Rød/Melum mølle)¹⁵, men ingen av

¹⁵ Husmannsplassen Melum (adresse Melumveien 46) ligger utenfor planområdet og er i dag innebygd av nyere villaer. Den er likefullt prioritert i verneplanen for Akergårder som følge av at selve stuebygningen er gammel og opprinnelig (fra siste halvdel av 1700-tallet). Husmannsplassen er knyttet til Melum mølle som det ennå er rester av (kanal og lite murparti) innenfor planområdet.

driftsbygningene finnes lenger. I Bærum er husmannsplassene i tilknytning til miljøet ved Grini («Søndre Saga 2» og «Nordre Saga») bevart. Eiendommen med adresse Vollsveien 45 like utenfor planområdet er også en registrert husmannsplass («Bakken») fra 1800-tallet som knyttes til en sagmester.

1.7.4 Ferdselsårer

Fåbro

Fåbro har vært en historisk viktig ferdselsvei som krysser Lysakerelva ved Fåbro gård. Veien har blitt oppgradert og sikret gjennom ulike tiltak, inkludert bygging av gangbruer og forsterkning av elvebredden. Fåbro har vært et sentralt krysningspunkt over elva siden middelalderen, og antakelig har den tidligere ferdselen på tvers av elva foregått noe høyere opp enn dagens gangbru. Veien har vært en viktig rute vestover fra Oslo. Turveiene langs Fåbro har blitt mye brukt til friluftslivsaktiviteter, og oppgraderinger har bidratt til økt bruk og tilrettelegging for besøkende. Granfossen/Fåbrofossen, som er Lysakerelvas nest største vannfall, har også en rik historie med tidligere industriaktivitet og kulturelle referanser.

Kongeveien/Sølvveien – bru over elva mellom Lysaker og Sollerud

Kongeveien vestover mellom Christiania og Kongsberg ble bygd som følge av sølvfunnet på Kongsberg i 1623. Veien stod ferdig på slutten av 1600-tallet og er kjent som første kjøreveg og eldste riksveg i Norge. Den første kjørebua over elva ved Lysaker ble trolig etablert her på 1660-tallet. Senere er den erstattet og ombygd mange ganger helt fram til dagens motorveibru. Dagens hovedvei (E18) vestover fra Oslo følger det opprinnelige veifaret, men svært mye av det historiske miljøet knyttet til tidligere virksomheter som kro, skysstasjon og gjestgiveri er borte. Lysaker gjestgiveri har, vel å merke, senere blitt gjenreist ved Norsk Vegmuseum på Fåberg. Det er verdt å merke seg at for 350 år siden lå hele Lysaker ca. 1 meter¹⁶ lavere enn i dag. Ved flo var elvemunningen da dyp nok til at småbåter kom helt opp til Lysakerfossen, som dagens Mølledam er bygd på.

Ankerveien – bru over Hammerdammen

Ankerveien har også vært en historisk viktig ferdselsvei som krysser Lysakerelva. Veien har blitt brukt som et krysningspunkt over elva i lang tid, og har vært en viktig rute vestover fra Oslo. Veien ble betydelig utbedret av Peder Anker på 1790-tallet for å knytte sammen de ulike delene av hans næringseiendommer, med Bærums Verk, Fossum jernverk og Hammeren i Maridalen som de viktigste. Krysningsstedet og brua over Lysakerelva fra øst til Fossum Verk har siden 1790-tallet vært ført over Hammerdemningen, men det er usikkert om det tidligere kan ha vært et annet krysnings- og brusted ca. 100 meter nedstrøms demningen (27).

Griniveien

Griniveien er en annen viktig ferdselsvei som krysser Lysakerelva. Veien, som nå har status som fylkesvei 168, ble oppgradert og fikk en ny og større bruløsning på 1970-tallet. Griniveien gikk opprinnelig over brua som ligger ca. 150 meter lenger nedstrøms. Denne brua er nå stengt for bilkjøring og er i dag en viktig ferdselsforbindelse for gående og syklende som skal krysse elva.

Drammensbanen

Jernbanen mellom Drammen og Christiania (Vestbanen) ble vedtatt av Stortinget i 1869 og åpnet i 1872. Da eksisterte det fra tidligere en jernbanelinje Drammen-Hokksund som ble forlenget til Kongsberg (Kongsbergbanen) i 1871. Senere er strekningen modernisert og utvidet, forlenget med

¹⁶ Verdier på mellom 2 og 3,5 mm blir benyttet for å anslå årlig gjennomsnittlig landheving ved Oslofjorden etter istiden.

Vestfoldbanen og Sørlandsbanen, og knyttet sammen med de østlige linjene under Oslo sentrum. Banen krysser Lysakerelva rett nord for hovedveien, og hadde først en trebru over elva. Den ble erstattet i 1913 av en hvelvbru bygd i naturstein, som fremdeles er i bruk og er regulert til bevaring. Brua er eksponert mot sør, mens det ifm. senere utvidelser med flere spor er bygd en nyere bru inntil den gamle på nordsiden.

Lilleakerbanen og Kolsåsbanen

Lilleakerbanen fra Skøyen til Lilleaker ble bygd av Kristiania Elektriske Sporvei i perioden 1916-1919. Hensikten var å forkorte reisetiden inn til byen og dermed gjøre områdene langs banen attraktive for villautbygging. Anlegget ble forlenget over Lysakerelva med fylling (Jarfyllinga) og videre inn i Bærum i 1922-24. Dette var omtrent samtidig med at trikkeselskapene ble samlet i det kommunale selskapet AS Oslo Sporveier, og Bærumsbanen (1924-1971) ble utskilt for sporveisdriften inn i Bærum. I 1942 ble sidesporet fra Jar til Sørbyhaugen åpnet, hvor banen koblet seg på Røabanen (Østeråsbanen). Dette sporet dannet grunnlaget for Kolsåsbanen som vi i dag etter oppgraderinger kjenner som fullverdig T-banelinje. Selve banestrekningene med driftstekniske elementer er ikke vurdert mtp. kulturhistorisk verdi, men tilhørende bygningsmasse inngår i «Neste Stopp, Verneplan for bygninger, Sporveiens bygningshistorie» fra 2001. Ingen av de utvalgte bygningene ligger innen eller i nær tilslutning til forvaltningsplanområdet.

Østeråsbanen

Banen ble først bygd bare til Smestad (1912) og forlenget til Røa i 1935. Den ble videre forlenget til Grini i 1948 og ytterligere vestover i Bærum til Lijordet i 1951 og Østerås i 1972. Banen ble i 1995 ombygd fra trikk (med strøm i luftlinje) til metro/T-banestandard (med strømskinne og høyere driftsstandard). Det aller meste av eldre bebyggelse ble da erstattet. Banen krysser Lysakerelva på Grini, med bru over elva. Som for Lilleaker- og Kolsåsbanen er det ingen verneprioriterte bygninger innen forvaltningsplan-området, mens selve banen med tekniske elementer ikke er vurdert i kulturhistorisk perspektiv.

1.7.5 Kverner og møller

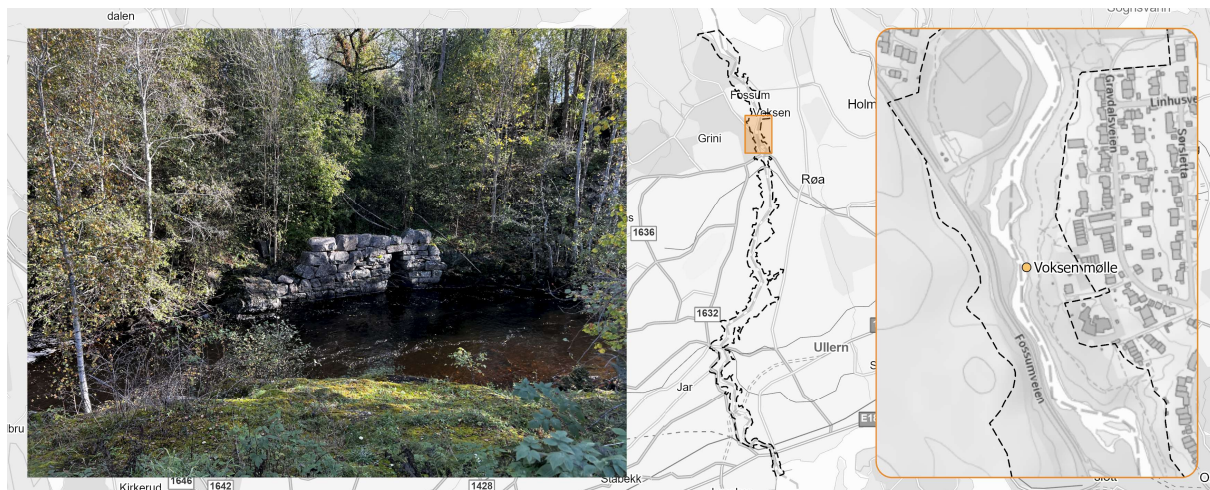
Oskverna

På vestsiden av Lysakerelva i nærheten av oset til Bogstadvannet lå det en kvern som det tidligere fantes flere av langs hele elveløpet. Det antas at denne historiske¹⁷ Oskverna stammer fra 1200-tallet og var knyttet til husmannsplassen Øvre Osbakken som lå til Fossum gård (28) (25). Kvernene ble brukt til å male korn og var en viktig del av dagliglivet. De var enklere og mindre enn møllene som med tiden ble etablert flere steder nedover langs elva.

Voksen mølle

Møllevirksomheten her startet allerede på 1600-tallet, og Voksen mølle (Figur 1-27) var den siste mølla langs Lysakerelva som ble nedlagt. Et større møllehus ble oppført på 1890-tallet. Driften opphørte i 1935, men ble tatt opp igjen under krigsårene 1940-1945. Kvernene ble de siste årene drevet med strøm fra Grini kraftstasjon, men opprinnelig var mølla drevet av vannkraft fra en mølledam. Konstruksjonen tyder på at mølla ble drevet av en større kvernkall, ikke et vertikalt vannhjul. Etter at mølla gikk over til elektrisk drift, ble vannmagasinet brukt som dumpeplass for bark fra Gamle Fossum sag. I dag er området nord-vest for Voksen mølle kjent som Barketomta, et friområde for Fossum-samfunnet. Steinfundamenter og murrestene etter Voksen mølle er fortsatt synlige, og møllerboligen «Mølleplassen» fra 1880 er bevart. Saga til Voksen gård lå i nærheten av mølla.

¹⁷ Store deler av kulturmiljøet omkring Osbakken ned mot Lysakerelva hvor Oskverna skal ha ligget er regulert som naturområde med hensynssone bevaring – kulturmiljø (H570) både i kommunedelplanen og i senere vedtatte (30.04.2019) områderegeringsplan for Fossum (PlanID 2012012).

Figur 1-27 Geografisk beliggenhet og bilde av dagens situasjon for Voksen mølle. Foto: Markus Strand.

Grini mølle

Grini mølle ble oppført i 1867 ved Grinidammen i Eiksmarka og var i drift fram til 1904. I 1915 ble demningen forsterket og forhøyet med en betongkappe, og et turbinhus ble bygd for å forsyne abonnenter ved Røa og Grini med strøm. Bygningen som opprinnelig var Grini mølle har gjennomgått ombygginger og huser i dag flere håndverksbedrifter. Mølla har vært en viktig del av industrihistorien langs Lysakerelva og har bidratt til produksjon av ulike varer gjennom årene.

Melum mølle

Melum mølle er en historisk mølle knyttet til Lysakerelva. Stua på Melum, som var et jordstykke mellom gårdene Nordre og Søndre Rød, er ett av to verneverdige kulturminner knyttet til elva. Boligen har i dag adresse Melumveien 46A og ligger utenfor forvaltningsområdet, men husmannsplassen hadde en tilhørende mølle eller gårdskvern ved elva som kalles Melumøra. Synlige rester inkluderer en liten kanal i berget på Oslo-siden og en lav støttemur i granittblokker mot elva. Navnet Melumøra indikerer tidligere bruk av området ved elveoset.

Røa mølle

Røa mølle (Figur 1-28), som lå ved Røafossen, har en rik historie som strekker seg tilbake til minst 1790-tallet. Mølla ble betydelig utvidet etter at J. C. Helgesen, en av Oslos finanskonger, overtok stedet i 1880. Han ryddet og sprengte dalsiden for å bygge en stor mølle med et vannhjul på minst 10 meter i diameter. Vannhjulet drev tre store møllesteiner og flere mindre, samt heiser som løftet det ferdige melet opp til den øverste delen av bygningen. En tre meter høy demning på toppen av den 14 meter høye fossen ga mølla en jevn vanntilførsel gjennom året. Dessverre brant mølla ned i 1888, og den ble ikke bygd opp igjen. I dag står det fortsatt noen rester igjen, inkludert et fire meter høyt damkar og en fem meter høy murt steinsøyle. Disse ruinene gir et inntrykk av den industrielle aktiviteten som en gang preget området.

Figur 1-28 Geografisk beliggenhet og bilde av dagens situasjon for Røa mølle. Foto: Auen Korbøl.

Ullern mølle

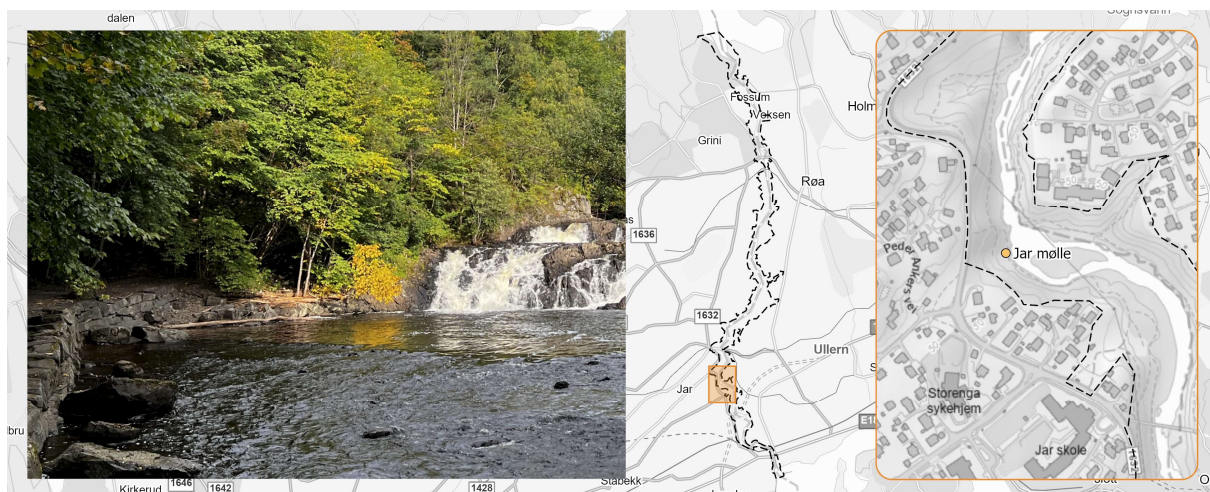
Ullern mølle (Figur 1-29) ble oppført i årene 1865-1867. Mølla tok imot korn fra områder rundt hele Oslofjorden, fraktet med skip og kjerre. Bygget var 30 meter langt, 10 meter bredt, med to etasjer over bakken og en 3 meter høy kjeller. Vannhjulet var ca. 4 meter i diameter og 1 meter bredt, drevet av vann som ble ledet i en vannrenne fra en demning som lå 80 meter oppstrøms i elva på høyde med møllerboligen/husmannsplassen «Rolighet». Ullern mølle ble drevet fram til 1913, og demningen sto fram til ca. 1950. Familien til den siste møllemesteren bodde på Rolighet fram til ca. 1970. Ruinene etter Ullern mølle gir et innblikk i den historiske mølleaktiviteten langs Lysakerelva.

Figur 1-29 Geografisk beliggenhet og bilde av dagens situasjon for Ullern mølle. Foto: John Tibballs.

Jar mølle, nedre

Opprinnelig var det to møllebruk på Jar gård. Den største (Figur 1-30) utnyttet den 5 meter høye Jarfossen, og i flere hundre år delte den nedre mølla Jarfossen med et sagbruk. Det som står igjen i dag er innhogget i fjellsiden, mange store steinblokker og noen vanntrukne stokker ved elvekanten. Den øvre mølla kan ha vært en bekkevern i bekken ned fra Møllesvingen (Skogveien) eller utnyttet stryket der elva rant gjennom juvet hvor Bærumsveien krysser Lysakerelva i dag. Annet enn en godt bygd vei fra elvebredden til Vollsveien, er det ikke funnet fysiske tegn på beliggenheten.

Figur 1-30 Geografisk beliggenhet og bilde av dagens situasjon for nedre Jar mølle. Foto: Markus Strand.

Lysaker mølle

Lysaker mølle ble anlagt på slutten av 1700-tallet ved Møllefossen, også kjent som Sagfossen. Gårdskverna ble gradvis utviklet til en stor mølle med egen demning da Peder Anker og partner Ole Torgersen overtok i 1783. Mølla hadde 10 par kvernsteiner og en egen kanal for vannrenna. Etter en brann i 1790 og 1807 ble mølla bygd opp i teglstein i 1810, og bygningen står fortsatt den dag i dag. Mølledriften ble nedlagt i 1876. I 1991 ble det bygd en fisketrapp ved Lysaker mølle for å forvalte lakse- og sjørretbestanden. Lysaker mølle har blitt restaurert og omgjort til et arkitektkontor.

1.7.6 Sagbruk

Gjennom flere hundre år har det blitt anlagt og drevet sagbruk langs Lysakerelva. Etter at oppgangssaga kom til Norge på 1500-tallet vokste det gradvis fram en betydelig industri som utnyttet vannkraften fra elva til å drive sager for å bearbeide tømmer til planker og andre treprodukter. Sagbrukene spilte en sentral rolle i den industrielle virksomheten langs elva. Utover 1700- og 1800-tallet bidro de til en sterk økonomisk vekst og utvikling der særlig Nordmarksgodset spilte en sentral rolle. Sagbruksdriften til Nordmarksgodset ble etter hvert samlet ved Hammerfossen på Fossum etter at det ble etablert sagbruk og høvleri her i 1888. Driften pågikk fram til 1961 da anlegget ble flyttet til et nytt modernisert trelastbruk, Fossum Bruk, litt lenger nord (Fossumveien 70). Denne virksomheten ble nedlagt i 2012.

Nedenfor omtales noen av sagbrukene som har ligget langs Lysakerelva (Se også Figur 1-26 og vedlegg 6 og 7).

Øvre og Nedre Jar sag

De to sagene som har vært i drift langs elva i området ved Jar var i en lang periode de viktigste produsentene av plank til eksport fra Nordmarksgodset. Nedre Jar lå ca. 200 meter nedstrøms Jarfossen og ble etablert her i 1787 av Peder Anker. Den var en av Nordmarksgodsets største sager som med sitt imponerende vannhjul produserte opptil 20 000 planker årlig. Driften ble nedlagt i 1888 da virksomheten ble flyttet til Fossum sag ved Bogstadvannet.

Den andre saga, Øvre Jar sag, var etablert ovenfor Jarfossen. Sagstolen ble flyttet hit fra Sollerud eller Fåbro av Peder Anker i 1783. Driften ved denne saga ble nedlagt en gang mellom 1865 og 1880.

Ossaga

Ossaga ble anlagt i 1868-69 av Bogstad gård. Baron Herman Wessel Jarlsberg fikk rett til å legge en vannledning i Osdammens østre landkar for å lede vann til et sagbruk bygd nedenfor dammen. Denne rettigheten ble benyttet fram til 1915, da sagbruket ble avviklet på grunn av konflikt med det nye elektrisitetsverket på Grini. Sagbruket ble endelig nedlagt på 1920-tallet, mot levering av 25 hk elektrisk kraft (18 kW) i tre måneder fra mars hvert år for å drive en sag på Zinober.

Holte sag

Navnet Holte er ikke funnet brukt tidligere enn 1793. Saga på Holte (Figur 1-31) nevnes fremdeles i 1865. Ifølge en avisartikkel fra 1933 hadde baron Wedel Jarlsberg to sagbruk langs Lysakerelva, men disse var for lengst revet, inkludert Røsaga rundt 1875. Tre sagbruk som svarer til beskrivelsen er Voksen, Rød og Holte. Voksen sag var sannsynligvis forpaktet, mens Nordre Rød med underbruket Holte var en del av Harald Wedel Jarlsbergs Nordmarksgods.

Figur 1-31 Geografisk beliggenhet og bilde av dagens situasjon for Holte sag. Foto: Auen Korbøl.

1.7.7 Tømmerfløting

Tømmerfløting var en vanlig praksis i Norge og andre land med mye skog for å transportere tømmer fra skogsområdene til sagbruk eller andre destinasjoner ved hjelp av vannveiene. Tømmerfløting langs elver som Lysakerelva var en viktig del av skogsindustrien og skogbrukshistorien i området.

Under tømmerfløting ble tømmeret bundet sammen i flåter og sluppet ned elva. Ved hjelp av vannstrømmen ble tømmerflåtene ført nedover elva til sagbruk eller andre mottakssteder. Tømmerfløting var en effektiv måte å transportere store mengder tømmer over lange avstander på en tid da veier og annen infrastruktur var begrenset.

Det ble fløtet tømmer over Bogstadvannet og nedover Lysakerelva når vannføringen var høy, først og fremst under vårflommen. Kjerraten i Åsa som Peder Anker ved Bogstad (Nordmarksgodset) fikk etablert under første halvdel av 1800-tallet bidro til at tømmer fra skogsområder lenger nord på Østlandet kunne fraktes opp fra Steinsfjorden til vannene i Nordmarka for videre fløting helt ned til sagbrukene ved Lysakerelva.

1.7.8 Dammer

Ikke alle gårdskverner og oppgangssager hadde dammer hvis vannføringen var stabil og høydeforholdene i terrenget tilrettela for å lede vannet inn i en renne og utnytte fallkraften, men også mange av disse hadde enkle dammer. Større sager, møller, industri og kraftverk var avhengig av dammer for god og stabil tilførsel av vann, og alle disse langs Lysakerelva hadde en tilknyttet dam. I

elver som Lysakervassdraget hadde dammene også en viktig rolle for å regulere vannføringen i vassdraget. Dette både sikret miljøene langs vassdraget fra flomskader og bidro til å forlenge fløtesesongen. Dammene kunne også bidra til å føre stakkene forbi vanskelige partier hvor det ellers lett oppsto vaser eller mye brekkasje.

Mange av dammene i Lysakervassdraget er fjernet etter at de gikk ut av bruk, men damstedet med rester etter dammen har likevel verdi der de har vært viktige for fløtingen i elva eller inngår som element i et miljø sammen med tiliggende eldre næringsanlegg.

For de eksisterende 5 dammene viser vi til behandlingen i kap. 1.6.5. Disse har høy verdi som bærende elementer i de miljøene de inngår i, selv om vassdragslovgivningen og damsikkerhetsforskriften har medført at dammene er vesentlig endret i nyere tid eller også vil bli endret etter krav fra NVE. Ved nye tiltak vil kulturmiljøverdi måtte avveies mot sikkerhetskrav, men det betyr at det er nødvendig at kulturmiljømyndighetene kobles tidlig inn i planlegging og alternativvurderinger.

1.7.9 Kraftverk og kraftoverføring

Lysakerelva har hatt flere kraftverk installert i de største fabrikkene langs elva, men de ble etter hvert sett på som for beskjedne og upålitelige til å forsvare videre kraftutbygging. Med muligheten for å frakte strøm fra fjerne hydroelektriske anlegg, ble Lysakerelvas kraftverk snart ulønnsomme.

Kraftverkene representerer en av de store teknologiske tidsskillene, ikke bare for elektrifiseringen av samfunnet slik vi kjenner det i dag, men i første fase helt avgjørende for at industri og øvrige produksjonsanlegg geografisk kunne fristilles fra kraftkilden – i dette tilfellet elvedalen som både dels hadde et terreng som gjorde den uveisom og tungvint å drifte i, og medførte en risiko ved flom. Selv om kraftverkene langs Lysakerelva fikk en relativt kort levetid, har de en rolle som underbygger en mer dekkende behandling av utviklingstrekkene.

Grini kraftverk nevnes som kraftleverandør for Voksen mølle, og som å være i konflikt med Ossaga under behandlingen av denne. Kraftverket synes å være det samme som Grini mølle hvor det ble satt inn et turbinhus for å forsyne abonnenter ved Røa og Grini med strøm.

Jar transformatorstasjon er i kommunedelplanen avsatt til hensynssone bevaring kulturmiljø (H-570). Transformatorstasjonen, som ligger på vestsida av elva litt nord for Fåbro gård, er bygd i 1924 og utvidet i 1945. Den har ingen kobling til noen av kraftanleggene eller industri/produksjonsanleggene langs elva, men ble etablert i forbindelse med økende utbygging og behov for generell opprusting og utvidelse av elektrisitetsnettet i denne delen av Bærum.

1.7.10 Industri

Det ble også etablert en rekke andre industrivirksomheter langs Lysakerelva allerede fra 1700-tallet og videre utover på 1800-tallet. Forvaltningsplanen omfatter kun deler av arealene til disse virksomhetene, og det er generelt lite som er igjen av industrianleggene innenfor forvaltningsplanområdet.

Faabro Spikerfabrikk (1749-1830) og Lysaker nitroglyserinfabrikk (1865-1874)

Ved Fåbro på Oslo-siden ble det i 1749 etablert et spikerverk. Familien Tullin var eierne av spikerverket. Virksomheten ble nedlagt da dikteren Christian Tullins sønn, Claus, døde i 1830. Familien Tullin bygde huset Fåbro som sin sommerbolig på stedet.

I 1865 ble det etablert en nitroglyserinfabrikk på den nedlagte spikerverkstomta. Dette var den første nitroglyserinfabrikken utenfor Sverige der Alfred Nobels patenter ble benyttet. Nitroglyserin er en

eksplosiv forbindelse som ble brukt i ulike industrielle prosesser og produkter på den tiden. Det var en ødeleggende eksplosjon på fabrikken ni år senere, som resulterte i at en mann ble drept. Så langt en er kjent med finnes ikke lenger fysiske spor igjen etter disse industribedriftene.

Faabro Pudder- og stivelsesfabrik (1749-1758)

På Bærumssiden ved Fåbro ble det også etablert en pudder- og stivelsesfabrikk som familien Tullin hadde deleierskap i. Pudder til parykker ble laget av stivelse som ble skilt ut fra fuktet korn ved oppmaling, sikting og tørking. Familien Tullin overtok pudderverket i sin helhet i 1751, men la ned driften i 1758. Heller ikke etter denne virksomheten finnes det i dag fysiske spor.

Fossum jernverk (1788-1874)

Fossum jernverk var et industristed som omfattet et hammerverk på Fossum og en masovn på grunnen til Voksen gård på Oslo-siden av Lysakerelva. Jernverket ble anlagt i 1788 som en utvidelse av virksomheten ved Bæruns Verk. Produksjonen fikk kraft fra Hammerfossen og foregikk fram til 1874 da stanghammeren ble nedlagt. Masovnen ble nedlagt i 1858. Enkelte spor og bygningsrester (masovnen) etter jernverket finnes fortsatt.

Under Peder Anker og Nordmarksgodsets eierskap ble transport- og ferdselsårene som var viktige for produksjonen utbygd og oppgradert. I tillegg til Ankerveien (jf. kap. 1.7.4) var veiforbindelsen til kaia på Vækerø av stor betydning (Vækerøveien). Her ble jernmalm fraktet inn, ferdige jernprodukter ut.

Grini teglverk (1790-1902)

Teglverk ble etablert av Peder Anker i 1790 for å lage mur- og takstein fra leire som fantes i tykke lag ved elva. Det som er igjen av anlegget inkluderer arbeiderboligen Verket (adresse: Grinidammen 1, utenfor planområdet), sporene etter virksomheten i terrenget og landskapsformen samt restene etter en steinkistedemning som lå nede ved elvebredden.

Demningen var omtrent 1,5 meter høy og skapte et vannspeil tilbake til dagens Grinivei. Vannfallet var tilstrekkelig til å drive belgen som forsynte teglovnene med luft. Teglverket ble nedlagt i 1902, og demningen ble fjernet kort tid etter.

Lysaker Beenmølle og Svovelsyrefabrik (1859–1970), senere omdøpt til Lysaker Kemiske Fabrik

Lysaker kemiske fabrikker startet virksomhet som Lysaker Beenmølle og Svovelfabrik i 1859. Fabrikken lå ved Møllefossen i Lysakerelva og produserte blant annet fosforsyre- og nitrogengjødsel. Etter en brann i 1873 ble anlegget utvidet til også å omfatte produksjon av salpetersyre og svovelsur ammoniakk, som var mye brukt som gjødselstoff. En stor del av produksjonen gikk også til framstilling av sprengstoff. Fabrikken eide dammen i elva og den nedre fossen. Senere ble det bygd en taubane under jernbanen for å frakte produkter til utskipping ved utløpet av Lysakerelva. I 1916 ble det anlagt et sidespor fra Lysaker stasjon inn til fabrikktomta (29). Damanlegget og elementer av fabrikkplanlegget er bevart, mens taubanen og sidesporet ikke lenger eksisterer.

Granfos Brug (1863–1981)

Granfos Brug, også kjent som Granfos Træsliperi, var en viktig del av den industrielle virksomheten langs Lysakerelva. Fabrikken ble etablert i 1863 på Bærumssiden av elva og ga arbeid til rundt 100 ansatte. Tresliping var det første steget i produksjonen av papir, og Granfos var involvert i denne prosessen fram til 1983. Granfos hadde rettighetene til en halvdel av Fåbrofossen, og fabrikken ble drevet av et vannhjul før de fikk en egen turbin i kjelleren i 1885. Det gamle trerøret som brakte vann under trykk fra demningen er fortsatt synlig, selv om tilstanden er dårlig etter år uten vedlikehold. I

dag er Granfos Træsliperi omgjort til Granfos Næringspark hvor mange ulike virksomheter holder til (se også kap. 1.3.3 om pågående plan- og utviklingsarbeid for dette området).

O. Mustad & Søn (1875-)

Mustad etablerte produksjon av spiker, ovner, øksehoder og andre jernvarer på tomten til den tidligere nitroglyserinfabrikken. O. Mustad & Søn var en bedrift som flyttet sin spikerproduksjon fra Gjøvik til Lilleaker i 1875. Senere utvidet de med annen produksjon, inkludert et støperi, ei smie for å lage økser, en margarinfabrikk og et sagbruk. Mustad bygde også boliger for arbeiderfamiliene, inkludert Midtgaard, Nedregaard og Øvregaard som nå er bevart og fredet etter kulturminneloven. Dette miljøet ligger imidlertid utenfor forvaltningsplanområdet, i likhet med øvrige arealer og bygninger der Mustad hadde sin produksjon. (jf. kap. 1.3.3, VPOR Lysakerbyen og detaljreguleringer). Storflommen i 1987 stoppet den siste industrivirksomheten på Lilleaker, og området ble deretter omgjort til et handels- og kontorstrøk. Mustad hadde en betydelig innvirkning på området med sin produksjon og boligbygging, og deres historie er en del av den industrielle arven langs Lysakerelva.

1.8 Friluftsliv og rekreasjon

Kapitlet om friluftsliv og rekreasjon omtales overordnet i forvaltningsplanen. For en mer detaljert gjennomgang, se temarapport om friluftsliv og rekreasjon (vedlegg 3).

1.8.1 Opplevelsesverdi

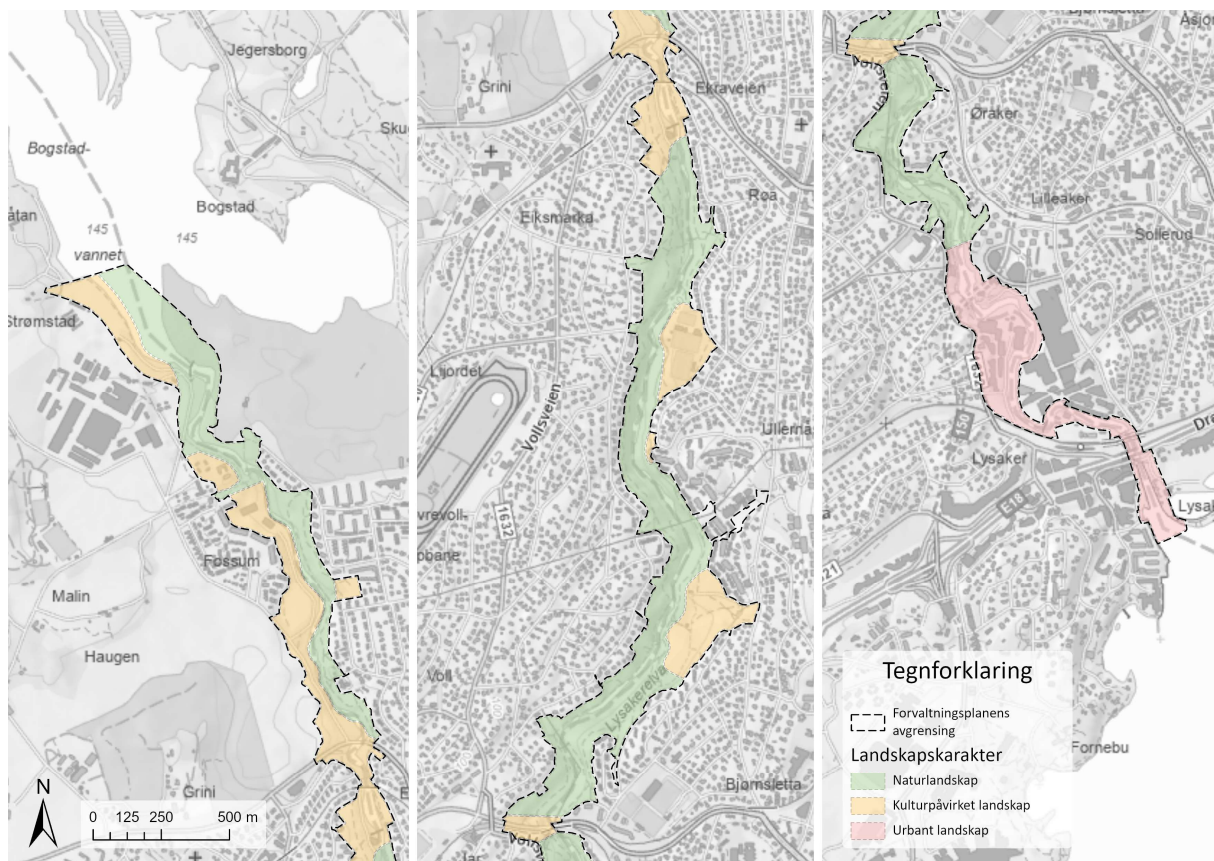
Lysakerelva med sitt bratte sideterreng kan for mange framstå som et litt bortgjemt og lite tilgjengelig område. Kontrasten er stor mellom den «ville» elvenaturen og Lysakerbyens urbanitet, samferdselsårer som krysser elvedalen og alle de tettbebygde boligområdene langs elvas løp. På tross av utfordrende terreng, men desto mer på grunn av de unike naturkvalitetene, bruker stadig flere mennesker området til friluftsliv og rekreasjon (Figur 1-32).

Figur 1-32 Det er store muligheter for å kunne oppleve et særdeles spennende og innholdsrikt natur- og kultur- miljø langs det aller meste av elveløpet. Her fra bruforbindelsen ved Snaret/Melum mølle. Foto: Markus Strand.

Graden av tilrettelegging for menneskelig aktivitet og bruk er størst i området omkring Lysaker og ved elvas utløp. Utover dette, med unntak av enkelte partier, er det gjennomført begrenset med tilretteleggingstiltak for friluftsliv og rekreasjon for å ivareta natur- og landskapsverdiene i størst mulig grad. Tilrettelegging omhandler her i stor grad tiltak knyttet til turgåing og framkommelighet.

Som følge av ulik påvirkning er det stor variasjon i opplevelsen en har av området (Figur 1-33). I Lysakerområdet er elva omrammet av høye bygg, harde flater og trafikkstøy, mens det på flere delstrekninger lenger oppstrøms er få eller ingen tegn på at en faktisk oppholder seg i byggesonen. Samtidig er det også partier langs elva hvor koblingen mot bebyggelse og annen teknisk infrastruktur er mer åpenbar, enten på grunn av tekniske installasjoner eller et mer åpent landskap.

Figur 1-33 Kartillustrasjonen gir et grovmasket bilde på områdets overordnede landskapskarakter slik det kan framstå og oppleves for de som i dag benytter seg av området til friluftsliv og rekreasjon. Opplevelsene vi har av området vil være preget av mange flere nyanser, overganger, lokale forhold og subjektivitet («øynene som ser»). Kategorien **Kulturpåvirket landskap** favner bredt, og inkluderer blant annet boligområder og teknisk infrastruktur, men inkluderer ikke kulturhistoriske lokaliteter hvor naturen i dag har «tatt området tilbake».

1.8.2 Tilstand

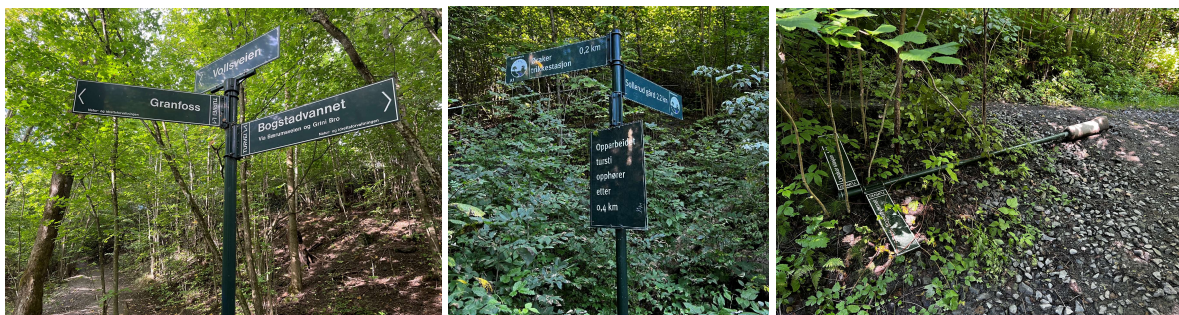
Stier og turveier langs Lysakerelva varierer i standard avhengig av terreng, stigningsforhold og tilgjengelighet. Noen traseer og strekninger er smale enkle tråkk som i stor grad er formet som et resultat av ferdsel og bruk, mens andre er bredere og kan ha en mer grundig opparbeidelse med et stabiliserende steinfundament og strekninger med et topplag av grus (Figur 1-34). Terrenginngrep og fysiske tiltak er på noen strekninger gjort for å bedre tilretteleggingen for friluftsliv og turferdsel, men det kan også være et resultat av tidligere nærings- og industrivirksomhet eller ulike behov knyttet til framføring av og atkomst til teknisk infrastruktur som med årene har blitt etablert på tvers av og langsetter elvelandskapet. Ferdselsårene er utsatt for slitasje, erosjon og ødeleggelser som følge av flom, styrtregn, utrasing og vegetasjon som skades i uvær.

Figur 1-34 Bildene illustrerer noe av variasjonen i opparbeidelse/tilrettelegging på ulike strekninger av turvei- og stitraseene langs Lysakerelva. Fra venstre: Bordgang etablert på Oslo-siden, sør for Jarfyllinga. Nr. 2 fra venstre: Bratt bakke med stabilt toppdekke ved sørsiden av Jarfyllinga/Fådpassasjen. Nr. 3 fra venstre: Smal, ulendt sti på Bærum-siden (Eiksmarka) Til høyre: Oppbygd tursti med bærelag, stabilt toppdekke og forstøtning av rundstokker, på Oslo-siden (Lyseskrenten). Foto: Multiconsult.

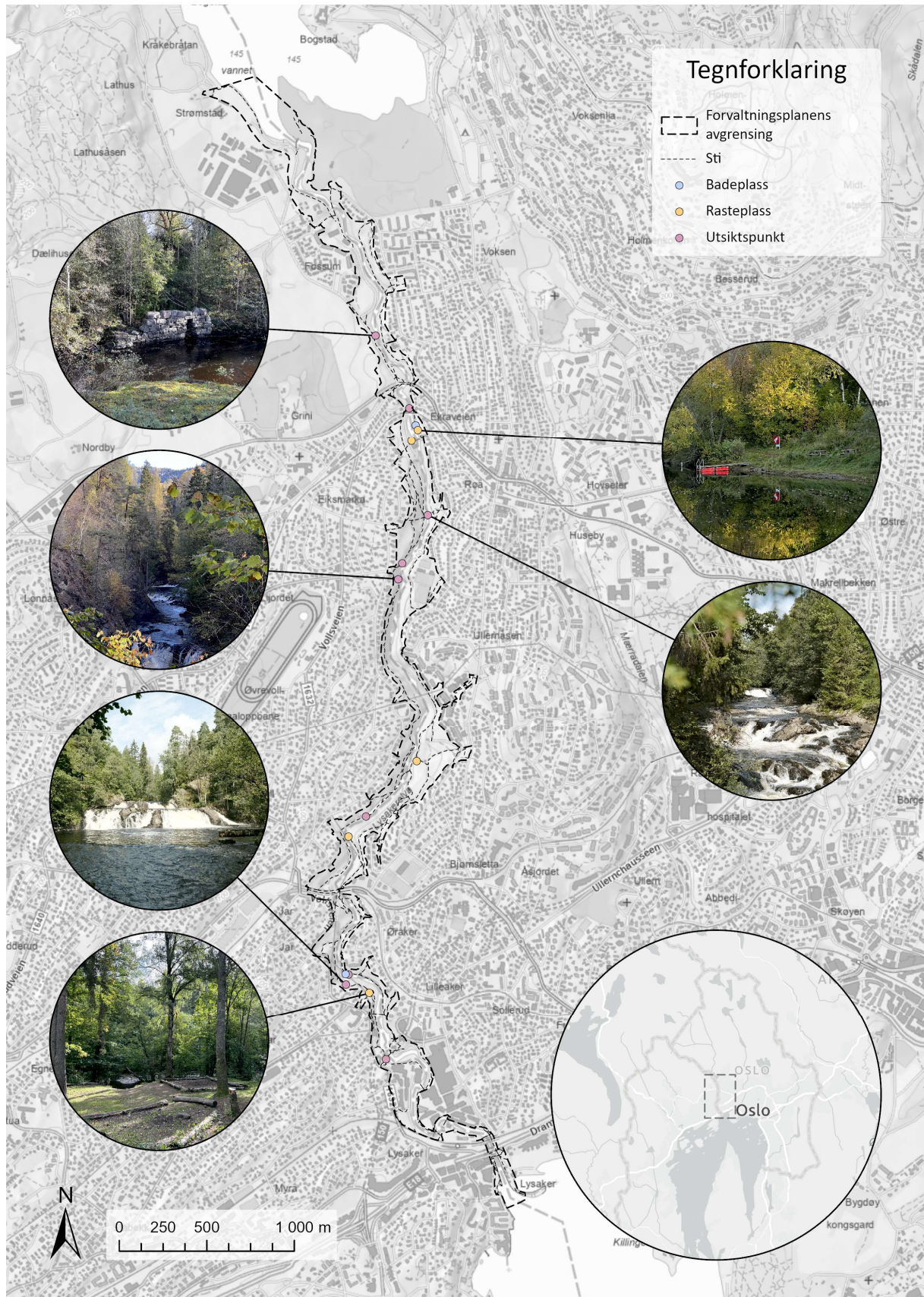
Generelt er tilretteleggingstiltakene langs elva mest omfattende i den nedre delen mot Lysaker, og avtagende oppover i vassdraget. For området som helhet er det uansett det «enkle friluftslivet» som ligger til grunn for tilretteleggings- og tilstandsvurderinger. I tråd med det som ofte er praksis for utmarks- og større friluftsområder er det også her lagt opp til at «det som tas med inn tas med ut». Det er derfor ikke plassert ut avfallsbeholdere som en service til brukerne av området.

Skiltene langs Lysakerelva er for det meste av nyere dato og i god stand, både når det gjelder infoskilt og veivisere. Kommunene har ganske lik utforming (format og farge) av sine turskilt (Figur 1-35). De er plassert på utvalgte punkter langs elva, men muligens ikke i tilstrekkelig omfang. Tilbakemeldinger fra brukere tyder på at det stedvis kan være vanskelig å finne fram. Noen av skiltene er ikke godt nok fundamentert og spesielt veiviserne er utsatt for å velte.

Figur 1-35 Det er etablert retnings- og stedsskilt langs stiene på begge sider av Lysakerelva. Til venstre: Skilt ved atkomst/stikryss ved Vollsveien iht. Bærum kommunes mal for turveiskilt. I midten: Skilting iht. Oslo kommunes mal for turveiskilt sør for Jarfyllinga. Til høyre: Retningsskilt som har veltet på Bærumssiden sør for Jarfyllinga.

Stiene langs Lysakerelva går gjennom nokså tett vegetasjon, og siktlinjene er ofte korte. Enkelte steder åpner det seg opp ved et utsiktspunkt, en åpen plass eller ned mot elva. De mer åpne stedene er de som i størst grad innbyr til opphold (Figur 1-36).

Figur 1-36 Kartillustrasjonen viser noen av oppholdsstedene langs Lysakerelva som har fin utsikt og/eller kvaliteter som innbyr til rasting og bading. Når det gjelder bading i Lysakerelva er dette en aktivitet som den kommunale forvaltningen kun har tilrettelagt for ved Grinidammen på Oslosiden.

Langs elva er det bare én tilrettelagt offisiell badeplass, og den ligger ved Grinidammen. Det er likevel flere steder som blir brukt som badeplasser, blant annet nedenfor Jarfossen. Der har Lilleakerbyen v/Mustad Eiendom nylig satt ut en livbøye. Sandbonn (se Figur 1-39) er et annet sted som har vært kjent som et populært sted for bading og opphold.

1.8.3 Tilgjengelighet

Noen steder er det lett å finne fram til elva og stien, for eksempel der større ferdselsårer krysser over, eller der det er gjort større tiltak ned mot elva. Mange steder er stiene knyttet til boligfelt, og det varierer veldig hvor synlige de er utenfra. Disse er det oftest personer med relativt god lokalkunnskap som benytter seg av. Enkelte steder er stiene delvis privatisert eller oppleves som private, og ikke som offentlig atkomst inn til naturområdet. Disse benyttes som stikkveier til stinettet av en liten gruppe mennesker.

Per i dag er det stort sett kun universelt utformede traseer langs den sørlige delen av Lysakerelva, i hovedsak på østsiden av elva nord til Jarbrua. De øvrige strekningene består av en blanding av opparbeidede turveier og mer naturlig oppståtte stier og tråkk. Strekningene har varierende bredde, topplag og fall. Flere av strekningene har brede, godt opparbeidede grustraseer, men framkommeligheten er stort sett begrenset for folk med funksjonsnedsettelse på grunn av blant annet bratt terreng, smal stibredde eller hindringer i stien.

Området er naturlig nok delt i to av Lysakerelva, og tilgjengeligheten internt begrenses av krysningspunkter mellom øst og vest. Fra nord til sør begrenses ikke tilgjengeligheten av elva, men på Oslosiden er det et par strekninger uten sti langs elva på grunn av det bratte terrenget og store naturverdier. Stien går inn i boligfelt, og kontakten med elva brytes.

1.8.4 Bruk og betydning

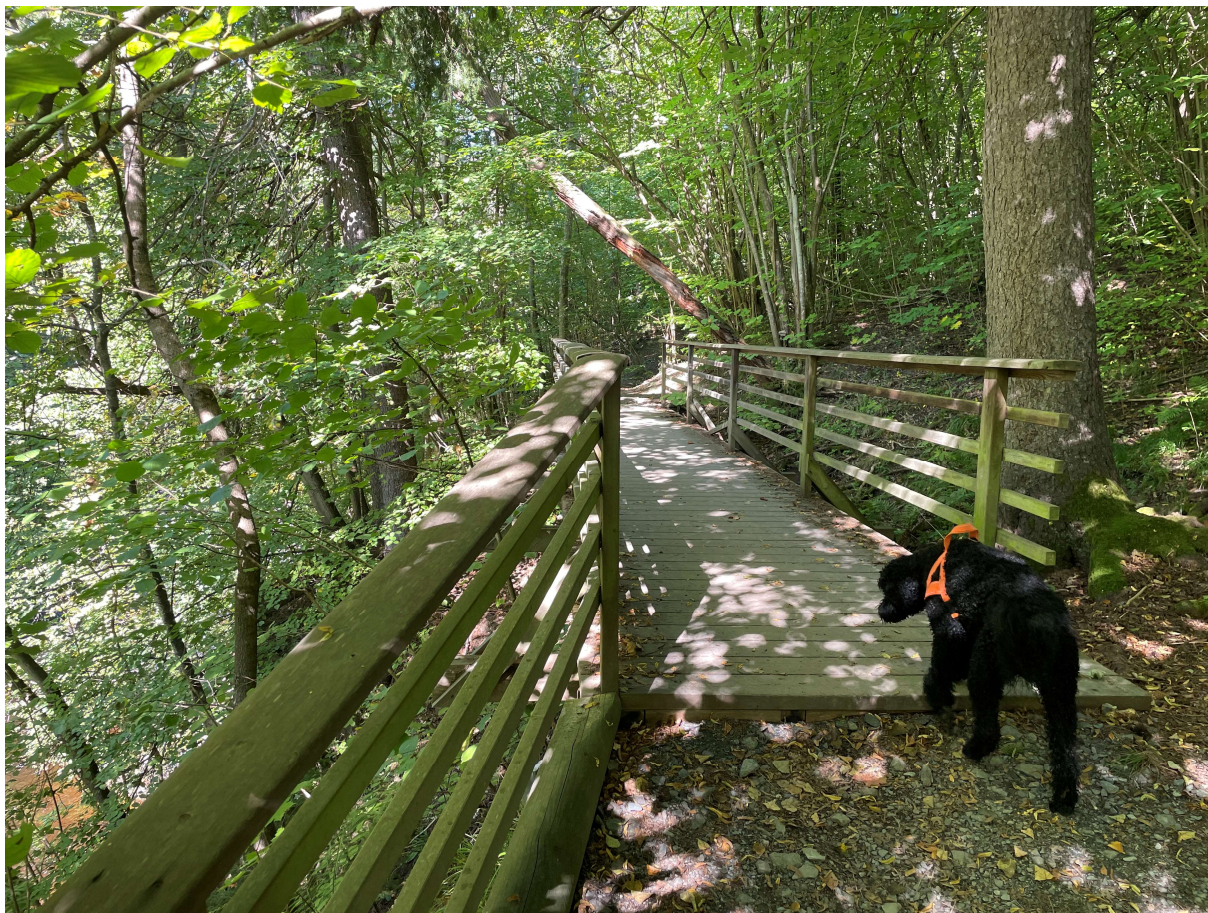
Områdets store opplevels- og rekreasjonsverdier er kanskje aller mest knyttet til den urørte, varierte og spennende naturen, men alle kulturminnene og -miljøene med sin nære tilknytning til elvelandskapet skaper også en helt spesiell ramme for turopplevelser, rekreasjon og læring.

Friluftsliv og naturopplevelser

Lysakerelva er ett av Oslo kommunes vedtatte stille områder¹⁸, som er utpekt på bakgrunn av lave støynivåer og store rekreasjonsverdier. De stille områdene er plukket ut for å synliggjøre ro og stillhet som en stor verdi, spesielt innenfor byggesonen. En stille sone, med de kvalitetene det innebærer, er ofte vanskelig eller umulig å erstatte. De beskyttes derfor gjennom kommuneplanen ved å hindre tiltak som kan påvirke negativt.

Hovedvekten av Lysakerelvas brukere er ulike kategorier av turgåere. Mange er fra nærmiljøet og bruker området til å lufte seg selv eller hunden (Figur 1-37). Andre oppsøker Lysakerelva til tross for avstanden fra hjemmet, blant annet på grunn av de store naturkvalitetene. Noen legger også deler av den daglige jobbreisen gjennom området, enten på tvers eller langs en strekning. Stinettet brukes også hyppig som treningsområde av de som foretrekker å løpe og jogge i kupert terreng.

¹⁸ Stille områder ble først omtalt i kommuneplanens arealdel fra 2015 (39). Stille områder er områder der friluftsliv i stille omgivelser er et viktig mål. Utvikling av støyende virksomhet skal plasseres så det ikke påvirker de stille sonene vesentlig i negativ forstand.

Figur 1-37 De opparbeidede stiene er til glede for både to- og firbeinte. Foto: Tom Reese Larsen.

Utover å bevege seg langs Lysakerelva, er det mange andre aktiviteter som utøves i området. I generasjoner har barn som vokser opp i nærheten av elva til dels brukt naturen som lekeplass, mens voksne gjerne trenger et insentiv for å komme seg ut. Aktiviteter som fiske og naturfotografering fanger interesse blant noen, mens andre er opptatt av fugler, botanikk eller insekter. Om sommeren er bading en populær aktivitet uavhengig av alder. Fiske er den enkleste aktiviteten å tallfeste omfanget av, der hundrevis årlig søker om fiskekort til den nederste, anadrome strekningen.

Med årene har det dukket opp mange måter å bruke naturen på. For noen byr det unike landskapet langs Lysakerelva på bratte og utfordrende klatreløyper, mens det for andre er mange spennende stryk å forsere med elvekajakk. Naturområder som dette er også en egnet arena for langt roligere aktiviteter som yoga og meditasjon som nyter godt av stillheten området kan tilby.

Kulturminner og -miljøer

Det som en gang har vært leveområdet og dannet livsgrunnlaget for en rekke mennesker, lever videre gjennom historiebøker og mer eller mindre synlige kulturminner (Figur 1-38). I tillegg til naturopplevelsene, er Lysakerelvas innholdsrike og spennende kulturhistorie en annen viktig grunn til at området har en helt spesiell opplevelsens- og rekreasjonsverdi.

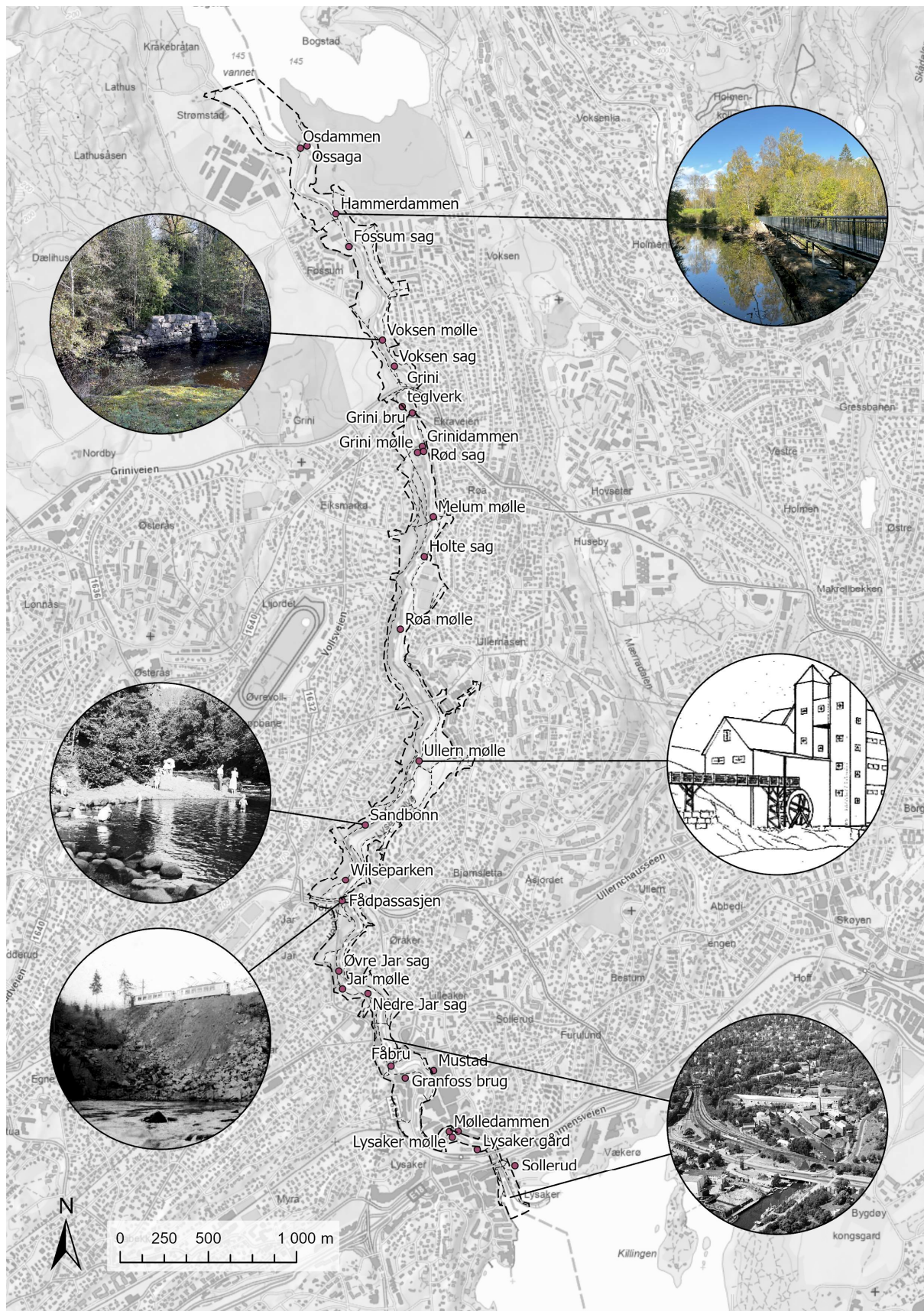
Langs elva har kommunene satt opp en rekke informasjonsskilt knyttet til ulike mer eller mindre synlige kulturminner. De gir et inntrykk av hvilken rolle elva har hatt for menneskene som har bodd i området og livet de levde. Et utvalg kulturminner og historiske steder er vist i Figur 1-39.

*Figur 1-38 Voksen mølle er et av de mer synlige kulturminnene langs Lysakerelva som lett kan ses fra turstien.
Foto: Markus Strand.*

Skoler og barnehager

Barnehager og skoler i nærheten av Lysakerelva bruker naturområdet hyppig både som rekreasjonsområde og som læringsarena. Området egner seg ikke kun til fysisk aktivitet og naturfag. Det er også et fantastisk undervisnings- og oppdagelsesrom for historie, geografi, geologi, matematikk og fysikk. Lysakervassdragets Venner har laget en rekke oppgaver for ulike fagområder ment for elever helt fra starten av grunnskolen til videregående opplæring (27).

Figur 1-39 Lysakerelvas rikholdige forekomst av kulturhistoriske miljøer og lokaliteter er unike kilder til kunnskap og læring om vår historie og kulturarv og de representerer store opplevelsesverdier for alle som bruker området. Bildene fra toppen: 1. Hammerdammen 2. Ruinene av Voksen mølle 3. Rekonstruksjon av Ullern mølle (LvV) 4. Sandbønn 5. Fådpassasjen/Jarfyllinga (like etter at fyllinga var etablert (1924) for trikk og veiforbindelse, men lenge før Fådpassasjen ble etablert i 2010) 6. Flyfoto av Lysaker 1956 (Se også Fig. 1-25).

Organisert aktivitet og idrett

Størstedelen av arealene som omfattes av kommunedelplanen for Lysakerelva er natur- og friluftsområder som er åpne for allmenn bruk.¹⁹ Det har foreløpig ikke vært utarbeidet regler eller retningslinjer for å regulere eller styre aktiviteter og friluftsbruken utover det som følger av friluftsloven og gjeldende arealplaner. Topografien og naturforholdene legger i seg selv mange føringer og begrensninger for hva som er aktuelle og mulige aktiviteter.

Flere idrettslag og foreninger har Lysakerelva som sitt nærområde, men innenfor selve planområdet er det kun Røa idrettspark (Røa IL) i Oslo og «Barketomta» (Fossum IF) i Bærum som er opparbeidede anlegg for idrett og aktivitet (fotball, kunstgressbaner). Friområdet ved Lysejordet var i noen år benyttet som ski/akebakke med et lite skitrekk, men det er nå nedlagt.

Fossum IF har ellers en stor orienteringsgruppe som bruker områdene langs elva til å lære seg å lese kart og trening med utsetting av små midlertidige poster i terrenget. Tilsvarende er området også i bruk til turorientering som benytter sine egne poster.

Av arrangementer og organiserte aktiviteter bør nevnes at stiene langs Lysakerelva siden 2015 har vært en viktig arena for arrangementet Ecotrail²⁰. Dette er et internasjonalt terreng- og ultraløp som nå arrangeres i flere storbyer i Europa (30) med voksende interesse og deltakelse. Konseptet setter fokus på bærekraft og legger til rette for at flere skal utforske naturløypene i sitt urbane nærmiljø (Figur 1-40). Det er ulike distanser å velge mellom, men alle traseene, med unntak av den korteste, er lagt til stiene langs Lysakerelva.

Figur 1-40 Deltakere i Ecotrailløpet som arrangeres årlig langs Lysakerelva. Foto: Ian Coreless Photography.

Elveløpet er et annet mer lokalt løp som har vært arrangert de siste 20 årene i regi av Ullern Fotball og i samarbeid med det lokale næringslivet på Lysaker. Her benyttes også stitraseene langs den nedre delen av elva mellom Lysaker og idrettsanlegget til Ullern fotball.

¹⁹ Unntakene er arealer som i kommunedelplanen er regulert til bebyggelse og anlegg. Dette gjelder samferdselsanlegg og teknisk infrastruktur, næringstomter v/Lysaker og Grini Mølle, tilgrensende boligtomter, et landbruksareal ved Grini samt Røa idrettsanlegg. For noen boligeiendommer som grenser mot Lysakerelva har deler av tomtene arealførmål natur- og grønnstruktur, men er ikke en del av allment tilgjengelig friluftsareal.

²⁰ Ecotrail hadde totalt 900 deltakere i sitt første arrangementsår i 2015. I 2024 var antallet deltakere økt til totalt 3000 og er nå blitt det største ultraløpet (dvs. løp lengre enn maraton – 42,2 km) i Norge. Deltakerne kan velge mellom traseer på 10, 21, 31, 50 og 80 km, der stiene langs Lysakerelva inngår i alle unntatt den korteste.

1.9 Teknisk infrastruktur

1.9.1 Teknisk infrastruktur på overflaten

Selv om en ser bort fra lettere infrastruktur som stier, skilt og håndløpere, er det likevel en rekke menneskelige inngrep som preger den «naturpregede» Lysakerdalen (Figur 1-33). Hovedvekten av den tyngre infrastrukturen finnes ved Lysaker, og dels ved de andre hovedvegene på tvers av elva. Øvrig teknisk infrastruktur er nokså jevnt spredt langs elva, men har naturlig blitt begrenset der topografien er på det bratteste og minst framkommelige.

Det er to kraftlinjer som berører planområdet med sine luftspenn. Den nordligste linja krysser elvedalen på tvers ved Lysejordet skole - en strekning på ca. 230 meter. Denne er en del av sentralnettet på strekningen Bærum-Smestad og har et spenningsnivå på 300 kV. Lenger sør ligger det en regional linje med spenningsnivå 50 kV. Den følger en strekning langs elva på ca. 1,4 km mellom Voll terrasse og Jar skole.

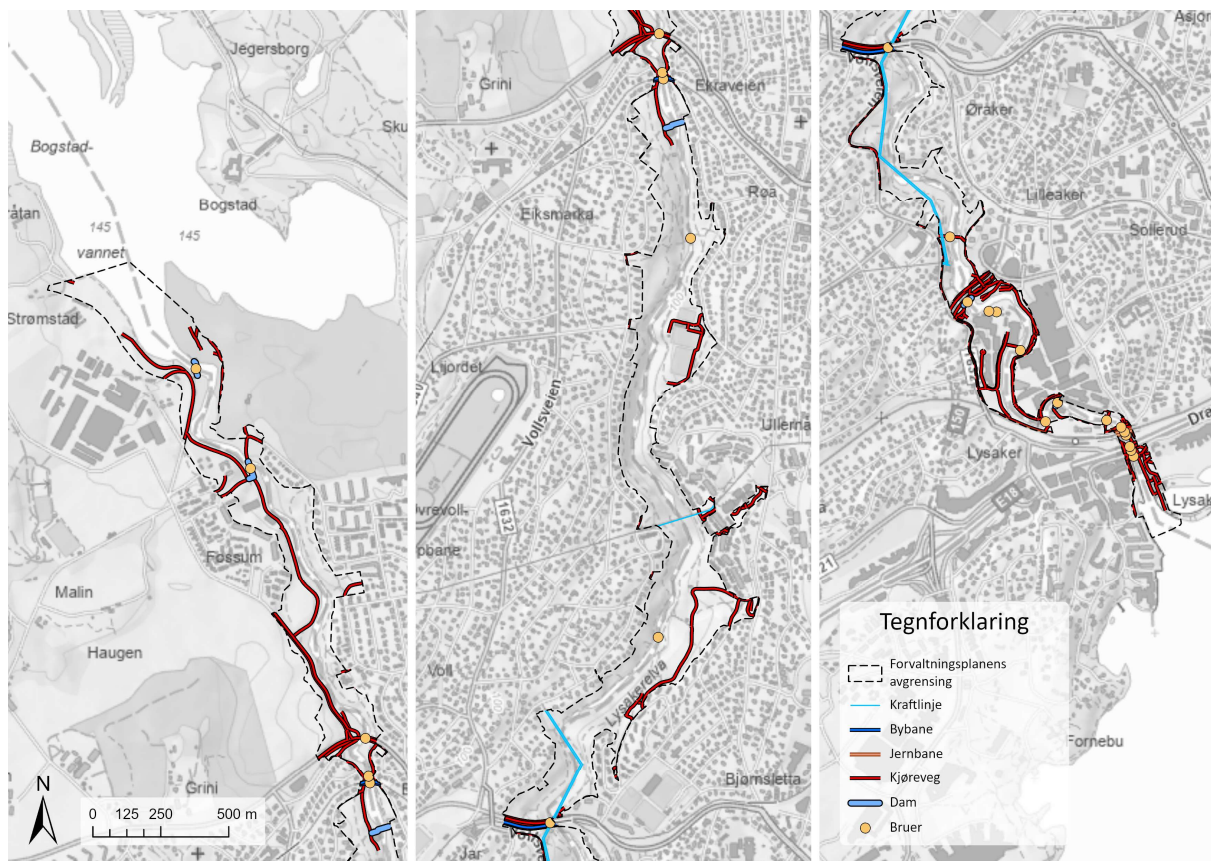
Infrastruktur knyttet til skinnegående trafikk er fordelt på tre steder; Lysaker, Bærumsveien og Griniveien. Disse kryssningene utgjør en liten del av planområdet, men brukonstruksjonene er vesentlige, spesielt på Lysaker hvor det er flere togspor i forbindelse med stasjonsområdet. I tillegg til togtrafikken ved Lysaker, er det T-banen som trafikkerer elvedalen på tvers mellom Jar og Øraker (Kolsåsbanen) og ved Grinidammen (Østeråsbanen) (Figur 1-41).

Figur 1-41 T-banekryssingen ved Grinidammen. Foto: Markus Strand.

De største vegene (E18, Bærumsveien (Fv. 160) og Griniveien (Fv. 168)) krysser i likhet med banestrekningene tvers over Lysakerelva. I tillegg er det mange mindre, kjørbare veger med ulik status og standard innenfor planområdet. Disse vegene følger gjerne annen infrastruktur og er den mest arealkrevende tekniske infrastrukturen. De fleste kjørbare vegene ligger i tilknytning til Lysaker-området i sør og Fossum-området i nord.

Bruer over Lysakerelva finnes i mange former og størrelser, og brukes til en rekke ulike formål. De største bruene ivaretar tyngre samferdselsstrukturer som banestrekninger eller veger, mens de minste kun har som funksjon å knytte sammen turstinettet på de to sidene av Lysakerelva. Opptil flere av dammene i vassdraget fungerer også som bruer. Disse er beskrevet nærmere i kapittel 1.6.5 Dammer og sidebekker. Fådpassasjen er en kulvert gjennom Jarfyllinga, men er markert som bru i oversikten (Figur 1-42). Da den åpnet i 2010, var dette et viktig tiltak for å gjenopprette og styrke tilgjengeligheten og mulighetene til å kunne ferdes mer uavbrutt langs Lysakerelva.

Figur 1-42 Oversikt over ulike typer infrastruktur innenfor forvaltningsområdet. I kategorien «kjøreveg» vises alle vegtyper/traseer som anses som kjørbare. Her er det stor variasjon i vegstandard og dimensjoner. I tillegg er det enkelte strekninger på turveiene/stiene som også er framkommelige for mindre kjøretøy og vedlikeholdsutstyr, som for eksempel der turtraseen sammenfaller med rørtrasé for VA-anlegg.

1.9.2 Teknisk infrastruktur under bakken (VA)

Vann- og avløpssystemer ligger som regel skjult under terrenget, men anleggene kan likevel ha stor innflytelse på elvedalen. Flere steder er VA-anlegget synlig langs turtraseene med eksponerte rør, kummer og betongkonstruksjoner (Figur 1-43). På noen strekninger langs elva er det også rørtraseene som er grunnlaget for framføring av turveitrasé i bratt og utilgjengelig terreng (Figur 1-44).

Figur 1-43 Eksempler på synlig VA-infrastruktur langs turtraseene. Foto: Multiconsult.

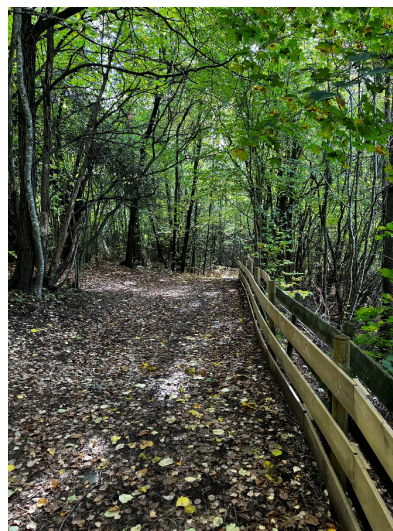
Det er særlig på Oslosiden mellom Lysejordet og Røa at hovedturtraseen er tydelig sammenfallende med rørtraseen, men dette gjelder også på noen strekninger i Bærum ved Fossum og Eiksmarka. Behov knyttet til etablering, drift og vedlikehold av VA-anlegget har resultert i at turtraseene her har en standard og bredde som iht. gjeldende praksis i Oslo er tilnærmet en kjøresterk turvei (Figur 1-44)

Mye av etableringen av boligområder og den generelle byutviklingen med tilhørende VA-anlegg langs Lysakerelva har blitt gjennomført i en periode der en ikke har hatt den samme oppmerksomheten om naturverdier som i dag. Med senere tids kunnskap og regelverk knyttet til naturverdier og sikkerhet kan det tenkes at en nå ville valgt andre løsninger både med tanke på plassering av VA-anlegg og tilrettelegging for turferdsel og friluftsliv.

Langs enkelte av de bratteste turstistrekningene, er løsmasser erodert bort sånn at rørene ligger eksponert (Figur 1-45). Rørene langs turstiene er i hovedsak for avløpsvann.

Fra ledningsnett i og rundt planområdet er det en rekke utløp som leder ut i Lysakerelva, enten direkte eller via korte bekker. Figur 1-46 viser en oversikt over VA-anleggene med utløpsrør som er registrert hos kommunene. Totalt innenfor planområdet er det registrert 41 utløpsrør, der 17 stk. er, eller antas å være, historiske bekkeløp. Øvrige utløpsrør er for overvann og fellesledninger for overvann og avløpsvann.

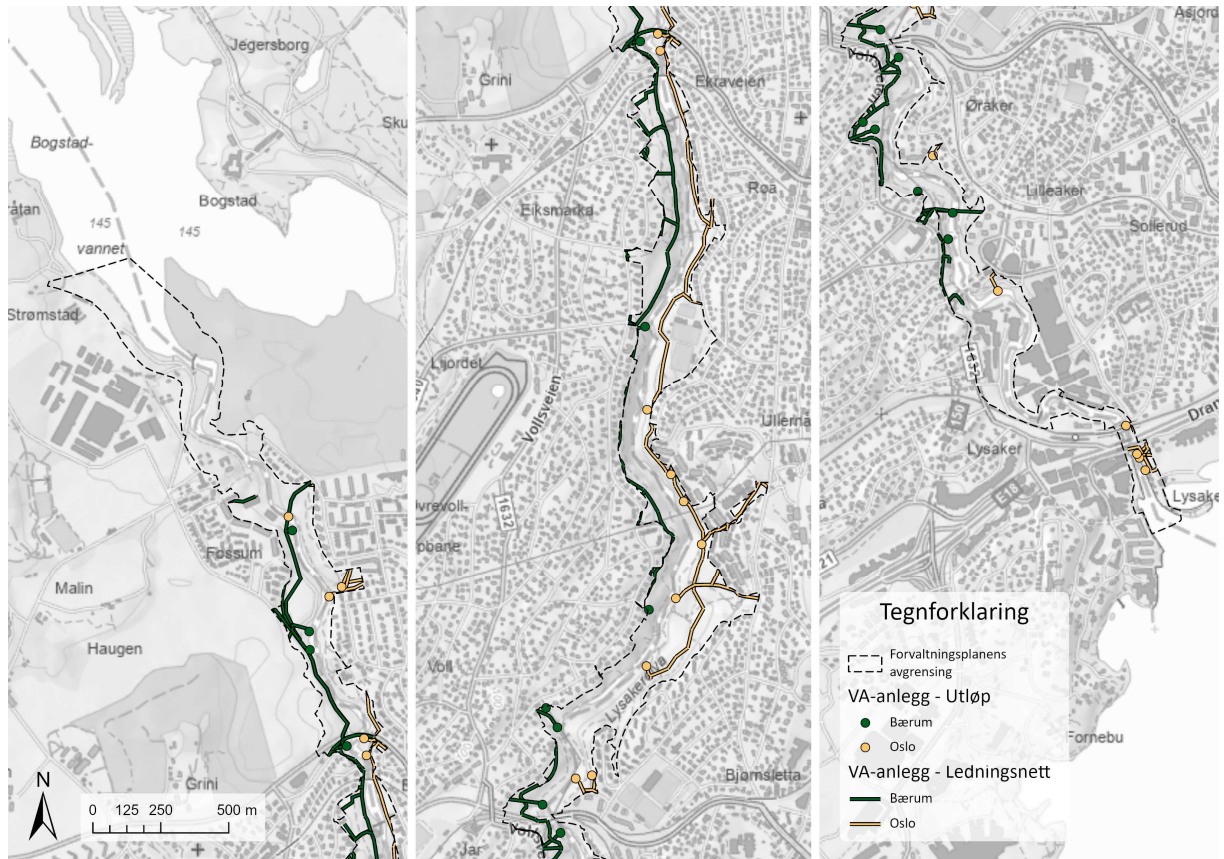
Kommunene ser i liten grad for seg at det vil være behov for nye ledninger langs elva, men utelukker ikke at det kan bli behov for nye kryssninger på tvers av elva.

Figur 1-44 Hovedtraseen på Oslosiden mellom Lysejordet og Melumøra har en gjennomgående god bredde og standard der den følger VA-traseen. Bildet øverst fra strekning ved Møllefarete og nederst ved Kristian Auberts vei. Foto: Multiconsult

Figur 1-45 Eksponert rør for avløpsvann under en tursti. Foto: Multiconsult

Figur 1-46 Kartillustrasjonen gir et bilde på kommunenes VA-anlegg og rørtraseer innenfor planområdet. Det er totalt 41 registrerte utløp fra disse VA-anleggene til Lysakerelva, hvorav 17 av disse antas å være historiske bekkeløp (se også Figur 1-24) (illustrasjonen gir ikke et dekkende bilde av situasjonen i Lysakerområdet).

2 Utfordringer

2.1 Innledning – bruk, vern og utvikling

Lysakervassdraget er et særpreget natur- og kulturmiljø i et ellers tettbygd bybilde. Naturverdiene er spesielt store på grunn av det rike natur- og arts mangfoldet som er knyttet til området.

I tillegg har elvedalen en mengde vesentlige kulturminner og kulturmiljøer fra steinalder fram til moderne tid, og med et særlig betydningsfullt tilfang fra den tida da elva spilte en sentral rolle som fløtingsvei og kraftkilde for næringsvirksomhet, produksjon og industri.

Naturverdiene er godt bevart langs elva sammenliknet med omkringliggende områder, da flere strekninger har fått stå nokså upåvirket etter at industrien langs elva etter hvert ble avviklet. Kulturminnene langs elva, som det er mange av fra denne epoken, har også i stor grad fått stå urørte, men har forvitret og forfalt med årene. Bruken av området har tatt seg opp i senere tid og dette øker sannsynligheten for at det kan oppstå flere interessekonflikter mellom friluftsliv og rekreasjon på den ene siden og bevaring av natur- og kulturverdier på den andre. Økt bruk kan blant annet føre til mer slitasje på naturen samtidig som stadig flere brukere kan gi økte forventninger om mer tilrettelegging og utvikling innenfor området.

Parallelt med forvaltningsplanarbeidet pågår det i regi av Statsforvalteren et vernearbeid som nå omfatter en betydelig del av naturområdet langs Lysakerelva (jf. kap. 1.3.3). I en tid med økende press på naturområder, er det stadig viktigere å sikre et langsiktig helhetsperspektiv for forvaltningen av naturområder, spesielt i bynære omgivelser. Et vern etter naturmangfoldloven vil ha som hovedhensikt å sikre områdets unike naturverdier, og det vil utarbeides en forskrift som beskriver hva som kan gjøres innenfor området.

Samtidig har Riksantikvaren i dialog med Byantikvaren i Oslo identifisert Nordmarka og Nordmarksgodset med sin skogsdrift og øvrige næringshistorie samt friluftslivshistorie, som et av de aktuelle *kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse* (KULA-prosjektet). I denne sammenhengen danner Lysakerelva vannveien til fjorden hvor store deler av tømmeret ble fløtet og mye av den øvrige næringsreisningen fant sted.

I en forvaltningsplan er det viktig at alle disse ulike hensynene og verdiene blir samordnet og avveid mot hverandre. I stor grad vil de kunne understøtte hverandre og sammen hindre ødeleggende inngrep. Men det må også gis rom for at ulike perspektiver og verdier krever ulike rammer for skjøtsel og vedlikehold og at dette må vurderes særskilt for ulike delområder og aktuelle problemstillinger.

Enkelte tilpasninger mellom en framtidig verneplan og innholdet i denne forvaltningsplanen kan forventes, men vernet av de arealene som vil inngå i et naturreservat vil med stor sannsynlighet være sammenfallende med bestemmelser, mål og rammebetingelser som gjelder for de øvrige arealene innenfor forvaltningsområdet.

2.2 Forvaltningsstruktur og økonomi

Et viktig formål med forvaltningsplanen er å klargjøre hvordan oppgaver og roller skal fordeles på en måte som best mulig ivaretar området i et helhetlig og langsiktig perspektiv i tråd med målsettingene som er gitt.

Lysakerelva har mange ulike aktør- og brukerinteresser der en må forvente at det kan oppstå uenighet og konflikter. Dette krever tilstedeværelse av et sterkt og synlig forvaltningsapparat/organ med respekt og tillit hos alle aktører og interessenter. Dagens forvaltning består av ulike aktører, og det er behov for bedre samordning.

Det at Lysakerelva deles mellom to kommuneadministrasjoner med hver sine budsjetter, politiske prioriteringer og administrative styringssystemer er en utfordring. Forvaltningsoppgavene krever et tydelig helhetsperspektiv, god koordinering og tilstedeværelse for at områdets verdier skal bli tatt godt vare på.

Til tross for langvarig samarbeid på tvers av kommunegrensene for å få utarbeidet en helhetlig arealplan for Lysakerelva, er det nå en sentral oppgave å få etablert et samordnet forvaltningsregime som knytter alle sentrale aktører og interessenter enda tettere sammen i et mer forpliktende samarbeid.

I et slikt samarbeidsorgan vil det være naturlig at relevante frivillige bruker- og interesseorganisasjoner blir involvert. Lysakervassdragets Venner sammen med Bærum Elveforum og Oslo Elveforum har i de senere årene vært sterke pådrivere for at elvenaturen trenger en helhetlig og samordnet forvaltning. Gitt at pågående verneprosess fører til at deler av området blir vernet vil også Statsforvalteren bli en viktig aktør med forvaltningsmyndighet for areal med vernestatus etter naturmangfoldloven. Dessuten er kulturminneforvaltningen på både lokalt, regionalt og nasjonalt nivå et annet forvaltningsapparat som må samordnes og koordineres med øvrige aktører.

Private eier- og bruksinteresser må også ivaretas, samordnes og sikres deltakelse og innflytelse i utviklingen av et styrket forvaltningsregime. I og med at det er mange eiere av forholdsvis små arealer innenfor forvaltningsområdet vil det kunne være en utfordring å sikre nødvendig og god koordinering og samhandling.

2.3 Arealbruk og -planer i omkringliggende områder

Lysakerdalen ligger på grensen mellom Oslo og Bærum kommune. Området er tettbebyggt, med overordnet ca. 4000 innbyggere per kvadratkilometer på østsiden av elva og i overkant av 2000 innbyggere per kvadratkilometer på vestsiden (31).

Det er ventet en jevn befolkningsvekst i området, med den største tyngden i og rundt Lysaker (se kap. 1.4.3 VPOR Lysakerbyen). I tiden etter pandemiens utbrudd, fikk friluftslivet et oppsving, og viktigheten av rekreasjon i bynær natur har blitt mye tydeligere. Kombinasjonen av befolkningsvekst og økt interesse vil føre til et økt press på naturområdene i Lysakerdalen i årene som kommer.

Naturområdet langs Lysakerelva har direkte forbindelse både mot Oslofjorden og Marka. Disse områdene bør ses i forvaltningsmessig sammenheng med planer og tiltak som utarbeides for Lysakerelva. Likedan vil alle planer for tilstøtende områder langs elva kunne påvirke forvaltningsområdet for Lysakerelva direkte og/eller indirekte (se også kap. 2.5 og 2.6). Akvatisk vil Lysakerelva kunne påvirkes av alle tiltak som gjøres innenfor vassdragets nedbørfelt (Figur 1-18).

Et samordningsorgan bør ha som oppgave å ivareta et helhetlig blikk på den omkringliggende arealsituasjonen og -utviklingen for å kunne forstå og imøtekomme nåværende og framtidige behov og konsekvenser for Lysakerelvas natur- og kulturmiljø.

2.4 Klimaendringer

Arter er ofte svært godt økologisk tilpasset klimaet de vanligvis lever i. Klimaendringer kan medføre at de artene som opprinnelig levde her blir utkonkurrert, som følge av at de økologiske forholdene endrer seg lokalt.

I «NVE Ekstern rapport nr. 21/2022 *Verdisetting av bekkekløfter*» trekkes det fram at:

«Den store variasjonsbredden gjør bekkekløfter til hotspot-miljøer for biologisk mangfold, der arter med vidt ulike økologiske krav og utbredelse kan leve sammen innen samme kløft. Samtidig finnes et betydelig antall spesialiserte bekkekløftarter (...) Karplantefloraen er ofte rik pga. stor

habitatvariasjon, og ikke sjelden opptrer alpine/nordlige arter, sørlige varmekjære arter, basekrevende rasmarks/bergskrentarter og bekkekløftarter i samme kløft. Steinete og rik, noe ustabil skog, og elvenære partier, har gjerne den mest spesielle floraen (...)»

Klimaendringer er en viktig påvirkningsfaktor for rødlistede arter, men er så langt likevel bare en brøkdel av trusselen arealbruksendringer representerer (5).

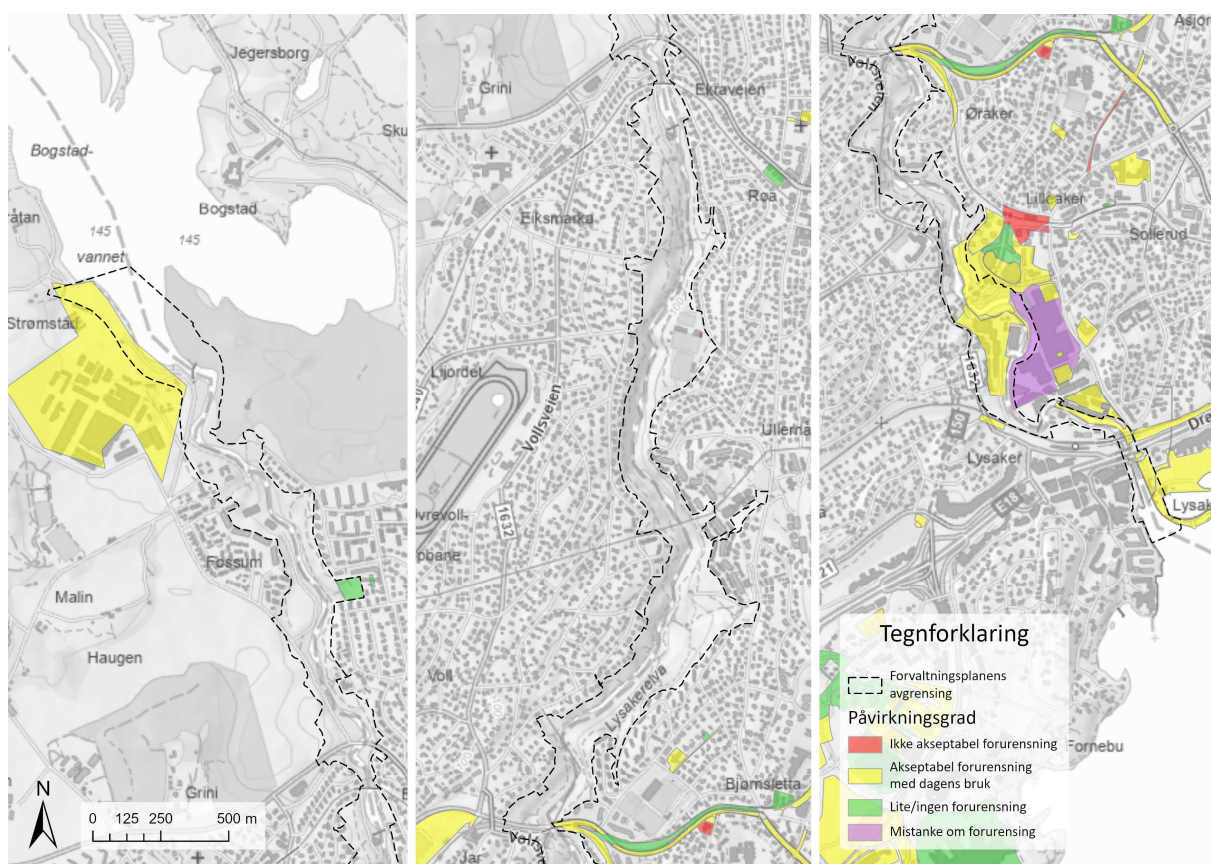
Klimaendringer vil ikke bare påvirke det biologiske mangfoldet direkte gjennom klimatiske forhold. Klimaendringene fører med seg endringer ved flere aspekter som påvirker lokalt. Større og mer uforutsigbare temperatursvingninger og hyppigere styrtregn er blant de mest synlige endringene som følger direkte av klimaendringene. Konsekvensene kan merkes ved blant annet økt sannsynlighet for flom, tørke, erosjon og skred. Langs elva vil hyppigere flomhendelser og skred kunne øke risikoen ved ferdsel og opphold.

2.5 Forurensning, avfall og vannmiljø

2.5.1 Forurenset grunn, avfall, kompost og løsmasser

Lysakerelva ligger utenfor Oslo kommunes aktsomhetssone for forurenset grunn. Innenfor denne sonen er det i praksis mistanke om grunnforurensning på alle arealer. Grunnforurensningslokaliteter er registrert i kartdatabaser både hos Miljødirektoratet, Bærum kommune og Oslo kommune (32) (33) (34).

Det er ikke mange kilder til grunnforurensning langs elva nedstrøms Bogstadvannet, med unntak av sagbruket som ligger ved utløpet av vannet. Sagbruket ble nedlagt i 2012. I hovedsak viser registreringer i offentlige databaser at lokaliteter med grunnforurensning ligger ved elvas nedre del, omtrent fra Granfosstunnelen (Figur 2-1). Det finnes enkelte grunnforurensningslokaliteter lenger oppover i nedbørfeltet, og det er flest lokaliteter på Oslosiden et stykke fra elva.

Figur 2-1 Forurensede områder innenfor planområdet og nærområder, kategorisert etter Miljødirektoratets verdier for påvirkningsgrad (35).

Det er svært vanskelig å anslå hvilken påvirkning grunnforurensningen i nedbørfeltet har for vannkvaliteten i elva. Det er generelt store variasjoner mellom forurensede områder, f.eks. når det gjelder forurensningsgrad og hvorvidt forurensning vil spres. Spredningen avhenger igjen av en rekke faktorer; bl.a. andel tette flater og infiltrasjon til grunnen, grunnvannsforhold, massetyper og vannløselighet av forurensningen.

Tilslig fra forurenset grunn er en del av den samlede belastningen som påvirker vannkvaliteten i urbane områder, selv om betydningen for hvert enkelt vassdrag ikke uten videre kan kvantifiseres. Tiltak i forurenset grunn er ofte også utfordrende, ettersom tiltak normalt berører private eiendommer og mye infrastruktur. Utenom i spesielle tilfeller, vil krav til opprydding av forurenset grunn utløses gjennom plan- og bygningsloven når det allerede er planlagt terrenginngrep.

Det er et kjent problem at randsonene mellom private eiendommer og naturområdet (jf. *Figur 1-6*) benyttes til dumping av hageavfall og løsmasser som har negative konsekvenser for både naturmiljøet og kulturminnene. Det er gjort forsøk på å rydde opp i gammelt avfall og forhindre at nytt kastes gjennom ulike tiltak (*Figur 2-2*). Dumping av hageavfall er en av hovedårsakene til at fremmedarter sprer seg i området.

Det er ellers ikke noe stort og kjent problem med annen forurensning i og langs Lysakerelva, men som i de fleste andre vassdrag og turområder, dukker det opp søppel ved store regnskyl og fra ferdsel.

2.5.2 Avrenning fra omkringliggende områder og ledningsnett

I den samlede belastningen til elva inngår avrenning fra tette flater. På tette flater akkumuleres en rekke stoffer både fra luftavsetninger og trafikk. Diverse veirelaterte parametere utgjør ofte en betydelig andel av stoffer som renner av til vannmiljøet. Vannkvaliteten med hensyn til miljøgifter i elva er gjennomgående god, men prøvetaking av sedimenter har vist at det akkumuleres noe PAH-forbindelser og sink i de nedre delene av elva.

Oslo kommune jobber med å fase ut gummigranulat, men inntil videre utgjør Røa og Ullern kunstgressbaner sammen med avrenning fra vei mulige kilder til mikroplast i elva.

Elva mottar overvann/avløpsvann som er påvirket av blant annet kloakk, industristoffer og gårdsbruk. I 2022 ble det utført en problemkartlegging av forurensning tilført fra sidebekker/elver og siderør/overvannsrør (36). Av de 17 tilførselene som ble undersøkt ble det målt innhold av nitrogen i dårlig og svært dårlig tilstand i 16 av dem. Fosfornivåer varierte mer, men var over grensen for god tilstand i elleve tilførsler. Kun Sandbakkebekken ved Lysejordet var i god tilstand med hensyn til både fosfor og nitrogen. Målinger av termotolerante bakterier (forkortet TBK, som er en indikator for fekal forurensning) ble påvist i høye konsentrasjoner i mange av tilførselene, og gjenfinnes i lavere konsentrasjoner i selve elva. Av tilførselene kom Lysejordbekken og Sandbakkebekken best ut, mens de øvrige lokalitetene viste verdier fra ca. 100- > 15000 TBK/100 ml.

Selv om vannkvaliteten i Lysakerelva generelt må regnes som god, er det likevel et forbedringspotensial ettersom elva mottar avrenning med til dels svært dårlig vannkvalitet.

Tiltak mot avrenning fra tette flater i urbaniserte og sterkt trafikkerte områder, vil imidlertid kreve tiltak på områder utenfor forvaltningsområdet.

Tilførselene fra overvann og avløp er fordelt på mange mindre rør, der hver tilførsel ser ut til å bidra med nokså små vannmengder. En utfordring er at rør ikke uten videre kan fjernes, og det er mulig at tiltak mot små enkelttilførsler kan være vanskelig å forsvare utfra kost-nyttebetraktninger.

2.5.3 Vannføring

En av de største utfordringene som blir trukket fram, er forholdene for akvatisk liv på lavvannføringer generelt. Det har også forekommet tilfeller der dammer har blitt stengt, med påfølgende fiskedød nedstrøms Bogstadvannet. Gytearealer og vandringsforhold er også en viktig regulerende faktor for fiskebestanden.

Figur 2-2 Forbud mot kasting av hageavfall opplyses om. Foto: Markus Strand

Ettersom vassdraget blir regulert helt fra Nordmarka/Krokskogen og ned gjennom Lysakerelva, er det flere aktører som påvirker vannføringen, selv om Løvenskiolds slipp (Osdammen) fra Bogstadvannet er det viktigste for Lysakerelva.

2.5.4 Fisketrapp i Fåbrofossen

Fiske som rekreasjon er omtalt i rapporten for rekreasjon og friluftsliv, og omtales ikke nærmere her. Strekningen mellom Fåbrofossen og Jarfossen er utredet mht. egnethet som habitat for anadrom fisk (12). Dersom denne strekningen skal være framtidig habitat for laks, må det bygges fisketrapp i Fåbrofossen. Oslomarkas Fiskeadministrasjon (OFA) og Lysakerelva Fiskeforening har ytret ønske om å bedre forholdene for anadrom fisk, og rapporterer at fiske etter stasjonær ørret oppstrøms Fåbrofossen i senere år har vært lite interessant for sportsfiskere. Ørretbestanden er liten og skal ha blitt noe tynnere de siste årene, trolig pga. tørkeepisoder. OFA har søkt om å sette ut ørret og abbor oppstrøms Fåbrofossen, men har fått avslag.

En ev. etablering av ny fisketrapp reiser en del prinsipielle og faglige spørsmål:

- Hvorvidt laks skal regnes som en innført art på elvestrekningen oppstrøms Fåbrofossen
- Hensynet til ørretbestanden oppstrøms Fåbrofossen og verdien av denne bestandens genetiske integritet. Det forventes sterk konkurranse fra laks dersom den innføres oppstrøms Fåbro.
- Hensynet til elvemusling oppstrøms Fåbrofossen gjennom effekten av å innføre en ny art som vertsfisk for elvemuslinglarvene og potensielt lavere tetthet av muslingenes opprinnelige og trolig foretrukne vert (ørret) som følge av konkurranse med laks.
- Konstruksjon som i seg selv innebærer et betydelig landskapsinngrep i elvenaturen.

2.6 Ivaretagelse av naturmiljø og biologisk mangfold på land

Et av de sentrale målene i kommunedelplanen er at «*naturkvalitetene langs og i vassdraget skal ivaretas eller forbedres ved både bevaring, utvikling og skjøtsel*» (24).

Forvaltningsplanen ønsker å finne en balanse mellom dette og å bevare det sårbare og verdifulle kulturmiljøet med sitt betydningsfulle mangfold av kulturmiljøverdier med stor tidsdybde og særlig tilfang fra den tiden elva spilte en viktig rolle som fløtingsvei og kraftkilde for næringsvirksomhet, produksjon og industri.

Bruken og interessen for området som en stadig mer populær og viktig arena for rekreasjon og friluftsliv skaper også utfordringer for en ivaretagelse eller styrking av naturmiljøet og det rike biologiske mangfoldet.

2.6.1 Arealbruksendringer og bebyggelse

Arealbruksendringer, høsting, klimaendringer, forurensning og fremmede arter trekkes ofte fram som de største driverne bak tap av biomangfold globalt (34). Dette er også gjeldende for Lysakerelva, og det er særlig summen av en rekke mindre inngrep som svekker naturmiljøet og truer det biologiske mangfoldet.

Bebyggelse, hager og veier rundt Lysakervassdraget påvirker naturverdiene negativt. Videre utbygging og arealbruksendringer vil føre til tap av leveområder og økt press på naturen.

I Bærum ligger 10 % av forvaltningsplanens vegetasjonsbelte på private tomter og er en utfordring for å få etablert en samordnet og helhetlig forvaltningspraksis innenfor planområdet. Til tross for begrensninger som følger av kommunedelplanens bestemmelser (jf. bl.a. §5 kdp for Bærum) vil den

enkelte grunneiers råderett over og preferanser for bruk av og tiltak på egen eiendom kunne innebære en trussel mot naturmiljøet og det biologiske mangfoldet i Lysakerdalen.

Boligtomter og private arealer brukes og tilrettelegges gjerne på ulike måter som kan ha en betydelig negativ effekt på naturverdier og biologisk mangfold. Dette omfatter for eksempel utvidelse av plenarealer, lagring av utstyr, dumping av søppel, hageavfall og løsmasser med tilhørende spredning av fremmede arter samt trefelling, hogst og vegetasjonsrydding for å bedre sol- og utsiktsforhold. Denne typen «mindre» inngrep forekommer også innenfor de kommunalt eide arealene. Her kan bakgrunnen for inngrepene være knyttet til andre årsaker og motiver (jf. kap. 2.5.1).

2.6.2 Infrastruktur

Ulike typer infrastruktur langs elva som kloakk, overvannsledninger, strømløpninger og kraftlinjer, krever regelmessig vedlikehold og reparasjoner. Dette vedlikeholdet kan forstyrre naturen, for eksempel ved hogst og vegetasjonsrydding som skal forebygge at trær kommer i konflikt med strømløpninger i luftspenn. I tillegg krysser t-bane, tog, trikk, bilveier og gangveier elva, noe som allerede har fragmentert naturen og kan føre til ytterligere press ved framtidige vedlikehold og utvidelser.

2.6.3 Friluftsliv og fysisk tilrettelegging for menneskelig bruk

Kantsonene langs Lysakerelva er populære tur- og rekreasjonsområder med turveier og stier av varierende standard. Tiltak som har til hensikt å utvide og forbedre turveisystemet kan ha negative konsekvenser for naturmangfoldet. Menneskelig tilstedeværelse og fysiske tilrettelegginger kan skremme vilt og fugl, og kunstig lys kan forstyrre nattaktive arter. Videre kan slike inngrep føre til kanteffekter som påvirker solforhold, vind og fuktighet i nærliggende skog, noe som er skadelig for kravstore arter. Utvidelser og oppgraderinger av turveisystemet samt andre tilretteleggingstiltak må derfor vurderes nøye med tanke på konsekvenser for naturverdiene.

Tydelig og god informasjon om områdets naturverdier og biologiske mangfold samt naturvennlige og skånsomme løsninger som kanalisering og styrer ferdsel og bruk vil være viktige tiltak for å unngå konflikter mellom vernehensyn og bruken av området til rekreasjon og friluftsliv.

Økt tilrettelegging for publikum i tilknytning til de mange lokalitetene med kulturminner og -miljøer langs Lysakerelva kan også innebære utfordringer for best mulig bevaring og beskyttelse av naturmangfoldet dersom dette fører til økt bruk og eksponering. Samtidig kan det også være områder som på grunn av bestemte former for kulturpåvirkning og tidligere tiders bruk rommer sjeldne arter og naturtyper.

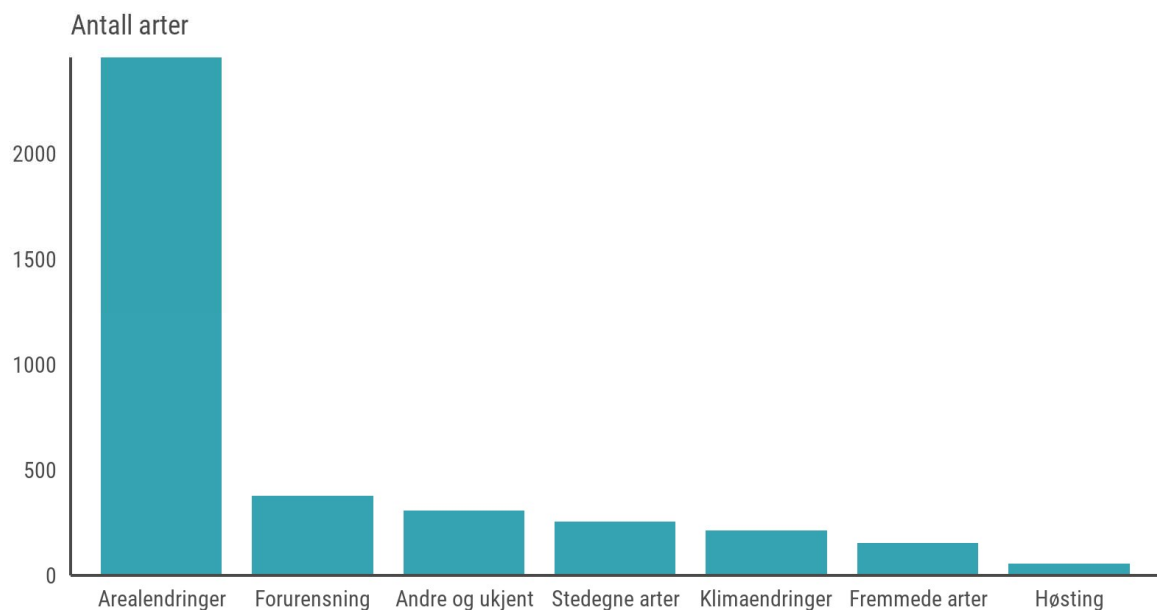
For å minimere disse negative effektene, er det viktig med god planlegging og forvaltning. Dette kan inkludere tiltak som å etablere tydelige stier for å redusere slitasje og kanalisere ferdsel samt informere publikum om hvordan de kan bidra til å bevare området. Begrensninger av bruk og antall besøkende kan i ytterste konsekvens vurderes dersom sårbarhet og naturverdi tilsier en streng beskyttelse og vern. Dette vil også være forhold som kan bli avklart nærmere i forbindelse med pågående prosess med en egen verneplan for deler av forvaltningsområdet.

2.6.4 Fremmede arter

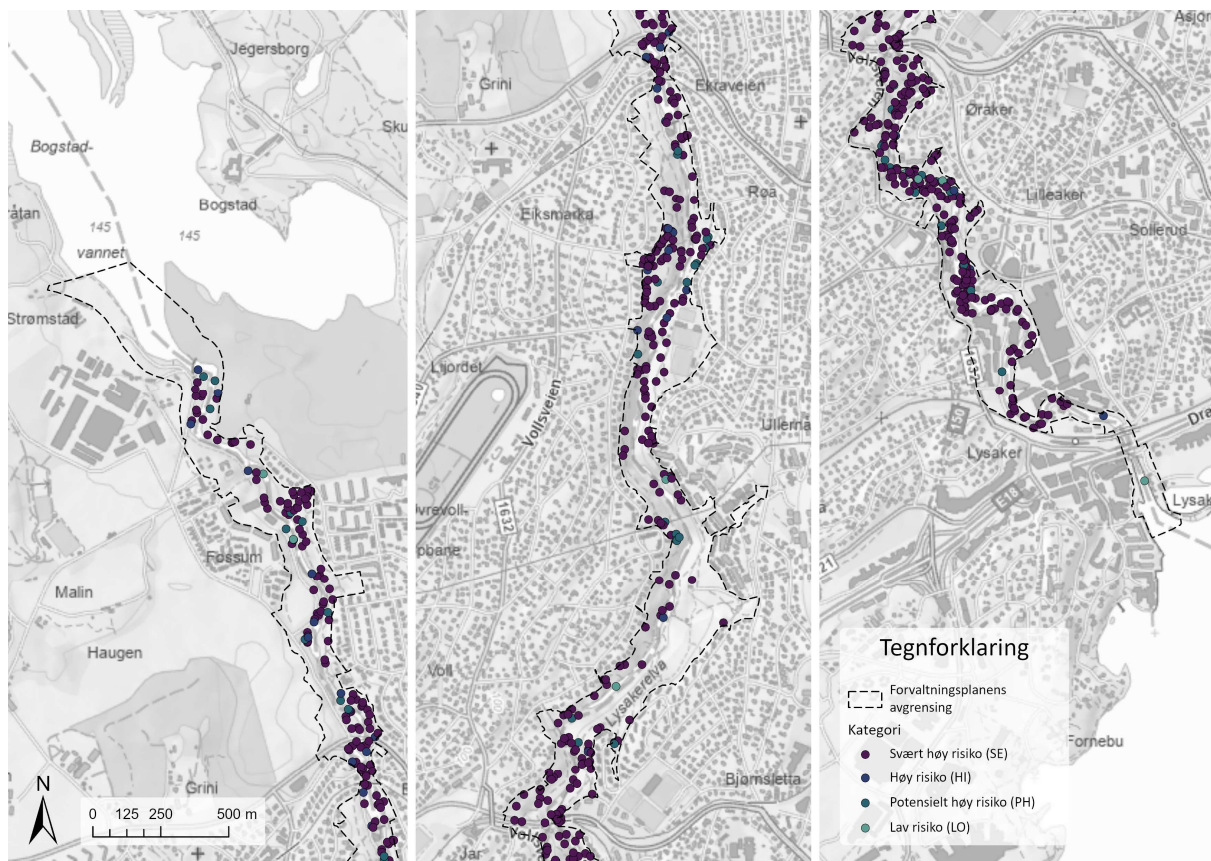
Fremmede arter truer naturmangfoldet langs Lysakerelva ved å fortrenge steds egne arter, endre naturtyper og spre parasitter og sykdommer (Figur 2-3). Mange av disse artene har spredd seg fra nærliggende hager gjennom dumping av hageavfall, frøspredning og utilsiktet transport med mennesker og kjøretøy. Bekjempelse av fremmede arter er nødvendig, men utfordrende, og krever prioritering av hvilke arter og områder som skal behandles. Dumping av hageavfall langs elva bidrar

også til spredning av skadedyr og plantesykdommer, samt endrer vegetasjonen lokalt. Det er viktig å iverksette tiltak raskt for å begrense spredningen og beskytte naturverdiene.

Totalt er det registrert 93 fremmede arter innenfor Lysakervassdraget, hvorav langt de fleste er karplanter (Figur 2-4). Hyppigst registrert er kanadagullris (SE), mongolspringfrø (SE) og fagerfredløs (SE). Dette er arter i kategori SE (svært høy risiko) som både har stort invasjonspotensial og stor økologisk effekt.

Figur 2-3 Påvirkningsfaktorer på truede arter i Norge (37).

Figur 2-4 Oversikt over fremmedartskategoriserte observasjoner (4). Totalt 799 observasjoner er gjort, fordelt på 93 ulike arter (se vedlegg 2 for artsliste).

2.7 Ivaretagelse av kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap

Forvaltningsplanen skal følge opp kommunedelplanens mål om at kulturminnene og kulturmiljøene langs Lysakerelva bevares og formidles. Den legger til grunn at det er avgjørende at kulturminner langs vassdraget er synlige og tilgjengelige og at forfall av kulturminner og gjengroing av kulturmiljøer forhindres. Forvaltningsplanen ønsker å finne en balanse mellom dette og å bevare det sårbare og verdifulle naturmiljøet med sitt store mangfold av naturtyper og sjeldne arter. Det er et mål at forvaltningsplanen skal følge opp kommunedelplanens ambisjoner om å «... sikre at industrielle kulturminner som fløtningsanlegg, dammer, skåvegger, rester etter sager og møller samt bygninger knyttet til dette, blir bevart. Det er viktig å sikre godt vedlikehold av kulturminner og kulturmiljøer, og sikre synliggjøring og offentlig tilgang ved å hindre bl.a. gjengroing. Spesielt viktig er dette i områder hvor det er kulturmiljøer knyttet til elva, slik som industrielle kulturminner og gårdsbruk.» (KDP, Hovedrapport, s. 46) (24).

Viken fylkeskommune, lokale foreninger (Lysakervassdragets Venner (LvV) m.fl.) og kulturminneforvaltningen i begge kommunene har i sine innspill til arbeidet med forvaltningsplanen understreket viktigheten av å bevare kulturminnene og -miljøene langs Lysakervassdraget. Samlet representerer de store kunnskaps- og opplevelsesverdier. De inkluderer gårdsbruk, husmannsplasser, eldre fløtningsanlegg, sagbruksdrift, damanlegg, mølledrift og teglverk samt fornminner som omfatter boplasser helt tilbake til steinalderen.

Lysakerdalens elveløp med tilliggende landskap er nå prioritert som et sammenhengende og helhetlig kulturvernområde i Bærum kommunes tematiske kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer (jf. kap. 1.3.3). Byantikvaren peker også på at landskapet som helhet har en kulturhistorisk verdi som er av nasjonal interesse (jf. kap. 2.1).

2.7.1 Bevaring, skjøtsel og restaurering

Selve elva med sine fosser og stryk er det sentrale elementet i kulturlandskapet, og en forutsetning for både tømmerfløting og alle bosettingene og aktivitetene som ble etablert langs elva, i og tett på elvedalen. Dammer er bygd for å forsøke å temme elva og utnytte den som kraftkilde. Selve elva fra Bogstad til fjorden og dammene på strekningen er derfor av nasjonal kulturminneverdi, men utfordringene her synes begrenset til dammene hvor damsikkerhetsforskriften stiller stadig strengere sikkerhetskrav.

Miljøer med lokaliteter og potensial for lokaliteter fra forhistorisk tid

Av hensyn til både kunnskapsverdiene og opplevelsesverdiene er det et nasjonalt mål å ta vare på automatisk fredete kulturminner intakte på stedet (in situ²¹), og i sin landskapskontekst der denne er lesbar. I natur- og grøntområder vil konfliktene normalt være langt mindre og bevaringsforholdene langt bedre enn i tett bebygde områder, og her er også landskapskonteksten ofte bedre ivaretatt. Natur- og grøntområder er derfor prioriterte områder, hvor en samtidig søker å unngå terrengendringer, inngrep i bakken, skadelige rotsystemer, rotvelt og også svært tett vegetasjon som vesentlig forvansker landskapskonteksten.

De kjente automatisk fredete lokalitetene innen forvaltningsplanområdet ligger i dag i skogsterreng, med til dels store naturverdier. Bevaring og formidling av automatisk fredete kulturminner fordrer ikke at skogen fjernes, men at det utføres begrenset skjøtsel. Bunnvegetasjon må holdes tilstrekkelig nede for at topografien skal være lesbar. Rotsystemer til yngre trær og busker må hindres i å vokse inn i lokalitetene. Eldre ustabile, syke eller døde trær som allerede er etablert med rotsone innenfor lokalitetenes sikringssone eller oppå lokalitetene med risiko for rotvelt må også håndteres på en forsvarlig måte. Dette vurderes til å være mulig uten vesentlig konflikt med naturverdiene, men fordrer at vernebestemmelser og oppfølgende skjøtelsplaner også ivaretar kulturmiljøhensyn.

Det er stort potensial for å gjøre nye funn av automatisk fredete kulturminner innenfor planområdet. Ved tiltak på turstier, rasteplasser, sikringstiltak eller formidlingstiltak, er det viktig at fylkeskommunal kulturmiljømyndighet (Akershus fylkeskommune og Byantikvaren i Oslo) blir koblet inn ifm. planlegging og gjennomføring. Også ved rotvelt eller andre naturhendelser som blottlegger undergrunn, bør fylkeskommunal kulturmiljømyndighet varsles og gis mulighet til å undersøke undergrunnen før tildekking, reparasjon eller andre tiltak gjennomføres.

Større og sammensatte kulturmiljøer fra nyere tid

I de større og sammensatte miljøene med regionale og nasjonale kulturminneverdier (jf. vedlegg 6 og 7), skal disse verdiene være førende for videre forvaltning. Det medfører at bygninger og konstruksjoner vedlikeholdes og gis egnet bruk, at ruiner og fundamenter sikres ruinskjøtsel slik at de ikke forvitrer ytterligere og forvanskes eller forsvinner helt, og at ferdselsårene, som har vært de strukturerende blodårene i miljøet, opprettholdes med tilpasset skjøtsel. Det medfører videre at hager skjøttes som hager, at tidligere jordbruksarealer innen områdene, både historiske åkre, enger og beitearealer, i hovedsak ivaretas med sin eldre karakter, og til sist at de industrielle driftsområdene holdes så vidt samlede og åpne at de gjenværende elementene og tomtene av tidligere elementer kan leses som deler av et hele. Dette omfatter miljøene på Osen, Fossum, Voksen mølle/Mølleplassen, Grini, Ullern mølle/Rolighet, Jar, Fåbro og Lysaker/Mølledammen (se figur 1-26 og vedlegg 6 og 7).

Noen av disse miljøene er også dels preget av gjengroing, og har opparbeidet naturverdier som kan stå i motstrid med en fullverdig gjenåpning av landskapet til den tilstanden det hadde da aktiviteten var på sitt mest intensive. Så langt vi kjenner disse områdene var de imidlertid heller ikke tidligere fri

²¹ Begrep fra latin som betyr «på stedet», dvs. noe som skjer på det egentlige (naturlige, opprinnelige, uforstyrrede) stedet eller i de egentlige (naturlige) omgivelser. (Snl.no)

for vegetasjon. Med målrettede skjøtselstiltak av veifar og andre koblinger innen miljøet, funksjonelt og sammenbindende delområder, samt generelt noe økt skjøtsel bør det være mulig å ivareta også naturverdier i rimelig grad. Både beite for å holde bunnvegetasjonen nede samt noe plukkhogst for å åpne treklynger og skogspartier vil være aktuelle tiltak. Innen noen av disse områdene vil også natur- og kulturmiljøhensyn gå hånd i hånd hvis en for eksempel utnytter åpne jordbruksarealer som slåtteområde.

Alle disse kulturmiljøene er såpass kulturpåvirket og aktivt brukt i dag at det i hovedsak ikke vil være vesentlige konflikter mellom kulturmiljø- og friluftslivshensyn. Det eneste punktet som bør vurderes nærmere i forbindelse med skjøtselsplan og formidlingsplan er murene etter Voksen mølle og Ullern mølle, hvor økt bruk vil medføre økt slitasje og risiko for skade på både kulturminnene og folk. Her må det legges opp til en tilpasset ruinskjøtsel så disse ikke er farlige for besøkende og samtidig ikke mister eldre form- og materialautentisitet, eller også kontekst. Oslo kommune har erfaringer med ruinskjøtsel, bl.a. på Hovedøya og i Maridalen, som det her vil være nyttig å trekke veksler på.

I samsvar med føringene i forvaltningsplanen for disse kulturmiljøene, skal det utarbeides skjøtselsplaner som detaljerer hvordan denne skjøtselen skal foretas.

Enkeltanlegg

For enkeltanleggene som har regional eller nasjonal kulturmiljøverdi (jf. vedlegg 6), forutsettes det også i utgangspunktet at de både sikres og formidles. Uveisom plassering i skogsterreng med store naturverdier problematiserer samtidig disse føringene, og kan gi behov for å skille mellom bevaring av kunnskapsverdier og å ta ut potensialet anleggene har for opplevelsesverdier for brukere av området.

Også her forutsettes det derfor at Oslo kommune som forvalter av ruinene på Holte sag, Røa mølle og Melum mølle etablerer normal ruinskjøtsel av disse i dialog med kulturmiljømyndigheten (Byantikvaren). Dette omfatter å fjerne vekster og rotsystemer som enten gror inn i, gjør konstruksjonene ustabile eller på annen måte truer dem. Det omfatter videre å reparere skadet murverk, feste løse steiner og i nødvendig grad etablere en kappe på toppen som hindrer vann fra å trenge inn og bryte konstruksjonene fra hverandre gjennom særlig frostsprenging. Det omfatter videre å skjøtte historiske tråkk/veifar med skjæringer og/eller terrengmurer som har inngått i driften. Materialer og utstyr for ruinskjøtselen må forutsettes å kunne fraktes inn med mindre maskiner på eldre veifar til anlegget, uten større konflikt med naturverdiene i området.

Tilrettelegging av disse kulturminnene for opplevelser vil i større grad være konfliktfylt, siden konstruksjonene dels er høye og fristende å klatre på, terrenget er bratt og rekkverk, håndløper og andre sikrings- og tilretteleggingstiltak både på vei til og på stedet vil svekke opplevelsesverdiene og i verste fall også kunnskapsverdiene. I disse tilfellene vil det derfor være et alternativ å formidle kulturminnene på avstand, enten med skilt langs stien forbi eller på nett (f.eks. med QR-kode).

Kulturminnene er imidlertid så nysgjerrighetsskapende der de står, at særlig for større barn og ungdom vil en måtte forutsette at en del søker seg dit, selv om det ikke er tilrettelagt. Som ansvarlig forvalter av eiendommene kan kommunen ikke fraskrive seg ansvaret for ustabile konstruksjoner, selv om anlegget ikke tilrettelegges for brukere av friområdet. Forvaltningsplanen og ruinskjøtselen må ta høyde for dette.

Øvre og Nedre Jar sag og mølle

Anleggene har vært av de viktigste sagbrukene langs elva og har den sterkeste tilknytningen til Nordmarksgodset, noe som setter dem i en særstilling. Samtidig er det svært lite igjen av dem og tuftene ligger som fragmenter i et svært gjengrodd terreng med store naturverdier. Videre avklaring av verneomfang arealmessig og type skjøtsel for å ivareta kunnskapsverdiene og helst også

opplevelsesverdiene her, må være et prioritert tiltak i videre arbeid med forvaltningsplanen og oppfølgende skjøtselsplaner.

2.7.2 Formidling, skilting og tilrettelegging

I kommunedelplanen er det gitt følgende anbefaling:

«For å fremme opplevelsen og forståelsen av kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap langs vassdraget, bør de viktigste kulturminnene skiltes med opplysninger til publikum. Langs Lysakerelva bør denne skiltinga være en del av det generelle skiltprogrammet. Det bør lages et felles program for skilting på tvers av kommunegrensene. Skiltingen langs Lysakerelva skal vie kulturminner spesiell oppmerksomhet, og kulturminner skal inngå som del av den interkommunale informasjonsstrategien.» (KDP, Hovedrapport, s. 47).

På Bærumssiden har kommunen utarbeidet og etablert et skiltprogram som består av til sammen 16 informasjonsskilt for ulike kulturminner/miljøer langs elveløpet.²² På noen utvalgte steder er det også satt opp større informasjonstavler med overskriften «Velkommen til Lysakerelva». Disse tavlene formidler generell informasjon om områdets natur- og kulturhistorie.

På Oslosiden er det mer sparsomt med skilt som informerer om kulturminner og -historie, men det er etablert noen skilt som informerer om fornminner og geologi. Som innspill til arbeidet med forvaltningsplanen og oppstarten av verneprosessen har Byantikvaren pekt på flere viktige kulturminner og -miljøer på Oslosiden av Lysakerelva som bør framheves og synliggjøres bedre, og hvor skilting vil være et sentralt tiltak (jf. tabell i kap. 3.6.2).

Brosjyren «Opplevelser langs Lysakerelva» som ble utgitt i 2021 i regi av Bærum Elveforum gir den mest oppdaterte og dekkende presentasjonen av kulturminner og -miljøer på begge sider av kommunegrensen. I tillegg formidler den mye annen relevant informasjon om natur- og miljøforholdene og mulighetene for friluftsliv. Brosjyren er et godt utgangspunkt for en videre utvikling av en helhetlig og samordnet informasjons- og formidlingsstrategi for forvaltningsområdet.

Økt oppmerksomhet og interesse for kulturminner og -miljøer kan også innebære en utfordring for å kunne ivareta og beskytte de ulike lokalitetene og miljøene på en forsvarlig måte. Økt bruk vil kunne føre til uønsket slitasje og forringelse av lokalitetenes verdi. I videre forvaltningsarbeid må det derfor vurderes nærmere hva som vil være riktig form for tilrettelegging ved de ulike lokalitetene og miljøene.

2.8 Friluftsliv og rekreasjon

2.8.1 Hovedtrasé

Det er et sterkt ønske om og behov for å tilrettelegge bynære natur- og friluftsområder for alle brukergrupper, både med tanke på universell utforming og diverse aktiviteter som blant annet bading, fiske og rasteplasser. Samtidig som ønsket om å bruke de bynære grøntområdene øker, blir også behovet for å beskytte natur- og kulturmiljøverdiene i disse områdene større. For å redusere belastningen som friluftsliv og menneskelig bruk kan ha for sårbare natur- og kulturmiljøverdier, er det behov for tiltak som for eksempel kanalisering og eventuelt begrensning av ferdsel samt informasjon/opplysning om verdiene langs traseene.

I kommunedelplanen er det foreslått en sammenhengende tursti – en hovedtrasé, som ett av planens hovedtiltak knyttet til friluftsliv (jf. kdp bestemmelser §3.1, Oslo og §3.3, Bærum):

²² Kulturminne-/severdighetsskiltene på Bærumssiden omfatter: Osdammen, Hammerdammen bru, Fossum sag, Voksen mølle, Grini Teglverk, Grini sag og mølle, Holtekulpen, Møllebruket (Røa mølle), Mølledammen (Ullern mølle), Wilseparken, Fådpassasjen, Jar mølle, Jar sag, Fåbro, Granfos Brug og Lysaker mølle.

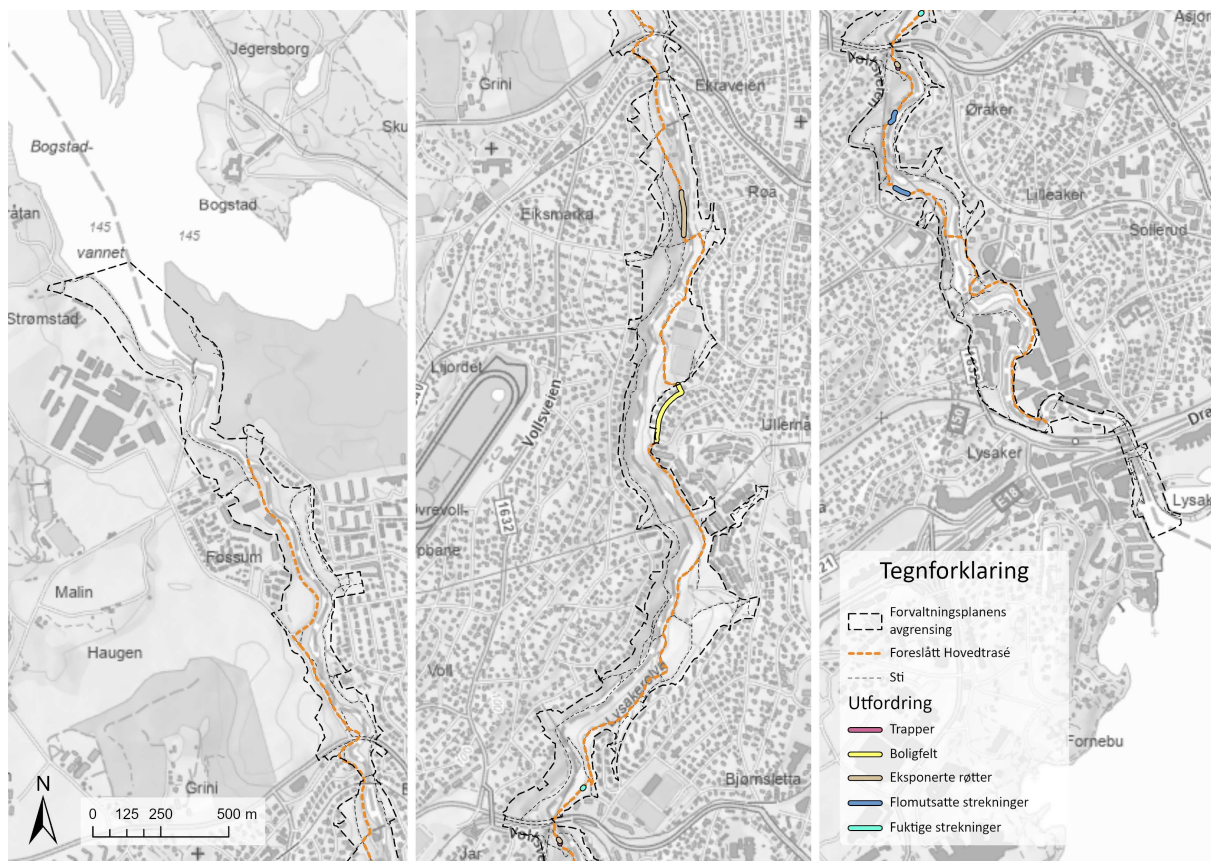
«Planen legger til rette for at det skal være en hovedturstitrasé som går vekselvis mellom Oslo og Bærum. Denne skal i nedre del av vassdraget gå på Bærumssiden fra Elveveien til Møllefossen. Derfra går den over til Oslosiden opp til gangbroen ved Jar skole, her går den videre oppover på Bærumssiden frem til ny bro på sørsiden av Jarfyllingen, der den krysser over til Oslo igjen opp til gangbroen ved Snaret. Her går den videre opp på Bærumssiden til Sagdammen. Det er ønskelig at den skulle gått på Bærumssiden helt opp til dammen på Bogstadvannet og krysse over denne, men per dags dato er denne stengt. Videre går forbindelsen på Bærumssiden opp langs elven til Bogstadvannet.» (KDP, Hovedrapport s. 41).

Kommunedelplanen henviser til plasseringen av en hovedturstitrasé både i plankartet og i hovedrapportens beskrivelse (jf. avsnittet over). I forvaltningsplanen har traseen blitt noe justert og forenklet, først og fremst som følge av at planene om etablering av to nye bruer opp- og nedstrøms for Jarfyllinga ikke lenger anses som aktuelle (Figur 2-5).

Den sammenhengende hovedturstitraseren skal ha en relativt høy grad av tilgjengelighet og framkommelighet, for å sikre tilgang for så mange brukergrupper som mulig. I tillegg skal hovedtraseen bidra til å styrke koblingen mellom de store frilufts- og rekreasjonsområdene i Marka og langs kysten.

Hovedturstitraseren slik den er vist i forvaltningsplanen (Figur 2-5) unngår de fleste av de mest krevende partiene som finnes langs turveinettet. Likevel er det flere utfordrende strekninger som blant annet omfatter trapper, en strekning gjennom et boligfelt, røtter og annet ujevnt underlag, partier utsatt for utvasking og erosjon samt områder som er preget av konstant vannsig og fuktige, bløte grunnforhold.

Samtidig som det er et mål å gjøre Lysakerelva mer tilgjengelig for flere brukergrupper og gjøre hovedtraseen mer framkommelig, er det også et mål i planen å gjøre så små naturinngrep som mulig. Mange steder vil en tilrettelagt løsning kunne føre til store inngrep som er vanskelig å forene med målene om bevaring av områdets store natur- og kulturmiljøverdier.

Figur 2-5 En sammenhengende hovedsttrasé langs hele elveløpet går vekselvis mellom Bærum og Oslo. I nord vises foreløpig ikke hvordan traseen er videreført, og nærmest utløpet ved Lysaker videreføres traseen utenfor forvaltningsområdet. Kartet angir også noen partier og strekninger med ulike utfordringer.

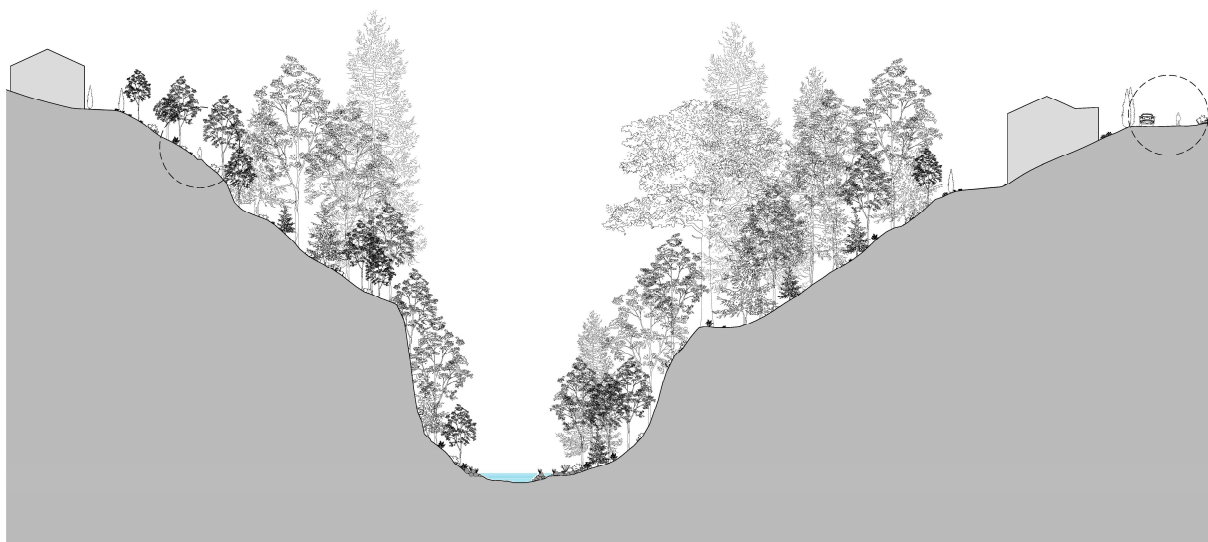
Trapper er ikke forenlig med universell tilrettelegging. Langs den foreslåtte hovedtraseen er det én trapp like sør for Jarfyllinga (Figur 2-6). Dersom traseen skal legges på en måte som tar hensyn til en slakere stigning, må den legges om. En slakere stigning krever et vesentlig tiltak, noe som vil medføre store kostnader og tap av naturarealer. Trappa har noe ujevne trinn og grusdekket i trinnene er erodert bort. Rekkverket er vinglete, og oppleves ikke spesielt trygt. Skråningen hadde vært mer

utfordrende å forsere uten trapp, da det er bratt og mange eksponerte røtter i området. Spesielt i etterkant av regnfall, ville det ha vært sleipt og gjørmete å ta seg fram.

Sør for Røa idrettsplass går den foreslåtte hovedtraseen gjennom et boligområde, noe som er uheldig for naturopplevelsen (Figur 2-7). For framkommeligheten i seg selv er ikke dette noe problem, da dekket er flatt og fast. Et større problem er at turtraseen på denne strekningen blir en del av kjørevegen i boligområdet. Dette kan by på både sikkerhetsutfordringer og at stien tilbake inn til Lysakerelva kan være vanskelig å finne igjen om en ikke er godt kjent. Men alternativet med å legge hovedtraseen nærmere elva er utfordrende. Terrenget på østsiden av elva på denne strekningen er bratt og utilgjengelig, og er trolig lite egnet til å anlegge en ny sti. Av naturvern hensyn vil det også kunne være problematisk å anlegge en ny stitrasé i et område med liten påvirkningsgrad fra før. På vestsiden av elva har stien en mye enklere standard og det vil kreve omfattende tiltak å få like god standard her som på østsiden.

Figur 2-6 Trappa sør for Jarfyllinga er noe ujevn og har et vinglete rekkverk. Foto: Markus Strand.

Figur 2-7 Illustrasjonen viser et tverrprofil av Lysakerdalen på et av de bratteste og minst tilgjengelige partiene langs elva, sør for Røa idrettsplass. Stien på Bærumssiden (markert til venstre) er akkurat stor nok til at en person kan ta seg fram, og ligger rundt 40 høydemeter over elva. På Oslosiden (markert til høyre) er det på denne strekningen ingen egen tursti, men hovedtraseen følger kjørevegen i boligfeltet. Ill.: Multiconsult.

Lysakerelva har gravd og skåret seg gjennom landskapet og skapt et terreng med bratte skråninger langs store deler av elveløpet. Stiene langs elva følger for det meste det naturlige terrenget, og har derfor flere partier med utfordrende stigning og fall. De bratteste bakkene unngås i stor grad langs hovedtraseen, men noen steile strekninger må likevel forseres, blant annet ved Jarfossen (Figur 2-8).

Ferdse på disse partiene kan for mange oppleves utfordrende, ikke minst når de i tillegg kan bli svært glatte etter nedbør. Det er imidlertid vanskelig å gjøre noe med stigningsforholdene uten tiltak som vil være svært inngripende og lite forenlig med målet om å gjøre minst mulig inngrep og skade på områdets natur- og kulturmiljøverdier.

Figur 2-8 Opp forbi Jarfossen er det akkurat plass til en smal sti. Denne høydeforseringen er en av strekningene med størst stigning langs hovedtraseen. Foto: Markus Strand.

I Bærum går turstien stort sett gjennom skogen og tett på trær, og det er mange strekninger med eksponerte røtter (Figur 2-9). Etter mange år med tråkk, forsvinner jordsmonnet gradvis, og røttene blir mer eksponerte. Røttene gjør det vanskelig å komme seg fram for noen brukergrupper. Røttene gjør det også krevende å gjøre tiltak som ikke går på bekostning av trærne og naturverdiene. Tilrettelegging som går på bekostning av naturmangfold og naturverdier må unngås, men samtidig bør det vurderes hva som kan være aktuelle løsninger for skånsomme utbedringer av stitraseen.

Der traséen går langs elvebredden, er den mer utsatt for utvasking og erosjon ved flomhendelser. Noen utsatte strekninger er rustet opp for å tåle større vannføring, men også disse bærer preg av oversvømmelser og utvasking (Figur 2-10). Gjentatte skader gjør det kostbart å holde traséen vedlike, men jevnlig ettersyn og vedlikehold er en forutsetning for å ivareta både opplevels- og bruksverdien til en turtrasé.

Figur 2-9 Enkelte steder er det eksponerte røtter som kan gjøre det vanskelig å komme fram for noen, og vanskelig å gjøre tiltak som ikke går på bekostning av trærne. Foto: Tom Reese Larsen.

Figur 2-10 Turveitraseen sør for Jarfossen er en av strekningene som har blitt betydelig rustet opp de senere årene. Likevel har deler av toppdekket blitt vasket vekk etter de store nedbørmengdene høsten 2023. Foto: Markus Strand.

I søkk, forsenkninger og lavbrekk er stien i større grad utsatt for stor vannmetting. Hovedtraseen søker å unngå dette i størst mulig grad, men på enkelte steder kan det likevel være aktuelt med utbedringer i form av klopper, bedre drenering eller grøfting for å hindre at bredden på stien utvides unødvendig (jf. Figur 2-5).

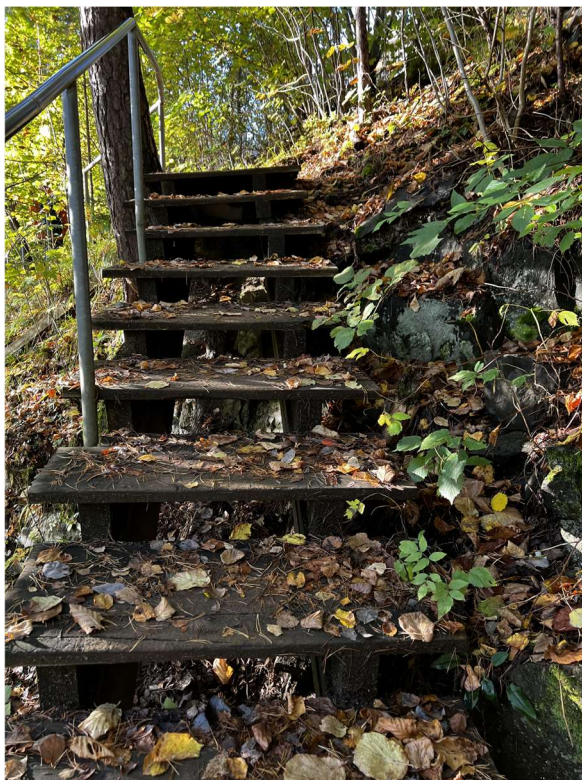
2.8.2 Øvrig stinett

Foruten hovedtraseen finnes et nettverk av andre stier og tråkk innenfor forvaltningsområdet. Standarden på disse er varierende og på et generelt lavere nivå enn for hovedtraseen.

Enkelte av disse bør også vurderes med hensyn til behov for utbedring og oppgradering for å bedre framkommeligheten så lenge tiltakene ikke har negative konsekvenser for natur- og kulturmiljøverdiene. Utbedringstiltak på et stisystem kan også bidra til bedre beskyttelse og vern av disse verdiene gjennom en tydeligere styring av hvor det ønskelig med ferdsel og bruk.

Det øvrige stinettet har mange av de samme utfordringene som hovedtraseen, men omfanget er ofte større, i og med at hovedtraseen er lagt der det er best forutsetninger knyttet til terreng og eksisterende infrastruktur. De mindre stiene har ofte store opplevelseskvaliteter, og mange velger derfor å gå der. Av den grunn er det viktig å holde traseene i god nok stand til at de fortsatt kan brukes, uten fare for sikkerhet og ødeleggende slitasje på naturen. Det kan også være aktuelt å la enkelte stier og tråkk få gro igjen der ferdselen av hensyn til natur- og kulturmiljøverdier bør kanaliseres til hovedtraseen eller andre mer brukte stier.

Etablerte konstruksjoner og opparbeidelser krever jevnlig vedlikehold og forfaller raskere enn naturbaserte ferdselsårer (Figur 2-11). For enkelte tiltak er det også usikkert hvem som har oppført dem og har ansvaret for å følge opp. Uansett forfaller de på samme måte som andre tiltak og krever ettersyn og vedlikehold. De fleste steder er sikkerhetsrisikoen ved forfall og slitasje begrenset, men for enkelte tiltak er konsekvensen betydelig større.

Figur 2-11 Bygde konstruksjoner forfaller i større grad enn det øvrige stinettet. I tillegg kan konstruksjonene i seg selv utgjøre en sikkerhetsrisiko. Legg merke til den bratte skrenten under trappa til venstre. Foto: Markus Strand.

2.8.3 Tilrettelegging, vegetasjonsrydding og skjøtsel

Under store deler av den lange perioden da møllene, sagene og de andre industrianleggene langs elva var i drift, var skogen langt mindre utviklet enn i dag. Ettersom tida har gått og området ikke lenger utnyttes for sin økonomiske produksjons- og nytteverdi, har elvas sideterreng grodd til med trær og annen vegetasjon. Både fra turgåere og naboer fremmes det jevnlig ønsker om felling av trær og tynning av busksjikt for å gi bedre utsikt og lengre siktlinjer fra bestemte steder langs elva (Figur 2-12). Bakgrunnen kan, i tillegg til å gi bedre utsyn fra utsiktspunkt, være ønske om gode solforhold i hager og boliger vendt mot elva. Av naturhensyn er dette imidlertid tiltak som kan gi negative konsekvenser for områdets naturtyper og de mange sårbare og truede artene som lever her.

Figur 2-12 Et av stedene i elvedalen der det er ytret ønske om tynning og fjerning av vegetasjon for å bedre utsikten sånn at elveløpet og Røafossen blir mer synlig. Foto: Tom Reese Larsen.

Når forvaltningen åpner for felling av trær, er det stort sett fordi trærne vurderes å utgjøre en vesentlig sikkerhetsrisiko for de som ferdes i området. I slike tilfeller er det av hensyn til naturmiljø og økologi viktig at veden blir liggende i terrenget så naturlig som mulig. En slik forvaltningspraksis kan i noen tilfeller oppleves negativt av de som ferdes og bruker området, og kan skyldes forventninger og oppfatninger om at omgivelsene ikke skal framstå som «uryddige» og at vegetasjonen i et bynært natur- og grøntområde som dette i større grad bør skjøttes som et kultivert parkområde. Av hensyn til ivaretagelse av Lysakerdalens unike naturverdier vil imidlertid det å gjøre minst mulig – å overlate naturen mest mulig til seg selv – i de fleste tilfellene være den beste forvaltningsstrategien. For enkelte delområder og lokaliteter vil andre hensyn, kanskje først og fremst ivaretagelse og formidling av kulturmiljøverdier, kunne innebære en mer intensiv og styrt form for vegetasjonsskjøtsel (jf. kap. 2.7).

En stor del av de tilgrensende områdene langs elva består av boligfelt med varierende tetthet. Mange har sine private hager i direkte kontakt med elvenaturen, mens enda flere har elva som en del av sitt nærområde. Mange føler nok på et ansvar for å verne om og holde området i hevd, men det vil også være ulike oppfatninger, meninger og kunnskapsnivå om hva dette innebærer. Det er dessverre eksempler på tiltak som har blitt utført i elvenaturen som ikke nødvendigvis har blitt utført med tanke på en best mulig ivaretagelse av naturmiljøet (Figur 2-13).

Figur 2-13 Hogst, trolig på initiativ av lokal velforening. Her er veden lagt igjen til langsom nedbryting og opprettholdelse av et rikt biologisk mangfold. Håndtering av død ved med henblikk på dette krever imidlertid kompetanse. Eksemplet på bildet med oppkapping og stabling av stammen i «ryddige» lengder er ikke en best mulig metode dersom en skal tilstrebe en «naturlig» nedbrytningsprosess av død ved. For mange av områdets brukere vil det like fullt kunne oppfattes som positivt at den døde veden er stablet og ryddet presist. Foto: Markus Strand.

Natur- og grøntområder tilrettelegges og skjøttes som oftest for å imøtekomme brukernes behov eller for å skåne naturen eller kulturmiljøet for intensiv bruk. Hovedutfordringene ved å tilrettelegge i et område som Lysakerdalen er kombinasjonen av krevende topografi og store natur- og kulturmiljøverdier, spesielt hvis tiltakene skal følge krav om god framkommelighet og brukervennlighet.

Det er utfordrende å tilrettelegge stinettet helhetlig over lengre strekninger, i og med at traseene går gjennom varierende terreng som krever tiltak av ulikt omfang og tilnærming og som i større eller mindre grad vil kunne gå på bekostning av natur- og/eller kulturmiljøverdier. Det kan likevel være aktuelt å tilrettelegge godt over kortere strekninger eller enkelte punkter der det ikke medfører inngrep som vil påføre verneverdiene tap og skader.

Andre sammenliknbare bynære natur- og grøntområder er i større grad enn Lysakerelva utbygd med tilrettelagte stier, utsiktspunkter, raste- og grillplasser, benker, lekeområder og badeplasser. De store natur- og kulturmiljøverdiene i et relativt intakt, helhetlig eldre landskap, kompleksiteten ved å utføre nye tilretteleggingstiltak og Lysakerelvas preg av å være et landskap som i stor grad er overlatt til sin egen utvikling og naturlige prosesser, taler for å holde tilretteleggingen på et minimum. Rydding og tilrettelegging rundt eksisterende oppholdssteder og i tilknytning til noen av kulturmiljøene og -minnene vil imidlertid kunne være aktuelt og antakelig mer skånsomt enn å anlegge nye. Dette er vurderinger som blir viktige i det videre forvaltningsarbeidet.

Lysakerelvas atkomster varierer i utseende og oppfattes nokså ulikt. Mens noen er enkle å få øye på og er lett tilgjengelige, er det andre som i større grad er privatisert eller gjengrodd. Enkle grep som lett rydding og helhetlig skilting ved atkomstene kan bedre tilgjengeligheten til elva og turstinettet. Skilting og mer informasjon er generelt enkle tilretteleggingstiltak som gjør det vesentlig bedre å ferdes uten at naturen eller kulturmiljøet forringes.

Generelt vil det alltid være store forventninger til hva et natur- og grøntområde bør og skal være, spesielt så tett på bebyggelse og boligstrøk. Forventningene er ofte større enn hva som er gjennomførbart, både økonomisk og politisk på den ene siden og med tanke på bevaring av natur- og kulturmiljøverdier på den andre. Tiltak er sammen med bruk faktorer som presser områdets tåleevne. Forvaltningsapparatets oppgave er å ha størst mulig kunnskap om hva denne tåleevnen består i sånn at summen av tiltak og bruk skjer innenfor rammene av det som vil opprettholde eller styrke områdets verdier.

Uansett tilrettelegging bør det utøves forsiktighet ved gjennomføring av nye eller utvidelse av eksisterende tiltak, for å hindre en gradvis bit for bit-nedbygging. Tiltak som kan fjernes, eller som i liten grad vil kreve hyppig vedlikehold, vil som regel også ha mindre negative konsekvenser for naturverdiene.

2.8.4 Naturprosesser og sikkerhet

Lysakerelvas vannstand stiger og synker raskt i takt med nedbørmengdene. Hyppigere styrtregn og økende nedbørmengder gjør enkelte strekninger ekstra utsatt for utvasking og utglidning. Noen steder har stien blitt forsterket med stor naturstein, men ved kraftige flomperioder blir likevel skadene ofte store.

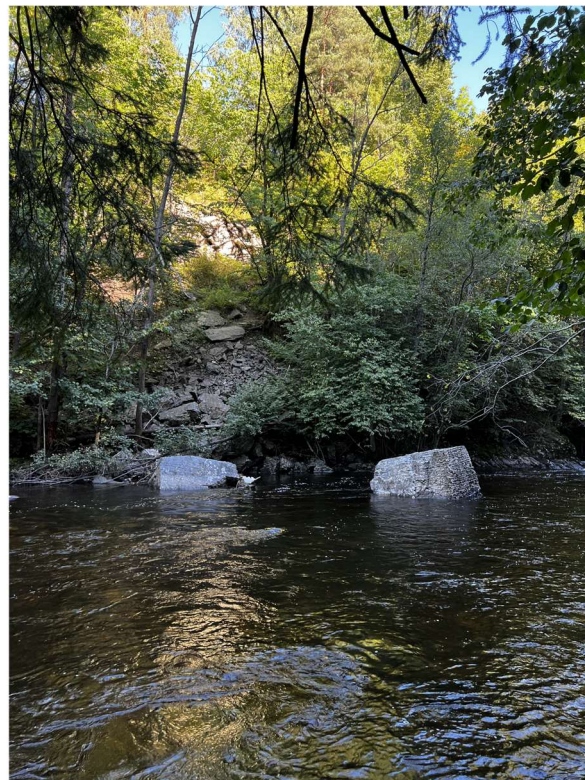
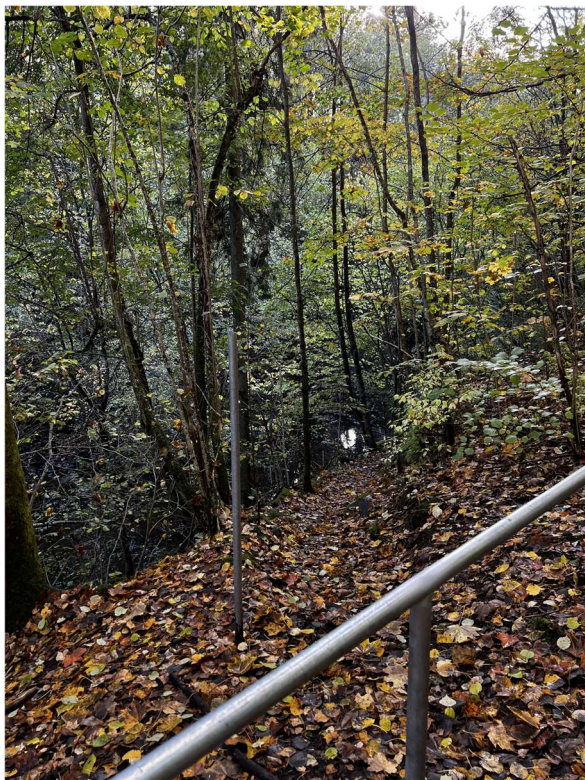
De dominerende bergartene langs Lysakerelva er kalkstein og leirskifer. De ligger lagvis og er utsatt for erosjon. Skrentene ned mot elva er ofte bratte, og enkelte steder er ekstra utsatt for utglidninger, steinsprang eller skred. For å ivareta brukernes sikkerhet, har noen strekninger blitt stengt for ferdsel og stier lagt om der det er mulig (Figur 2-14). Stedvis har det blitt gjennomført tiltak med rassikring (geonett og sikringsbolter/stag) og spettrensk.

Med årene har det blitt etablert håndløpere og rekkverk langs store deler av de mest brukte og utsatte stiene for å gi turgåeren en viss grad av beskyttelse og hjelp til å ta seg bedre fram. Det er imidlertid grunn til å merke seg anbefalingene som gis i den informative turkartbrosjyren «*Opplevelser langs Lysakerelva*»²³:

«Vær forsiktig når du ferdes langs elva! Stien nord på Bærum-siden er til dels bratt og dårlig sikret med stedvis kun lavt rekkverk uten nett. Egner seg ikke for barn eller folk med dårlig balanse.» (25).

I verste fall kan både erosjon/skred og flom utgjøre en sikkerhetsrisiko for de som ferdes og oppholder seg langs Lysakerelva, til tross for at det er gjennomført enkelte sikkerhetstiltak som kanalisering vekk fra utsatte steder og sikring med steinsprangnett og bolter.

²³ Brosjyren er utgitt av Bærum Elveforum i 2021.

Figur 2-14 Stengt strekning ved Mølledammen på Bærumssiden. Strekningen ble stengt etter en flomhendelse. Høyre: Blokker i elva som har rast over stien på Bærumssiden for noen år siden. Stien ble ryddet og er fortsatt åpen, men denne typen hendelse er en påminnelse om porøse bergarter som er under konstant påvirkning av klimatiske faktorer. Foto: Markus Strand.

Selv om Lysakerelva er og har vært et populært rekreasjonsområde å avkjøle seg i på varme sommerdager, finnes det nå bare én offentlig badeplass langs vassdraget. Badeplassen ved Grinidammen har et permanent vannspeil på grunn av Grinidammen (Figur 2-15). På Oslosiden er det tilrettelagt med både badebrygge og livbøye, mens det på Bærumssiden ikke er tilrettelagt. På begge sider av dammen er det flere benker som inviterer til opphold. Ved de andre uoffisielle badeplassene og kulpene langs elva²⁴, er det ikke tilrettelagt for bading på samme måte. Den nevnte turkartbrosjyren til Bærum Elveforum gir klare anbefalinger og advarsler om dette også:

«Det er farlig å bade i elva ved høy vannføring. Elva har flere høye fossefall, og luftboblene i vannet under fossefallene gir dårlig flyteevne. Det kan være svært kraftige strømmer i de dype kulpene. Vær forsiktig når du utforsker bratte elvekanter.» (25).

Ved høy vannføring reduseres også vannkvaliteten, og bading frarådes ett døgn etter kraftig nedbør (38).

²⁴ Her kan særlig nevnes den tidligere omtalte «Sandbonn» nedenfor Voll terrasse på Bærumssiden samt kulpene nedstrøms Jarfossen

Figur 2-15 Badeplassen ved Grinidammen. Foto: Tom Reese Larsen.

Lysakerdalen er et natur- og rekreasjonsområde der naturverdiene settes høyt. Det har derfor vært en tradisjon og forvaltningspraksis å la naturprosessene gå sin gang. Heller enn å opparbeide og sikre alle ferdselsårer og oppholdssteder, har det blitt valgt å lede turgåere og oppfordre dem til å unngå de mest utsatte strekningene. For å ivareta naturverdiene, men også for å verne om friluftslivet i framtiden, er det lite som tilsier at det er aktuelt å iverksette store sikringstiltak av hele strekninger. Tilnærmingen med å la naturprosessene gå sin gang i det bratte terrenget, gjør at det noen ganger oppstår utfordringer som blant annet små skred eller trevelt (Figur 2-16).

Figur 2-16 Et tre som har veltet over en håndløper. Foto: Markus Strand.

Forvitrede kulturminner kan også utgjøre en sikkerhetsrisiko dersom en forsøker å klatre på dem. Dimensjonene på byggesteinene er store, og det er direkte farlig å få en slik over seg. De fleste bygningsstrukturene ligger imidlertid ganske utilgjengelig fra stiene, og det krever noe innsats å komme seg til dem. Det anses ikke at kulturminnene, slik de står, utgjør noen direkte eller betydelig sikkerhetsrisiko for de som ferdes i området, men det er likevel grunn til å følge opp dette i videre forvaltningsarbeid med en gjennomgang og konkretisering av aktuelle sikringstiltak ved de ulike kulturminnene og -miljøene.

3 Visjon, mål og tiltak

I dette kapitlet beskrives mulige tiltak som i det løpende forvaltningsarbeidet skal bidra til å oppfylle visjonen og målene som er fastsatt i kommunedelplanen og i denne forvaltningsplanen. Tiltakslistene gjennomgås tematisk og bygger på handlingsprogrammet som ble vedtatt som en del av kommunedelplanen.

3.1 Visjon og mål

Visjon:

«Gjennom samarbeid skal Lysakerelva bevares som et unikt naturområde rikt på opplevelser og kulturhistorie.»

Mål:

- Bruk og vern av vann og vassdragsnære arealer skal sikres.
- Planlegging og bruk (forvaltningen) av arealer i og langs vassdraget og over kommunegrensene skal samordnes.
- Naturkvalitetene langs vassdraget skal ivaretas eller forbedres både ved vern og skjøtsel.
- Øke kunnskap og bevisstgjøring om områdets naturmiljø og -mangfold blant alle som har interesser i og er brukere av området.
 - Gjennom kartlegging og oppsyn skal kunnskapen og datagrunnlaget om forekomst og antall registrerte arter innenfor området styrkes.
- God kjemisk og økologisk vannkvalitet, som skal bidra til å tilfredsstille vannforskriften, skal opprettholdes eller gjenopprettes.
 - Sikre godt samarbeid mellom samarbeidsorganet for Lysakerelva og forvaltningsapparatet for vannområdet (jfr. vannforskriften)
- Kulturminner og kulturmiljøer skal ivaretas, og kulturlandskapet langs Lysakerelva skal sikres helhetlig vern og tilrettelagt skjøtsel.
- Området skal ivaretas og tilrettelegges for friluftsliv, allmenn ferdsel og bruk på en måte som hensyntar bevaring og vern av natur- og kulturmiljøverdiene samtidig som det gis god tilgang til naturopplevelser og områdets kulturhistorie.
- Transformasjon av byggeområder og framtidig utbygging skal skje på Lysakerelvas og vannforskriftens premisser.

3.2 Prioritering og kostnadsestimering av tiltak

Tiltakene omtalt i forvaltningsplanen – både de som stammer fra kommunedelplanens handlingsprogram og de som er et resultat av arbeidet med forvaltningsplanen, er listet opp i tabeller i kapittel 3.3-3.7. Tabellene oppsummerer tiltakene og viser prioritet og en anslått kostnad.

Tiltakene har fått prioritet med verdi i én av 2 kategorier:

1. Høy
2. Middels

Tiltak som ikke er i tråd med målene i kommunedelplanen er ikke prioritert.

Det er gitt et grovt kostnadsoverslag i norske kroner, der antatt kostnad er angitt innenfor ett av følgende intervaller iht. grenseverdier for offentlige anskaffelser som legges til grunn ved innkjøp i Oslo kommune (NB! Rammeavtaler gir andre konkurranseregler):

- 100 000 -1,3 mill. kr: Invitere tre eller flere aktuelle leverandører direkte til konkurransen.
- 1,3 - 2,3 mill. kr: Konkurransen kunngjøres nasjonalt (Doffin). Generelt strengere regler.
- >2,3 mill. kr: Konkurransen kunngjøres i hele EØS-markedet (TED). Strengere regler.

Før iverksetting av tiltak må det gjøres mer detaljerte kostnadsoverslag.

Det må også vurderes om og på hvilken måte det er tiltak som kan følges opp og gjennomføres som del av kommunenes etablerte drifts- og forvaltningsapparat.

3.3 Overordnede tiltak

I kommunedelplanens handlingsprogram ble det pekt på tiltak som hadde en konkret og tematisk forankring til planområdet. Utover disse anbefales det som del av videre arbeid å framheve noen overordnede tiltak:

- Helhetlig og samordnet forvaltning – styrke forvaltningsapparatet for området
- Tilstandskontroll og overvåking

Tabell 3-1 Relevante overordnede tiltak for forvaltningen av Lysakerelva. Status viser hvordan tiltakene er fulgt opp per juli 2025.

Tiltak	Beskrivelse	Prioritet	Kostnad (NOK)	Status
O1: Helhetlig og samordnet forvaltning	Forvaltningen av området som helhet bør styrkes. Det må utredes nærmere hvordan forvaltningsarbeidet best mulig bør organiseres. Samarbeidsorganet bør tildeles et tydelig mandat, ansvar og budsjett til å kunne følge opp mål og føringer som er gitt i KDP Lysakervassdraget og i forvaltningsplanen. (se også tiltak R23).	1		Nytt tiltak
O2: Tilstandskontroll og overvåking	Det etableres et program/system for løpende tilstandskontroll og overvåking knyttet til prioriterte temaer og forhold i og langs Lysakerelva. Dataene benyttes av forvaltningen til å vurdere og evaluere effekter av ulike påvirkninger og aktuelle tiltak innenfor området.	1		Nytt tiltak

3.4 Tiltak for naturmiljø og biologisk mangfold

3.4.1 Mål

Basert på de nasjonalt og internasjonalt store naturverdiene som finnes langs Lysakerelva (jf. Figur 1-8 og 1-12, Tabell 1-1) og truslene mot disse, vil et formelt vern i form av et naturreservat som omfatter en så stor andel av elvedalen som mulig, være et godt utgangspunkt for en bedre ivaretagelse av områdets naturverdier. Det vises til pågående verneprosess (omtalt i kap. 1.3).

Biofokus (4) oppfordrer til at hensynet til naturverdiene får forrang foran ulike brukerinteresser i og langs elva, for å unngå at de gjenværende arealene med natur sakte desimeres, tilrettelegges for økt bruk, forsøples og forurenses og i enda større grad trues av fremmede arter.

Et viktig mål med forvaltningen er likevel å balansere hensynene til bevaring av områdets viktige naturverdier med ivaretagelse av verdier knyttet til kulturmiljøer og -minner og de ulike brukerinteressene i og langs elva. I noen tilfeller vil dette kunne være en utfordrende øvelse som krever oppmerksomhet og inngående kompetanse om forholdene lokalt. Og selv om naturverdiene er store, vil det fortsatt være behov for vedlikehold av det som allerede er etablert av teknisk infrastruktur i og langs vassdraget.

I Oslo kommune gir bestemmelsene i kommuneplanens arealdel følgende føringer for ivaretagelsen av områder med naturmiljø av høy verdi og hvordan dette stiller seg når disse sammenfaller med verdifulle kulturminner og -miljøer (jf. §7.6):

I områder hvor det er registrert naturverdier med nasjonal verdi (A-områder) tillates ikke tiltak som kan forringe naturverdiene. I områder hvor det er registrert naturverdier med regional verdi (B-områder) skal det foreligge særlige grunner for å tillate tiltak som kan forringe naturverdier. I områder hvor det er registrert naturverdier med lokal verdi (C-områder) skal tiltak som kan forringe naturverdiene søkes unngått. For nasjonalt og regionalt viktige kulturminner og kulturmiljøer, som helt eller delvis faller sammen med overnevnte lokaliteter, skal hensynet til naturverdiene balanseres mot hensynet til skjøtsel, vedlikehold og annen ivaretagelse av kulturminneverdiene. (39)

Dette understreker viktigheten av å ha et forvaltningsapparat for Lysakerelva som praktiserer en solid og bred kunnskap om både helheten og detaljene i området for å kunne balansere disse hensynene på en god måte.

Dersom deler av forvaltningsområdet blir vernet vil aktuelle inngrep og tiltak innenfor et slikt naturreservat bli regulert gjennom egen forskrift og bestemmelser. For resterende areal vil det kunne være åpent for noe mer skjønnsmessige vurderinger i den enkelte sak. Det oppfordres likevel til en helhetlig vurdering, og at inngrep og tiltak loggføres fortløpende for å ivareta en helhetlig forvaltning av hele området som omfattes av forvaltningsplanen for Lysakerelva.

3.4.2 Tiltak

I kommunedelplanens handlingsprogram er det listet opp en rekke anbefalte tiltak for naturmiljø og biologisk mangfold. I Tabell 3-2 kommenteres status for disse tiltakene samt for nye tiltak som er foreslått i forbindelse med forvaltningsplanen.

Tabell 3-2 Relevante tiltak for forvaltningen av Lysakerelva i forbindelse med naturmiljø og biologisk mangfold. Aktuelle tiltak med beskrivelse, prioritering og anslått kostnad er markert med lys grønn farge for tiltak fra kommunedelplanen og mørk grønn farge for tiltak fra forvaltningsplanarbeidet. Tiltak beskrevet i kommunedelplanen som enten er løst eller av andre årsaker ikke lenger er aktuelle, er markert i grått. Tiltak N1-

N12 er fra kommunedelplanen. Tiltak N13 er fra arbeidet med forvaltningsplanen. Status viser hvordan tiltakene er fulgt opp per november 2025.

Tiltak	Beskrivelse	Prioritet	Kostnad (NOK)	Status
N1: Kartlegge terrestrisk insektfauna langs Lysakerelva, særlig biller	Biofokus har gjennomført insektundersøkelser med fokus på biller over to somre på Oslo-siden av Lysakerelva (2019 og 2021). Undersøkelsene avdekket til sammen 858 ulike insektarter. Det er fortsatt stort behov for videre overvåkning og undersøkelser for å samle mer kunnskap om mangfoldet og sammenhengene i artenes livsmiljøer, utbredelse og bruk.	-	-	Løst
N2: Vurdere å forlenge anadrom strekning forbi Fåbrofossen	Ønsket som er fremmet om laksetrapp i Fåbrofossen forutsetter en rekke faglige og lovmessige vurderinger hvor myndigheten ligger på regionalt nivå. Beslutningen om det skal bygges laksetrapp eller ikke må løses utenfor forvaltningsplanen.	2	100 000-1,3 mill.	Ikke løst
N3: Utarbeide skjøtselsplaner for enkeltområder i planområdet. Private eiendommer langs Lysakervassdraget og områder der det er mulige konflikter mellom naturverdier og kulturverdier. (se også tiltak K3)	Forvaltningsområdet bør gjennomgås både helhetlig og mer detaljert innenfor hensiktsmessige delområder (enkeltområder) for å kunne videreutvikle generelle og spesifikke retningslinjer og prinsipper for både skjøtsel og vern av vegetasjon/naturmiljøer. Skjøtselsplaner må baseres på kommunedelplanens bestemmelser og retningslinjer, nye føringer og lovverk samt annen relevant kunnskap og resultater fra registrerings- og kartleggingsarbeid som er tilkommet i senere tid. Tiltaket forutsetter et nært samarbeid mellom natur- og kulturminnevernfaglig kompetanse (jf. tiltak K3). Mustad Eiendom har som en del av planene for Lysakerbyen utarbeidet skjøtselsplan for nedre del av Lysakerelva på sine arealer (40). For arealene som inngår i et framtidig naturreservat vil det i regi av Statsforvalteren bli utarbeidet egen forskrift der bl.a. skjøtsel av vegetasjon vil være et tema som blir nærmere omtalt/beskrevet. Utarbeidelse av skjøtselsplaner for mindre, private eiendommer innenfor forvaltningsområdet, spesielt de som ikke er åpne/tilgjengelige for allmenn bruk/ferdsel, bør søkes organisert gjennom et eget samarbeidsforum med berørte grunneiere.	1		Ikke løst

Tiltak	Beskrivelse	Prioritet	Kostnad (NOK)	Status
N4: Kartlegge alm- og lindeskog langs elva	Oppdatert kunnskap er samlet i «En sammenstilling av naturverdiene langs Lysakerelva», Biofokus rapport 2023–036. (4)	-	-	Løst
N5: Kartlegge elvemusling- og fiskestammene, spesielt storørret	Fra 1995 til 1998 gjennomførte Sandaas & Enerud (41) (42) omfattende undersøkelser av elvemuslingbestanden i Sørkedalselva. Det ble også gjennomført undersøkelser i perioden fra 1996 til 1999 samt 2007 (43), som ledd i det nasjonale overvåkingsprogrammet. Disse undersøkelsene var begrenset til Sørkedalselva ned til innløpet i Bogstadvannet. Sandaas & Enerud kartla elvemusling i selve Lysakerelva i 2014 (10). Basert på deres konklusjoner bør også utviklingen av bestanden i Lysakerelva overvåkes. Vannområdet har 6-årsryklus med kartlegging av laksefisk (44). Interaksjoner mellom laks og ørret ble undersøkt i en masteroppgave fra NMBU i 2024 (13). Når det gjelder storørret, er en ikke kjent med at denne finnes i Lysakerelva. Det finnes imidlertid stor, fiskespisende ørret i Bogstadvannet. Tiltaket må regnes som to: 1. Videre overvåking av elvemusling anses å ha høy prioritet (dette innebærer også vurderinger av vertsfisk for larver, dvs. laks og ørret). 2. Laksefisk blir allerede fulgt opp gjennom vannforskriftsarbeid, og får middels prioritet. Kartlegging/overvåking av utviklingen for ål får høy prioritet.	1	100 000-1,3 mill.	Delvis løst
N6: Kartlegge krepsebestanden, evt. sette ut ny krep	I 1998 ble Lysakerelva rammet av krepsepest, og all edelkrep i hovedvassdraget døde ut. I 2015-2018 ble det satt ut 2000 krep på oversiden av Grinidammen. Det ble også satt ut krep i 2022. I 2023 ble det fanget 13 i Grinidammen under prøvefiske etter ål. Det er ikke kjent at det foreligger noen systematisk kartlegging av bestanden fra de senere år. Kartlegging av utviklingen etter siste utsetting i 2022 får høy prioritet. Utsetting må vurderes på bakgrunn av resultater fra kartlegging.	1	100 000-1,3 mill.	Delvis løst

Tiltak	Beskrivelse	Prioritet	Kostnad (NOK)	Status
N7: Lage opplysningsskilt for natur og biologisk mangfold	Begge kommuner har eksempler på skilt som er benyttet i andre tilsvarende natur- og friluftsområder. Tiltaket her forutsetter et interkommunalt samarbeid om et skiltprogram og bør ses i sammenheng med andre tilsvarende informasjons og formidlingstiltak (se tiltak K1, K4, R7, R8 og R26)	1	?	Ikke løst
N8: Informasjonskampanje mot grunneiere om biologisk mangfold og kantvegetasjon (jf. tiltak N3)	Finne grunneiere i eiendomsregistre, kontakte velforeninger. Bruk av media bør vurderes. Samarbeid mellom BYM, Bærum kommune og frivillige/ideelle organisasjoner.	1	?	Ikke løst
N9: Opprettholde/utbedre leveområdene for ål	Ifølge Biofokus' undersøkelser av ål er Lysakerelva en funksjonell vandringsvei for ål. Bogstadvannet og større dammer utgjør egnede habitater. Rapporteringer om ål i elva tyder på en nedadgående bestand sammenlignet med historiske registreringer (4). Reduksjon i ålebestander er et globalt problem, og effekten av ev. vassdrags-spesifikke tiltak må vurderes i lys av dette. Opprettholdelse av leveområder har høy prioritet. Sikring av god habitatstruktur (skjulesteder som vegetasjon, greiner og steiner) ivaretas gjennom pkt. N11 og pågående tiltak i vannforskriftsarbeid. Kostnad må dermed ikke spesifikt være knyttet kun til pkt. N9.	1	100 000-1,3 mill.	Delvis løst
N11: Gjenskape kantvegetasjon Bogstad golfbane + Lysakerelva nedre del	Lysakerelva nedre: skjøtelsplan (Mustad), Bogstad golfbane (Oslo Golfklubb)	1	?	Ikke løst
N12: Grunnlagsdokumenter om fisk, natur- og kulturverdier samles i rapport	Det finnes flere rapporter som til dels sammenstiller informasjon om disse temaene, men ingen komplett oversikt over alle undersøkelser og rapporter som finnes for forvaltningsområdet. Samarbeidsorganet bør få i oppgave å etablere et arkiv med alle relevante rapporter, samt en enkel rapport som gir en oversikt over temaer i de forskjellige rapportene.	2	100 000-1,3 mill.	Ikke løst
N13: Bekjempelse av fremmede arter	Fjerning av fremmede arter: Alle forekomster av fremmede arter bør forsøkes fjernet, spesielt de med høy (HI) og	1	?	Nytt tiltak

Tiltak	Beskrivelse	Prioritet	Kostnad (NOK)	Status
	svært høy risiko (SE). Prioritering av fjerning avhenger av artens alvorlighetsgrad, mengde og naturtypen den befinner seg i. Kjempebjørnekjeks og kjempespringfrø (begge SE) bør bekjempes regionalt. Parkslirekne bekjempes på noen få lokaliteter i både Oslo og Bærum. Andre arter som mink, rynkerose, kanadagullris, mongolspringfrø, fagerfredløs, gravbergknapp og flere andre bør bekjempes på utvalgte lokaliteter. Informasjon og forebygging: Økt informasjonsarbeid mot innbyggere om problemer med dumping av hageavfall. Brosjyrer og skilt med forbud mot dumping av hageavfall bør settes opp. Informasjon til hageeiere om hvilke fremmede planter som bør unngås og samtidig fjernes. Ulike infokanaler og sosiale medier for informasjonsformidling bør benyttes.			

3.5 Tiltak for vannmiljø, forurensning, flom og sikkerhet

3.5.1 Mål

Det er en målsetting at samordningsorganet for Lysakerelva er en aktør som støtter opp under tiltakene som ligger under vannforskriften. Det må legges til rette for et nært og forpliktende samarbeid mellom forvaltningen av Lysakerelva og forvaltningen som skjer i regi av vannområdet.

3.5.2 Tiltak

I kommunedelplanens handlingsprogram er det listet opp anbefalte tiltak for vannmiljø, forurensning, flom og sikkerhet. I Tabell 3-3 vises status, prioritet og en anslått kostnad for tiltakene. Tabellen inkluderer også nye anbefalte tiltak.

Når det gjelder tiltakene som er initiert gjennom vannforskriften, vil oppfølgingen i all hovedsak ligge hos vannområdet og aktører som samarbeider med det. Tiltak fra vannforskriften er ikke prioritert og priset i Tabell 3-3, da de er angitt med kostnadsestimat i Vann-nett, og tilhører vannområdet.

Tabell 3-3 Relevante tiltak for forvaltningen av Lysakerelva i forbindelse med vannmiljø, forurensning, flom og sikkerhet. Aktuelle tiltak med beskrivelse, prioritering og anslått kostnad er markert med lys blå for tiltak fra kommunedelplanen og mørk blå for tiltak fra forvaltningsplanarbeidet. Tiltak beskrevet i kommunedelplanen som enten er løst eller av andre årsaker ikke lenger er aktuelle, er markert i grått. Tiltak E1-E2 og F1-F2

stammer fra kommunedelplanen. V-tiltakene stammer fra arbeidet med forvaltningsplanen. Status viser hvordan tiltakene er fulgt opp per november 2025.

Tiltak	Beskrivelse	Prioritet	Kostnad (NOK)	Status
E1: Plan for restaurering/gjenåpning av fem navngitte bekker	Mulighetene for å gjenåpne sidebekker langs Lysakerelva anses som begrenset. I første omgang foreslås det å utrede Grinibekken i Bærum for gjenåpning (se pkt. V4 og V5).	-	-	Løst
E2: Plan for restaurering: åpne bekk v/Fossum og tiltak knyttet til vandringshinder Heggelivann-Skamrek, utsettingspålegg tre innsjøer	Bekken ved Fossum er planlagt åpnet når Fossumplanen realiseres. Vandringshinder ved Heggelivann/Skamrek omfattes ikke av forvaltningsområdet.	-	-	Løst
F1: Planområdet må med i etablerte ryddeordninger	Avfallsproblematikk gjelder først og fremst hageavfall.	1/2	?	Ikke løst
F2: Avdekke lokale lekkasjer, utrede rensing av Lysakerelvas sidebekker	Dette tiltaket er knyttet til V4, som omfatter alle tiltak som gjennomføres på eksisterende avløpsnett for å redusere ut- eller innlekking. Det er utført målinger av vannkvalitet i tilførsler fra rør/ledninger til elva, som viser at avløpsvann er på avveie. Avdekking av lokale lekkasjer har prioritet 1 . Utredning av rensing av sidebekker har prioritet 2 . Det foreslås en innledende vurdering for å vurdere tiltakets realisme.	1 og 2	100 000-1,3 mill.	Ikke løst / igangsatt
V1: Måling av vannføring og vanntemperatur	Lav vannføring er ansett som et av hovedproblemene for elva. Det er ønskelig med bedret kunnskapsgrunnlag. Målinger bør utføres på mange lokaliteter under lavvannføring om sommeren.	2	100 000-1,3 mill.	Nytt tiltak / igangsatt
V2: Frekvensanalyser - flom og lavvannsføring	Lav vannføring er ansett som et av hovedproblemene for elva. Det er ønskelig med bedret kunnskapsgrunnlag. Flomanalyser er vesentlig mht. sikkerhetsvurderinger.	2	100 000-1,3 mill.	Nytt tiltak / igangsatt
V3: Resultatanalyser og vurderinger	Lav vannføring er ansett som et av hovedproblemene for elva. Det er ønskelig med bedret kunnskapsgrunnlag. Det er behov for vurdering av vanndekte arealer på lite vann, samt vandringsmuligheter for fisk, basert på resultatene fra vannføringsanalyser og undersøkelser.	2	100 000-1,3 mill.	Nytt tiltak / igangsatt

V4: Bekkeåpning Grinibekken	Mulighetsstudie vedr. åpning av 21 tilløpsbekker til Lysakerelva konkluderte med at Grinibekken burde utredes videre for gjenåpning (23). Tiltaket omfatter i første omgang utredning og prosjektering.	1	100 000-1,3 mill.	Nytt tiltak
V5: Bekkeåpninger generelt	Det foreligger ikke planer om å gjenåpne en vesentlig del av sidebekkene. Mange av bekkene har trolig hatt begrenset økologisk funksjon pga. liten vannføring og bratt terreng. Den totale mengden bekkelukninger medfører likevel en degradering av blågrønne funksjoner knyttet til hovedelva og dårligere overvannshåndtering ved flom og større nedbørmengder, selv om dette ikke er kvantifisert. Det bør være et langsiktig mål å åpne flest mulig tilløpsbekker. Tiltaket vil i første omgang omfatte en videre utredning, undersøkelser og prosjektering.	2	100 000-1,3 mill.	Nytt tiltak

3.6 Tiltak for kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap

3.6.1 Mål

Planen skal konkretisere målene i kommunedelplan for Lysakervassdraget slik at det oppnås en god og forutsigbar forvaltning av kulturmiljøverdiene, samtidig som den oppdaterer kunnskapsgrunnlaget. Planen skal slik bidra til å sikre at kulturmiljøene og -minnene langs Lysakerelva bevares og formidles med sine kunnskaps- og opplevelsesverdier intakt. Planen legger til grunn at det er avgjørende at kulturminnene og -miljøene langs elva er synlige og tilgjengelige og at forfall av kulturminnene og gjengroing av kulturmiljøene forhindres.

Forvaltningsføringer

Kulturmiljøene og kulturminnene av både lokal, regional og nasjonal verdi er prioriterte kulturmiljøverdier og skal bevares og formidles med sine kunnskapsverdier og opplevelsesverdier. Lokale verdier vil samtidig måtte prioriteres ned ved vesentlig konflikt med andre samfunnshensyn av større verdi, f.eks. naturverdier. Kulturminne- og kulturmiljøverdier av regional og nasjonal verdi balanseres mot tilsvarende naturverdier, jf. også pkt. 3.4.1. Det skal her søkes løsninger som ivaretar begge hensyn, heller enn en enten- eller-avveining. Ved behov for valg skal bevaring av kunnskapsverdier prioriteres foran opplevelsesverdier.

Elva og dammene

Elva og dammene skal forvaltes som nasjonal kulturmiljøinteresse. Eksisterende dammer skal bevares, og ved teknisk oppgradering av dammene etter damsikkerhetsforskriften skal valg av løsning vektlegge kulturmiljøhensyn. Kulturmiljømyndighetene skal kobles tidlig inn i planlegging og alternativvurderinger.

Automatisk fredete lokaliteter

De automatisk fredete lokalitetene innenfor området til forvaltningsplanen har nasjonal kulturmiljøinteresse, og forutsettes bevart og formidlet in situ. Av dette følger at:

- Det må ikke foretas inngrep i eller endring av terrenget innenfor kjente kulturminnelokaliteter eller deres sikringssone.
- En må holde nede bunnvegetasjonen og begrense større trær så rotsystemene ikke vokser inn i og påvirker lokaliteten og sikringssonen, og at nærområdet holdes såpass åpent for bunnvegetasjon at en har mulighet til å forstå lokalitetens landskapskontekst. Siden lokalitetene har vært strandbundne i steinalderen, vil det primært være den flata de ligger på og litt videre i retning av det som har vært eldre strandlinje.
- All skjøtsel skal skje i samarbeid med kulturmiljømyndighetene (Akershus fylkeskommune (AFK) og Byantikvaren i Oslo BYA)).
- Regional kulturmiljømyndighet (AFK og BYA) kontaktes når eldre trær med rotsone inn i lokalitet/sikringssone blir ustabile, syke eller dør, for vurdering av felling og fjerning. Trær som medfører risiko for rotvelt m.v. som vil være til skade for lokaliteten, skal fjernes.
- Regional kulturmiljømyndighet (AFK og BYA) skal trekkes inn ved spørsmål om tilrettelegging eller skilting, for å bidra til innhold og plassering, utforming og evt. markinngrep.
- Da det er stort potensial for hittil ukjente lokaliteter innen området, skal regional kulturmiljømyndighet kontaktes og gis anledning til å undersøke undergrunnen hvis det oppstår rotvelt eller andre situasjoner hvor undergrunnen avdekkes.

Nyere tids kulturminner og kulturmiljøer

- Eksisterende bygninger og andre konstruksjoner skal vedlikeholdes godt etter antikvariske prinsipper og gis egnet bruk.
- Eksisterende ruiner skal skjermes for videre nedbryting med regelmessig ruinskjøtsel.
- Eldre tufter, veifar og tråkk knyttet til prioriterte kulturminner og kulturmiljøer skal gis tilstrekkelig vedlikehold og kjøtsel til å være lesbare og kunne brukes av turgåere. Tilhørende skjæringer og terrengforstøtninger m.m. skal vedlikeholdes.
- Kulturminnene og kulturmiljøene skal i utgangspunktet søkes tilrettelagt og formidlet på stedet. Der dette er i vesentlig konflikt med kulturminneverdiene, eller i vesentlig konflikt med andre tyngre samfunnsinteresser, skal annen formidling søkes som alternativ.

I tillegg for større og mer sammensatte miljøer;

Osen, Fossum, Voksen mølle/Mølleplassen, Grini, Ullern mølle/Rolighet, Fåbro og Mølledammen (se vedlegg 7):

- Disse må forvaltes som helhetlige miljøer, hvor enkeltelementene både tas vare på og koblingen mellom dem opprettholdes eller også restaureres/tilbakeføres på dokumentert grunnlag. Strukturerende og romlig definerende elementer bør vektlegges.
- Tun og industrielle driftsområder skal forvaltes slik at hovedkarakteren opprettholdes og eventuelt tilbakeføres hvis sentrale elementer, uterom eller strukturer/sammenhenger i senere år er forringet.
- Hager forvaltes og skjøttes som hager.
- Gårdstun skal løftes fram som sentrale historiske ankerfester og identitetsskapende elementer i kulturlandskapet
- Tidligere innmark tilliggende tun på eldre gårder og husmannsplasser (og som ikke er fradelt og utbygd) utgjør tunenes kontekst og skal forvaltes slik at det eldre agrare kulturlandskapet ivaretas og gårds karakteren sikres og styrkes. Arealene skal samtidig søkes gitt en bruk som gir natur- og brukskvalitet til lokalmiljøet. Eldre åker og eng benyttes til f.eks. åpent grønt friareal, urbant landbruk eller slåttemark. På eldre innmarksbeiter/i havnehager reetableres beite, eller arealene skjøttes på annen måte slik at bunnvegetasjon holdes nede og skog eller treklynger holdes åpne. Beiter kan gjerdes inn. Eldre skogbryn opprettholdes eller reetableres.

I tillegg må det utarbeides egne forvaltningsrammer for kulturmiljøet knyttet til sagbruks- og møllevirksomheten ved Jar som ivaretar de nasjonale kulturmiljøverdiene her.

3.6.2 Tiltak

Tabell 3-4 Relevante tiltak for forvaltningen av Lysakerelva i forbindelse med kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap. Aktuelle tiltak med beskrivelse, prioritering og anslått kostnad er markert med lys oransje farge for tiltak fra kommunedelplanen og mørk oransje farge for nye tiltak fra forvaltningsplanarbeidet. Tiltak K1 er fra kommunedelplanens handlingsprogram, mens K2-K4 er nye anbefalte tiltak. Status viser hvordan tiltakene er fulgt opp per november 2025.

Tiltak	Beskrivelse	Prioritet	Kostnad (NOK)	Status
K1: For å fremme opplevelsen og forståelsen av kulturminner, -miljøer og -landskap langs vassdraget, bør de viktigste kulturminnene langs elva skiltes med opplysninger til publikum (jf. fig 1-26 og vedlegg 6 og 7).	Kulturminnene er godt skiltet på Bærumssiden²⁵, men noe mer mangelfullt på Oslosiden. Utforming av skilt bør bli en del av en interkommunal og samlet informasjonsstrategi for området (se også tiltak K4). Både de større og sammensatte kulturmiljøene og de mer isolerte enkeltanleggene (minimum de som har regional eller nasjonal verdi) bør tilrettelegges for formidling med lett-tilgjengelig kulturhistorisk informasjon på skilt. Skiltene bør primært være langs turveien/stien på stedet det formidles om, men der det er turvei eller tursti på begge sider av elva kan det skiltes begge steder, og hvis det bare er tursti på motsatt side kan kulturminnet skiltes derfra. Kulturminner som vanskelig kan tilrettelegges og formidles på stedet av hensyn til kulturmiljø-, naturvern- eller andre tyngre samfunnsinteresser, kan formidles med skilt på avstand, eller også med QR-kode til datamodeller eller andre formidlings- og visualiseringsgrep. Skiltplan i K1 skal følge formidlingsplanen i K4.	1		Delvis løst
K2: Utarbeide tilstandsrapporter og planer for forvaltning, drift og vedlikehold av kulturmiljøene og kulturminnene.	Forvaltningsområdet som helhet bør struktureres i delområder (evt. temaer) for ulike kulturmiljøer, -landskap og -verdier. Hensynssonene for bevaring i kommunedelplanen (jf. fig. 1-26 og vedlegg 7) vil være et utgangspunkt for å definere noen av de aktuelle delområdene, men en inndeling og avgrensning i flere aktuelle delområder bør vurderes nærmere. Områdets kulturminner og -miljøer må gjennomgå og tilstandsvurderes for å	1		Nytt tiltak

²⁵ På Bærumssiden har 16 utvalgte kulturmiljøer og -minner fått egne skilt som informerer om deres historie. Disse omfatter: Osdammen, Hammerdammen bru, Fossum sag, Voksen mølle, Grini Teglverk, Grini sag og mølle, Holtekulpen, Møllebruket (Røa mølle), Mølledammen (Ullern mølle), Wilseparken, Fådpassasjen, Jar mølle, Jar sag, Fåbro, Granfos Brug og Lysaker mølle.

	konkretisere og spesifisere behov for sikring, reparasjon og restaurering.²⁶ De ulike forvaltningsnivåene for kulturminner (Bærum kommune, Oslo kommune (Byantikvaren), Akershus fylkeskommune og Riksantikvaren) avklarer hvordan arbeidet bør organiseres og koordineres seg imellom og med øvrige forvaltningsaktører.			
K3: Utarbeide skjøtselsplan for kulturmiljøene og -minnene (jf. Fig. 1-26 og vedlegg 6 og 7).	Innen de neste 5 årene skal det utarbeides skjøtselsplan for hver av de større, sammensatte kulturmiljøene innen forvaltningsplanområdet, for hver av enkeltanleggene som har regional eller nasjonal kulturmiljøverdi og for kulturmiljøer med arkeologiske lokaliteter. Kravet om skjøtselsplan kan unntas for delområder hvor forvaltningsrammene har fått en mer detaljert avklaring i nyere reguleringsplaner og kommunene og de fylkeskommunale kulturmiljømyndighetene er enige om at disse er tilstrekkelige. For kulturmiljøer med mer komplekse og drifts- og bygnings-/konstruksjonsrelaterte problemstillinger, kan skjøtselsplanen erstattes av en mer helhetlig forvaltnings-, drifts- og vedlikeholdsplan (FDV-plan). Skjøtselsplanene skal følge opp og konkretisere de generelle forvaltningsføringene i forvaltningsplanens kap. 3.6. «Tiltak for kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap», og hensynssonene og bestemmelsene i KDP-LV. Mindre justeringer av randsonene kan vurderes av hensyn til andre, konkurrerende samfunnshensyn. Alle skjøtselsplanene skal utrede og fastsette normalt omfang, type og hyppighet av vegetasjonsskjøtsel, ruinskjøtsel, vedlikehold, reparasjoner og tilbakeføringstiltak for konstruksjoner og utomhusanlegg. Skjøtselsplanen skal også fastsette rutiner for oppsyn og varsling slik at avvikende kortsiktige behov og/eller nødvendige justeringer av skjøtselsplanen avdekkes og behandles i tide i tett samråd med øvrige parter. Skjøtselsplanene skal utarbeides av kommunene som hovedforvaltere av forvaltningsplanområdet i tett samråd med de fylkeskommunale kulturmiljømyndighetene. Kommunene skal	1		Nytt tiltak

²⁶ Lysakervassdragets Venner presenterer i sin sammenstilling og omtale av mange områdets kulturminner, «Blågul katalogen» (26), en rekke forslag til tiltak som vil kunne være aktuelle.

	bidra med nødvendig naturfaglig kompetanse inn i arbeidet, og ta ansvar for å trekke inn andre berørte eiere og interessenter for medvirkning. Kommunene kan også velge å lage egne skjøtselsplaner for lokale kulturmiljøverdier.			
K4: Utarbeide formidlingsplan for kulturmiljøene og –minnene.	Det skal utarbeides en felles kommunikasjons-/informasjonsstrategi for kunnskapsformidling om området. Formidlingsplanen skal danne grunnlaget for skilting og andre formidlingstiltak. De ulike forvaltningsnivåene for kulturminner og -miljøer (Bærum kommune, Oslo kommune (Byantikvaren) og Akershus fylkeskommune) avklarer hvordan arbeidet bør organiseres og koordineres seg imellom og med øvrige forvaltningsaktører.	1		Nytt tiltak

3.7 Tiltak for friluftsliv og rekreasjon

3.7.1 Mål

Det er et overordnet mål for forvaltningsplanen å fremme friluftsliv og rekreasjon samtidig som natur- og kulturmiljøverdiene ivaretas. Et viktig prinsipp er også å legge til rette for flere brukergrupper gjennom økt tilgjengelighet og framkommelighet, slik at flere kan oppleve natur- og kulturmiljøverdiene. Resultatmålet må nås på naturens og kulturmiljøenes premisser, og kan derfor deles inn i følgende delmål:

- Tiltakene skal tilrettelegge for friluftsliv og rekreasjon, aktivitet og opplevelse på gode og trygge ferdselsårer og lokaliteter.
- Tiltakene skal gjennomføres uten at naturkvaliteter og kulturmiljøer forringes, og sikre at framtidig bruk ikke fører til økt slitasje og/eller fare for tap og ødeleggelse av natur- og kulturmiljøverdier.
- Tiltakene skal bidra til å kanalisere ferdselen.
- Tiltakene skal sørge for bedre informasjon om ulike traseer og framkommelighet.
- Tiltakene skal planlegges og samordnes slik at det blir en helhetlig plan for utvikling og bruk av naturområdene og kulturmiljøene langs Lysakerelva.

Selv om det er et overordnet mål å tilrettelegge for økt bruk gjennom ulike tiltak, vil det i en del tilfeller være riktig å unngå å gjøre tiltak av hensyn til naturverdier. Det kan også være nødvendig med tiltak som begrenser og hindrer ferdsel i spesielt utsatte områder.

3.7.2 Tiltak

For å nå målene som har blitt satt, må det gjøres mange tiltak. I kommunedelplanen ble det listet opp en rekke anbefalte tiltak for planområdet. Tiltakene som handler om friluftsliv og rekreasjon er beskrevet nedenfor i Tabell 3-5.

Tabell 3-5 Relevante tiltak for forvaltningen av Lysakerelva i forbindelse med friluftsliv og rekreasjon. Aktuelle tiltak med beskrivelse, prioritering og anslått kostnad er markert med lys lilla farge for tiltak fra kommunedelplanen og mørk lilla farge for tiltak fra forvaltningsplanarbeidet. Tiltak beskrevet i kommunedelplanen som enten er løst eller av andre årsaker ikke lenger er aktuelle, er markert i grått. Tiltak R1-R19 er fra kommunedelplanen, mens R20-R33 er nye anbefalte tiltak fra arbeidet med forvaltningsplanen. Status viser hvordan tiltakene er fulgt opp per november 2025.

Tiltak	Beskrivelse	Prioritet	Kostnad (NOK)	Status
R1: Utrede hvor og hvor mye det fiskes, samt kartlegge eventuelt behov for nye fiskeplasser	Fiske foregår i hovedsak etter anadrom laksefisk langs den nedre delen av Lysakerelva opp til Fåbrofossen (ca. 1500 m). Det deles ut noen hundre fiskekort hver sesong etter loddtrekning. ²⁷ Med dagens fiske synes det ikke å være behov for kartlegging eller tilrettelegging av flere fiskeplasser.	-	-	Løst
R2/R3: Lage gangbru sør og nord for Jarfyllinga	Det har vært utarbeidet detaljplaner for nye gangbruer nord og sør for Jarfyllinga. Planene inngikk som etapper/delprosjekter og var opprinnelig tenkt gjennomført som en del av etableringen av turveitunnelen gjennom Jarfyllinga («Fådpasasjen») og en generell oppgradering av stiene på begge sider av elva og tunnelen. Bruplanene ble av ulike årsaker ikke gjennomført, og vurderes pr nå som lite aktuelle å realisere.	-	-	Ikke løst / Ikke aktuelt
R4: Oppgradering av turstien mellom Jar gangbru og Lysejordnet	Strekningen har blitt oppgradert de senere årene, og har en tilfredsstillende standard.	-	-	Løst
R5: Kobling mellom hovedtraseen og kyststien gjennom Lysakerbyen og Lysaker stasjon	Ivaretakelse og oppfølging av hovedtraseen gjennom Lysakerbyen og Lysaker stasjon må følges opp i pågående og videre plan- og byggesaksprosesser.	1	?	Ikke løst
R6: Forvaltning av gangbruer	Redegjørelse/avklaring og fordeling av forvaltningsansvaret for gangbruene på tvers av Lysakerelva. Fordelingen skal være hensiktsmessig og fortrinnsvis jevn mellom kommunene.	1	?	Delvis løst
R7: Lage turstibrosjyre Lysakerelva	Bærum Elveforum har laget en god brosjyre - <i>Opplevelser langs Lysakerelva</i> - som ble utgitt i 2021. Det anses ikke som et behov å lage en ny brosjyre, da innholdet vil bli nokså likt. Lysakervassdragets Venner har i 2019 utgitt en mer omfattende og detaljert guidebok/et hefte – <i>Lysakerelva</i> – som langt på vei ivaretar informasjonsbehovet.	-	-	Løst

²⁷ Lysakerelva Fiskeforening fører oppsyn og kultiverer elva mtp anadrom laksefisk og administrerer fiskekortene og den årlige loddtrekningen av disse.

	Som et oppfølgingstiltak bør det vurderes å utvikle en digitalisering av innholdet i disse som kan knyttes opp mot relevante nettadresser og/eller mobilapplikasjoner (apper) som samordningsorganet har ansvar for.			
R8: Info-tavler om hovedtraseen og tursystemet	Utarbeidelse og plassering av tavler med informasjon om hovedtraseen, turstisystemet og alternative ruter og delstrekninger som er mulig å forsere med nedsatt funksjonsevne. Det bør samtidig vurderes å utvikle en digitalisering av innhold/informasjon på infotavler som kan knyttes opp mot relevante nettadresser og/eller mobilapplikasjoner (apper) som samordningsorganet har ansvar for.	1	<100 000	Ikke løst
R9: Retnings- og stedsskilting	Det er trolig lite hensiktsmessig å lage en helt ny skiltmal for stedsnavn og retningsskilting som kun skal gjelde for forvaltningsområdet tilknyttet Lysakerelva. Skiltene bør plasseres i et samarbeid mellom kommunene der en enten benytter skiltmalene til begge kommunene i en kombinasjon eller tar i bruk en av kommunenes eksisterende skiltsystem. Et annet alternativ vil være å benytte prinsippene for skilting og merking som følges i store deler av Norge gjennom Merkehåndboka.no (45) som DNT og Friluftsrådernes Landsforbund står bak²⁸. Flere av skiltene som er etablert er dårlig fundamentert, står skjevt og bærer flere steder preg av manglende ettersyn og vedlikehold.	-	-	Delvis løst / Ikke prioritert
R10: Skilte badeplasser for å bedre sikkerheten	Foreløpig vurdering er at en av sikkerhets-hensyn ikke ønsker å oppfordre til økt badeaktivitet langs Lysakerelva gjennom skilting av flere utvalgte plasser som kan være egnet til bading. Samtidig bør kommunenes ansvar og forpliktelser for å ivareta sikkerheten til brukere av området avklares.	-	-	Løst
R11: Offentlig toalett på Lysejordet	Bør starte med utredning av behov og nytteverdi samt avklaringer om ansvaret for drift og vedlikehold. En realisering bør evt. ses i sammenheng med pågående planer om midlertidig bruk (ca. 5 år) av Lysejordet til	1	100 000 - 1 300 000	Ikke løst

²⁸ Merkehåndboka ble utgitt første gang i 2019 og er et samarbeid mellom Den Norske Turistforening, Innovasjon Norge og Friluftsrådernes Landsforbund. Boka og prinsippene oppdateres nå kontinuerlig på nett (45) og anbefales av Miljødirektoratet.

	anleggsområde ifm. prosjekt med nedgraving (kabling) av kraftlinje (Statnett).			
R12: Bedre kobling mellom kyststien og Lysakerelva	Plassering og utforming av hovedtraseen og forlengelsen til kyststien følges opp gjennom pågående plan- og byggesaksprosesser i Lysakerbyen mm. (jf. VPOR Lysakerbyen mm.).	1	?	Ikke løst
R14: Oppgradere hovedturstinettet	Se tiltakene R20-22 for anbefaling av hvilke tiltak som anbefales.	1	-	Delvis løst
R15: Oppgradering av øvrig turstinett	Se tiltakene R20-22 for hvilke tiltak som anbefales.	2	-	Delvis løst
R18: Inkludere Osdammen som en del av turstinettet	Endelig plassering av hovedtraseen og forlengelsen til Bogstadvannet må følges opp i videre forvaltningsarbeid og i framtidige plan- og byggesaksprosesser.	1		Ikke løst
R19: Sikre turvegtrasé ved utbygging på Lysaker stasjon	Utviklingen av hovedtraseen følges opp gjennom pågående plan- og byggesaks-prosess.	1		Ikke løst
R20: Oppgradering av eksisterende trapper	Trapper i turstisystemet oppgraderes for bedre sikkerhet. Det er én trapp langs hovedtraseen, sør for Fådpassasjen, som bør prioriteres først. Av de andre trappene er det spesielt den ved Ruglandveien 97A som trenger en oppgradering.	1	<100 000	Nytt tiltak
R21: Drenering i stisystemet	Oppgradering av stisystemet gjennom våte partier ved hjelp av klopper eller andre tiltak i tråd med Miljødirektoratets <i>Stiskulen</i> eller liknende (46).	1	<100 000	Nytt tiltak
R22: Utrede tiltak for å forsere store røtter	Utredning av hvorvidt det er hensiktsmessig for bevaring av røtter å bygge klopper/-svevende sti på enkelte strekninger. Behov for utredning av om det er gjennomførbart av hensyn til bevaring av natur- og landskaps-verdier og økonomiske konsekvenser.	1	<100 000	Nytt tiltak
R23: Ettersyn/oppsyn og fast drift	Opprettelse av et eget samarbeidsorgan bestående av relevante kommunale etater/-avdelinger i Oslo og Bærum, Statsforvalteren (dersom deler av området vernes som naturreservat), frivillige organisasjoner som har naturlig tilknytning og eierskap til området og private grunneiere. Det må tas stilling til hva som vil være en hensiktsmessig og riktig organisering og fordeling av ansvar, roller og ulike oppgaver mellom de ulike forvaltningsaktørene.	1		Nytt tiltak
R24: Kartlegge muligheter for og konsekvenser av	Kartlegging av hvordan kulturminner kan og bør synliggjøres og formidles med tanke på identitet og opplevelse, slitasje og sikkerhet	1	<100 000	Nytt tiltak

tilrettelegging ved kulturminner	samt konsekvenser for naturverdier. Hvert enkelt kulturminne/miljø bør vurderes individuelt (Sees i sammenheng med tiltak K1-K4).			
R25: Fisketrapper	Utredning av konsekvenser av å utvide den anadrome strekningen forbi Fåbrofossen.	2*	<100 000	Nytt tiltak
R26: Informasjon om naturverdier og områdets økologi	Utarbeidelse og utplassering av info.tavler eller skilt med opplysninger om områder med spesielt verdifulle naturverdier.	2	100 000 – 1 300 000	Nytt tiltak
R27: Tilgjengeliggjøre informasjon om servicefunksjoner og andre praktiske opplysninger	- Tilgjengeliggjøring av informasjon om servicefunksjoner som toalett, kollektivknutepunkter og utfartsparkeringer i en nettløsning. - Tilgjengeliggjøring av informasjon om regler for bruk av området gjennom fysisk skilting.	2	100 000 – 1 300 000	Nytt tiltak
R28: Benker og rasteplasser	- Utredning av behov for sitte- og hvilesteder langs stiene. - Innkjøp og utplassering av benker/-piknikbord på egnede steder.	2	100 000 – 1 300 000	Nytt tiltak
R29: Tilrettelegge ved utsiktspunkter og kulturhistoriske miljøer og lokaliteter	- Videre undersøkelser av hvilke utsiktspunkter det er aktuelt å utføre tilretteleggingstiltak ved. Lett tynning og enkel møblering er aktuelle tiltak. - Gjennomføring av tilretteleggings-tiltak på enkelte av utsiktspunktene langs elva.	2	100 000 – 1 300 000	Nytt tiltak
R30: Tilrettelegging av atkomster, mindre stier og «snarveier»	Åpning og tydeliggjøring av atkomstene fra tiliggende bolig- og næringsområder gjennom forsiktig rydding av vegetasjon og merking med skilt. Ved de viktigste atkomstene bør det være informasjon om framkommeligheten i området og henvisning til alternative ruter og atkomster.	2	100 000 – 1 300 000	Nytt tiltak
R31: Navngiving av bruer	Alle bruer i planområdet bør ha egne, offentlig kjente navn. Det må redegjøres for hvilke bruer som har offisielle navn i dag. Bruer uten offentlig navn må få opprettet stedsnavnsak hos riktig myndighet.	1	<100 000	Nytt tiltak
R32: Kanalisering av fottrafikk	Punktvis stenging for ferdsel kan gjøres i forbindelse med sikring av utsatte strekninger eller som frittstående (avbøtende) naturtiltak. Anbefalt praktisk tilnærming er å følge eksempel fra Bærum med håndløper på tvers av stier der ferdsel er uønsket.	1**	<100 000	Nytt tiltak

R33: Unngå tilrettelegging helt eller delvis	I mange tilfeller vil dette være det beste tiltaket for å verne om naturverdier, men ikke nødvendigvis der påtrykket og interessen for bruk er stort. Gode løsninger krever inngående lokalkunnskap om hva som må hensyntas for å vekte mellom absolutt vern/beskyttelse/stenging og ulike former for tilrettelegging/bruk.	1**		Nytt tiltak
--	---	-----	--	-------------

* Fiske fosser prioriteres kun etter videre utredning og godkjenning fra Statsforvalteren

** Tiltakene bør alltid vurderes opp mot nytten ved andre tiltak

*** Tiltak avhengig av Statnetts anleggsvirksomhet på Lysejordanet

4 Referanser

1. **Vannportalen.** Plandokumenter Glomma vannregion. [Internett] [Sisert: 5 8 2024.] <https://www.vannportalen.no/vannregioner/glomma/plandokumenter-vannregion-glomma/planperioden-2022---2027-glomma-vannregion/>.
2. **Statsforvalteren i Oslo og Viken (navn endret i 2024 til Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Viken.** <https://www.statsforvalteren.no/contentassets/d972b61c81cf463faf4371dbf6035cde/oppstart-av-verneprosess-for-lysakerdalen.pdf>. <https://www.statsforvalteren.no/ostfold-buskerud-oslo-og-akershus/miljo-og-klima/nyttvern/lysakerdalenoppstart/>. [Internett] 29 02 2024.
3. **Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus.** [Internett] 25 09 2025. <https://www.statsforvalteren.no/contentassets/36fd8bca393f4c9189cfd578863a0d2b/horingsbrev.pdf>.
4. **Biofokus.** *En sammenstilling av naturverdiene langs Lysakerelva.* 2023. Biofokus rapport 2023–036.
5. **Artsdatabanken.** Norsk rødliste for arter 2021. [Internett] 2021. <https://www.artsdatabanken.no/lister/rodlisterforarter/2021/>.
6. **NVE.** *Verdisetting av bekkekløfter.* 2022. 978-82-410-2262-3/2535-8235.
7. **Lovdata.** <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2011-05-13-512>. [Internett] 2011.
8. **Miljødirektoratet.** Vann-nett. [Internett] [Sisert: 3 1 2022.] <https://vann-nett.no/portal/#/mainmap>.
9. **Persson, J., & Thaulow, J.** *Vurdering av økologisk tilstand i Osloelvene. Bunndyr og fisk i Lysakerelva og Mærradalsbekken 2018.* s.l. : NIVA, 2019. L.NR: 7342-2019.
10. **Sandaas, K.** *Utbredelse og bestandsstatus Elvemusling Margaritifera margaritifera Oslo og Akershus.* 2014.
11. **Miljødirektoratet.** Vannmiljø. [Internett] [Sisert: 4 6 2024.] <https://vannmiljo.miljodirektoratet.no/>.
12. **Flydal, K., Colman, J. E., Kirkemoen, O. & Haugen, T. .** *Fisketrapp i Fåbrofossen, Lysakerelva. Mulighetsstudie og konsekvensvurdering.* s.l. : NaturRestaurering, 2020. Rapport nr: 2020 11 01.
13. **Gundersen, M., C. & Hansen, E., O.** *Rapport fra masteroppgave: Påvirkning på stasjonær brunørret (Salmo trutta) ved utsetting av laksefisk ovenfor anadrom barriere i Lysakerelva.* s.l. : NMBU, 2024.
14. **Akersposten.** *Da kloakken rant rett i Lysakerelven.* 2020. 14. april 2020.
15. **Oslo kommune / VAV.** *Overvåkning av Oslos vassdrag 1980-2019.* 2020.
16. **NVE.** Sildre. [Internett] [Sisert: 25 5 2022.] <https://sildre.nve.no/map?x=264693&y=6648281&zoom=12¶ms=1001&stationId=6.78.0>.
17. **Tvede Consult AS.** *Hydrologiske variasjoner i Lysakerelva, Oslo og Bærum kommune 1976 – 2019.* 2020.
18. **Norconsult.** *Konsesjonssøknad. Fåbrofossen kraftverk.* s.l. : Mustad Eiendom AS, 2020. Rapport 5192855, Versjon 03.
19. **Vann- og avløpsetaten.** *Dam Langlia - Rehabilitering.* 2016. 14/00564-3.
20. **NVE.** *Uttak av vann fra Heggelielva til produksjon av snø i Sørkedalen.* 2017. KI-notat nr. 22/2017.
21. —. *Oslo Kommune, Idrettsetaten - Søknad om tillatelse til å overføre vann fra Sørkedalselva for snøproduksjon i Holmenkollen Nasjonalanlegg og Tryvann Vinterpark, Oslo kommune - oversendelse av NVEs vedtak.* 2009. NVE 200701140-43 ki/inh.
22. **Norges vassdrags- og energidirektorat .** Flom aktsomhetsområder. *Geonorge.* [Internett] Norges vassdrags- og energidirektorat . [Sisert: 04 Oktober 2024.] <https://kartkatalog.geonorge.no/metadata/flom-aktsomhetsomraader/60c5024f-bf93-4d7a-888a-5fe001427195>.
23. **SWECO.** *Mulighetsstudie bekkeåpninger sidebekker Lysakerelva og fisketrapp i Fåbrofossen.* 2018. P:NR: 10207710.
24. **Oslo kommune og Bærum kommune.** *Kommunedelplan for Lysakervassdraget. Hovedrapport.* 2015.
25. **Bærum Elveforum.** *Opplevelser langs Lysakerelva.* 2021.
26. **Lysakervassdragets Venner.** *Blågulkatalogen Lysakerelva.* Oslo : Lysakervassdragets Venner, 2024.
27. —. *Lysakerelva.* 2020, s. 72.
28. **Bærumhistorie.** Bærumhistorie.no. [Internett] Knut Erik Skarning (knut.erik.skarning@online.no). <https://barumhistorie.no/Eiksmarka%20web/Fossum%20Bruk.html>.
29. —. <https://barumhistorie.no/Lysaker%20web/Lysaker%20Kemiske%20Fabrikk.html>. [Internett] 2019.
30. **Ecotrail.** *Ecotrail historie.* *Ecotrail.* [Internett] <https://www.ecotrail.com/no/ecotrailr-historie>.
31. **Statistisk Sentralbyrå.** Kart. [Internett] <https://kart.ssb.no/>.
32. **Miljødirektoratet.** *Grunnforurensning.* [Internett] [Sisert: 14 1 2022.] <https://grunnforurensning.miljodirektoratet.no/>.
33. **Bymiljøetaten.** Kartbank. [Internett] [Sisert: 10 1 2023.] <https://www.arcgis.com/apps/mapviewer/index.html?webmap=1d8606c8568449d5afc90cca072680ae>.
34. **Bærum kommune.** Bærumskart. [Internett] [Sisert: 15 8 2024.] <https://kommunekart.com/klient/baerum/kart>.

35. **Miljødirektoratet**. Geonorge. *Forurensset grunn*. [Internett] [Sisert: 3 Oktober 2024.] <https://kartkatalog.geonorge.no/metadata/forurensset-grunn/e48e71ac-16fc-4e47-9e7f-c0a4a4bbfad0>.
36. **Kielland, A.M. og Stamer Ekerholt, K.** *Problemkartlegging med konduktivitetsmåler i Lysakerelva*. 2022.
37. **Artsdatabanken**. Påvirkningsfaktorer. *Artsdatabanken*. [Internett] 29 November 2021. <https://www.artsdatabanken.no/rodlisterforarter2021/Resultater/Pavirkningsfaktorer?Key=112>.
38. **Bymiljøetaten**. Fraråder bading etter kraftig regnvær. *Vann og avløp*. [Internett] 21 August 2024. <https://aktuelt.oslo.kommune.no/frarader-bading-etter-kraftig-regnvaer>.
39. **Oslo kommune**. Kommuneplan 2015. *Kommuneplanens arealdel*. [Internett] <https://www.oslo.kommune.no/politikk/kommuneplan/kommuneplanens-arealdel/#gref>.
40. **Naturrestaurering**. *Skjøtselsplan for nedre del av Lysakerelva på Mustad Eiendoms arealer (Rapportnr. 2017-12-01)*. 2017.
41. **Sandaas, K. & Enerud, J.** *Elvemusling Margaritifera margaritifera i Sørkedalselva, Oslo kommune 1995. Utbredelse og bestandsstatus*. - Oslo kommune. 1996. Rapport 1996-32.
42. —. *Elvemusling Margaritifera margaritifera i Sørkedalselva, Oslo kommune 1995-1998. Utbredelse og bestandsstatus*. - Oslo kommune. 1998. Rapport 1998-12.
43. **Larsen, B. M., & Magerøy, J. H.** *Overvåking av elvemusling i Norge*. s.l. : NINA, 2019. NINA raport 1686.
44. **Vannområde Indre Oslofjord Vest**. *Årsrapport 2023*. 2023.
45. **Merkehåndboka**. Merkehåndboka. *Tilrettelegging og synliggjøring av turruter*. [Internett] <https://www.merkehandboka.no>.
46. **Miljødirektoratet**. Stiskulen. *Miljødirektoratet*. [Internett] 13 Desember 2023. <https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/friluftsliv/stiskulen/>.
47. **NVE**. NEVINA. [Internett] [Sisert: 5 3 2024.] <http://nevina.nve.no/>.
48. **Lysakervassdragets Venner**. Lysakervassdragets Venner. [Internett] <https://www.lvv.no/>.
49. **Miljødirektoratet**. Statlig sikra friluftslivsområde. *Naturbase faktaark*. [Internett] <https://faktaark.naturbase.no/?id=FS00001036>.

5 Vedlegg

Vedlegg 1 – Rødlistede arter

Tabell V-0-1 Oversikt over unike rødlistede artsregistreringer fra grunnlaget til Biofokus' rapport (4). Artene er sortert etter artsgruppe.

Artsgruppe	Kategori	Vitenskapelig navn	Norsk navn
Biller	Sårbar (VU)	Microbregma emarginatum	
Biller	Sårbar (VU)	Aphodius niger	sumpgjødselbille
Biller	Nær truet (NT)	Rhizophagus perforatus	
Biller	Nær truet (NT)	Hylis cariniceps	kjølråtevedbille
Biller	Nær truet (NT)	Trichocele memnonia	
Biller	Nær truet (NT)	Euglenes pygmaeus	
Biller	Nær truet (NT)	Hylis procerulus	granråtevedbille
Biller	Nær truet (NT)	Hadreule elongatula	
Biller	Nær truet (NT)	Cis fagi	
Biller	Nær truet (NT)	Drilus concolor	
Biller	Nær truet (NT)	Stephostethus alternans	
Biller	Nær truet (NT)	Choragus sheppardi	
Biller	Nær truet (NT)	Oxypoda recondita	
Biller	Nær truet (NT)	Corticaria polypori	
Biller	Nær truet (NT)	Cryptolestes abietis	
Biller	Sårbar (VU)	Cephennium thoracicum	
Biller	Sårbar (VU)	Corticaria lateritia	
Biller	Nær truet (NT)	Ptinus dubius	
Biller	Nær truet (NT)	Scymnus (Parapullus) abietis	rød dvergmariehøne
Biller	Nær truet (NT)	Liodopria serricornis	
Biller	Nær truet (NT)	Cis quadridens	
Biller	Nær truet (NT)	Cryptolestes corticinus	
Biller	Sårbar (VU)	Cryptophagus confusus	
Bløtdyr	Sårbar (VU)	Margaritifera (Margaritifera) margaritifera	elvemusling
Fisker	Nær truet (NT)	Salmo salar	laks
Fisker	Nær truet (NT)	Petromyzon marinus	havniøye

Forvaltningsplan for Lysakerelva

Fugler	Nær truet (NT)	<i>Sturnus vulgaris</i>	stær
Fugler	Sårbar (VU)	<i>Larus argentatus</i>	gråmåke
Fugler	Nær truet (NT)	<i>Apus apus</i>	tårnseiler
Fugler	Nær truet (NT)	<i>Phalacrocorax carbo</i>	storskarv
Fugler	Kritisk truet (CR)	<i>Uria aalge</i>	lomvi
Fugler	Sårbar (VU)	<i>Emberiza citrinella</i>	gulspurv
Fugler	Kritisk truet (CR)	<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	hettemåke
Fugler	Sårbar (VU)	<i>Chloris chloris</i>	grønnfink
Fugler	Sårbar (VU)	<i>Larus canus</i>	fiskemåke
Fugler	Nær truet (NT)	<i>Passer domesticus</i>	gråspurv
Fugler	Nær truet (NT)	<i>Carpodacus erythrinus</i>	rosenfink
Fugler	Nær truet (NT)	<i>Pinicola enucleator</i>	konglebit
Fugler	Sårbar (VU)	<i>Anas acuta</i>	stjertand
Fugler	Nær truet (NT)	<i>Delichon urbicum</i>	taksvale
Fugler	Sårbar (VU)	<i>Accipiter gentilis</i>	hønsehauk
Fugler	Nær truet (NT)	<i>Picoides tridactylus</i>	tretåspett
Fugler	Nær truet (NT)	<i>Streptopelia decaocto</i>	tyrkerdue
Fugler	Sterkt truet (EN)	<i>Rissa tridactyla</i>	krykkje
Fugler	Sterkt truet (EN)	<i>Tachybaptus ruficollis</i>	dvergdykker
Fugler	Sårbar (VU)	<i>Fulica atra</i>	sothøne
Fugler	Sårbar (VU)	<i>Pandion haliaetus</i>	fiskeørn
Fugler	Nær truet (NT)	<i>Alauda arvensis</i>	sanglerke
Fugler	Sårbar (VU)	<i>Poecile montanus</i>	granmeis
Fugler	Sårbar (VU)	<i>Riparia riparia</i>	sandsvale
Fugler	Sterkt truet (EN)	<i>Sterna hirundo</i>	makrellterne
Karplanter	Nær truet (NT)	<i>Tilia cordata</i>	lind
Karplanter	Sterkt truet (EN)	<i>Ulmus glabra</i>	alm
Karplanter	Nær truet (NT)	<i>Asarum europaeum</i>	hasselurt
Karplanter	Sterkt truet (EN)	<i>Ajuga reptans</i>	krypjonsokkoll
Karplanter	Sterkt truet (EN)	<i>Fraxinus excelsior</i>	ask
Karplanter	Nær truet (NT)	<i>Carex rhynchophylla</i>	blærestarr
Karplanter	Sårbar (VU)	<i>Taxus baccata</i>	barlind

Forvaltningsplan for Lysakerelva

Karplanter	Sårbar (VU)	Glyceria lithuanica	skogsøtgras
Karplanter	Nær truet (NT)	Seseli libanotis	hjorterot
Karplanter	Nær truet (NT)	Ranunculus polyanthemus	krattsøleie
Karplanter	Kritisk truet (CR)	Lamiastrum galeobdolon	gulltvetann
Karplanter	Nær truet (NT)	Agrimonia eupatoria	åkermåne
Karplanter	Sårbar (VU)	Filipendula vulgaris	knollmjørdurt
Karplanter	Sårbar (VU)	Phleum phleoides	smaltimotei
Karplanter	Nær truet (NT)	Allium ursinum	ramsløk
Karplanter	Nær truet (NT)	Monotropa hypopitys subsp. hypophegea	snau vaniljerot
Karplanter	Nær truet (NT)	Salix triandra	mandelpil
Krepsdyr	Sterkt truet (EN)	Astacus astacus	edelkreps
Lav	Nær truet (NT)	Biatoridium monasteriense	klosterlav
Moser	Nær truet (NT)	Rhynchostegiella tenella	skorteagnemose
Moser	Sårbar (VU)	Orthotrichum patens	svøpbustehette
Moser	Kritisk truet (CR)	Orthotrichum stellatum	havbustehette
Moser	Nær truet (NT)	Buxbaumia viridis	grønnsko
Moser	Sårbar (VU)	Frullania bolanderi	pelsblæremose
Moser	Sårbar (VU)	Eucladium verticillatum	kalkveggmose
Moser	Sterkt truet (EN)	Hygroamblystegium varium	flokekrypmose
Moser	Nær truet (NT)	Brachythecium novae-angliae	oremose
Moser	Nær truet (NT)	Hygroamblystegium fluviatile	striglekrypmose
Moser	Nær truet (NT)	Myrinia pulvinata	skvulpmose
Moser	Sterkt truet (EN)	Frullania oakesiana	oreblæremose
Moser	Sårbar (VU)	Dicranum viride	stammesigd
Moser	Sårbar (VU)	Callicladium haldanianum	morknemose
Moser	Sårbar (VU)	Scapania apiculata	fakkeltvebladmose
Nebbmunner	Nær truet (NT)	Arboridia erecta	
Nebbmunner	Nær truet (NT)	Psyllopsis fraxinicola	askegallesuger
Pattedyr	Sårbar (VU)	Mustela putorius	ilder
Sommerfugler	Nær truet (NT)	Cirrhia gilvago	almegulfly

Forvaltningsplan for Lysakerelva

Sopper	Nær truet (NT)	Phellinus nigrolimitatus	svartsonekjuke
Sopper	Nær truet (NT)	Auricularia mesenterica	skrukkeøre
Sopper	Nær truet (NT)	Phlebia centrifuga	rynkeskinn
Sopper	Sårbar (VU)	Amylocorticium subincarnatum	rosenjodskinn
Sopper	Nær truet (NT)	Fomitopsis rosea	rosenkjuke
Sopper	Nær truet (NT)	Hypoxylon vogesiacum	almekullsopp
Sopper	Nær truet (NT)	Ramariopsis kunzei	hvit småfingersopp
Sopper	Nær truet (NT)	Russula anthracina	kokskremle
Sopper	Nær truet (NT)	Cortinarius praestans	kjempestlørsopp
Sopper	Sårbar (VU)	Granulobasidium vellereum	almeskinn
Sopper	Nær truet (NT)	Lentaria epichnoa	hvit vedkorallsopp
Sopper	Sårbar (VU)	Polyporus badius	kastanjestilkjuke
Sopper	Sårbar (VU)	Postia guttulata	dråpekjuke
Sopper	Sårbar (VU)	Steccherinum collabens	sjokoladekjuke
Sopper	Nær truet (NT)	Ceriporia excelsa	fagerkjuke
Sopper	Nær truet (NT)	Antrodia mellita	honninghvitkjuke
Sopper	Nær truet (NT)	Pseudomerulius aureus	flammenettskinn
Sopper	Nær truet (NT)	Antrodiella citrinella	gul snyltekjuke
Sopper	Nær truet (NT)	Boletopsis leucomelaena	grangråkjuke
Sopper	Nær truet (NT)	Gomphus clavatus	fiolgubbe
Sopper	Sterkt truet (EN)	Perenniporia subacida	dynekjuke
Sopper	Sterkt truet (EN)	Skeletocutis jelicii	prikkporekjuke
Sopper	Nær truet (NT)	Cortinarius cupreorufus	kopperrød slørsopp
Sopper	Nær truet (NT)	Pycnoporellus fulgens	flammekjuke
Sopper	Sårbar (VU)	Skeletocutis brevispora	klengekjuke
Sopper	Sterkt truet (EN)	Rhodotus palmatus	ferskenpote
Tovinger	Nær truet (NT)	Brachyopa pilosa	ospesevjeblomsterflue
Tovinger	Sårbar (VU)	Dixa maculata	
Tovinger	Sårbar (VU)	Eumerus flavitarsis	sølvfotet måneflekkflue
Veps	Nær truet (NT)	Fenusia (Kaliofenusa) ulmi	
Veps	Sårbar (VU)	Cladius ulmi	

Veps	Nær truet (NT)	Dolerus genucinctus	
Veps	Sårbar (VU)	Pseudomalus violaceus	fiolett kulegullveps

Vedlegg 2 – Fremmede arter

Tabell V-2 Oversikt over unike fremmedartslistede artsregistreringer fra grunnlaget til Biofokus' rapport (4). Artene er sortert etter artsgruppe.

Artsgruppe	Kategori	Vitenskapelig navn	Norsk navn
Biller	Potensielt høy risiko (PH)	Cartodere (Aridius) nodifer	
Biller	Svært høy risiko (SE)	Harmonia axyridis	harlekinmarihøne
Biller	Lav risiko (LO)	Cartodere constricta	
Bløtdyr	Svært høy risiko (SE)	Arion (Arion) vulgaris	brunskogsnegl
Bløtdyr	Lav risiko (LO)	Viviparus viviparus	buttelvesnegl
Bløtdyr	Lav risiko (LO)	Boettgerilla pallens	ormesnegl
Fugler	Høy risiko (HI)	Branta canadensis	kanadagås
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Lysimachia punctata	fagerfredløs
Karplanter	Lav risiko (LO)	Aristolochia clematitis	pipeurt
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Symphytum officinale	valurt
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Sambucus racemosa subsp. racemosa	rødhyll
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Amelanchier spicata	blåhegg
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Cyanus montanus	honningknoppurt
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Impatiens parviflora	mongolspringfrø
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Impatiens glandulifera	kjempespringfrø
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Sambucus racemosa	buskhyll
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Berberis thunbergii	høstberberis
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Parthenocissus inserta	villvin
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Solidago canadensis	kanadagullris
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Syringa vulgaris	syrin
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Bunias orientalis	russekål
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Heracleum mantegazzianum	kjempebjørnekjeks
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Lupinus polyphyllus	hagelupin
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Laburnum anagyroides	gullregn

Forvaltningsplan for Lysakerelva

Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Swida sericea	alaskakornell
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Acer pseudoplatanus	platanlønn
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Lysimachia nummularia	krypfredløs
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Rosa rugosa	rynkerose
Karplanter	Høy risiko (HI)	Hesperis matronalis	dagfiol
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Elodea canadensis	vasspest
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Vinca minor	gravmyrt
Karplanter	Høy risiko (HI)	Cotoneaster moupinensis	mupinmispel
Karplanter	Potensielt høy risiko (PH)	Salix alba 'Vitellina'	gullpil
Karplanter	Høy risiko (HI)	Symphoricarpos albus	snøbær
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Cotoneaster lucidus	blankmispel
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Cotoneaster bullatus	bulkemispel
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Arctium tomentosum	ullborre
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Melilotus albus	hvitsteinkløver
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Petasites hybridus	legepestrot
Karplanter	Potensielt høy risiko (PH)	Pinus sibirica	sibirsk sembrafuru
Karplanter	Høy risiko (HI)	Mahonia aquifolium	mahonie
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Reynoutria japonica	parkslirekne
Karplanter	Potensielt høy risiko (PH)	Pulmonaria officinalis	legelungeurt
Karplanter	Høy risiko (HI)	Abies concolor	koloradoedelgran
Karplanter	Potensielt høy risiko (PH)	Pulmonaria mollis	kantlungeurt
Karplanter	Potensielt høy risiko (PH)	Pulmonaria rubra	rød lungeurt
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Calystegia xspectabilis	pyrdstrandvind
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Melilotus officinalis	legesteinkløver
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Epilobium ciliatum subsp. ciliatum	ugrasmjølke
Karplanter	Lav risiko (LO)	Reseda lutea	byreseda
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Swida alba	sibirkornell
Karplanter	Potensielt høy risiko (PH)	Prunus cerasus	surkirsebær
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Cotoneaster divaricatus	sprikemispel
Karplanter	Potensielt høy risiko (PH)	Ribes uva-crispa	stikkelsbær
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Laburnum alpinum	alpegullregn

Karplanter	Høy risiko (HI)	Lamiastrum galeobdolon subsp. galeobdolon	parkgulltvettann
Karplanter	Potensielt høy risiko (PH)	Ribes x pallidum	hollandrips
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Glyceria maxima	kjempesøtgras
Karplanter	Høy risiko (HI)	Linaria repens	stripetorskemunn
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Taxus x media	hybridbarlind
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Aruncus dioicus	skogskjegg
Karplanter	Potensielt høy risiko (PH)	Noccaea caerulea	vårpengeurt
Karplanter	Høy risiko (HI)	Campanula rapunculoides	ugrasklokke
Karplanter	Høy risiko (HI)	Tilia platyphyllos	storlind
Karplanter	Høy risiko (HI)	Lonicera caprifolium	kaprifol
Karplanter	Potensielt høy risiko (PH)	Philadelphus coronarius	duftskjærsmine
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Clematis alpina	alpeklematis
Karplanter	Lav risiko (LO)	Potentilla reptans	krypmure
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Malus domestica	hageeple
Karplanter	Lav risiko (LO)	Symphyotrichum x salignum	vierasters
Karplanter	Lav risiko (LO)	Medicago falcata	gull-lusern
Karplanter	Potensielt høy risiko (PH)	Prunus cerasifera	kirsebærplomme
Karplanter	Potensielt høy risiko (PH)	Dasiphora fruticosa	buskmure
Karplanter	Høy risiko (HI)	Othocallis siberica	russeblåstjerne
Karplanter	Høy risiko (HI)	Fragaria moschata	moskusjordbær
Karplanter	Potensielt høy risiko (PH)	Rodgersia podophylla	koreabronseblad
Karplanter	Potensielt høy risiko (PH)	Myosotis sylvatica	skogforglemmegei
Karplanter	Høy risiko (HI)	Bergenia cordifolia	hjerterbergblom
Karplanter	Potensielt høy risiko (PH)	Conyza canadensis	hestehamp
Karplanter	Lav risiko (LO)	Datura stramonium var. chalybaea	blåpiggeple
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Lonicera involucrata	skjermleddved
Karplanter	Høy risiko (HI)	Aesculus hippocastanum	hestekastanje
Karplanter	Potensielt høy risiko (PH)	Syringa josikaea	ungarnsyrin
Karplanter	Lav risiko (LO)	Galium mollugo	veistormaure
Karplanter	Lav risiko (LO)	Aristolochia macrophylla	stor pipeurt

Karplanter	Potensielt høy risiko (PH)	Geranium macrorrhizum	rosetorkenebb
Karplanter	Svært høy risiko (SE)	Phedimus spurius	gravbergknapp
Mangefoting er	Lav risiko (LO)	Cryptops parisi	veksthusskolopender
Nebbmunner	Lav risiko (LO)	Zyginella pulchra	
Nebbmunner	Lav risiko (LO)	Spanioneura fonscolombii	
Nebbmunner	Potensielt høy risiko (PH)	Deraeocoris lutescens	
Nebbmunner	Lav risiko (LO)	Stenidiocerus poecilus	
Pattedyr	Svært høy risiko (SE)	Neovison vison	mink

Vedlegg 3 – Temarapport. Friluftsliv og rekreasjon

Se egen rapport (dokument)

TEMARAPPORT

Forvaltningsplan Lysakerelva

OPPDRAGGSGIVER

Oslo kommune Bymiljøetaten (Bærum
kommune)

EMNE

Friluftsliv og rekreasjon

DATO / REVISJON: 04.11.2024 / 02

DOKUMENTKODE: 10249415-01-TVF-RAP-01

Multiconsult

Vedlegg 4 – Kommunedelplanens bestemmelser og retningslinjer

BÆRUM KOMMUNE

Bestemmelser revidert etter vedtak i Kommunal og moderniseringsdepartementet 5.9.2018 (endringer vist med rødt)

BESTEMMELSER TIL KOMMUNEDELPLAN FOR LysAKER- OG SØRKEDALSVASSDRAGET

§ 1 Hensikt med planen

Hovedformål med kommunedelplanen er å sørge for en bærekraftig og samfunnsøkonomisk bruk av vassdragets ressurser. Det skal legges vekt på å opprettholde og gjenopprette kjemisk og økologisk status i vassdraget, ivareta kulturlandskapet, tilrettelegge for utøvelse av friluftsliv og samordne planlegging og bruk av arealer i og langs vassdraget og over kommunegrensene.

§ 2 Hovedformål

2.1 Arealformål

Planområdet deles inn i følgende arealformål (Pbl § 11-7):

Område for bebyggelse og anlegg med underformål boligbebyggelse, næringsvirksomhet og andre typer bebyggelse og anlegg.

Område for grønnstruktur med underformål naturområde og friområde.

Område for landbruks-, natur- og friluftsmål (LNF).

Område for bruk og vern av sjø og vassdrag med underformål naturområder og naturområder/friluftsliv.

Områder samferdselsanlegg og teknisk infrastruktur med underformål vei og bane.

2.2 Hensynssoner

Planområdet har i tillegg følgende hensynssoner (Pbl § 11-8):

Flomfare

Bevaring naturmiljø

Bevaring kulturmiljø

Båndlegging etter lov om naturvern

Båndlegging etter lov om kulturminne

Områder der vedtatte reguleringsplaner fortsatt skal gjelde

§ 3 Generelle bestemmelser

3.1 Plankrav

Søknadsppliktige tiltak etter plan- og bygningsloven må ikke settes i gang før de inngår i godkjent reguleringsplan dersom ikke tiltaket er tillatt etter kommunedelplanen.

Reguleringsplan skal ta hensyn til kommunedelplanens hovedformål. 2

3.2 Bekker

Åpne bekker skal opprettholdes. Ved behandling av planforslag i områder med bekkelukking skal gjenåpning av bekkene vurderes. Lukkede bekketrekninger skal i så fall gjenåpnes skånsomt og på naturens premisser.

3.3 Tursti

Sammenhengende hovedtursti kan opparbeides som vist på plankartet. Etablering av tursti eller andre opparbeidings – og tilretteleggingstiltak skal tilpasses landskapet så langt det er mulig.

3.4 Miljøkvalitet, landskap og natur

Tiltak må ikke forringe vassdraget og det omkringliggende områdets økologiske og kjemiske

kvalitet. Inngrep i terreng og i vegetasjon som ikke omfattes av pbl. § 1-6, skal gjennomføres på en slik måte at skadevirkningene begrenses til et minimum og avveies i forhold til konsekvenser for biologisk mangfold.

Avrenning fra tette flater som veier og parkeringsplasser osv. skal håndteres på plassen ved rensekum eller andre rens tiltak.

3.5 Kantvegetasjon

Eksisterende kantvegetasjon langs vassdraget skal bevares.

Kantvegetasjonen bør inneholde planter i flere sjikt; både trær, busker og lavere planter. Hensynet til kantvegetasjon må veies mot hensyn til kulturminneinteresser i områder som tradisjonelt har vært åpne og hvor kulturminneinteresser tilsier dette. I forbindelse med gjenåpning av sidebekker skal sikring av areal for kantvegetasjon vurderes. Det tillates mindre inngrep i kantvegetasjonen ved etablering av en sammenhengende hovedtursti.

3.6 Miljøovervåkningsprogram

Det skal utarbeides et miljøovervåkningsprogram for vassdragets økologiske og kjemiske tilstand. Denne skal til enhver tid være førende for tiltak innenfor planområdet og i nær tilknytning til vassdraget.

I reguleringsplaner og byggesaker skal det gjøres rede for hvilke konsekvenser tiltaket har på miljøet. Det skal utarbeides et miljøoppfølgingsprogram.

3.7 Bevaring av eksisterende bygninger og annet kulturmiljø

Karakteristiske trekk i kulturlandskapet, slik som topografi, trerekker, veifar, bruer, landskapsrom, vegetasjon og steingjerder skal bevares. Kulturminne- og kulturmiljøverdier skal bevares og skjøttes slik at bevaringsverdien ikke forringes.

Tiltak som har innvirkning på kulturminner eller kulturmiljøer skal oversendes kulturminnemyndigheten for uttalelse. Byggetiltak nær kulturminner skal ikke virke dominerende eller skjemmende på nærliggende kulturminner eller kulturmiljøer.

3.8 Universell utforming

Prinsippene for universell utforming skal ivaretas der det ikke kommer i konflikt med viktige landskaps-, kulturminne-, kulturmiljø eller naturinteresser.

3.9 Uttak og lagring av masser, utfylling og forbygningsverk

Uttak og lagring av masser, utfylling og forbygningsverk tillates ikke før de inngår i godkjent reguleringsplan.

3.10 Kabler og ledninger

Kabler og ledninger skal så langt det er mulig legges utenom naturområder. Nye kabler og ledninger anbefales boret ned for trekking av kabel der det er mulig. Vegetasjonen skal reetableres.

Bestemmelse til arealformål

§ 4 Område for bebyggelse og anlegg

4.1 Boligbebyggelse

For områder vist som boligbebyggelse må det utarbeides detaljreguleringsplan før søknadspliktige tiltak kan gjennomføres. I slik plan må det legges vekt på forhold som aktuelle hensynssoner skal ivareta.

§ 5 Grønnstruktur naturområde

Områdene skal bevares som biologisk mangfoldsområde. Hogst og annen skjøtsel som forringer naturverdiene i området er ikke tillatt.

Skjøtsel av vegetasjon i opparbeidede hageanlegg er tillatt. Terrenginngrep er ikke tillatt.

5.1 Grønnstruktur friområde

F1 og F2 skal opparbeides med tursti for allmenn ferdsel.

F3 skal opparbeides til friområde og med tursti for allmenn ferdsel. Friområdet skal ha et åpent

preg, tilpasses eksisterende kulturmiljø og det overordnede landskapsrommet rundt Bogstadvannet.

F4 avsettes til grønnstruktur – friområde og kan utnyttes til idrettsformål. Ved nyanlegg stilles det krav til detaljregulering som viser bruk av hele feltet.

§ 6 Landbruk, natur, friluftsliv, felt LNF

For områder langs vassdraget inntil 100 meter fra strandlinjen målt i horisontalplanet ved gjennomsnittlig flomvannstand er det forbudt å sette i verk bygge – og anleggstiltak.

I LNF – områder med kulturminneinteresser skal alle tiltak lokaliseres og utformes slik at gårdsbebyggelse, husmannsplasser og landskapets karakter opprettholdes.

Kantvegetasjonsbeltet i LNF- området skal være 15 meter bredt, med unntak av områder som tradisjonelt har vært holdt åpne og hvor kulturminneinteresser tilsier at dette videreføres.

Kantvegetasjon bør inneholde planter i flere sjikt; trær, busker og lavere planter.

Tilretteleggingstiltak for å ivareta allmenne friluftsinnteresser, for eksempel adkomst til vassdrag, tursti og skiløyper er tillatt. Eksisterende husmannsplasser, boliger og hytter innenfor LNF- området opprettholdes.

Nye utslipp fra bad og vannklosett tillates ikke.

§ 7 Bruk og vern av sjø og vassdrag med tilhørende strandsone

Det er ikke tillatt med tiltak som strider mot planens intensjon. Dette gjelder hele vannsøylen, bunnen og langs strendene.

7.1 Naturområder/friluftsliv, felt N/F

Det tillates skånsom tilrettelegging for robåter, kano og kajakk i Bogstadvannet.

Hensynssoner

§ 8 Sikrings-, støy- og faresone

8.1 Hensynssone flomfare (H320)

Utbygging nær vassdrag skal ha en sikkerhet mot flom med 200-års gjentaksintervall tillagt en sikkerhetsmargin på 0,5 m. Utbygging i områder med lavere nivå enn for en 200-års flom kan tillates hvis det først utføres tiltak som sikrer ny bebyggelse mot flom i tråd med kravene i TEK 10 § 7.2. Utbygging langs sjøen og nedre del av vassdraget skal ha en sikkerhet mot stormflo opp til minimum 2,5 m over alminnelig høyvannstand.

§ 9 Særlige hensyn til LNF, grønnstruktur, landskap eller bevaring av naturmiljø eller kulturmiljø

9.1 Hensynssone bevaring naturmiljø (H560)

Innen områder vist med hensynssone naturmiljø skal det tas særskilt hensyn til naturverdier og eksisterende terreng ved skjøtsel og tiltak.

9.2 Hensynssone bevaring kulturmiljø (H570)

I LNF- områder med kulturminneinteresser skal alle tiltak lokaliseres og utformes slik at gårdsbebyggelse og landskapets karakter opprettholdes. For områder og anlegg som på plankartet er vist som hensynssone bevaring kulturmiljø, skal det ved tilrettelegging for ferdsel og opphold sikres viktige bevaringshensyn. Søknader om tiltak skal forelegges kulturminnemyndigheten for uttalelse.

§ 10 Båndlegging

10.1 Hensynssone båndlegging etter lov om naturvern (H720)

Området er båndlagt etter lov om naturvern.

10.2 Hensynssone båndlegging etter lov om kulturminner (H720)

Områdene er båndlagt etter lov om kulturminner.

For bygge- og anleggstiltak som kan virke inn på automatisk fredete kulturminner gjelder meldeplikten etter § 8 i lov om kulturminner.

§ 11 Gjeldende reguleringsplaner

11.1 Hensynssone gjeldende reguleringsplan skal fortsatt gjelde (H910)

Følgende reguleringsplaner skal gjelde i planområdet:

PlanId: 1970034: Griniveien (rv. 168) fra Oslo grense til Nordmarka, vedtatt den 2.1.1975

PlanId: 1957047: Eiksmarka nordre del område E, vedtatt den 02.01.1959

PlanId: 1996004: Bærumsveien fra Vollsveien til Oslo grense, vedtatt den 29.1.1997

PlanId: 2006009: Kolsåsbanen, Oslo grense – Jar, vedtatt den 18.6.2008

PlanId: 1986019: Granfosslinjen, vedtatt den 18.6.2008

PlanId: 2003012: Lysaker stasjon med omkringliggende omr., vedtatt den 17.12.2004

PlanId: 1990006: Lysaker bru, nytt lokalveinett, vedtatt den 27.2.1991

PlanId: 1992938: Lysaker syd, del av omr. Øst for Strandveien, vedtatt den 27.4.1994

PlanId: 1994914: Lysaker syd, nordre del, vedtatt den 2.2.1995

PlanId: 1994015: Lysaker syd, søndre del, vedtatt den 2.2.1995

PlanId: 2000022: Lysaker brygge, vedtatt den 26.9.2001

PlanId: 2008020: Granfoss næringspark, vedtatt den 1.9.2011

OSLO KOMMUNE

Bystyret har behandlet saken i møtet 21.06.2017 sak 199

3.

Byrådet bes i samarbeid med Bærum kommune følge opp handlingsprogram slik det fremgår av kapittel 5 i hovedrapport datert januar 2015. Prioritering av tiltakene i handlingsprogrammet avklares gjennom behandling av de årlige budsjett for kommunen.

5.

Bystyret ber byrådet gå i dialog med Bærum kommune for å finne en god modell for helhetlig forvaltning som sikrer natur- og friluftsinnteresser. Forvaltningsmodellen bør etterstrebe å trekke lokale krefter og ideelle organisasjoner som er engasjert i Lysakerelven med i planleggingen og gjennomføringen av skjøtsel på en hensiktsmessig måte.

6.

Bystyret ber byrådet redegjøre for hvordan skjøtsel, vern og tilgjengelighet for allmenheten langs Lysakervassdraget skal løses. Dette følges opp gjennom et notat til bystyret

BESTEMMELSER FOR KOMMUNEDELPLAN FOR LYSAKERVASSDRAGET.

§ 1 Hensikt med planen og planavgrensning

Planen skal sørge for en bærekraftig bruk av vassdragets ressurser. Det skal legges vekt på å opprettholde og gjenopprette kjemisk og økologisk status i vassdraget, ivareta eller øke naturverdiene, ivareta kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap, tilrettelegge for utøvelse av friluftsliv, og samordne planlegging og bruk av arealer i og langs vassdraget og over kommunegrensene. Planområdet er vist på kart del 1 av 2 og del 2 av 2, begge merket BO1-201201715, datert 20.12.2011 og revidert 07.11.2013.

§ 2 Arealformål

Følgende arealformål er avsatt:

- Område for bebyggelse og anlegg
- Område for samferdselsanlegg og teknisk infrastruktur
- Område for grønnstruktur med underformål naturområde og friområde
- Område for landbruks-, natur- og friluftsmål (LNF)
- Område for bruk og vern av sjø og vassdrag med underformål naturområder og naturområder/friluftsliv
- Hensynssone H-320 Flomfare

- Hensynssone H-560 Bevaring av naturmiljø
- Hensynssone H-570 Bevaring av kulturmiljø
- Hensynssone H-730 Båndlegging etter lov om kulturminner
- Hensynssone H-910 Områder der vedtatte reguleringsplaner fortsatt skal gjelde

§ 3 Generelle bestemmelser

3.1 Turstier

Tursti kan etableres som vist på plankart såfremt de ikke kommer i konflikt med automatisk fredede kulturminner. Etablering av tursti eller andre opparbeidings- og tilretteleggingstiltak skal tilpasses landskapet.

3.2 Bekker

Åpne bekker skal opprettholdes. Ved behandling av planforslag i områder med bekkelukking skal gjenåpning av bekkene vurderes. Lukkede bekkestrekninger skal i så fall gjenåpnes skånsomt og på naturens premisser.

3.3 Natur- og miljøkvalitet

Tiltak innenfor planområdet må ikke forringe vassdraget og det omliggende områdets økologiske og kjemiske kvalitet eller eksisterende naturkvaliteter.

3.4 Miljøovervåkingsprogram

Det skal utarbeides et miljøovervåkingsprogram for vassdragets økologiske og kjemiske tilstand. Denne skal til enhver tid være førende for tiltak innenfor planområdet og i nær tilknytning til vassdraget. I detaljregulering og byggesaker skal det gjøres greie for hvilke konsekvenser tiltaket har på miljøet, og det kan stilles krav til utarbeidelse av miljøoppfølgingsprogram.

3.5 Kantvegetasjon

Eksisterende kantvegetasjon langs vassdraget skal bevares. I tradisjonelt åpne kulturlandskap skal hensynet til kantvegetasjonen veies mot hensynet til kulturminneinteresser. I forbindelse med gjenåpning av sidebekker skal sikring av areal for kantvegetasjon vurderes. Det tillates mindre inngrep i kantvegetasjonen ved etablering av en sammenhengende hovedtursti.

3.6 Skjøtselsplan

Der hensyn til kantvegetasjon kan komme i konflikt med landbruksinteresser, kulturminnevern eller andre interesser i samsvar med planens formål, kan det utarbeides skjøtselsplaner.

3.7 Kabler og ledninger

Nye kabler og ledninger innenfor planområdet skal legges i grunnen. Dette skal også vurderes ved oppgradering av eksisterende anlegg. Vegetasjonen skal reetableres.

3.8 Flomfare

Ved søknadspliktige tiltak langs vassdraget må flomfare vurderes og retningslinjer for håndtering av flomfare utarbeides. All utbygging skal ha en sikkerhet mot flom med 200 års gjentakintervall tillagt en sikkerhetsmargin på 0,5 meter. All utbygging langs sjøen og nedre del av vassdragene skal ha en sikkerhet mot stormflo opp til minimum 2,5 meter over alminnelig høyvannstand.

3.9 Kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap

Karakteristiske trekk i kulturlandskapet, slik som topografi, trerekker, veifar, bruer, landskapsrom, vegetasjon og steingjerder skal bevares. Kulturminne- og kulturmiljøverdier skal bevares og skjottes slik at bevaringsverdien ikke forringes. Tiltak som har innvirkning på kulturminner eller kulturmiljøer skal oversendes kulturminnemyndigheten for uttalelse. Nye tiltak skal lokaliseres og utformes slik at viktige bevaringshensyn kan sikres.

3.10 Universell utforming

Prinsippene for universell utforming skal ivaretas der det ikke kommer i konflikt med viktige

landskaps-, kulturminne-, kulturmiljø eller naturinteresser.

§ 4 Område for bebyggelse og anlegg

Fjerning av større trær tillates ikke, dersom dette ikke inngår som del av godkjent søknad om tiltak. Unntak gjelder for fjerning av syke eller døde trær. Større trær er i denne sammenheng trær med stammeomkrets over 90 cm, målt 1 meter over terreng. Der det i forbindelse med gjennomføring av tiltak foretas skjæring og fylling på terreng, skal disse gjennomføres på en slik måte at det ikke blir påført skade på trærts røtter eller krone. Det skal heller ikke foretas andre inngrep som gir dårlige vekstvilkår. Treets rotsone er minst like stor som treets krone og tiltak innenfor denne sonen tillates ikke.

§ 5 Grønnstruktur

Naturmangfoldet skal bevares. Avfall, herunder hageavfall, skal ikke lagres i områdene.

5.1 Grønnstruktur – naturområder

Hogst og annen skjøtsel som forringer områdenes naturverdi, er ikke tillatt.

5.2 Grønnstruktur – friområder

Områdene skal være offentlige.

§ 6 Landbruk, natur og friluftsliv

Kantvegetasjonsbeltet i LNF-områder skal være minst 15 meter bredt, med unntak av områder som tradisjonelt har vært holdt åpne og hvor kulturminneinteresser tilsier at dette videreføres. I LNF-områder med kulturminneinteresser skal alle tiltak lokaliseres og utformes slik at gårdsbebyggelse og landskapets karakter opprettholdes.

§ 7 Hensynssoner

Hensynssoner gjelder som vist på plankartet.

§ 8 Hensynssone H-730 – sone som er båndlagt etter lov om kulturminner

Hovedbygningen på Bogstad gård er fredet etter lov om kulturminner.

§ 9 Hensynssone H-910 – Områder der vedtatte reguleringsplaner fortsatt skal gjelde

9.1 Følgende reguleringsplaner skal fortsatt gjelde, men ved motstrid går kommunedelpanen foran:

Plan nr. tittel

S-1431 Reguleringsplan for del av gnr. 27, bnr. 1039, Voksen.

S-2105 Reguleringsplan med reguleringsbestemmelser for gnr. 10, bnr. 67 m.fl., gnr. 28, bnr. 3, 309, 465 m.fl., Ullern, som reguleres til byggeområde for boliger med tilhørende anlegg. Tomter for offentlige bygninger, friområde og trafikkområde.

S-2257 Reguleringsplan for friområde - turvei A 1 langs Lysakerelva fra Bærumsveien nordover til felt H på Ullern - og fra Elvefaret nordover til Fossumveien, samt et område ved Gravdalsveien.

S-2490 Reguleringsplan med reguleringsbestemmelser for gnr. 10, bnr. 838 og 839 med fler, Øraker, som reguleres til byggeområde for boliger, friområde og trafikkområde.

S-2864 Midlertidig reguleringsbestemmelser for deler av Oslos ytre sone.

S-2939 Reguleringsplan med reguleringsbestemmelser for Lillevannsområdet (gnr.33, bnr.408 m.fl.) som foreslås regulert til boliger - vei – friområde mm.

S-2984 Endret reguleringsplan med reguleringsbestemmelser og bebyggelsesplan for 9/1,8 og 59 Sollerud-Ladehaugen-Frantzebråten som reguleres til byggeområde for kontor m.m. og friområde.

S-3195 Reguleringsplan for utvidelse/effektivisering av E18 Drammensveien ut fra Oslo mellom Skøyen og Lysaker.

S-3221 Endret regulering for nytt lokalveinett ved Lysaker bru.

S-326GA Regulering av park ved Røa idrettsplass. (11/203 (pars.38)).

S-3459 Reguleringsplan med reguleringsbestemmelser for Ekraveien stasjon på Røabanen,

som reguleres til trafikkområde (sporvei, gang-/sykkelvei) m.m.

S-3597 Kristian Aubertsvei 18/20 - Friområde (Idrettsplass) Reguleringsplan med reguleringsbestemmelser for gnr. 12 bnr. 332 m.fl.

S-3801 Endret reguleringsplan for Lilleaker syd, med reguleringsbestemmelser for Gnr. og Bnr. 9/4, 9/5, 9/283 9/310, 9/513, 9/528.

S-3803 Endret reguleringsplan med reguleringsbestemmelser for Mustads eiendom mellom Lysakerelva og Lilleakerveien som reguleres til byggeområde for kontor, bolig, spesialområde/bevaring, turvei og vei m.m.

S-4121 Drammenbanen. Endret regulering med reguleringsbestemmelser. Dobbeltspor AskerSkøyen parsell Lysaker.

S-4126 Reguleringsplan for Bogstad Golfbane og adkomst til Røa skole.

S-4220 Reguleringsplan for småhusområder i Oslo ytre by.

S-667 Regulering av gravlund, park og turveg på deler av Bogstad.

S-751 Regulering av gnr. 27, bnr. 1212 m.fl. Voksen til friområde, Oslo.

V140592 Mindre vesentlig endring av regulering av Sollerudstranda og lokalveinett på Lysaker.

V250477 Endret reguleringsplan for gangvei 9056 i Felt F, Ullern og for busslomme i Vækerøveien (vei920).

V290792 Mustadområdet ved Granfosslinjen – Forslag til mindre vesentlig endring av krysset ved Mustad eiendom til Granfosslinjen og lokk over Granfosslinjen.

V300689 Mindre vesentlig endring av stadfestet reguleringsplan for del av gnr.28 bnr.465 fra friområde (park) til å omfattes av midl.reg. best. bolig. Deler av gnr.28 bnr.,596 og gnr.28 bnr.598 reguleres til friområde (gjennomgang).

V300890 Mindre vesentlig endring av reguleringsplan for rampe og lokalveisystem på Sollerud mellom Lysakerelva og Vækerøkrysset.

13477 Forslag til reguleringsplan samt bebyggelsesplan for del av gnr.28 bnr.465, Felt G og I, Ullern.

13477 Forslag til endret reguleringsplan samt bebyggelsesplan for del gnr. 28 bnr. 465, felt G og I, Ullern. Reg.best.se S-2105.

17390 Mindre vesentlig endring av reguleringsplan og reg.best. for en offentlig veiforbindelse fra E-18 (vestgående felt) til Sollerudområdet. (Veien skal være enveiskjørt).

19869 Forslag til endret regulering av del av Griniveien (vei 1002) - Ny bro over Lysakerelva.

31293 Bebyggelsesplan for del av gnr.9 bnr.1-Sollerud.

80760 Regulering av del av turvei A1 ved Øraker stasjon, gnr.10 bnr.26 m.fl.

RETNINGSLINJER

R 1. Hensynssoner

Hensynssone C - H560 bevaring naturmiljø

I denne hensynssonen tillates ikke oppføring av bygninger eller andre innretninger. Tiltak som medfører terrenginngrep eller masseforflytning er ikke tillatt. Stedegen vegetasjon skal bevares. Eksisterende stier skal holdes åpne med skånsom skjøtsel.

Hensynssone C - H570 bevaring kulturmiljø

For områder og anlegg som er vist med denne hensynssonen, skal tilrettelegging for ferdsel og opphold lokaliseres og utformes slik at viktige bevaringshensyn ivaretas. Søknadspliktige tiltak innenfor hensynssonen skal forelegges Byantikvaren/ Fylkeskonservator for uttalelse før vedtak.

R 2. Miljøkvalitet og natur

Inngrep i terreng og vegetasjon som ikke omfattes av pbl § 1-6 skal gjennomføres på en slik

måte at skadevirkningene begrenses til et minimum og avveies i forhold til konsekvenser for biologisk mangfold. Avrenning fra tette flater som veier og parkeringsplasser osv. skal håndteres på stedet ved rensekum eller andre rensetiltak.

R 3. Eksisterende naturområder

Beslutninger som berører naturmangfoldet skal, så langt det er rimelig, bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Tiltakets effekter må vurderes i forhold til hvilke naturkvaliteter området innehar. Dersom tiltaket forringer naturområder av nasjonal og regional verdi, bør tiltaket ikke gjennomføres. For de viktigste naturområdene langs Lysakerelva vil den riktige form for skjøtsel være å overlate skogen til fri utvikling.

R 4. Kantvegetasjon

Skjøtsel av kantvegetasjon skal normalt ikke være mer omfattende, enn at vegetasjonen fortsatt framstår som en skjerm, og opprettholder sin økologiske funksjon og sammensetning av plantearter. Kantevegetasjonen bør inneholde planter i flere sjikt, både trær, busker og lavere planter. Trær som hindrer vannstrømmen, bør felles. Trevirket fra slike trær bør ligge igjen i området i lengst mulig lengder, og minst mulig skadet. Der kantvegetasjon i dag mangler helt eller delvis, skal slik vegetasjon søkes reetablert. Dette gjelder ikke der det ønskes åpning for å sikre tilgang til vassdraget, eller der unntak er avklart gjennom arealformål, hensynssoner eller skjøtelsesplan. Også reetablert kantvegetasjon bør inneholde planter i flere sjikt, både trær, busker og lavere planter.

R 5. Bekkeåpning og habitatforbedrende tiltak

Bekkerestaurering og åpning av lukkede bekker skal utføres skånsomt og på naturens premisser. Lukkede bekker skal søkes gjenåpnet i sine historiske bekkeløp. I forbindelse med gjenåpning av sidebekker skal sikring av areal for kantvegetasjon vurderes. Der det ikke er mulig med gjenåpning i det historiske bekkeløpet skal det etableres et mest mulig naturlig bekkeløp. Der vassdragets omgivelser har en bymessig karakter og/eller det er begrenset med ubebygde arealer kan det vurderes en mer bymessig utforming av det gjenåpnede vassdraget. Ved gjenåpning og restaurering av vassdrag skal det gjennomføres en økologisk vurdering av området som legges til grunn for beplantning og andre tiltak.

R 6. Bevaring av bygninger og kulturmiljø

Området inneholder bygninger og anlegg som defineres som bevaringsverdige. Disse er knyttet til industri, fløtning, landbruk og annen bruk av elva etc. Bevaringsverdige bygninger og anlegg skal ivaretas etter antikvariske prinsipper. Historiske spor i landskapet, slik som terrengbearbeidinger, veier, forstøtningsmurer og lignende skal søkes bevart. For områder og anlegg som på plankart er vist som hensynssone - bevaring kulturmiljø, skal det ved tilrettelegging for ferdsel og opphold sikres viktige bevaringshensyn. Landskapet innenfor hensynssonene bør skjøttes. Det vil si at landskapet hovedsakelig skal holdes åpent i disse områdene. Kulturlandskapet rundt Bogstad gård skal skjøttes og holdes åpent. Historiske parkelementer skal bevares, vedlikeholdes og eventuelt reetableres.

Kommunedelplan med bestemmelser og retningslinjer ble egengodkjent, med unntak av areal i Marka, ved bystyrets vedtak av 21.06.2017 sak 199. Bestemmelsene og retningslinjene er i samsvar med bystyrets vedtak.

Byrådsavdeling for byutvikling, den 30.06.2017

Vedlegg 5 – Grunneiere i forvaltningsområdet – sammenstilling

Grunneier	Areal (m2)	Eiendommer (antall)	Arealfordeling (%)
Oslo kommune	494 099,2	79	37,5
Bærum kommune	353 970,7	72	26,9
Andre offentlige grunneiere	28 414,5	35	2,2
Mustad	115 331,2	30	8,8
Løvenskiold/Fossum	72 587,6	9	5,5
Andre private grunneiere	41 401,1	31	3,1
Eiksmarka tomtesameie	61 169,7	2	4,6
Sameie/borettslag	28 374,6	35	2,2
Privatperson	81 194,5	192	6,2
Ingen data	39 365,7	-	3,0
Totalt innenfor forvaltningsplanens områdeavgrensning	1 315 908,7	485	100,0

Sammenstillingen er basert på uttrekk av eiendomsdata for hele området som omfattes av forvaltningsplanens avgrensning (Kartverkets matrikkel, mars/april 2025.)

Vedlegg 6 – Kulturminner, -miljøer og lokaliteter – Verdivurdering

Tabellen er en sammenstilling utarbeidet av Byantikvaren (Oslo) og faggruppe for kulturvern (Bærum).

Forklaring (fargekoder):

Karakter/ forvaltningsutfordringer (tilstand/synlighet):

Helhetlige konstruksjoner og miljøer	
Ruiner	
Tufter/gjengrodde miljøer	
Fjernet/tapt/utilgjengelig	

Vernverdi:

Nasjonal verneverdi	
Regional/Nasjonal verneverdi (Uavklart)	
Regional verneverdi	
Lokal verneverdi	

Forklaring (familietilknytning):

A = Anker/Lauritzen/Leuch/Wedel Jarlsberg/Løvenskiold
H = J.C. Helgesen
T = Tullin
M = Mustad

Forvaltningsplan for Lysakerelva

Kulturmiljø/Lokalitet	KDPL H570	VPOR-Lysaker	Det.reg. Lilleaker	Gul liste/ Askeladd.	Familie-tilknytn.	Karakter/ forvaltn. utf.	Verdi	Kommentar
Bogstaddammen /Osdammen m/omgivelser. Miljøet strekker seg utenfor forvaltningsplanen.	x				A			Miljøet rundt dammen til Bogstadvannet, med selve dammen, restene etter Ossaga (og det moderne sagbruket?) er direkte knyttet til Bogstad hovedgård og Peder Anker og Ankerfamilien/ Løvenskioldfamilien for øvrig.
Ossaga					A			
Oskverna								Uklart hvor kverna har ligget, om det er rester igjen etter den og om det har vært mer enn en enkel gårdskvern. Om ikke ny kunnskap kommer fram synes denne begrenset til verdi som lokalt minne over tidligere aktivitet langs elva. I den grad den har ligget innen miljøet rundt Osdammen (punktet over) får imidlertid den begrensede objektverdien av kverna imidlertid ingen konsekvens for forvaltningen.
Hammerdammen / Fossum bru	x			x	A			Fossum gård ble tidlig kjøpt opp av Leuch/Anker/Løvenskiold-slekten og Peder Anker etablerte på 1790-tallet både jernverket og
Ankerveien	x			x	A			Ankerveien som skulle knytte sammen de ulike
Ankervn. – eldre trase								delene av hans omfattende næringseiendommer,
Fossum jernverk - masovn	x			x	A			med bl.a. Bærum Verk, Fossum Verk, Hammeren i
Fossum kulturmiljø/sideareal	x							Maridalen, og de store skogeiendommene Marka.
Fossum jernverk - stanghammer								
Fossum industristed & gård (delvis utenfor plan)	x							
Fossum sag								
Voksen mølle	x			x				Mølleplassen med rester av det agrare kulturlandskapet har som prioritert husmannsplass i Akergårdverneplanen regional verdi, men knytningen til mølledrift med lang produksjonshistorikk (1600-tallet til 1945) løfter den potensielt til nasjonal verdi.
Mølleplassen	x			x				Koblingen til Christianias handelspatrisiat og næringsindustrielle miljø er ikke avklart. Bør forvaltes ut fra føre-var-holdning.
Mølleplassen kulturmiljø	x							
Voksen sag								Uklart hvor saga har ligget og om det er rester igjen etter den. Uklart også om det var en enkel gårdssag eller et større anlegg. Om ikke ny kunnskap kommer fram synes denne begrenset til verdi som lokalt minne over tidligere aktivitet langs elva.

Kulturmiljø/Lokalitet	KDP-LH570	VPOR-Lysaker	Det.reg. Lilleaker	Gul liste/ Askeladd.	Familie-tilknytn.	Karakter/ forvaltn. utf.	Verdi	Kommentar
Griniveien + Grini/ Svingen bru								Grini teglverk ble etablert av Peder Anker ca. 1790 for materialer til utbygging av Bogstad gård. Senere Christiania som marked. Nedlagt 1902. Selv om lite er igjen av steinkistedemingen og bebyggelsen, har teglverket formet landskapet slik det er i dag. Arbeiderboligen i kant med forvaltningsområdet gir t ankerfeste til tidligere miljø. Produksjon og transport er også tett knyttet, og krysningsstedet og de eldre generasjonene med veifar over elva her, har knyttet teglverket til omlandet og byen, utgjør et hele.
Grini teglverk m/demningsrest					A			
Grinidammen	x				A			Rød sag og damstedet skal ha eksistert på tidlig 1600-tall, gjenoppbygd 1653 og igjen etter brann 1764. Skal ha blitt nedlagt i 1864. Den lå under Rød gård, som igjen lå under Bogstad, og saga skal ha ligget under Bogstad, heller enn leilendingene på gården. Grini sag ble etablert under annet eierskap før 1667, men kom etter hvert under Bogstadgodset og drevet bl.a. av Peder Anker. Nedlagt 1888 ifm. at ny sag ble bygd på Fossum. Området tatt inn i anlegget for Grini mølle (etabl. 1867, nedlagt 1904), senere kraftstasjon (1915-1950), Miljøet har en utvikling som viser kontinuitet i næringsdrift basert på vannkraften her, og utgjør et samlet hele.
Grini mølle / Grini kraftstasjon	x				A			
Grini sag					A			
Rød sag					A			
Melum mølle								Husmannsplassen og sagmesterboligen Melum, med bolighus fra siste kvartal av 1700-tallet lå under Rød gård. Rød gård (Nordre) inngikk i Bogstadgodset, og videre inn i Nordmarksgodset. Det er imidlertid ennå uklart om mølla lå under Bogstad, eller en gårdsmølle initiert av leilendingene på Rød gård.
Husmannspl. Melum (utenfor planområdet)								
Holte sag				x	A / H			Holte sag er koblet til Ankerslekten og mest sannsynlig Peder Anker ettersom Bogstadgodset hadde fallrettighetene her og saga skal ha vært etablert tidlig på 1790-tallet. Skal ha vært i drift ut mot slutten av 1800-tallet.
Holte mølle								Holte mølle er så vidt nevnt, men det framgår ikke hvor den har vært, hva slags anlegg et har vært eller om det finnes rester av den.
Røa mølledam					H			Eldre kverndrift på stedet fra 1700-tallet. Mølla etablert ca. 1880 av den finansmannen J.C. Helgesen, som var sentral i Christiania næringsindustrielle miljø. Ikke gjenoppbygd etter brann få år etterpå. Dokumentert kobling til det næringsindustrielle miljøet løfter verdien av anlegget. Bør forvaltes ut fra føre-var-holdning.
Røa mølle				x	H			

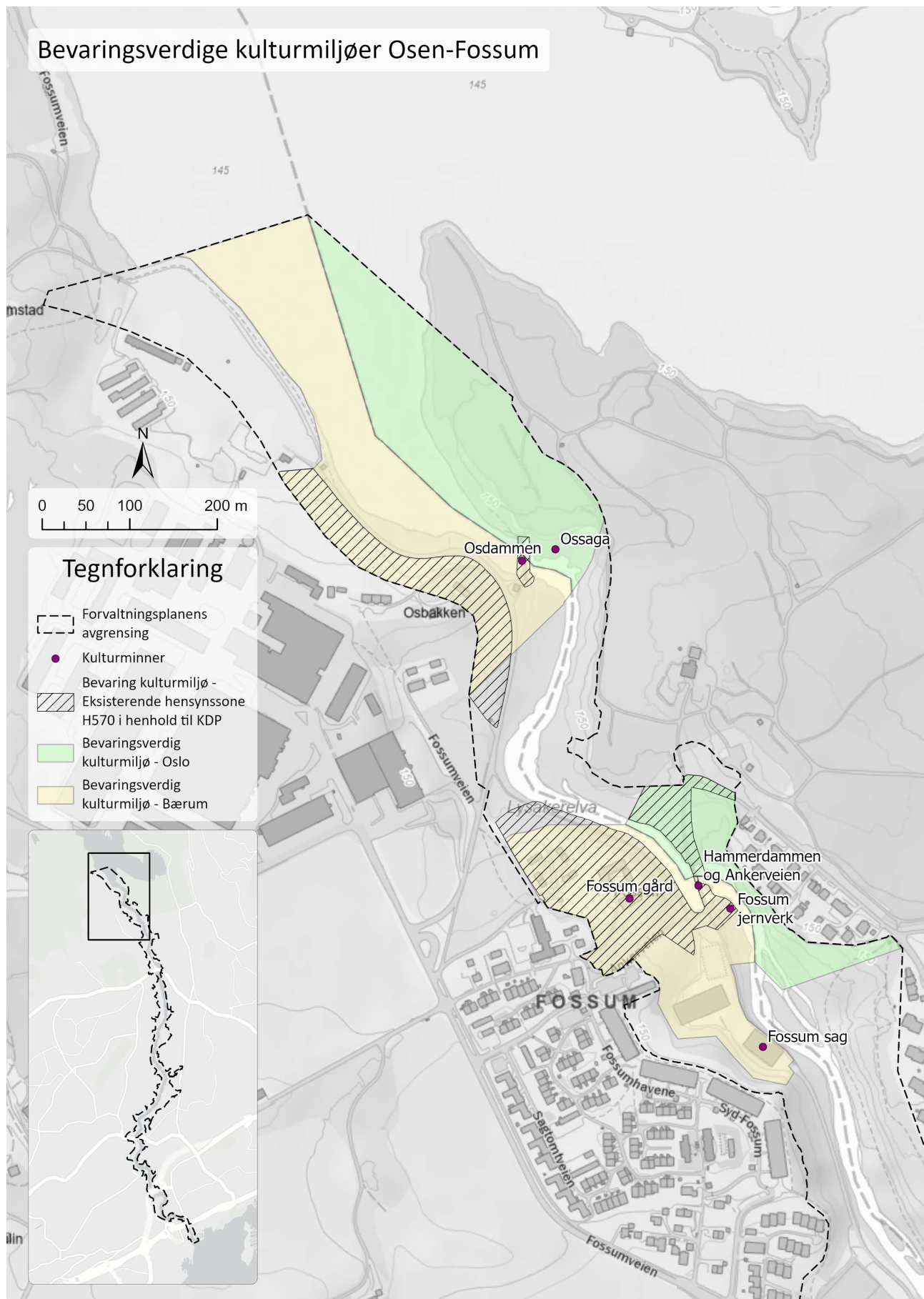
Forvaltningsplan for Lysakerelva

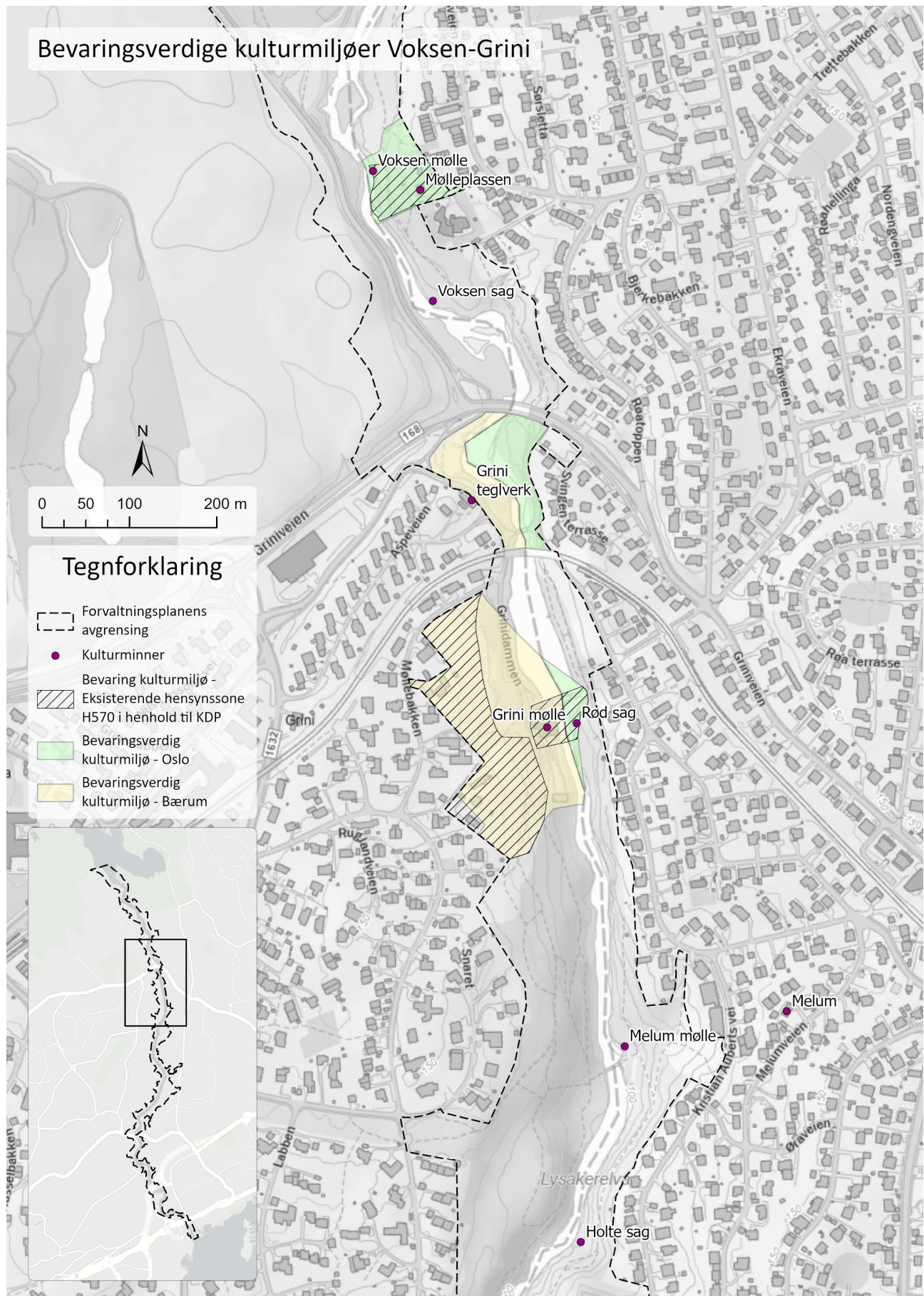
Kulturmiljø/Lokalitet	KDP-L H570	VPOR-Lysaker	Det.reg. Lilleaker	Gul liste/ Askeladd.	Familie-tilknytn.	Karakter/ forvaltn.utf.	Verdi	Kommentar
Ullern mølle	x			x	A			Mølla ble etablert 1867 som kommersiell mølle av hoffsjef Herman Severin Løvenskiold (Øvre Ullern), datterdatters sønn av Peder Anker og bror til Carl Otto Løvenskiold som arvet Nordmarksgodset etter sin svigerfar. Mølla ble solgt 1874 til Peter Larsen & Co som drev mel og kornforretning på Grünerløkka. Lagt ned i 1913. Husmannsplassen er prioritert i Akergårdverneplanen, og som husmannsplass minimum regional kulturmiljøverdi.
Husmannsplass Rolighet	x			x				Næringsaktiviteten knyttet til grynderne i Christianias sentrale næringsindustrielle miljø og og del av Ankerslekten, løfter verdien. Bør forvaltes som nasjonal verdi ut fra en føre-var-holdning.
Ullern mølle og Rolighet - kulturmiljø	x							
Ullern mølle – kjerrevei								
Kongebakken (hopp) og stalomtrekk								Innmarka på husmannsplassen Rolighet har i en periode vært tilrettelagt og benyttet som idrettsanlegg. Installasjonene fra dette vurderes som lokal kulturmiljøinteresse. Det åpne kulturlandskapet det inngår i, forvaltes videre i samsvar med punktet over.
Steinalderlokalitet ID129977				x				Steinalderlokalitetene er nasjonale kulturminneverdier, og ligger i et landskap hvor bevaringsforholdene og kontekst i utgangspunktet legger godt til rette for bevaring og formidling in situ.
Steinalderlokalitet ID 124102				x				
Steinalderlokalitet ID 124110				x				
Sandbonn								Sandbonn og Wilseparken ble vist på kart over kulturminner innen friluftslivstemaet, men er ikke gjenfunnet noe sted i oversikter over kommunale kulturmiljøer.
Wilseparken								
Fådpassasjen								Fådpassasjen ble vist på samme kart som punktet over. Selve Jarfyllingen inngår i T-banenettet. T-banen i Oslo har en eldre verneplan (og det er i tillegg utarbeidet egen plan for Holmenkollbanen). Fyllingen er ikke markert i denne, og den har derfor maks lokal kulturmiljøverdi.
Øvre Jar sag	x				A			Peder Anker skal ha samlet mye av Nordmarksgodsets sagbruksaktivitet her, og den
Jar mølle (nedre)					A			tette koblingen til godset medfører at anleggene har
Nedre Jar sag					A			høy verdi tross at lite er tilbake.
Fåbro - eldre brosted/ elvekryssing				(x)				Forhistoriske veifar har i utgangspunktet nasjonal kulturmiljøinteresse, og selv om det her er lite tilbake bidrar knytningen til Pilegrimsleden til å løfte vurderingen og anlegget bør forvaltes ut fra en føre-var-holdning.

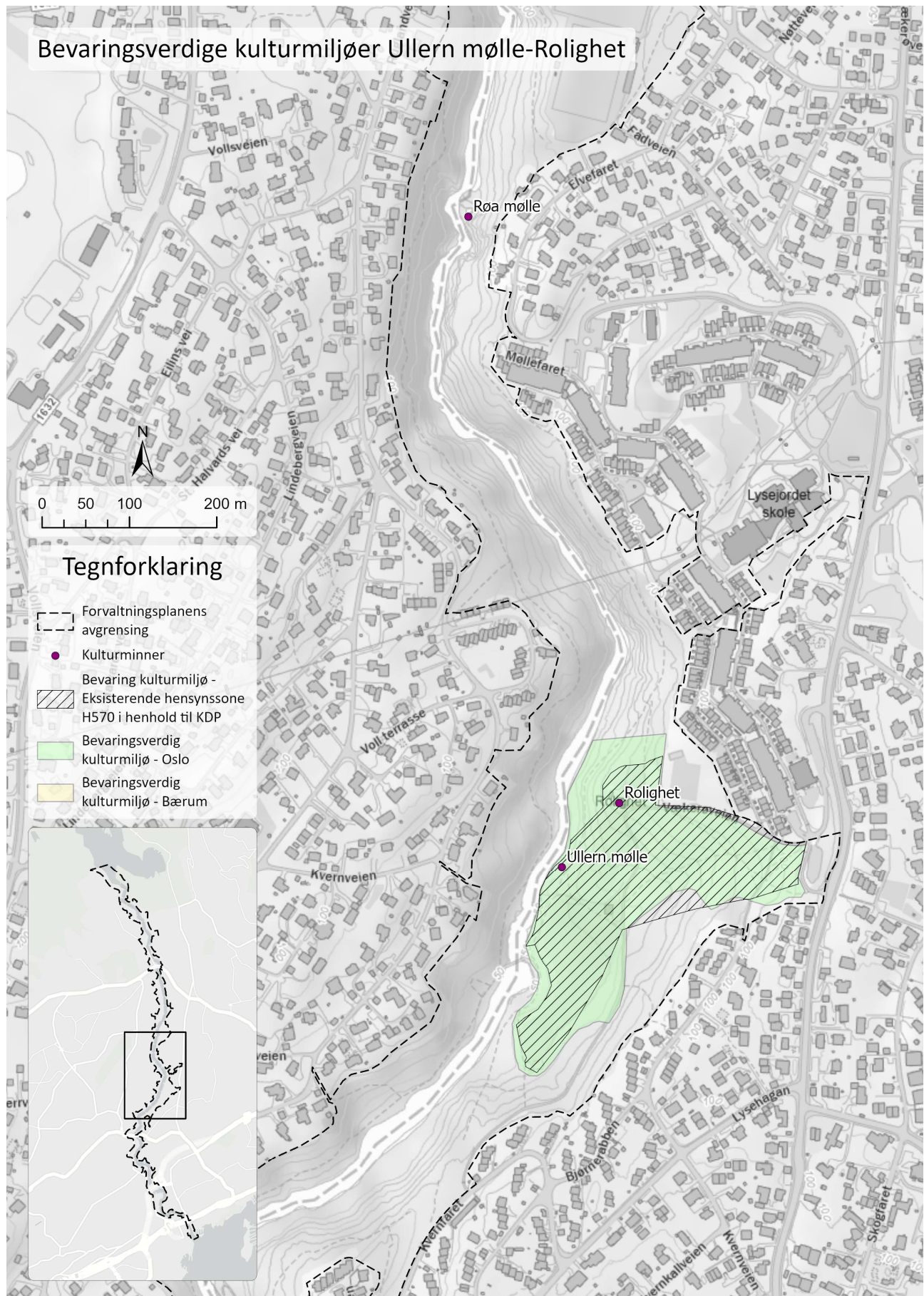
Forvaltningsplan for Lysakerelva

Kulturmiljø/Lokalitet	KDP-L HS70	VPOR-Lysaker	Det.reg. Lilleaker	Gul liste/ Askeladd.	Familie-tilknytn.	Karakter/ forvaltn. utf.	Verdi	Kommentar
Fåbro - dagens bro/ middelalderveifar	x							Fåbro gård er utskilt fra Sollerud gård, og tett knyttet til industriutviklingen ved Fåbrofossen. Det er et prioritert gårdsanlegg i Akergårdverneplanen, og knytningen til industrieringen i området løfter det ytterligere. Gårdsanlegget og den tidlige industriutviklingen rundt fossen knyttes til Christian Braumann Tullin (1728-1765), en av grynderne innen det sentrale næringsindustrielle miljøet i Christiania.
Fåbrodammen	x							Senere overtok Mustad-slekten både gården (fra 1875) og industrianleggene. Miljøet bør forvaltes som nasjonal verdi ut fra en føre-var-holdning.
Fåbro gård, 6 hus	x			x	T / M			
- miljø	x			x	T / M			
Smietuft			x	(x)				
Pudder og stivelsesfabrikk					T			
Granfoss bruk	x							
Spikerverk					T			Spikerverket og Nitro-glycerinfabrikken er etter hva vi forstår borte, og den senere O. Mustad & Søn er omdannet til dagens CC-Vest og så endret at det vurderes til kun lokal verdi. (Anlegget synes for øvrig å ligge utenfor forvaltningsområdet.) Andre elementer fra det historiske anlegget, bl.a. arbeiderboliger, er av nasjonal verdi (fredet) men ligger isolert fra forvaltningsområdet.
Nitro-glycerinfabrikk								
O. Mustad&Søn					M			
Hjørne av Lysaker Kemiske F. (vest)			x					Se punktet under. Hjørnet av det største produksjonsbygget står igjen som fragment. Ligger noe isolert fra miljøet, og det trekker ned.
Møllefossen/dammen			x					Dammen og Lysaker mølle knyttes direkte til Peder Anker og Ankerslekten. Lysaker kemiske fabrikk (utenfor forvaltningsplanområdet) inngår i miljøet, og selv om store deler av det tidligere produksjonsanlegget er revet og koblingen til det næringsindustrielle miljøet ikke er like avklart, bidrar miljøkoblingen til å løfte verdien.
Turbinhuset		x	x	x				
Lysaker Kemiske Fabrik (øst)		x	dels					
Lysaker mølle		x			A			
Lysaker gård								Revet. Ikke rester av miljøet tilbake
Jernbanebru		x		x				Regulert til bevaring
Kongeveien, brua								Kongeveien fra 1600-tallet har kulturhistorisk interesse, men veien er oppgradert flere ganger og dagens E18 har ikke en karakter som gir opplevelsesverdi ift. dette. Brua er i dag erstattet av moderne motorveibru. Bygningmiljøet ved elvekrysningen er revet og gjestgiverbygningen er senere gjenreist på Norsk Vegmuseum. Siden det ikke rester av miljøet tilbake, ut over en fungerende veilenke med lang tidskontinuitet, anser vi dette som en fortelling av lokal kulturmiljøverdi.
Lysaker gjestgiveri								
Sollerud gård, 4 hus		x		x				Selve tunet (utenfor forvaltningsområdet) er regulert til bevaring, og prioritert anlegg i Akergårdverneplanen. Arealet innen
Sollerud gård - kulturmiljø (mye er utenfor forv.plan)		x		x				forvaltningsplanen sikrer gårdstunets kontekst.

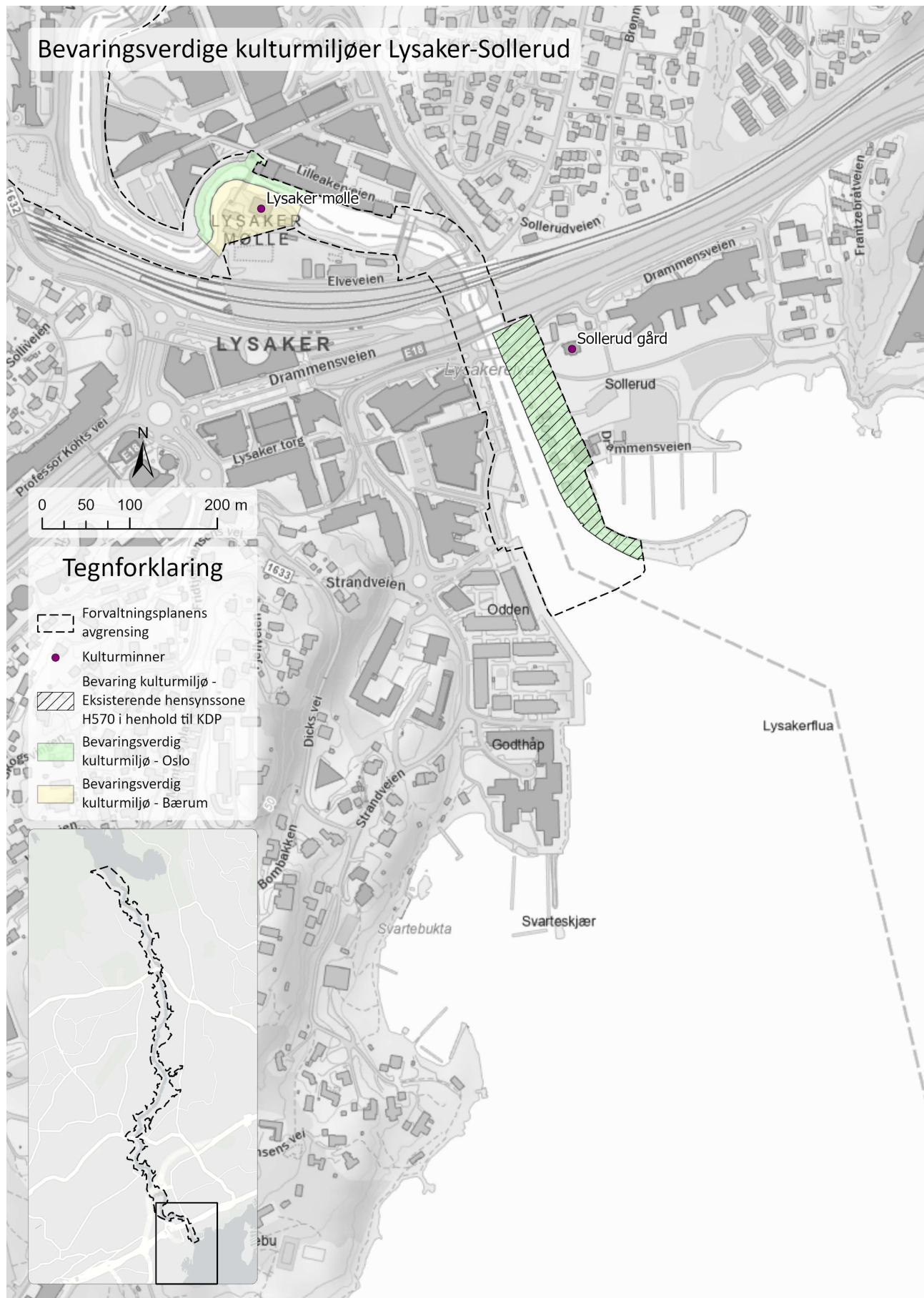
Vedlegg 7 – Utvalgte kulturmiljøer – delområder

Vedlegg 8 – Vurdering av kulturmiljøverdier og føringer

Tentativ oppsummering ved Byantikvaren (juni 2025):

Alle de eksisterende kulturminnene som Lysakervassdragets venner har registrert og bidratt aktivt til å formidle, har minst lokal verdi og bør der det ikke er i konflikt med andre samfunnshensyn både bevares, tilrettelegges og formidles som opplevelseskvaliteter for de som bruker området.

Mange av kulturminnene og kulturmiljøene har samtidig også høyere kulturmiljøverdi. De prioriterte Akergårdene på Oslosiden er med sitt omliggende kulturlandskap av minimum regional kulturmiljøverdi, mens de arkeologiske, automatisk fredete lokalitetene med sin landskapskontekst er av nasjonal interesse. Også de eldste ferdselsårene er av nasjonal kulturmiljøinteresse, mens de nyere dels ikke er vurdert og nok uansett vil være av lavere verdi.

Mens disse kulturmiljøverdiene i hovedsak er begrensede i sitt arealomfang, vil Lysakervassdraget som kraftkilde og fløtningselv være definerende for hele eller store deler av forvaltningsområdet. Elva har betydelig fall og lå til rette for bruk av vannet som kraftkilde. Mens elva i første fase ble nytt til lokale gårdssager eller gårdskverner, ble fallrettighetene suksessivt kjøpt opp av kapitalsterke næringsinteresser i Christiania, og ble vesentlig for den økonomiske veksten og moderniseringen av byen og omlandet. Særlig ledet Ankerfamilien an. Bogstadgodset ble samlet allerede på 1600-tallet, og gjennom oppkjøp bygde Peder Anker på slutten av 1700- og tidlig 1800-tallet Bogstadgodset videre ut til det ettertiden kjenner som Nordmarksgodset. Peder Anker var også Norges første statsminister, og en sentral person i Riksforsamlingen. Han hadde også stor kunnskap og interesse for samferdsel, og regnes også som en pioner innen norsk veibygging. I tillegg bidro han til etableringen av Universitetet i Oslo. Godset omfattet store skogeiendommer i Oslo (Aker), Bærum og videre nord og vest for Randsfjorden, i tillegg til Bærum jernverk, Moss Jernverk og Hakadal jernverk, flere møller og sagbruk m.m. Han var av landets største godseiere og industriherrer, og i tillegg til byens flotteste Palé og byens mest prominente (og første offentlig tilgjengelige) park, oppgraderte han også på slutten av 1700-tallet gårdene på Bogstad og Vækerø som fasjonable landlige herregårder med parkanlegg. Eiendommene gikk i arv videre til Wedel Jarlsberg og Løvenskiold-slektene.

Nordmarksgodset med også koblingen videre ned Lysakervassdraget til utløpet ved Sollerud og til Vækerø ble i dialogen med Riksantikvaren ved oppstart av deres «KULA-prosjekt» vurdert som Oslos sterkeste bidrag til Riksantikvarens database over kulturlandskap av nasjonal kulturmiljø-interesse. Det oppfølgende arbeidet med å kartfeste, beskrive, begrunne kulturlandskapet og de ulike elementene som inngår har ligget til Byantikvaren i Oslo som fylkeskommunal myndighet å utføre. Arbeidet har imidlertid vært utsatt de siste årene av kapasitetsårsaker. Akershus fylkeskommune har noe tilsvarende i sin gjeldende regionale kulturminneplan angitt Lysakervassdraget sett under ett til å være et kulturmiljø og kulturlandskap av nasjonal og/eller regional verdi. Nasjonale kulturmiljø- og kulturlandskapsverdier bør uansett legges til grunn for videre forvaltning og interesseavveininger ut fra en føre-var-tilnærming. Aktualiseringen av Nordmarksgodset som kulturlandskap av nasjonal kulturmiljøinteresse, er i likhet med de senere naturkartleggingene av Biofokus kommet etter vedtaket av Kommunedelplan for Lysakervassdraget, og bidrar til å oppdatere kunnskapsgrunnlaget for forvaltningsplanen.

Ut over selve elva med sine dammer og fløtningsanordninger, varierer det samtidig hvor sterkt disse verdiene er representert i de ulike delstrekningene. En del anlegg har en klar forankring i Peder Anker eller hans forløpere og etterfølgere, eller også andre sentrale familier innen Christiania/Oslos industri- og næringslivsmiljø. Andre anlegg synes urelaterte eller mangler foreløpig en tilstrekkelig historisk gjennomgang til å gjøre en vurdering. Det må være en prioritert oppgave å oppdatere kunnskapen om disse som grunnlag for videre avveining av samfunnsinteresser.

Også for regionale og nasjonale kulturmiljøverdier er det et mål å formidle og tilrettelegge disse slik at de blir løftet fram som opplevelseskvaliteter. Det viktigste er imidlertid at kunnskaps-verdiene ikke forringes. Det medfører at vedlikehold av bygninger, andre konstruksjoner, veifar m.m, ruinskjøtsel av eldre murer og tufter, og skjøtsel av eldre hager og innmark er vesentlig også der dette ikke inngår i et formidlings- og tilretteleggingsopplegg. I kulturmiljøer hvor sammenhengen mellom elementene er svekket, kan kunnskapsverdiene også begrunne tilbakeføringstiltak som styrker det samlede miljøet. Langs Lysakervassdraget er det særlig 6 slike miljøer:

Osen. Kulturmiljøet omfatter utløpet av Bogstadvannet, med tyngdepunkt på Bærumssida men omfatter dels også Oslosida. Elementene innen området omfatter Osdammen, Ossaga og Osbakken med også Fossum bruk (sagbruk).

I kommunedelplan for Lysakervassdraget (KDP-LV) er Osdammen med tilliggende landareal avsatt til kulturmiljø bevaring H-570. Kulturmiljøprioriteringen bør her utvides sørøstover på Oslosiden for å få med også tomte etter Ossaga. I KDP-LV er også grøntarealet vest for Fossumveien (mot Osbakken/Fossum bruk) avsatt til kulturmiljø bevaring H-570. Det er vesentlig for miljøet at ikke bare dette arealet holdes åpent. En helhetlig kulturmiljøprioritering medfører at kantvegetasjonen mellom Fossumveien og elva også bør holdes tilstrekkelig åpen til at kontakten mellom Osbakken, elva og dammen opprettholdes. Forvaltningsplanen bør på sikt legge opp til at det vil være mulig å krysse Osdammen og ferdes ned langs elva på østsiden, forbi tomte etter Ossaga slik at denne kan formidles her. Koblingen til Peder Anker og hans videre slekt er sterk for miljøet, og nasjonal kulturmiljøverdi må legges til grunn for videre vurderinger.

Fossum. Kulturmiljøet omfatter Fossumområdet, med tyngdepunkt på Bærumssida, men omfatter også Oslosida. Elementene innen området omfatter Hammerdammen, Ankerveien (eksisterende og eldre kryssing), Fossum jernverk med rester/tufter etter masovn og stanghammer, Fossum gård og tilliggende deler av Fossum bruk (sagbruk).

I KDP-LV er Ankerveien (i dagens løp) og Hammerdammen avsatt til kulturmiljø bevaring. Kulturmiljøprioriteringen bør på Oslosiden her også utvides sørover, slik at det omfatter flata ved damstedet. Kulturmiljøprioriteringen bør også utvides sørover på begge sider av elva for å få med den eldre traséen og krysningsstedet for Ankerveien. Kunnskapen om denne er kommet fram etter utarbeidelsen av kommunedelplanen. På vestsida har KDP-LV avsatt hele området fra elvebredden til vestre avgrensning til bevaring kulturmiljø H-570 fra stanghammeren i sør til godt forbi Fossum gård. Denne forutsettes opprettholdt. Kulturmiljøet på Fossum fortsetter også videre vest, ut over forvaltningsplanområdet. Det er vesentlig at disse delområdene sees i sammenheng, og at forvaltningsplanen koordineres med reguleringsplanen for Fossum.

Innen kulturmiljøet er elvedalen noe gjengrodd. Forvaltningsplanen må sikre tilstrekkelig åpenhet på tvers av elvedalen i delstrekket til at miljøet ivaretas som helhetlig historisk næringsmiljø. Det vil medføre relativt aktiv skjøtsel. Koblingen til Peder Anker er sterk for miljøet, og nasjonal kulturmiljøverdi må legges til grunn for videre vurderinger.

Voksen mølle/Mølleplassen. Miljøet ligger på Oslosida av elva (evt. også Bærumssida lokalt ved damstedet), og omfatter i tillegg til murene etter mølla og husmannsplassen med hage, også veifar ned til mølla og damstedet.

KDP-LV har avsatt miljøet til kulturmiljø bevaring H-570. Forvaltningsplanen må sikre ruinskjøtsel av murene etter mølla, skjøtsel av eldre ferdselstraseer og en relativt aktiv vegetasjonsskjøtsel som opprettholder og dels reetablerer kontakten mellom Mølleplassen og elva. Mølleplassen er eid av kommunen og benyttes som kommunal bolig. Den kan opprettholdes som bolig, men kan også vurderes en mer offentlig bruk som den er egnet til og som aktiverer plassen for offentligheten og friområdet. Nyere tett skjermvegetasjon for boligen fjernes. Relasjon til industri- og næringsmiljøet i

Christiania/Oslo framgår ikke av underlaget, men med en så langvarig (1600-tallet til 1945) og betydelig mølledrift er ikke det usannsynlig. Det må legges til grunn at miljøet minimum har regional kulturmiljøinteresse.

Flyfoto fra 1937 viser situasjonen med mølle, dam og et mer åpent historisk kulturlandskap.

Grini. Området omfatter begge sider av elva, med hovedtyngden på Bærumssida, og strekker seg fra dagens kryssing av Griniveien ned til nedenfor Grinidammen, med det eldre veifaret til Griniveien og Svingen bru, restene etter Grini Teglverk inkl. arbeiderboligen, rester etter dammen og terrenget teglverket etterlot etter masseuttak, Grini mølle, Grinidammen og tomte etter Rød sag, og to husmannsplasser (Nordre og Søndre Saga) på Bærumssida.

I KDP-LV er Grinidammen avsatt til bevaring kulturmiljø H-570 på tvers av elva, og på vestsida er også Grini mølle, de to husmannsplassene og skråningen i søndre del avsatt til kulturmiljø bevaring H-570. For øvrig er det i stor grad eldre reguleringer som er forutsatt å gjelde her. De nordre delene av området har i dag en relativt åpen karakter, og bør opprettholde dette gjennom skjøtsel. Sidene av elvedalen i nedre del har dels tett skog. Koblingen mellom husmannsplassene og elvemiljøet er vesentlig å må opprettholdes gjennom skjøtsel. Tomte etter Rød sag kan best formidles fra Bærumssiden, og fordrer ikke egen tilrettelegging. Flere av elementene har klar kobling til Peder Anker og miljøet som helhet har kobling til det næringsindustrielle miljøet og bør avveies som nasjonal kulturmiljøinteresse.

Det ser ikke ut til å være i konflikt med kulturmiljøverdiene at Grinidammen brukes og evt. videre tilrettelegges som badeplass.

Ullern mølle/Rolighet. Miljøet ligger på Oslosida av elva (evt. også Bærumssida lokalt ved damstedet). I tillegg til husmannsplassen med hus og hage, restene etter mølla og damstedet, omfatter det også veifarene inn fra sør og øst, veifarene mellom plassen, mølla og dammen, det eldre åkerlandet (nå mer parkopparbeidete friområdene på Lysjordet) og eldre havnehage/innmarksbeite.

Husmannsplassen med hage, åpen innmark, det sentrale mølleområdet ned til elvebredden, og adkomsten fra øst er avsatt til bevaring kulturmiljø H-570 i KDP-LV. Kulturmiljøprioriteringen bør imidlertid også ta med et område videre nord, slik at også damstedet, kontakten mellom tunet og

damstedet, og ferdselsåren ned til elva nord for tunet kommer med. Likedan bør kulturmiljøprioriteringen omfatte adkomsten inn fra sør.

Flyfoto fra 1937 viser situasjonen mens ennå dammen sto. Miljøet rundt stua og tunet og ned mot elva er her ennå en del åpnere enn i dag, og viser en ferdselsåre ned fra tunet til damstedet.

Forvaltningsplanen må omfatte ruinskjøtsel av murene/fundamentene etter mølla, og legge opp til en god forvaltning og egnet bruk av husmannsboligen. Boligen er i privat eie, og kan fortsette å være bolig, eller evt. tas i bruk til annet formål som bygningen egner seg til og som aktiverer den for allmennheten. Det forutsettes at denne eiendommen ikke bygges videre ut. De åpne tidligere åkerarealene kan opprettholdes som mer parkmessig forvaltede friområder, eller vurderes benyttet til (urban) dyrking eller slåttemark. Skogbrynet i sør og øst forutsettes opprettholdt som grense for tre- og buskvegetasjon inn mot disse åpne arealene, enten med avgrensning som i dag eller trukket tilbake i tråd med eldre dokumentasjon. Dagens hage forutsettes skjøttet som hage, og vegetasjonen videre rundt tunet og sør for dette bør tynnes for å tilbakeføre kulturlandskapet her og løfte fram tunet. Eldre flyfoto tyder på at skråningen mot elva har vært brukt som beite, og skogspartiet vest for tunet ned til turstien bør igjen kunne tas i bruk som beite for å holde underskogen nede. Arealet kan i den sammenheng også gjerdes inn.

Fåbro. Miljøet omfattet både fossen med Fåbrodammen, krysningsstedet for middelalderveifaret, både det nordre og dagens, Fåbro gård med landskapet rundt, og Granfoss bruk også med vanninntaket fra dammen.

I KDP-LV er dammen og dagens krysningspunkt (veifar) avsatt til bevaring kulturmiljø H-570, i tillegg til de eldre delene av Granfoss bruk og koblingen opp til fossen på vestsiden og Fåbro gård med de

tilliggende grøntarealene ned til elva på østsiden. Kulturmiljøprioriteringen bør justeres videre nordover for å omfatte det eldre krysningsstedet også over og på vestsida av elva. På østsida er det også etter utarbeidelsen av KDP-LV avdekket en smietuft noe nord for tunet som bør omfattes. Og til sist må det avklares om transformatorstasjonen litt nordvest for fossen har kulturhistorisk kobling til miljøet eller ikke. Kantvegetasjonen langs elva må innen miljøet holdes såpass åpen og/eller lav at den ikke forvansker Fåbro gårds bevisste, dominante posisjon i elverommet, eller koblingen mellom gården, elvekrysningen, dammen og Granfoss bruk. Koblingen til næringslivsslektene Tullin og Mustad medfører at miljøet må vektes som vesentlig regional til nasjonal kulturmiljøverdi. Mustad hadde riktignok sitt opphav fra Gjøvik, men bygde opp betydelig næringsvirksomhet også i Oslo og i utlandet, og regnes gjerne som Norges første multinasjonale selskap.

Møllefossen. Kulturmiljøet rundt Møllefossen, omfatter i tillegg til dammen, turbinhuset og deler av Lysaker Kemiske Fabrik på østsiden, og Lysaker Mølle på vestsiden.

I vest er de eldre møllebygningene sikret i eldre reguleringsplan. I øst er dammen, turbinhuset og enkelte andre deler av Lysaker Kemiske Fabrik forutsatt regulert til bevaring i pågående reguleringsplan for Lysaker-Lilleaker-området. Forvaltningsplanen må opprettholde kontakten mellom de ulike elementene rundt dammen her. Deler av anlegget er koblet til Peder Anker, og miljøet bør vektes som nasjonal kulturmiljøinteresse.

Noen enkeltanlegg. I tillegg til disse mer sammensatte miljøene, omfatter forvaltningsområdene noen enkeltanlegg, som dels gir litt andre utfordringer og føringer. Dette gjelder særlig:

- Melum mølle, i den grad dette viser seg å være en større mølle med knytning til Christianias næringsindustrielle miljø.
- Holte sag, hvor koblingen til Ankerslekten og det næringsindustrielle miljøet er dokumentert.
- Røa mølle og mølledam, hvor koblingen til det næringsindustrielle miljøet er dokumentert.

Alle ligger i relativt tett skog. De tre første består av natursteinsmurer, og for Holte sag og Røa mølle sin del er det imponerende og høye konstruksjoner i dels bratt og uveisomt terreng. Alle skal ha hatt dammer, men med unntak av Røa mølle synes ikke spor av dammene å være bevart. Alle har også hatt ferdselsveier inn til anlegget, og disse gjenfinnes dels i det noe overgrodde terrenget som samtidig har høye naturverdier.

Også Øvre og Nedre Jar sag, samt Jar mølle, hvor koblingen til Peder Anker er dokumentert, har mye av de samme utfordringene som de tre anleggene over, selv om restene her kun består tufter og fundamenter i et gjengrodd terreng som i liten grad formidler kontekst. Øvre og Nedre Jar sag har samtidig (ved siden av Fossum) den sterkeste og mest direkte koblingen til Nordmarksgodset, noe som setter dem i en særstilling.

Tuftene til Øvre Jar sag er avsatt til bevaring kulturmiljø i KDP-LV, men en miljøbevaring vil kreve et noe større grep. Hvordan historien og restene av disse anleggene skal bevares og formidles må være en prioritert oppgave i videre arbeid med forvaltningsplanen.